

KALMANACH

2014/2015

Kruh autorů Liberecka

ÚVODEM / Nejnovější **Kalmanach** představuje téměř tři desítky spisovatelů, básníků, publicistů, překladatelů a výtvarníků Libereckého kraje a Euroregionu Nisa, v němž každý – na rozdíl od současných kolektivně vyráběných televizních seriálů – vystupuje sám za sebe a představuje se ve své jedinečnosti. Všichni, stejně jako editoři tohoto již devátého vydání velkého sborníku Kruhu autorů Liberecka, jsou přesvědčeni, že literatura a individuální tvorba obecně, jsou nedílnou součástí lidské podstaty.

Ale k věci. **Kalmanach** 2014/2015 nabízí v pravidelné rubrice Češi a Němci v toku času řadu textů, které mohou osvětlit a přiblížit osudy bojovníků za lepší život v bývalé NDR (*O lidech, kteří se snažili, aby NDR vystoupila z „ohrádky socialismu“*), nebo ukázkou z tvorby někdejší redaktorky periodik Aufbau und Frieden a Prager Zeitung paní Bertl Hannich z knihy vzpomínek psaných jizerskohorským dialektem. V další rubrice Duchovní prostor se čtenář seznámí s osudem lužickosrbské grafičky a malířky Hanky Krawcec (Hannah Schneider) a rubriku doplňují dvojjazyčné ukázky z tvorby německých předválečných autorů z Českolipska z knihy nazvané *Ploučnické květy*. Objemná je tentokrát stat' Výročí, v níž autoři sborníku připomínají devadesátiny historika Rudolfa Anděla, osmdesátiny výtvarníka Jiřího Nepasického (Rozhovor čísla), nebo svědectví Jana Peše o bojích v libereckých ulicích v srpnu 1969, od nichž uplynulo letos 45 let, pro připravovanou knihu Luboše Příhody *Nejdřív tanky – potom pendrek*y. A aby těch připomenutých výročí nebylo málo, zařazujeme nově rubriku Kalendárium, v níž chceme upozorňovat na kulatá výročí českých spisovatelů spjatých s regionem severovýchodních Čech.

V rubrice Tvorba autorů Libereckého kraje a Euroregionu Nisa najde čtenář ukázkou z nové tvorby Vlastimila Vondrušky, skvělou stat' Milana Exnera (*Čtvrtá návštěva u Smerďakova*), výborné povídky Pavla Brycze, Štěpána Kučery, či čtivý experimentální text Josefa Krále a další prózu a poezii. Za zmínku stojí také texty romské spisovatelky Ireny Eliášové, která píše česky i romsky. Úryvek zveřejněné povídky přinášíme také v romštině. V rubrice Představujeme přináší sborník esej Oldřicha Palaty o mladém, nadaném skláři (*S Malým princem a Martinem Jakobsenem do království designu*). Závěr sborníku pak tvoří dvě kratší prózy „Klostermanna Jizerských hor“ a po válce vyhnaného německého spisovatele Gustava Leutelta v překladu Christy Petráskové-Tippeltové.

Suma sumárum: nový **Kalmanach** přináší mnoho zajímavého čtení, aniž by se snažil konkurovat seriálům, které jsme zmínili na začátku. Jeho autoři a editoři pevně věří, že si své čtenáře pro svůj pestrý obsah i kvalitu jednotlivých příspěvků opět najde. Kdybychom v to nevěřili, nepřipravovali bychom již dnes jeho jubilejní, desáté číslo.

Editoři Luboš Příhoda a Jan Šebelka

Rolf Hill

O lidech, kteří se snažili, aby NDR vystoupila z „ohrádky socialismu“

Nebylo jich mnoho. Báli se, protože to byl nerovný boj. Ale nevzdali ho. Před 25 lety byla odvaha těchto

lidí, kteří volali po tom, aby NDR vystoupila z „ohrádky socialismu“, naplněna. Jejich hlavním cílem to ale nebylo. Znovu a znovu dnes od nich slyšíme: „Hledali jsme přijatelný život v naší nemocné zemi,“ nebo „Chtěli jsme trochu lepší svět.“ To je také výsledek, kterého muži a ženy pod hrozbou ztráty svobody, rodiny a profesní existence nakonec dosáhli. To, že také v Horní Lužici došlo k mírové revoluci, byl důsledek úplně nové politické situace uvnitř NDR, ale též politického pohybu v bývalém východním bloku. Předcházely tomu události v roce 1956 v Maďarsku a v roce 1968 v Československu. Také „čínské řešení“ ze 4. června 1989 na náměstí Nebeského klidu v Pekingu již nebylo možné.

Kdo byli tito lidé s hořícími svíčkami coby symboly míru, kteří vystupovali ze začátku pod ochranným deštníkem církve? Nejsou to dnes jen hesla do encyklopedie? Spolupracovníci Žitavské redakce Sächsischen Zeitung se deset z nich rozhodli připomenout. (Kalmannach převzal tři příběhy, pozn. editora.) Nejen to, snažili se odpovědět na otázky s tím spojené. Podle jejich názoru je třeba tyto události i osobnosti připomínat, neboť celý proces nejen na území bývalé NDR není zdaleka u konce a kompletní.

Klaus Zimmermann

„Měl jsem několikrát strach,“ přiznává Klaus Zimmermann, „nejen při horolezení, ale vůbec v životě. Jenže člověk ho musí překonat, pokud chce něco rozvíjet.“

Toto pravidlo pro sebe objevil hodně brzy a proměnil ho i ve skutečnost. Když vypráví o době před rokem 1989, jsou to někdy veselé i velmi vážné příběhy. Těch vážných je více. Ať už mluví o rodinném setkání učitele ve státní službě se svými příbuznými ze západního Německa v ČSSR nebo v Maďarsku, či o nelegálním suvenýru v podobě západoněmeckého časopisu Spiegel. O tom, jak sousedé vytahovali informace na jeho rodinu. Jak školská politická organizace kontrolovala, kdo o svátcích nevyvěsil vlajku. Nebo jak s jeho pomocí náhle zmizel z kabinetu seznam, kde musel každý uvést, jaké stranické noviny čte. Nebo jak se vzepřel proti evidování žáků, kteří chodí na hodiny náboženství nebo ke konfirmaci.

„Hledali jsme přijatelný způsob života v naší nesymslné zemi,“ říká třiasedmdesátiletý Zimmermann s vážným obličejem. „Po skončení pražského jara v roce 1968 a stanného práva v Polsku v roce 1981

byli nepříznivé. Venku měli hromady uhlí před domem a suchý záchod v mezipatře. Vzduch zapáchal, řeky byly otrávené a les vymíral. To vše společně s všudypřítomným nedostatkem nahlodávalo už beztak podkopaný obrázek socialismu. A k tomu rozpor v úvodní větě na titulní stránce Sächsische Zeitung: „Proletáři všech zemí, spojte se!“, přitom realita na hraničních přechodech při odbavování hraničila se šikanou.

Klaus Zimmermann byl v sedmdesátých letech zvolen do rady církve a mohl tak v různých pracovních skupinách, např. s farářem Lotharem Alischem, sbírat první zkušenosti s demokracií. K tomu patřila práce v mládežnické organizaci a vyučování křesťanské nauky. Ve stejnou dobu, kdy komunista Honecker vyznamenal diktátora Ceaușesca řádem Karla Marxe, jel křesťan Zimmermann obtěžkán potravinami do jeho trýzněné země. Po návratu otřesen informoval před ostatním farníky o svých zážitcích.

Písemná zpráva byla vyvěšena v kostele Weberkirche a v novinách „Lausitzbotin“. Jednalo se o samizdatové noviny, které se tajně tiskly v bytě Thomase Pilze z Mittelhewigsdorfu, později u Thomase Hönela v Žitavě. Následovalo předvolání k policejnímu výslechu. A opět strach.

Ten měl také, když šel volit za plentu a odevzdal hlas proti. Jeho ženě před tím poradil, aby hlasovala pro. Kdyby šlo do tuhého, tak se musí někdo postarat o děti. Pan Zimmermann vzpomíná: „Při sčítání hlasů v květnu 1989 ve volebním okrsku Lessingské školy mi tlouklo srdce až v krku.“ Ale jeho hlas proti nebyl vůbec počítán. Stal se svědkem volebního podvodu. 11. května vyvěsil na zeď sborovny „Otevřený dopis“ se svým stanoviskem. Klaus Zimmermann zdůrazňuje, „přece jsme nechtěli NDR zničit, ale změnit podmínky, vytvořit demokratickou zemi a nebýt už prosebníky“.

Pak přišly události léta a začátku podzimu v sousedních zemích. Také Horní Lužice se ocitla v pohybu. V Žitavě bylo založeno Nové Forum. Klaus Zimmermann rozdál ve sborovně zakládací výzvu a sbíral podpisy ke vstupu. Před okresním vedením strany SED byl okamžitě označen jako nestraník a 5. října hodiny vyslýchán státní policií Stasi. Několik dní na to přišel dopis s vyrozuměním: Postih za přestupek potrestán pokutou ve výši 300 marek.

Několik dní poté se opět objevil ve schránce zalepený dopis a jeho obsahem bylo 300 marek a roztržepný

jsme byli v ohradě zaminovaného „socialismu“,“ vzpomíná.

Nebyla to lehká doba, protože životní podmínky

lístek: „Slyšeli jsme, že jste měl před nedávnem větší finanční výdaje... Solidarita.“ Dodnes neví, kdo byl tenkrát odesílatelem.

Zamyšleně říká, že něco takového se nedá zapomenout. Strach a úzkost ho také doprovázely 9. listopadu, kdy po modlitbách za mír, které se současně konaly v žitavských kostelích, jako jediný vyfotografoval před centrálou Stasi obrovský průvod demonstrujících s mořem hořících svíček.

Mezitím aktivně spolupracoval v Novém Foru ve skupině zabývající se pedagogikou a vedl diskusní debaty se svými žáky. Stále hledal další stejně smýšlející. Pak uslyšel o založení sociálně-demokratické strany.

„Pevně jsem si předsevzal, že nikdy nevstoupím do žádné strany,“ vypráví.

Po důkladném zvážení se přeci jen rozhodl: „Pokud to má být nějaká strana, tak tahle.“ Levice se mu nikdy neprotivila. A třeba by mohl ještě lépe působit při řešení důležitých a nutných změn. Následovaly konspirativní schůzky v pekařství Scheffler, kde byla 1. prosince založena strana SDP Zittau.

„Scházeli jsme se jednou týdně,“ informuje spoluzakladatel, „stále se jednalo o budoucnost našeho města a naše úkoly. Připravovali jsme se na naše výstupy, neboť tenkrát byla shromáždění hodně navštěvována, určovali jsme delegáty pro kulatý stůl ve městě a v kraji a hledali jsme kontakty na společníky v pozdějším partnerském městě Villingen-Schwenningen. Byly navázány důležité kontakty v občanském sdružení sousedního města Hrádku nad Nisou. Konalo se setkání v Liberci se sociálními demokraty a na hraničním přechodu v Hartavě.

V komunálních volbách v květnu 1990 se stal Klaus Zimmermann městským radním, vedoucím odboru a referentem na magistrátě. Jednalo se o velmi intenzivní období.

„Byl jsem tenkrát v dobách NDR velmi rád učitelem,“ shrnuje pan Zimmermann, „konečně se spojil koníček a práce.“ Ale ve státní službě to bylo o něco komplikovanější a bylo tam těžší vydržet, než pro lidi v průmyslu, ve stavebnictví nebo církevních službách. Šlo o politické putování po horském hřebenu a o výdrž. „Záleží na strmosti hřebenu, ale člověk je méně nebo více bojácný,“ dodává, „to se musí překonat.“

KLAUS ZIMMERMANN se narodil v roce 1941 jako třetí z pěti dětí v Žitavě-Pethau. Je ženatý a má dva syny. Jeho otec byl po skončení války poslán na Sibiř, kde v roce 1947 zemřel. Během let 1955 až 1958 se vyučil nástrojařem u firmy Phänomen/Robur, v letech 1958 až 1960 absolvoval Volkshochschule, poté přípravný kurz na Pedagogickém institutu v Drážďanech, kde studoval v letech 1961 až 1965 obor matematika/fyzika. Od roku 1965 pracoval jako učitel, od roku 1966 v Žitavě na Parkschule. V 33 letech byl v roce 1974 povolán na šest měsíců do základní vojenské služby. Jako věřící a aktivní křesťan byl zvolen v 70. letech do předsednictva evangelicko-lutheránského farního spolku v Žitavě.

V únoru 1986 utrpěl ve Vysokých Tatrách zranění v lavinovém neštěstí a byl rok a půl v pracovní neschopnosti a poté až do roku

1988 v invalidním důchodu. Tím získal cestovní pas NDR a měl první legální možnost vycestovat, bohužel ale o berlích. V roce 1988 utrpěl mladší syn nehodu na Kavkazu.

Prvního prosince 1989 se stal spoluzakladatelem SDP v Žitavě a patřil od 14. prosince ke kulatému stolu. Ve volbách 1990 byl zvolen městským radním a od června se stal vedoucím odboru a referentem na magistrátu v Žitavě. V letech 1994 až 2004 byl v okresním zastupitelstvu. V květnu 1995 byl vedoucím Diakonie v Žitavě. Dnes je v důchodu.

Andreas Schönfelder

Šestapadesátiletý Andreas Schönfelder z Großhennersdorfu nechce o událostech z roku 1989 mluvit jako o převratu. Zdůrazňuje, že se jednalo o opravdovou revoluci, naštěstí nenásilnou. A současně varuje před tím, aby se po 25 letech tak pamětihodná událost stala pro Německo a jeho obyvatele lhostejnou a upadla v zapomnění.

I proto, že se podle něj stačí podívat na současný konflikt na Ukrajině, kde Rusko pokračuje ve svém imperialistickém snažení. Paralely s minulostí jsou tu podle něj naprosto zřetelné.

Když se Andreas Schönfelder vrací k roku 1989,

mluví o asi patnácti procentech obyvatel, kteří tehdejší stav NDR kritizovali. Napětí bylo cítit ve vzduchu, ale stále chyběla ta rozhodující jiskra. Podmínky byly nedůstojné a zralé pro přehodnocení. Na druhou stranu mu bylo jasné, že když s tím začnou, může jít o nerovný boj. I přesto se rozhodl jít do toho. „Samozřejmě, že jsme nestáli sami,“ přiznává Schönfelder. Sjedená socialistická

strana Německa (SED) a státní bezpečnost Stasi odhadovaly počet svých nepřátel na 70 000 osob. Pro tolik lidí už bylo připravené místo v izolačním táboře. Později se ukázalo, že policie v tehdejší okrese Löbau zajistila ve třech různých táborech místa pro internaci až 3 200 osob. Ale nějak se přepočítala, neboť k pondělním demonstracím nedorazilo 70 000 lidí, ale dokonce 200 000 lidí. Vše proběhlo v klidu, lidé drželi v ruce svíčky. Brzy mělo také Nové Forum přes 200 000 členů.

V té době už nebylo ani tehdejší vedení země jednotné. Zatímco se část držela tvrdohlavě u moci, druzí už začali vidět, že současný stav není udržitelný. Zvláště po masakru v Pekingu na náměstí Nebeského klidu.

Už od roku 1981 byla státní kasa NDR na mizině, proto se snažila většina získat půjčky na západě a s jejich pomocí se držet dále u moci. Jako protislužby lidem nabízely výjezdní doložky. Andreas Schönfelder v tom vidí skutečnou příčinu říjnového puče proti Honeckerovi v roce 1989. A tentokrát Západ pochopil, že nesmí už déle držet komunisty u moci penězi. Proto Helmut Kohl jednoduše utáhl kohoutek – pro další vývoj věcí to byla obrovská zásluha.

Andreas Schönfelder vzpomíná, jak si ve svém domě od roku 1987 budoval knihovnu o životním prostředí. „Podařilo se nám získat kontakty a rozvinout sítě s Berlínem a Lipskem a trochu zvýšit napětí ve

vzduchu. Přibývalo spiklenecké činnosti v každodenním životě. Řešila se otázka, jak můžeme zahájit občanskou platformu nebo veřejné hnutí. V NDR už musela vzniknout nějaká iniciativa za svobodu a lidská práva," říká Schönfelder.

Zvláštní význam patřil samizdatovým periodikům. Po celé NDR se jich vydávalo a šířilo až 120 druhů a přispělo to hodně ke zvýšení sebevědomí národa. Andreas Schönfelder, Thomas Pilz z Mittelherwigsdorfu a Thomas Hönel ze Žitavy založili redakci časopisu „Lausitzbotin“, který šířili v Horní Lužici. Například přes knihovnu životního prostředí, nebo diakonii Katharinenhof.

Situace byla čím dál zamotanější. Staré struktury strnule lpěly na setrvání u moci, a proto vymýšlely takové zvláštnosti, jako například státní vyznamenání pro rumunského diktátora Nicolae Ceaușesca.

Poselství tohoto činu bylo jasné: „Perestrojka? S námi ne!“ Současně ale docházelo i ke kompromisům.

Andreas Schönfelder zdůrazňuje, že opravdovým počátečním nastartováním bylo založení Nového Fora v září 1989. K prvním signatářům patřil farář Alfred Hempel z Großschönau. V Žitavě se vytvořila skupina, která se scházela v bytě faráře Lothara Alische. Tím byla vybudována skutečná základna, která byla předvojem budoucích politických změn. Skupina kritiků vznikla i v Großhennersdorfu.

Bylo třeba lidi seznámit s cíli Nového Fora. Proto seznávala aktivní skupina z Horní Lužice velké setkání na 19. října do žitavského kostela Johanniskirche. Ten byl ovšem brzy přeplněn. Kolem deseti tisíc lidí si přišlo vyslechnout to, čím už se někteří delší dobu zabývali.

Andreas Schönfelder, který byl toho času už aktivnější v Berlíně než v Horní Lužici, považoval za nejdůležitější úkol rozbití starého mocenského aparátu. Důležitý krok bylo obsazení centrály tajné policie Stasi. On sám patřil k antikorupčnímu výboru.

Jednou týdně se scházeli s vládou. Vzpomíná: „To bylo v době, kdy jsme společně s fotografem Matthiasem Weberem z Großhennersdorfu podali trestní oznámení na tehdejšího předsedu vlády Hanse Modrowa – nejdříve na policejním okrsku a pak u generálního prokurátora NDR.“

A oni ho skutečně přijali. Během tří měsíců se obyvatelé NDR úplně změnili, žasne ještě dnes. Lidé byli k sobě mnohem milejší, strach zmizel a panovala určitá lehkost. Ti druzí byli nejistí a vzdávali se. Ale velmi rychle se zase vše vrátilo do normálu. Andreas Schönfelder se konečně vrátil v roce 1990 zpátky do Großhennersdorfu. Angažoval se v přípravě voleb a stal se obecním a okresním radním.

Andreas Schönfelder není z těch, kteří by po revoluci začali litovat své role v opozici a přáli si zpět části bývalého režimu. Varuje: „A ještě nejsme z nejhoršího venku. V Německu ne a v Evropě už vůbec ne. Momentálně podle něj celý systém prochází

zkouškou. Stále platí dávat si pro budoucnost vhodné cíle. Mnohé je potřeba předat mladší generaci. Proto je potřeba podle něj vytvořit pamětní místo těchto událostí, které bude sloužit i pro politické vzdělávání. Dokáže si dobře představit, že by tím místem mohl být kostel Johanniskirche v Žitavě.

Schönfelder shrnuje: „Bez pochyby patří mírová revoluce také v Horní Lužici k nejdůležitějším událostem za posledních sto let. Také dnes žijeme v napínavé době, kdy člověk může a musí dát něco do pohybu.“

ANDREAS SCHÖNFELDER se narodil v roce 1958 v Oberschlema. Je ženatý a má čtyři děti. V letech 1964 až 1974 navštěvoval polytechnickou střední školu v Aue-Gera a poté se vyučil na stavebního pracovníka v tříletém oboru s maturitou. V roce 1977

začal pracovat v diakonii „Katharinenhof“ v Großhennersdorfu. Tuto činnost vykonával především v domově „Ewald-Malzer-Heim“ do roku 1990.

V letech 1979 až 1981 získával v Löbau kvalifikaci v oboru ošetřovatel nemocných a hned v návaznosti studoval na Fachhochschule Zittau/Görlitz. V roce 1982 patřil k zakladatelům křesťansko-státního nezávislého „otevřeného mírového kruhu Großhennersdorf“. Od roku 1987 začal budovat ve svém domě v Großhennersdorfu jedinou knihovnu zabývající se ochranou životního prostředí v celé NDR,

kteřá nejednala pod záštitou církve. V roce 1988 byl zakládajícím členem „zeleno-ekologické sítě Archa“.

V roce 1989 se stal členem „kulatého stolu“ v okrese Drážďany a zvyšovala se jeho angažovanost v „Novém Foru“, jehož byl spoluzakladatel v Horní Lužici. Po roce 1989 patřil čtyři roky do okresního zastupitelstva, byl dočasně obecním radním v Großhennersdorfu a zastupujícím starostou.

Andreas Schönfelder je od roku 1991 vedoucím knihovny o životním prostředí v Großhennersdorfu, která dnes sídlí ve „staré pekárně“ na sportovním hřišti. V letech 1993–1996 studoval sociální práce / sociální pedagogiku v Görlitz a získal titul Dipl.-Sozialpädagoge. Po sloučení obcí v roce 2011 je městským radním v Herrnhutu.

Reinhard Jung

Mnoho událostí kolem zfalšovaných komunálních voleb v roce 1989 je dodnes záhadných a nevyjasněných, protože spousta lidí o nich mlčí.

Pro tehdy čtyřiatřicetiletého Reinharda Junga, který roky pracoval jako voják z povolání a ve veřejných službách středosaského okresu Rochlitz, tehdy začalo nové období života. Vrátil se domů do Horní Lužice a soudruzi ho zvolili starostou zdevastované průmyslové obce Hirschfelde. V tu dobu samozřejmě nedokázal posoudit, co na něj všechno v této době připadne. Důležité bylo, že byl zase na domácí půdě, že ho jeho cesta zavedla do Horní Lužice.

„Obec měla pověst špíny a bordelu nejen v žitavském okrese. Nejvíce k tomu přispěly slitiny železa a produkce zplodin z elektrárny,“ vzpomíná.

Na druhou stranu přicházely do velkých podniků stále nové pracovní síly a populace rostla. Všechna důležitá zařízení jako školku, školu nebo bazén obec měla, čím dál citlivější byl ale nedostatek potravin a potíže se zásobováním. Na podzim se situace vyhrotila.

Přesně v tomto období, na začátku října, ho vyslali na vzdělávací kurz do Drážďan. Bylo to několik dní po oslavách 40. výročí vzniku NDR. Pro něj to byly poslední oslavy na Pragerstrasse, kterých se zúčastnil. Davy lidí se tlačily k hlavnímu nádraží, neboť prosakovalo, že tudy měly projet vlaky s uprchlíky ze západoněmecké ambasády v Praze. Velké nasazení zásahové jednotky nutilo lidi se vždy na malou chvíli stáhnout.

Pak se to celé opakovalo. Toto naprosto nesmyslné dokazování moci státního a stranického vedení přinutilo Reinharda Junga změnit způsob myšlení. Po jeho návratu přeskočila jiskra dokonce i do Hirschfelde. Na náměstí a před některými podniky proběhly demonstrace. Objevovaly se nabídky ke spolupráci a to na obou stranách. Se zástupci Nového Fora se rychle shodli. V požární zbrojnici se scházeli ke kulatému stolu. Konaly se diskuzní večery, na kterých se shodli na spoustě rozumných názorů. Velmi aktivní roli sehrál tenkrát farář Martin Kaube, vzpomíná si. Zasedání okresního zastupitelstva, kde vše stále fungovalo podle starého vzorce, mu ukázalo, že tady už pohár trpělivosti také přetekl. Posledním krokem bylo odevzdání stranické knížky. Svět, kterému on a spousta jiných zde opravdu věřili, se zbořil.

Přestože byl stranickým smýšlením už jinde, pokračoval v práci pro obec. Společně s dobrou vůlí obyvatel Hirschfelde se chopil své práce. Jako první měřítko svých tehdejších snah vidí Reinhard Jung první svobodné volby v roce 1990. Do voleb šel jako nestraník s mandátem CDU a obecní zastupitelstvo, kterému předsedal Bernd Müller, dnešní místní starosta, mu vyslovilo důvěru. Novému Foru bylo přiznáno plné hlasovací právo, což ještě dlouho nebylo všude obvyklé. „Staří soudruzi“ mu to ale zalívali a zdrželi se hlasování. I přesto to stačilo.

Pan Jung říká, že tehdejší doba byla komplikovaná. Ve spoustě oblastí platily ještě zákony NDR, ale člověk se už musel připravovat, co by mohlo přijít s 3. říjnem, kdy se země sjednotily. Mezitím byl předsedou svazu měst a obcí v okrese zástupce na zemské úrovni. Z této funkce v roce 1995, i na doporučení některých obecních radních, abdikoval, aby se mohl více věnovat závažnějším problémům týkajícím se Hirschfelde.

První přímá volba starosty proběhla v roce 1994. A i tentokrát stáli lidé za ním. Už mu bylo jasné, že pro voliče nebylo důležité, za jakou stranu nastoupil nebo kterou víru zastupuje. Oni ho zvolili, protože mu věřili a viděli, že pod jeho vedením se v obci hodně udělalo. V obci došlo k mnohým zlepšením v infrastruktuře. Obzvláště pyšný je na rozvoj v části obce, která se jmenuje Rosenthal a na sanaci mateřské školky v Nordpolu.

Na špatné časy se nezapomnělo. Obzvláště tíživé bylo uzavření velkých podniků. Odmítl se tehdy podílet na symbolickém zmáčknutí knoflíku na odstřelení komínů elektrárny. Mnoho lidí, které osobně dobře znal, zůstalo na ulici nebo na hranici životního minima. Vypráví, že tohle se ho hodně dotklo. V roce 1998 na tom nebyl zdravotně nejlépe, a proto se také ve volbách v roce 1999 rozhodl nekandi-

Schůzky v bytu Bärbel Bohleyové.

dovat. V komunální politice zůstal až do roku 2006 jako okresní radní.

„Ano, vyplatilo se tenkrát aktivně do věcí vložit a převzít zodpovědnost,“ shrnuje s potvrzujícím pokyvováním hlavy. Velice si váží těch, kteří dnes pokračují v práci z tehdejší pohnuté doby. Ale jedna zásada podle něj platí stále: základem je blízkost k lidem.

REINHARD JUNG je ženatý a má tři děti. Narodil se v roce 1955 v Gelsenkirchenu. Ještě ve stejném roce přišel do Žitavy-Eichgrabenu, kde jeho otec založil novou rodinu. V Žitavě strávil školní léta do konce 10. třídy. V letech 1971 až 1973 se vyučil na stavebního dělníka.

V roce 1973 nastoupil do Národní lidové armády a stal se vojákem z povolání. Po propuštění z aktivní vojenské služby byl od roku 1983 činný ve veřejné správě okresu Rochlitz. V roce 1989 ho to táhlo zpátky domů, kde se v květnu stal starostou Hirschfelde. Tuto pozici měla tenkrát v kompetenci jednotná socialistická strana Německa, z níž ve stejném roce vystoupil.

Jako nestranický kandidát s mandátem CDU byl v roce 1990 znovu zvolen obecní radou. Důkazem projevené důvěry pro něj bylo zvolení v přímé volbě konané v roce 1994.

Ze zdravotních důvodů v dalších komunálních volbách už nenastoupil. V letech 1999 až 2006 patřil k okresnímu zastupitelstvu. Během té samé doby byl nezávislý poradce pro komunální a podnikatelské otázky. Dnes pracuje Reinhard Jung na okresním úřadě v oddělení nabízejícím práci.

ROLF HILL, narozen 1947, žije v Žitavě jako volný novinář (předtím redaktor Sächsische Zeitung). Je členem Německého svazu novinářů a Kruhu autorů Liberecka. Texty, které vyšly během let 2014 v Sächsische Zeitung, přeložila Ivana Jirková.

Berta Cibulková-Hannichová

A slunce vyzařovalo klid...

Válka ode mne nemohla žádný velký hold očekávat. Osířela jsem dřív, než vypukla, a zůstala sama v opatrování lidí, kteří měli zajistit, aby se mi dostalo alespoň toho nejnnutnějšího. A přece – to ještě nebylo dost?

Existuje snad na světě nějaká moc, která dokáže vrátit ztracené roky? Není časové rozpětí mezi posledním školním dnem a dospělostí zvlášť cenné? I to, že jsem se dodnes ve všech starostech a strastech musela obejít bez pomocné ruky přítele a toho mně předurčeného jsem nikdy nemohla potkat, protože někde padl v hrůzách války, zastřelili ho na útěku, nebo zabili v žaláři? Není takový osud ještě pokračující reparací poslední velké války?

Takové vážné otázky je třeba postavit, když chcete popsat, jakou úlevu pro některé, vlastně pro celý kus světa, přineslo to ráno, kdy tlampač hlásil: „Válka skončila!“

Nyní je to pohled o dvě desítky let zpátky. S mladým srdcem a jasným zrakem z té doby prožít první mírové ráno znovu!

Pozorovat, jak náraz májová krajina dostává sytější barvy, hluboce modré obzory se rozšiřují a slunce nevyzařuje jen světlo a teplo, ale i dlouho nenalezený klid! Jak – ani nezařazené do vysílání – tady, tu, támhle a všude na statcích roztroušených po vrších, v chudých horských boudách i obyčejných rodinných domech vztyčují na znamení bezpodmínečné kapitulace bílé prapory, ubrusy a prostěradla! Je cítit, že z těchto domů směřují všechny oči k „hrázi“, silnici vedoucí od Liberce přes Rýnovice, po níž mají Rusové přinést mír. A po které by se mohli unavění a potlučení vrátit domů i nezvěstní muži a chlapci...

Kdy už? Kdy konečně? Čekat, vyhlížet, vytrvat v žáru slunce, ve stoupajícím napětí... Tu – nějaký šelest – šířící se volání, falešná zpráva – nic, zase nic...

„Půjdem jim naproti, snad budou vědět něco o mém chlapci, o Walterovi,“ říká teta Anna. „Nebo o Ottovi, mém muži,“ míní sestřenice Marie. „Bertl, postarej se o děti, koukni na kozu, čeká mladý.“

Hodiny plynou. V dřevěném domečku tety Anny ve chlívě stojí na hubených nožkách tři mokrá kůzlata, vedle vyčerpané kozy Lízy žalostně mečí. A dvě malé holčičky se zrzavými vlásky dřepí ve světle svíčky těsně u mne. „Proč jsou máma a babička tak dlouho pryč?“ ptají se.

„Jsou tu Rusové, táboří na rýnovických loukách,“ říká teta Anna a utírá si nos do modré zástěry. „O Waltrovi, o Ottovi nic nevíme,“ utrousí stranou.

Za Wachebergem, kopcem nad Rýnovicemi, zapadá slunce. Lesklá světla poletují nad hnědými hladkými zády koní. Postavy v šedožlutých uniformách chodí sem a tam, nahoru a dolů. Nad loukami se ne-se smích, láskování, venkovský chor a zvuk harmoniky...

Dva kurážní chlapci ze sousedství hlásí pyšně: „Ti vojáci jsou dobří. Dali nám kola!“

* * *

O 20 let později poznamenaná obyčejná žena s předčasně prošedivělými vlasy při lamentování o dopravní zácpě v přeplněné pražské tramvaji: „A neříkali jsme, že nám stačí jen suchý chleba, jen aby už ta válka skončila? Rychle jsme zapomněli, stali jsme se náročnější, my všichni...“

(1965)

Přeložila Petra Laurin

*Jablonec nad Nisou v květnových dnech roku 1945.
(Sbírka Jaroslava Lubase)*

BERTA CIBULKOVÁ-HANNICHOVÁ (7. 10. 1923 Jablonec nad Nisou – 15. 12. 2006 Jablonec nad Nisou). Narodila se ve Mšeně nad Nisou, kde společně s maminkou a dědečkem prožila slunné, veselé, leč krátké dětství. Jako 14letá osířela a zůstala v péči pěstounů. V té době také začala psát. Díky českému otci, kterého ale nikdy blíže nepoznala, nemusela po válce opustit svůj domov. Mohla zůstat, ztratila ale většinu svých blízkých a přátel. Po studiu na obchodní škole pracovala v úctárně státního podniku Silka. V roce 1954 odešla do Prahy za divadlem, které milovala. Angažmá získala u Státního zájezdového divadla, dřívějšího Vesnického divadla. To mělo mimo jiné i jeden německý soubor, který se snažil oživit kulturní život českých Němců v někdejších sudetoněmeckých oblastech. Zprvu pro něj obstarávala servisní záležitosti, brzy se zařadila mezi herce. U divadla prožila šest radostných sezón. Soubor opustila až krátce před jeho zrušením. V roce 1960 zakotvila v týdeníku vydávaném pro německou menšinu Aufbau und Frieden (po roce 1965 pod názvem Prager Volkszeitung). V roce 1965 odešla z Prahy a převzala libereckou redakci německých novin. Tam působila víc než čtvrt století. Sledovala a spoluutvářela aktivity českých Němců. Mimo redakční práce psala od mládí povídky a básně, a to i v místním dialektu. S podporou Svazu Němců vydala v letech 1996 až 1999 tři svazky životních vzpomínek, veselých i ironických příběhů a úvah.

(Pozn.: Němci v Československu byli uznáni národnostní menšinou v roce 1968. V roce 1969 vzniklo jejich kulturní sdružení, v době totality jediná organizace, kde se mohli sdružovat, mluvit svým mateřským jazykem a udržovat své tradice a zvyky.)

Zuzana Štěpanovičová

Smržovka, Mnichov a zpět

Vyprávění o architektovi a malíři
Vladimíru Vorlíčkovi

Je konec dvacátých let minulého století, strašná světová válka upadá v zapomnění a všude vzkvétá naděje na lepší, svobodný život. Pomalu, ale jistě se mění národnostní vztahy v nově vytvořeném státě, což se projevuje hlavně v pohraničí. Dříve druhořadí Češi se stávají určující silou a Němci si pomalu zvykají na to, že se na úřadech začíná mluvit česky.

V Jablonci nad Nisou se staví nová budova okresního úřadu a jako stavební dozor přichází z Prahy mladý český inženýr. Seznamuje se tu se sympatickou a pohlednou Němkou, naučí se německy a po roční známosti se oba berou. Syn, který se z tohoto manželství v létě 1929 narodil, dostal jméno i příjmení po otci – Vladimír Vorlíček.

Jeho matka Irma byla dcerou podnikatele Erharda Jäckela (1874–1923), jehož dům stojí dodnes ve Smržovce, v nynější Poštovní ulici č. p. 624. Erhard Jäckel se v roce 1901 oženil s teprve osmnáctiletou Rosou Weissovou, která se narodila a do té doby i žila v Paříži, kde měl její otec zastoupení jabloneckého zboží. V Poštovní ulici byla původně v přízemí brusárna, ale v roce 1907 se tam Erhard Jäckel pustil jako jeden z prvních v Rakousku-Uhersku do výroby šelakových gramofonových desek. Podle rodinné ságy se však po vypuknutí první světové války domníval, že v takové době nikdo na gramofon hrát nebude, proto vše se ztrátou prodal a zbankrotoval. Po několika málo letech umřel. Protože však pocházel z vážené a movité rodiny – jeho dědeček z matčiny strany byl například známý průmyslník Augustin Breit (1807–1863) –, pomohli příbuzní a v době, kdy se Vladimírovi rodiče brali, byly matčiny rodinné poměry zcela zkonsolidovány.

Otec Vladimír pocházel z učitelské rodiny v okolí Telče a za pomoci Hlávkova stipendia podmíněného nadprůměrným prospěchem vystudoval Vysokou školu architektury v Praze. Vstoupil do státních služeb a dostal se do Jablonce nad Nisou. Dlouho tam však nesetřval, neboť kvůli tomu, aby státní úředníci nepropadli pokušení korupce, bývali tehdy po několika letech přesazováni na jiná působiště. Malý Vladimír se tak ani nestáčil naučit německy, protože když mu byly dva roky, přestěhovali se do Plzně. Matka se česky sice naučila, ale až do smrti (umřela v 96 letech a je pochována v rodinné hrobce ve Smržovce) bylo znát, že to její mateřština není. V rodině se mluvilo jenom česky.

V Plzni Vorlíčkovi zažili mobilizaci i okupaci. „Jablonečtí, tj. německá část rodiny, byli z okupace i dalšího vývoje událostí zničeni,“¹ vzpomíná syn. „Obchodovali jakožto exportéři doslova s celým světem, jejich partneři byli většinou židovského původu a teď bylo vše v troskách. Rosa, moje babička, se znovu vdala a vzala si, jak se dalo očekávat, opět exportéra – Julia Breita. Byl to charismatický člověk a v rodině se šušalo, že je u svobodných zednářů. Právě po okupaci si získal můj obdiv.

Nabídl mi ke koupi za mimořádně nízkou cenu činžák, ve kterém bydlel, původně patřící nějakému židovskému obchodníkovi, což on odmítl s odůvodněním, že by to nepřineslo boží požehnání nebo nějak podobně. Dokonce to pak musel vysvětlovat na gestapu. Pravděpodobně se to zachovalo v aktech, protože i když oba byli hned po válce odsunuti, za dva měsíce se coby antifašisté směli vrátit do Jablonce.“

V roce 1942 se rodina Vorlíckových odstěhovala do Pelhřimova, kde otec pracoval jako vedoucí stavebního oddělení okresního úřadu. Po ukončení měšťanky synovi nastal problém. Po matce automaticky získal německou státní příslušnost. Úřady tolerovaly dětem s německou národností českou měšťanku, vyšší škola však už musela být německá. A tou se stala německá stavební průmyslovka v Budějovicích.

Přijímací zkoušky vypadaly katastrofálně, neboť jeho znalosti němčiny byly minimální, avšak škola našťastí nutně potřebovala žáky, aby učitelé nemuseli narukovat, a tak nakonec uspěl. Největším zážitkem pro něj byla epizoda z konce roku 1944. Vzpomíná: „Už

byl předvečer konce války, ale nás, patnácti- a šestnáctileté, verbovali k námořnictvu a do SS. To už byly radary a být námořníkem na ponorce byla čirá sebevražda. Zato v SS nám slibovali, že nás alespoň půl roku budou cvičit, než nás pošlou na frontu, kdežto normálně šli hoši na jatka hned. Museli jsme si stoupnout do řady, ke každému z nás přistoupil důstojník SS, nositel Rytířského kříže, podal mu ruku a zeptal se, jestli vstoupí. Většina chlapců neodolala, ale já řekl ne, a tak jsem potom musel na gestapo do Jihlavy. Naštěstí tam bylo moje rozhodnutí schváleno, protože členové SS byli považováni za elitu, a to já nebyl.“

Konec války zastihl celou rodinu v Pelhřimově. V Praze se již oslavovalo, ale Pelhřimovem ještě táhli vstříc Američanům němečtí vojáci i esesáci. Na své zážitky opět vzpomíná: „Pak se objevili Rusové. Byl

*Rosa Weiss-Jäckel
a Erhard Jäckel,
kolem 1901.*

to teatrální vjezd – předvoj na motorkách. Němci za horami, nadšené vítání, uvolnění. Avšak ne všichni Němci byli za horami. Zůstala máma, já a několik málo dalších. Druhý den nás odvedla hlídka asi deseti po zuby ozbrojených gardistů. Museli jsme jít s rukama vzhůru a někteří přihlížející spoluobčané po nás plivali. Spolužáci se na mě dívali, jako by mě neznali. Máma šla do ženské věznice, já do mužské. V jedné cele nás bylo asi dvacet, druhého dne nás odvedli do lomu, tak, jak se to dělalo v koncentračních táborech. „To je náš konec,“ říkali ti zkušeně. Já byl mladý a naivní. V lomu jsme pletli trávu a v poledne se vrátili. Po třech dnech mě pustili, na rozdíl od matky, která ve vězení strávila půl roku a, jak bylo zvykem, bez jakéhokoliv soudního řízení.“

Blížil se podzim, ale s dalším studiem byly potíže. Neměl vyřízenou žádost o československé státní občanství, a tak ho na průmyslovce v Budějovicích, v Praze a v Děčíně odmítli. Až v Plzni se našel odvážný ředitel, Dr. Ing. arch. Bohumil Chvojka (1886–1962). Vladimír Vorlíček odmaturoval v roce 1949, v tomtéž roce složil přijímací zkoušky na Vysokou školu architektury a pozemního stavitelství v Praze, tu v roce 1953 absolvoval.

Mladý architekt Vorlíček dostal umístěnku do Vojenského projektového ústavu v Praze, kde si mohl současně při rýsovacím stole odsloužit vojenskou prezenční službu. Ve volném čase se spolu s Ing. arch. Milanem Jarolímem začal věnovat architektonickým soutěžím. Hned na první pokus vyhráli soutěž vypsanou ministerstvem národní obrany na Posádkový dům armády, což byl multifunkční objekt, ve kterém se ve vojenských prostorech mělo kromě správní činnosti zajistit také kulturní vyžití vojáků. Úspěch jim přinesl možnost zúčastňovat se celostátních soutěží vypisovaných Svazem architektů ČSR. V nich rovněž uspěli a obdrželi odměny v soutěži na Kulturní dům v Českých Budějovicích, dále na podobný objekt v Jihlavě a konečně i finanční odměnu v prestižní soutěži na dostavbu Národního divadla.

Prezenční služba skončila Vorlíčkovi v roce 1955. O rok později přešel do Pražského projektového ústavu, ale ne na dlouho, neboť v roce 1957 vyhrál konkurz na místo vedoucího Projektového střediska polygrafického průmyslu, kde působil až do roku 1969. Už v roce 1957 vyprojektoval Dětsko-kojenecký pavilon nemocnice ve Slaném, za nějž obdržel

v roce 1960 2. čestnou cenu Svazu architektů ČSSR. Kandidátem Svazu se stal v roce 1957 a o deset let později řádným členem. V Projektovém středisku polygrafie vypracovával investiční studie na velké projekty, realizován byl jeho projekt bývalé Severografie v Turnově (nyní Unipress Turnov) dostavěné v roce 1960. Prefabrikovaná hala byla na svou dobu neobvykle architektonicky ztvárněná. V roce 1967 začal dělat kandidaturu věd u prof. Otakara Štěpánka na katedře průmyslových staveb ČVUT. Kandidaturu však nedokončil, protože v roce 1969 emigroval do Německa.

*Vladimír Vorlíček,
1987.*

V Mnichově pracoval rok u architekta Rudolfa Kocha, kde vypracoval studii a zadávací projekt na provizorní dostavbu odbavovacích prostor letiště v Mnichově-Riemu a dále projekt spojený s realizací administrativní budovy pro Deutsche Bank ve středu Mnichova na ulici Altheimer Eck. V případě této stavby se podařil nelehký úkol organicky začlenit moderní architekturu do historického centra. Avšak náplň práce v malém ateliéru byla zásadně odlišná od jeho dosavadní činnosti, a proto se v roce 1970 přihlásil do konkurzu firmy

Siemens, která hledala architekta pro své Centrální stavební oddělení, a byl přijat. V roce 1971 akceptovalo bavorské ministerstvo školství jeho diplom, udělilo mu odpovídající německý titul a v roce 1976 se stal členem Bavorské komory architektů.

„Práce tam byla pro mne víc než doktorát,“ vypráví. „Firma pro zvýšení svého image spolupracovala se špičkovými světovými architekty. U vybraných akcí udělali slavní architekti koncept, náš tým projekt, který pak oni posuzovali a schvalovali. Brzy po mém nástupu dostal rakouský architekt prof. Hans Hollein, zakladatel postmoderny v architektuře, zakázku na rekonstrukci reprezentačních, zasedacích a společenských místností pro hosty firmy v jejím ústředí v Mnichově na Wittelsbacherplatz a zároveň i jídelny pro zaměstnance centrály. Tu jsem projektoval já.“

Následoval druhý úkol, který Vladimíra Vorlíčka zaměstnával až do penze. „Siemens měl v té době velké ambice nejen v počítačích, ale chtěl vyvinout a produkovat i základní kameny pro ně i pro celou elektroniku – čipy. Hledal partnery ve Francii a v Anglii, aby Evropa nebyla závislá v tak zásadním odvětví na Americe a Japonsku, ale ti s Němci bohužel nechťeli nic mít. Rozhodl se vytvořit pro tento projekt patřičné podmínky a vybudovat gigantické vý-

zkumné centrum, pravděpodobně za účasti státu, pro 7 000–10 000 vědců a výzkumníků s laboratorii a superčistou halou, kde by se pracovalo ve skafandrech. Akci vedl tentokrát holandský architekt prof. Jacob Berend Bakema, proslavený projektem obnovy válkou zničeného Rotterdamu. Soutěž vypsanou firmou Siemens vyhrál obrovským kolosem ze skla a betonu. Následně, za pomoci asi dvaceti dalších holand-

Tiskárna Severografie Turnov, stav z roku 1961.

ských architektů, byl vypracován i kompletní zadávací projekt, ale pak se využilo ropné krize a nerealistický projekt skončil v koši. Byly to metrčky papíru a o Holandány se pokoušel infarkt... Náš útvar pak vytvořil přijatelný koncept, který prof. Bakema chtěl nechtě akceptoval a poté týdně připomínkoval. Já jsem zodpovídal za koordinaci všech projektových prací kromě projektů budov, které měli na starosti jednotliví architekti, a za styk s úřady. Byly to hlavně venkovní úpravy spojené se zazeleněním, infrastruktura včetně silnic, zabezpečení objektů, parkoviště apod. Příslušné projekty jsme zadávali specializovaným kancelářím a externím architektům. Všechny objekty byly koncipovány pro variabilní použití, a proto nesmírně finančně náročné, což se ale podle siemensovské filozofie nesmělo na první pohled projevit. Fasády proto byly vytvořeny z plechových panelů, které byly mimochodem dražší než například mramorové desky. Tristní dojem z přemíry plechu jsem se snažil kompenzovat zelení, sázeli jsme i vzrostlé stromy. Rovněž se podařilo prosadit povrch silnic, chodníků a zádek ze speciálních cihel, což tvořilo zajímavý barevný kontrast k bílému plechu. Dnes je areál poloprázdný, výzkum se koná někde na druhém konci světa.“

V roce 1989, kdy odešel Vladimír Vorlíček do řádného důchodu, se rozhodl pokračovat v rodinné tradici, neboť jeho otec se vedle svého povolání věnoval malování akvarelů. Vrozené dispozice a celoživotní směřování k ovládnutí výtvarné formy jej přivedly do kurzů kreslení,² kde se seznamoval s malířskými technikami, aby se pak mohl odrazit do světa vlastní tvorby. S dalšími nadšenci spoluzaložil uměleckou skupinu Labyrinth, nazvanou podle knihy Jana Amose Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*. Tato skupina³ se stala platformou pro uměleckou realizaci desítky jejích členů, kteří si oblíbili každoroční soustředění v Toskánsku s následnou výstavou v reprezentativních prostorách radnice v Ottobrunu na předměstí Mnichova. Pětadvacetiletá existence skupiny a její pravidelné výstavy poskytují dostatečnou představu o inspirativním ovzduší soudržnosti a tolerance, která ve skupině panovala a která je přítomna až do dnešních dnů.⁴ Každý z členů se snaží o to, aby si udržel svůj vlastní styl. Vladimír Vorlíček se od všech liší svými klasickými motivy, v nichž však usiluje o individuální interpretaci buď přírody či člověka tak, aby stejnou měrou odpovídaly svému předobrazu i vnitřnímu rozpoložení tvůrce.⁵

Kresba

Pro architekta naučeného používat tužku v každodenním vyjadřování byl ke kresbě perem a štětcem pouze krůček. Kurzy nabízely jak tradiční techniky, tak i rozličné postupy v rámci moderního umění (frotáž, kubistické principy, abstraktní pojetí atd.). Nejdéle navštěvoval kurzy figurální a portrétní kresby, protože je pokládal za základní disciplíny poznávání i tvorby. Figurální kresba učí adepta vidět detaily i souvislosti, ve vyšší úrovni aspiruje na poznání charakteru a individuality modelu.

Kresba u Vladimíra Vorlíčka je svébytným dílem, za které už dál vědomě nejde. V centru pozornosti stojí portréty individualit známých i méně známých osob. *Portrét Šivanandy* je příkladem toho, že sub-

Horse Power, 2010, kresba tuší, 210 x 290 mm.

jektivní umělcovo ztvárnění reality může být mnohem živější a autentičtější než fotografie. Pokud člověk vnímá stopu linky, která se neustále zalamuje a uniká svému konci, může zažít velkou dynamiku – z abstraktní spleti čar se v určitém okamžiku vynoří podoba zobrazovaného. V tomto svébytném způsobu rukopisu se vzácně stírají rozdíly mezi mimetickým a abstrahujícím způsobem výtvarného vyjádření.

Akvarely

První díla malovaná touto technikou vznikla kolem roku 1987. Barevné plochy tehdy občas doplňovala tušová kresba, která zpevňovala kompozici. Akvarely vznikající v pozdější době toto zpevnění již nepotřebovaly. Pevnost a dynamika zde souzní podobně jako svobodná imaginace tvaru s připomínkou skutečnosti. Hlavním tématem se stávají světlé a tonální hodnoty viděného, upouští se od popisné určitosti.

Obrazy

Obrazy s figurální tematikou svou bezprostředností a symbolickou konotací často zaujaly recenzenty natolik, že je použili jako upoutávku k výstavě celé skupiny.⁶

Druhá, početnější část autorova díla usiluje o barevné zobrazení krajiny viděné v tichém, poetickém naslouchání v různých technikách. V hledání motivů s náladami v krajině měnící se s denní i roční dobou je blízký svému generačnímu druhovi, jabloneckému fotografovi Miloslavu Kalíkovi (1928–2008).

Za nimi jezdil do Jizerských hor, Krkonoš a do Toskánska. V Itálii malíř vyhledával otevřený typ krajiny s perspektivou sluncem zalitého dalekého prostoru, v Jizerských horách naopak tmavší lesní zákoutí nebo vysoké zadumané stráně. Obvyklým prostředkem je redukce barev do několika základních tónů. Táhlé horské masivy posloužily jako vzor pro divadlo mlžných výjevů, oblíbená je posmutnělá náladovost. V roce 2013 vznikly obrazy, které kombinují techniku akrylu a akvarelu. Zdá se, že tato technika naplnila autorovu představu o ideálním způsobu, kterým lze vyjádřit zvláštní světlou atmosféru.

„Teď jsou výstavy, kontakty s členy umělecké skupiny Labyrinth a pochopitelně styk s příslušníky části rodiny žijící v Německu jediným pojítkem se zemí, která nás 25 let hostila. Dříve jsem si myslel, že je člověk doma tam, kde nalezne přátele. Mám v Německu mnoho přátel a jsou tam hodní lidé. Žije se tam velmi dobře, protože všechno dobře funguje. Ale

Ráno v Jizerských horách, 2013, lavírovaná kresba tuší, akvarel, papír; 250 x 350 mm.

ke stáru člověk pozná, že jsou i jiná kritéria, možná i iracionální. A tak asi skončím tam, kde jsem začal – v Jizerských horách,“ říká Vladimír Vorlíček.

EPILOG

„Člověku se lépe žije, když je vklíněn do rodiny, skupiny spřízněných duší nebo do nějakého národa. Ne každý má takové štěstí. Mně v době, kdy je člověk hodně citlivý, v mládí, dávalo tolik lidí najevo své opovržení a ubližovalo mi, že jsem se cítil hrozně sám. Byli to nacionalisti z řad Němců i Čechů. Není to příjemný pohled, když v extrémních situacích, jako je válka, spadnou masky, které většina lidí nosí. Poznal jsem, že hodní a přitom silní lidé existují, ale že jsou v menšině. To vše mne nezabilo, nýbrž v souladu se slovy klasika posílilo a obohatilo. Být

Portrét Šivanandy, 2002, perokresba tuší, papír; 400 x 290 mm.

Horská krajina, 2013, lavírovaná kresba tuší, akvarel, papír; 250 x 350 mm.

příslušníkem dvou národů mi rozšířilo obzory a teprve poznání jiné kultury a mentality mi umožnilo objektivně hodnotit prostředí rodné země.

Dnes je úplně jiná doba a mladý člověk si tehdejší atmosféru vůbec nedovede představit. To je dobře.“ (Vladimír Vorlíček, 20. 8. 2014)

Poznámky:

1 Všechny přímé vstupy pocházejí z rozhovoru Zuzany Štěpanovičové s Vladimírem Vorlíčkem uskutečněném 29. 10. 2013.

2 Již v roce 1985 pod vedením Edith Schumacher, viz článek Schuler der VHS Neubiberg stellen Aquarellbilder aus, in: *Landkreis Südost*, 26. 9. 1985, s. 4.

3 K umělecké skupině Labyrinth viz například: *Der andere weg zur Kunst / Labyrinth*, katalog výstavy, München 2013. – [hei]. Ungerade Wege zur Kunst, in: *Münchener Merkur*. Ottobrunn, 22. 10. 2013 [cit. 2013-12-29]. Dostupné z: <http://www.merkur-online.de/lokales/muenchen-lk-sued/ottobrunn/ausstellung-unge-rade-wege-kunst-3179356.html> – RICHTER Amelie. Rabenkopf und Nebelwald – Die Hobbykünstlergruppe „Labyrinth“ stellt im Ottobrunner Rathaus aus, in: *Süddeutsche Zeitung*, 15. 10. 2013, R9. ISSN 0174-4917.

4 Ke každé výstavě vychází v *Süddeutsche Zeitung*, *Münchener Merkur* a v dalších bavorských periodikách alespoň jedna recenze.

5 „Architekt Vlady Vorliceck maluje srdcem“, píše Gabriele Steininger v článku Kontraste bestimmen Ausstellung Künstlergruppe präsentiert sich bereits zum Siebten mal im Ottobrunner Rathaus, in: *Münchener Merkur*, 5. 11. 1997. ISSN 0026-0096.

6 Viz například [bae]. Freundliche Götter. Ausstellung der Künstlergruppe Labyrinth im Rathaus, in: *Süddeutsche Zeitung* 12. 11. 2008. ISSN 0174-4917, nebo také EICHNER Jochen. Strange Etüden, zarte Körper. Künstlergruppe „Labyrinth“, *Münchener Merkur*, 8. 11. 2001. ISSN 0026-0096.

VLADIMÍR VORLÍČEK, narozen 26. 6. 1929 ve Smržovce.
1949–1953 Vysoká škola architektury a pozemního stavitelství v Praze;
1960–1969 vedoucí Projektového střediska polygrafického průmyslu v Praze;
1967–1969 člen Svazu československých architektů;
1970–1989 architekt Centrálního stavebního oddělení firmy Siemens v Mnichově;
1976–1989 člen Bavorské komory architektů;
od 1989 člen Umělecké skupiny Labyrinth.
Žije v Horním Polubném.

ZUZANA ŠTĚPANOVIČOVÁ, narozena v roce 1966 v Nové Bani, vystudovala estetiku a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Po absolutoriu pracovala ve Slovenské národní galerii v Bratislavě, v roce 1990 získala Cenu Martina Benky, od roku 1992 žije v Liberci. V letech 2001 až 2005 byla zaměstnaná na Fakultě architektury TUL, od roku 2005 působí jako kurátorka v Oblastní galerii Liberec.

Vladimír Piša

Zastavení s docentem Rudolfem Andělem

Následující rozhovor vznikl už s odstupem několik měsíců poté, co historik a pedagog doc. dr. Rudolf Anděl,

CSc., oslavil úctyhodné devadesáté narozeniny (narozen 29. 4. 1924 v Šumburku u Tanvaldu) a převzal na slavnostním zasedání zastupitelstva v obřadní síni radnice čestné občanství města Liberce. Již dříve, zejména v roce 2004 u příležitosti jeho osmdesátin, vyšlo několik obsáhlých rozhovorů, studií, přehledů bibliografie apod., na které je dobré zájemce o život a dílo této liberecké osobnosti odkázat. (Jde zejména o sborník Pax bello potior, vydaný Technickou univerzitou v Liberci v r. 2004.) Ostatně například katalog Krajské vědecké knihovny Liberec obsahuje na osmdesát položek, od rozsáhlých monografií až po drobné tisky, jichž je docent Anděl od roku 1953 autorem nebo spoluautorem. Z těch nejvýznamnějších monografií připomeňme na tomto místě alespoň Hrady a zámky Libereckého kraje (první vydání 1957, další pak 1959, později přepracováno se záběrem tehdejšího Severočeského kraje), Husitství v severních Čechách (1961), Města severních Čech (1967, se Sv. Technikem), Český Dub 1291–1991 (1991, se Sv. Technikem), Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor (2002, spolu s R. Karpašem a kol.), publikaci věnovanou výročí 150 let Obchodní akademie v Liberci (2013) a další. V mnoha studiích, článcích i přednáškách se doc. Anděl věnoval problematice drobné šlechty na Frýdlantsku, historii Horní Lužice, česko-německým a česko-slovenským vztahům v minulosti atd. Za vším stojí mnohaletá neúnavná a precizní práce, i když málokdy probíhala v ideálních osobních a hlav-

ně společenských podmínkách. Některých momentů jsme se nakonec v rozhovoru dotkli jenom okrajově,

například podílu doc. Anděla na životě liberecké pedagogické fakulty od roku 1990, na pedagogické přípravě nových generací historiků a učitelů i na mezinárodních vědeckých stycích a studiích. Nepochybně by tedy rozhovor a naše zastavení mohli doplnit jak kolegové a kolegyně z historické a pedagogické obce, nepochybně byl a je pro mnohé z nich a pro studenty zvláště doc. Anděl vědeckým a lidským vzorem, nepochybně mnoha lidem doc. Anděl obohatil život. Dnes můžeme pana docenta stále každodenně potkávat v Liberci, kde ve středu města už dobrých třiašedesát let žije a kde také před několika lety manželé Andělovi oslavili diamantovou svatbu. Přejme mu tedy i nadále hodně zdraví i tvůrčích sil, ať se mu nadále v Liberci, ve vědě nebo i v rodině líbí a dobře žije.

Chtě nechtě bychom měli začít dětstvím.

Oba moji rodiče byli vlastně odchovanci textilního průmyslu tady na severu Čech. Jak maminka, tak tatínek pracovali v textilních továrnách, ovšem už dlouho před první světovou válkou, narodili se v osmdesátých letech devatenáctého století. Žili v tehdejším Liberci, ale několik let před první světovou válkou byl tatínek přijat do velké textilní továrny v Šumburku nad Desnou, dnes je to součást Tanvaldu. Maminka ho následovala, ale s vypuknutím světové války, letos je to vlastně sto let, tatínek narukoval a bojoval na několika frontách – v Haliči, v Rumunsku i na Piavě. Z té slavné Piavy se vrátil v listopadu 1918

do Šumburku a tam pak celý další život pracoval většinou jako mistr a vrchní mistr v továrně. Zůstal tam i přes rok 1938 a okupaci, i když to jako Čech měl hodně těžké. Zemřel v roce 1950. Já jsem se narodil v roce 1924, pak už maminka zůstala v domácnosti.

Rodiče tedy byli liberečtí rodáci, vy jste se narodil v místě jejich zaměstnání, ale do Liberce jste se dostal ještě v dětství.

V tehdejším dvojměstí Tanvald-Šumburk byly dvě české školy, začal jsem chodit jako malý kluk do té tanvaldské, tehdy velké a teprve nedávno postavené, do ní jsem nepatřil podle správního obvodu, i když jsme vlastně žili přesně na rozhraní těch dvou měst. Ale šumburská škola měla málo žáků a snažila se jejich počet zvýšit, dva roky jsem tedy chodil i do ní. Po páté třídě jsem začal studovat na gymnáziu v Liberci. Denně jsem dojížděl vlakem, ani mi to nepřípadalo, že by to bylo něco neobvyklého, takhle nás českých dětí dojíždělo víc.

Stojí ještě váš rodný dům?

Byl to velký dům pro tovární zaměstnance hned vedle železničního viaduktu, rodiče tam žili od svatby až do tatínkovy smrti. Dnes už nestojí, někdy v osmdesátých letech musel ustoupit při stavbě podchodu pro pěší.

Gymnaziální studia jste tedy začal v Liberci...

... na státním reformním reálném gymnáziu, které tehdy sídlilo v dnešní Hálkově ulici v majestátní budově, která dnes patří univerzitě. Ale do studií zasáhl Mnichov, 1. září 1938 jsem ještě nastoupil do kvarty, ale záhy jsem musel přejít do českého gymnázia v Turnově. Tatínek mi narychlo sehnal ubytování v hostinci u Jislů na náměstí, celý hostinec byl plný českých přesídlenců z Němci zabraného pohraničí, byl tam zmatek a málo místa. Naštěstí majitel brzy vyhradil pro nás, několik mladých českých studentů, útulnější místnost v patře, tam už se dalo studovat. Poslední tři roky jsem bydlel u svého strýčka a tety, kteří se mezitím přistěhovali do Turnova. Naše studium na turnovském gymnáziu skončilo v roce 1943, kdy byl náš populační ročník nasazen na práce ve válečném průmyslu.

Když se vrátíte ještě do období první republiky, kterou jste vlastně vnímal jako mladík nebo dospívající mladý muž, jak se na ni jako pamětník díváte?

Samozeřejmě, byli jsme děti nebo studenti, ale velkou roli hrála ještě ta „velká válka“, odstup od ní nebyl velký, když jsem se narodil, tak jen šest let, a v roce 1938, když se schylovalo k další, tak jen dvacet let, to měli v sobě všichni, stejně jako myšlenku nového československého národa. A najednou nám tu svobodu vzali. Jistě, pro nás, mladé studenty, bylo slovo svoboda spojené s možností chodit třeba do Sokola nebo jiných organizací, věnovat se svým zálibám. Když chtěl být někdo skautem, prosím, když vstoupil do Orla nebo třeba Dělnické tělocvičné jednoty, nikdo mu nebránil. Trable, které prožívali rodiče s dřívější válkou nebo pak s krizí a nezaměstnaností, jsme vlastně ani nevnímali. Kdo chtěl a měl zájem, mohl studovat, pro ty nejchudší studenty existovaly úlevy, i to dojíždění dráhou bylo levné. Zkrátka, byli jsme mladí a bezstarostní a tu první republiku vidím tímhle úhlem. Ovšem politiku, i když v trochu

jiném smyslu než dnes, jsme také vnímali. Věděli jsme, že studujeme na českém gymnáziu, které bylo s nadšením založené v roce 1919, hodně profesorů bylo mladých vlastenců, dávali to přirozeně najevo i s určitým optimismem a vírou v pokrok a my jsme jejich optimismus sdíleli. O to horší byl potom šok na podzim 1938, i když spousta změn nám ještě nedocházela, a samozřejmě rok 1939 a okupace.

Skončila válka a ještě v létě 1945 jste začal studovat v Praze dějepis a zeměpis, byla to jistě vaše svobodná volba, ale kde se ve vás vzal zájem o tyto obory nebo obzory, tatínek byl přece technik?

Hodně hrálo roli to, že jsme měli na turnovském gymnáziu za války vynikající profesory, jmenoval bych za dějepis profesora Zikmunda a s úctou vzpomínám i na další. Jako studenti jsme cítili, že nám v době okupace nesmějí říct všechno, co vědí a znají, ale třeba na vycházce mimo školu byla spousta příležitostí všimnout si různých drobných památek, pomníků, božích muk, staveb a tak dále a takhle místní historie mě i ostatní hodně zajímala a byla takovým můstkem k té historii velké, národní. Co nám obrovsky chybělo, byla literatura všeho druhu, s tou byla opravdu bída, to už by si dnešní studenti ani nedovedli představit. Krátce po válce, když se na vysoké školy nahnulo mnoho studentů, vlastně všichni, kdo během uplynulých let nesměli studovat, byl zase v Praze nedostatek míst k ubytování. Pro nás, kteří jsme pocházeli řekněme z venkovských skromných poměrů, kladlo studium v Praze na rodiče velké nároky. Dnes už se skoro neví, že po válce nebylo možné volně vybírat dříve našetřené peníze, šlo o systém takzvaných vázaných vkladů, a i když z něho existovala určitá výjimka, respektive možnost použít částečně vklady na studium dětí, všeobecně vládla nedostatek, přidělový systém a tak dále.

Promoval jste tedy v roce 1949 jako učitel dějepisu a zeměpisu.

Dostal jsem pak umístěnku, tedy vlastně povinný nástup na základní školu do Vratislavic nad Nisou, o rok později do Turnova na gymnázium. Koncem roku 1952 jsem nastoupil na vojnu, ale ze zdravotních důvodů jsem tam pobyl naštěstí jen tři měsíce, takže počátkem roku 1953 pokračovala moje učitelská dráha už v Liberci, nejprve na stavební průmyslovce.

Už v té době, tedy v době, kdy jste pilně učil a bylo vám okolo třiceti let, jste začal publikovat první články a knihy, dalo by se říct, že jste v tu dobu rozvíjel také kariéru vědce a historika, to bylo záměrné a cílevědomé?

Netoužil jsem po dráze profesionálního historika, všechno přinesl více méně běžný život nebo i běžná kantořina. Žil a učil jsem v Liberci, českých starousedlíků tu bylo už málo, většina lidí se sem dostala z jiných končin až po válce a jejich dospívající děti vlastně o Liberci nebo dalších městech a místech nevěděly zhola nic. Na průmyslovce bylo také důležité mít alespoň povědomí o významných stavbách a místních stavebních slozích. Začal jsem psát články a příspěvky do místních novin, hodně o hradech a zámcích, nic světoborného, spíš populární zajímavosti, ale mělo to dobrou odezvu, a tak jsem začal

psát i o místech, městech a vesnicích. Jakmile se do takových věcí pustíte, už dost dobře nejde přestat, z jednoho vyplývá druhé. Hodně jsem také přednášel na veřejnosti. Nu a o hradech a zámcích mi vyšla v roce 1957 první kniha, jmenovala se jednoduše Hrady a zámky Libereckého kraje, míněn byl tedy tehdejší Liberecký kraj, který na rozdíl od toho dnešního zahrnoval například i Rumburk, Varnsdorf a okolí.

Jak to bylo ale s historickými prameny a vůbec se zdroji informací? Přes den jste učil a pak jste seděl v archívech?

Všechny ty hrady a zámky nebo další objekty, o nichž jsem psal, jsem hlavně navštívil a prohlédl si je na vlastní oči. Už jsem o tom vyprávěl i v jiných rozhovorech, nakonec na to objíždění na motorce a později v trabantu jsem nebyl vždycky sám, rád vzpomínám na doprovod fotografa Kabička, který daný objekt pečlivě zdokumentoval. Ale v tom to právě bylo, nejprve někam jet třeba tři hodiny, pak ale fotograf kvůli dobrému světlu čekal třeba celý den, než udělal pár snímků. Někdy jsme se utmáčení vrátili večer, někdy jsme na místě přespali, nebo se jen pokoušeli přespát, protože třeba pod okny nám celou noc křičeli zámeční pávi. Hodně informací jsem tedy získal nebo i vypožičoval na místě, ale ještě víc se dalo získat ze systému památkové péče, respektive od úředníků příslušných památkových odborů, ti mi docela vycházeli vstříc, byli rádi, že se vůbec někdo našel, kdo o starých památkách něco napíše. Tady jsem i zúročil gymnaziální léta a to, že jsem na rozdíl od nových obyvatel žil v kraji od dětství a měl tu své kořeny. Hrady a zámky Libereckého kraje byly rychle rozebrány, nakladatelství projevilo hned zájem o další vydání, doplněné a opravené, protože se objevily nové poznatky a skutečnosti, jak už to v historickém bádání bývá. Třetí variantou pak byla publikace o hradech a zámcích Severočeského kraje, ještě později jsem se spolupracovníky zpracovával přehled hradů a zámků v poněkud jinak vymezených severních Čechách pro celostátní publikaci Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

Když dovolíte, pojďme trochu odbočit. Už je to vlastně také historie – Liberec a okolí v padesátých letech minulého století! Jak se tu vlastně žilo? Pár let po válce a v pohraničí?

Když to řeknu hodně stručně, žilo se tu jako v novém světě! Tehdy jsem jako mladý začínající učitel krátce po svatbě začal bydlet v tomhle starém domě uprostřed města, mimochodem v bytě, který vznikl oddělením od jiného bytu a jistou dobu neměl ani samostatný vchod, a vidíte, bydlíme tu už třiašedesát let. A bylo určitě zajímavé si takřka každý den všimnout, co se v okolí změnilo, kde vznikl nový obchod, co hrají v divadle nebo i místním rozhlase, natož pak v kinech, kterých měl Liberec vlastně mnohem víc než dnes. Rodily se i nové instituce a organizace, to souviselo zase s tím, že Liberec byl do roku 1961 krajské město. Neměl jsem ani žádné ambice odejít do Prahy nebo tam dělat kariéru, jak to bylo tehdy a je i dnes celkem běžné. S Prahou jsem však zůstal i nadále spojen jako s nevyčerpatelným zdrojem stu-

dijního, badatelského a informativního materiálu i o severních Čechách. Zakotvil tady, ale s tím jsem byl spokojený, rodiče přece odtud pocházeli a Liberec jsem znal ještě předválečný. Všechno mě táhlo sem a jsem tady dodnes rád. Někdy si říkám – šťastný Liberec! Protože tu máme přírodu, kulturu, divadlo, máme i dějiny, je tu hodně možností, jak se uplatnit. Rozumíte, já už to ve svém věku tak nějak přebírám, co je možné a co ne a docela jasně mi z toho vychází, že máme skoro všechno.

Už jsme se zmínili o tom, že jste památky objížděl i obcházel, vlastně jste znám jako vytrvalý turista, který Liberecko i okolí a nakonec i vzdálenější kraje a země prochodil či procestoval křížem krážem. Už několikrát jsem slyšel vaše rčení „škoda každého schodu, který člověk nevyjde“.

Asi bych znovu měl říct, že to souvisí s dětstvím, s předválečnou dobou, Jizerské hory a Krkonoše byly turistickým rájem už někdy od konce devatenáctého století. Pochopitelně rájem zejména pro německé turisty a jejich spolky, na každém zajímavém kopci byla nějaká ta jejich turistická chata. Češi ale německé turisty zdatně doháněli a po obou válkách měli na co navazovat. Jako kluk jsem samozřejmě chodil pěšky, pak mi rodiče dopřáli kolo, každopádně už třeba takový výlet z Tanvaldu do Vysokého nad Jizerou byl zážitkem. V zimě nastoupily lyže a lyžování. Ale když jsme se chtěli z kopce svézt, tak jsme na ten kopeček nejdříve museli s lyžemi pracně vylézt, a to ještě dlouho po válce.

Troufnete si na nějakou turistickou túru ještě dnes, v tomhle pozdním věku?

Ne, to už dobrých deset let ne, nic se nemá přehánět. Ale řekl bych, že to, co hodně lidí dnes jakoby objevuje jako lék nebo dokonce recept na prodloužení života a kondice, bylo pro mou generaci v dětství i v celé dospělosti naprosto běžné, civilizačním neduhům jsme se ještě – asi jako poslední, že – stačili vyhnout. V dětství jsme chodili třeba do Sokola nebo DTJ, později ale s tím, čemu se dnes říká zdravý životní styl, souvisel třeba i společenský život. Jednak to byl sport nebo spíš tělovýchova prostřednictvím různých spolků. Ale i ten, kdo se třeba zajímal o fotografování, běhal za fotografiemi po horách. Nastala zima a nastoupily plesy – myslivci, zahrádkáři nebo rybáři vždycky nějaký zorganizovali. A navíc hudba, já sám jsem hrál v místních kapelách, i když jen amatérsky a pro radost, hlavně na klavír a flétnu. Společenský život Čechů byl tady vždycky, řekl bych, pestrý a plný impulzů.

Další významnou kapitolou, u které bychom se měli zastavit, byla éra vašeho vysokoškolského působení na Pedagogickém institutu od roku 1960, který Liberec začal připravovat budoucí učitele a učitelky. Ovšem už v roce 1966 byl institut v Liberci zrušen a příprava učitelů v celém kraji se odehrávala jen na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem, kam jste spolu s dalšími kolegy přešel. Nevadilo vám to dlouhé dojíždění a pobyt daleko od rodiny?

Bylo nás několik dějepisců, co jsme začali dojíždět do Ústí a působili na tamní katedře dějepisu – kolegové Jaroslav Joza, Zdeněk Brunclík, František Palacký. Důležité bylo několik věcí, v první řadě jsme

byli všichni zapálení pro obor, tedy pro historii, tou jsme byli tak trochu posedlí. Když v Liberci institut končil, jistě bychom našli uplatnění někde na devítiletce nebo střední škole, ale my jsme chtěli dál růst odborně, to bylo velké lákadlo. Navíc nám naznačovali, že bychom časem mohli v Ústí bydlet v nových bytech s rodinami, ale ukázalo se, že to byly jenom sliby a iluze. Ve skutečnosti jsme v Ústí bydleli ty tři nebo čtyři dny v týdnu vlastně přímo ve škole. Kousek od kamenné budovy stálo několik dlouhých dřevěných baráků, snad původně nějakých ubytoven, a přímo v nich byly jednak kabinety a kanceláře různých kateder a hned vedle jsme většinou po dvou bydleli. Žádný hotel, jen dřevěný barák, železná postel, sprchy a záchody společné někde na konci chodby.

A to vám nevadilo?

Byli jsme hlavně vynikající parta, a to nepřeháním. Z Liberce nás tam bylo poměrně hodně, i na jiných katedrách, například na katedře hudební výchovy. My na dějepisu jsme se spolu s ústeckými kolegy doktorem Hoffmannem a doktorem Jančárkem podporovali a respektovali i odborně, každý měl svůj historický úsek, svůj zájem, navzájem jsme si nepřekáželi nebo nezáviděli. Všichni už tady v Liberci a pak v Ústí zase jsme počítali s tím, že musíme zvyšovat svou odbornou úroveň. I to nás drželo při sobě, navíc tu byla jistá konkurence z jiných kateder, které také usilovaly o lidi vzdělané, kteří odborně publikují, mají nějaké renomé a tak dále. Byli jsme spolu a drželi jsme spolu a to nám umožnilo všechno zvládnout. Všichni jsme měli doma v tu dobu rodiny s malými dětmi a pokud nám to mělo vydržet a klapat doma i v práci, museli jsme se chovat jako chlapi.

Po roce 1968 a po různých prověrkách a změnách o něco později jste všichni museli z katedry a fakulty odejít.

Vědecká dráha se nám uzavřela. Já jsem měl výhodu, že jsem dobře uměl německy. V těch sedmdesátých letech jsem nesměl učit dějepis, ale němčinu ano, koneckonců jazykářů nikdy nebylo dost, tenkrát ta předválečná generace němčinářů houfně odcházela do důchodu. Učil jsem nejdříve němčinu na jazykové škole, více méně v různých odpoledních kroužcích nebo jako nepovinný předmět. Ale já na to docela rád vzpomínám, protože s malými dětmi je hezká práce, zpívali jsme třeba písničky a i ty mají jisté moudro nebo výchovný efekt. Pak jsem přešel na střední ekonomickou školu, dnešní obchodní akademii, tam učit jazyk byla pohoda, jak by se dnes

řeklo. Peněz nebylo nikdy dost, ale byl jsem zase doma, mohl jsem se víc věnovat svým dětem, víc jezdit po kraji na výlety a tak dál.

Měl jste a máte několik velkých témat historického bádání, několik stěžejních období, kterým jste se rád a intenzivně věnoval. Určitě mezi ně patří husitství, zejména pak tady ve vztahu k Liberecku a severním Čechám.

Tady musím začít trochu ze široka. V padesátých a šedesátých letech byl řekněme vědecký hlad po husitství, samozřejmě i hojně podporovaný politickým zadáním, různými kampaněmi a podobně. Ale pojetí husitství se měnilo a vyvíjelo i mnohem dříve, jiný husita byl u Palackého, jinak ho viděl Pekař, potom přišla škola Mackova, Grausova a dalších. Tady v severních Čechách byl ale dlouho cítit také konzervativní německý pohled na husitství jako na období, kdy se jen bořilo, loupilo, vraždilo. Navíc na historické stopy husitství sice člověk natrefil po kraji na mnoha místech, ale všeobecné znalosti byly hodně kusé. Jistěže všichni věděli, že Kost Žižka nikdy nedobyl nebo že táhl kolem Trosků, ale to bylo tak všechno. Já osobně když jsem se začal zajímat o historii zdejších hradů, tak jsem se k celému tomu období dostal už podrobněji, ale o to víc jsem chtěl, aby se nové poznatky, ať už moje nebo jiných odborníků, dostaly do širšího povědomí.

Jak ale hodnotit celé to husitské období? Nakonec i dnes by se našlo hodně lidí, kteří by znovu poukazovali zejména na to všelijaké boření a loupění.

Husitství bylo především první velké celonárodní hnutí proti vžité autoritě katolické církve. Bylo to poprvé a dlouho před Lutherem, který se vlastně vrací k Husovi. Čili my máme celoevropsky primát v tom, že tu najednou byla mocná síla, která jasně chtěla, aby přestaly ty dlouhé a nesnesitelné církevní praktiky, ty různé zlořády zkorumpovaných hodnostářů, řečeno dnešními

slovy. V evropském kontextu to je velký fenomén, jak o tom svědčí vážně míněné pokusy ocenit samotné Husovo učení. To vůbec nevylučuje, že husité vypálili turnovský klášter a mnohé jiné. Ale v tom evropském kontextu má husitství pozitivní charakter. V roce 2015 bude velké Husovo výročí, to bude dobrá příležitost k zveřejnění výsledků moderního bádání o husitství u nás i v cizině.

Husitství hýbalo vědou, společností i politikou, ale vy jste se zabýval také řekněme malými tématy, nebo tématy, o kterých se do té doby nevědělo a nemluvílo. Mám na mysli vaši práci o takzvaných lenních statcích v našem kraji.

V tom sehrálo roli několik okolností. Nejprve to, že v raném středověku i později se na životě obyva-

tel tady u nás podílely tři velké vlivy. Byl tu vliv český, v podstatě vnitřní kolonizace, kdy noví obyvatelé do pohraničí přicházeli z vnitrozemí. Podobně se tu více méně živelně usazovali Němci, ale stejně významný, i když méně známý byl vliv nedaleké Lužice, lužických měst a osad. To vše se zde slilo, ale nakonec převládli jasně vliv a živel německý. Mimo jiné i proto, že vláda nad zdejším krajem připadla po období Přemysla Otakara II. německým šlechtickým rodům, například Bieberštejnům, Redernům, potom přišli Gallasové, Clamové i další. Druhá významná věc byla, že toto území, tedy Frýdlantsko a Liberecko, bylo celé v držení jednoho rodu, který měl zájem, aby se celek neštěpil. Když jsem do těchto souvislostí hlouběji pronikal, začalo mi být svým způsobem líto těch drobných šlechticů, leníků, závislých na tom velkém místním frýdlantském vladaři. Byli to hlavně rytíři, jak si většinou říkali, měli několik poddaných, to se nedalo srovnat se stovkami poddaných takového Bieberštejna nebo Rederna. Přitom tvořili právní soustavu, to bylo z historického hlediska hodně významné. Ta zdejší drobná lenní šlechta, to nebyli jednotlivci někde rozházení po údolích, byli navzájem lenním systémem spojení, měli svého mluvčího, ve Frýdlantu byl lenní soud a tak dále. Frýdlantská lenní soustava se udržela až do počátku osmnáctého století, zatímco třeba na Bezdězu se podobná soustava udržela jen do patnáctého století. Velmi mě zajímalo, jak takový drobný šlechtic žil. On měl sice pěkně malovaný erb, doma mu visely meč a brnění po tátovi, ale když si chtěl něco koupit a opatřit, často si musel nejprve peníze půjčit a pak je těžce splácet. Jeho paní byla sice šlechtična, ale musela se hodně otáčet skoro stejně jako její služky z řad místních poddaných. Zachovaly se doklady, z nichž jasně vyplývá, že když se ohlásil na návštěvu majitel celého panství, zavládlo někdy velké zděšení, z čeho tu návštěvu rytíř zaplatí. Velký pán sice přijel na den, ale s celou ekvipáží, služebnictvem, a o ty všechny se musel leník postarat. Mně nakonec té drobné šlechty bylo líto, byli to sice rytíři s modrou krví, jak se říká, ale přitom se mnohdy moc nelišili od místních chalupníků. Celý kraj byl dost chudý, nedalo se tu zbohatnout na úrodné půdě a zemědělství. Když čtete popis těch lenních statků, tak často vidíte obytné stavení na spadnutí, děravé od přízemí po střechu. K tomu měli děti jak smetí, ale co s nimi? Čili tahle lidská stránka mě hodně zajímala a vábila.

Ale po velkých rodech zůstaly hrady, zámky a i různé listiny, po těch malých pánech se tak trochu slehla zem...

Pro historika je to samozřejmě taková hodně titěrná práce něco vyčíst z těch mála zachovaných listinných zmínek, srovnat to s poznatky z jiných oblastí a tak dále. Byla to taková dlouhá detektivka s nejis-

tým výsledkem. Velkou pomocí pro mne však byla aktivní vstřícnost pracovníků archivů v Praze, Litoměřicích, Děčíně a nejčastěji pochopitelně v Liberci, Jablonci a Semilech. Totéž platí i o archivech v Drážďanech, Žitavě, Budyšině a Zhořelci.

A měl jste na to pátrání čas?

Měl. Sice trochu proti své vůli, protože v těch sedmdesátých letech se publikovat nedalo nebo jen velmi málo, tak jsem psal a bádám tak trochu do šuplíku, aniž by mě honily nějaké termíny. Po roce 1989, kdy jsem znovu začal učit vysokoškolské studenty, teď už na Pedagogické fakultě Technické univerzity Liberec, kde jsem měl navíc určité funkce a další povinnosti, toho času vlastně ubylo. Ale důležitější bylo, v jaké jsem byl kondici, že mi celkem obstojně sloužilo zdraví, že jsem se podílel na zajímavých akcích nebo publikacích. Zabýval jsem se také historií liberecké obchodní akademie, kde jsem v těch sedmdesátých a osmdesátých letech učil. To už jsme v současnosti, kniha ke sto

padesáti letům obchodní akademie v Liberci, kam jsem přispěl tím historickým přehledem, vyšla v roce 2013. Byla to hezká práce. A práce, teď myslím obecně, provází historika vlastně pořád, jeho práce nikdy nekončí, i teď se snažím na těch svých lenících dál pracovat, zpracovat nové poznatky z literatury a pramenů a tak dále.

Pokud jde o tu fyzickou a psychickou kondici, tak by vám ji ve vašich devadesáti letech jistě mohli závidět i lidé o generaci nebo dvě mladší, sebe bych mezi ně také zahrnul. S trochou nadsázky řečeno, zážil jste vlastně celé to bouřlivé dvacáté století, vnímal jste i hodnotil intenzivně všechny změny a otřesy. Jaké bylo dvacáté století? Co byste z něho jako moudrý člověk i jako historik zdůraznil jako určité poselství do století jednadvacátého, do současnosti? Stojí za to pořád stavět na dávné první republice, o které jsme tu hodně hovořili?

Vznik první republiky a pak obnovení našeho státu po druhé světové válce považuji za vyvrcholení našeho staletého úsilí o obnovení svébytnosti našeho národa, za důkaz odhodlání a statečnosti položit i životy za tuto myšlenku v těžkých chvílích dvou světových válek a za důkaz schopnosti našeho národa zaujmout čestné místo mezi svobodnými národy a přispívat k obecnému pokroku. Svého naplnění tak dochází výzva významného politika, semilského rodáka Františka Ladislava Riegra, kterou oslovil své přátele v době našeho národního obrození: Nedejme se! Platilo to tehdy a platí to i dnes.

Katalin Rónai

Perly lásky Miklóse Radnótiho

Úvod dvojazyčné publikace vydané
k 70. výročí básníkova úmrtí

Školní rok 1927/28 strávil budoucí významný maďarský básník Miklós Radnóti (rodným jménem Miklós Glatter, v Kalmanachu o něm vyšel obsáhlý text v roce 2004) v Liberci. Mladík, který teprve nedávno odmaturoval, sem dorazil v říjnu 1927, poté co se podvolil přání svého poručníka, strýce z matčiny strany Dezső Grószze, který chtěl, aby si jeho synovec osvojil základy řemesla, jež mu vybral, na Státní průmyslové škole textilní. V renomované škole se stal žákem jednoletého abiturientního kurzu tkalcovství vedeného v němčině.

Radnóti se však již touto dobou chystal na literární dráhu, chodil do školy nerad a z předmětů ho zajímalo pouze textilní návrhářství. Jeho lyrickou bytostí svět strojů otrásl, i dopisy zasílané domů odrážejí tuto náladu. Zároveň se však aktivně zapojil do veselého života městského studentstva, rád chodil na výlety, sportoval (plaval, běhal štafety, lyžoval), tancoval, navštěvoval kavárny a pořádal přátelská setkání. Bývalí spolužáci na něj vzpomínali jako na čilého, chytrého, skromného, dobrotvivého a o všechno se zajímajícího mladého muže s dobrým vkusem.

Radnóti si intelektuální činnosti a poezie cenil nad vše. Peněžní záležitosti ho tolik nezajímaly, snažil se být nenápadný. Hodně četl, zkoušel překládat, napsal bezpočet dopisů – a nepřestal ani se psaním básní, kterému se začal cílevědomě věnovat už na střední škole. Své básně, jako i v pozdějším životě, zapisoval do notesů, upravoval je a přetvářel. Jeho školní přátelé ho z této stránky neznali.

Liberecký rok by se snad ani plnou vahou nezapsal do života a tvorby budoucího básníka, kdyby se tehdejší mladý muž nesetkal s Tini, 17letou česko-německou dívkou,

jíž maďarská literatura „vděčí“ za řadu libereckých básní. Patří mezi ně kompletní milostný cyklus s podtitulem „Die Liebe kommt und geht...“ a básně jako Krajinky, C. Neumann & Söhne, Nokturno a Je léto. Ke vzpomínce na Tini se váže i tvorba již dospělého básníka, a to báseň Vzpomínka a novela Motýlek. Tini byla Múzou, která se kromě tehdy vzdálené budapešťské studentské lásky a pozdější Radnótiho manželky Fanni Gyarmati stala jednou z nejdůležitějších ženských postav básníkova života.

Město Liberec může být právem hrdé na to, že zde studoval slavný maďarský básník. Po dlouholetých přípravách vychází bilingvní publikace *Miklós Radnóti – Perly lásky* obsahující poprvé v českém jazyce přehled zde vzniklých a inspirovaných děl. Tímto svazkem představujícím Radnótiho „prvotiny“ by vydavatelé milovníkům literatury rádi poskytli náhled do počátků jedné básnické dráhy a věří, že se s jeho pomocí podaří naplnit novým obsahem obraz Miklóse Radnótiho, klasika maďarské literatury, na nějž poukazuje pamětní deska na zdi Střední školy textilní umístěná v roce 1972 a obnovená v roce 2014 v rámci památečnického aktu k 70. výročí maďarského holokaustu a básníkova úmrtí.

Deska byla slavnostně odhalena v sobotu 8. listopadu, v předvečer výročí Radnótiho předpokládané-

Milostný cyklus 13

Koupil jsem ti na krk šňůru perel,
a když jsi mě za ni políbila,
vytanul mi na mysli za pultem
všechny šperky předvádějící
ponížený prodavač, kterak své
zboží vychvaloval a nabízel
ty lesknoucí se náhrdelníky.
Já jsem ti vybral tenhle z drobných perliček,

ač tam byly dražší, hezčí,
takové, co bys ty zasloužila.
A když jsi mě za něj políbila,
tu napadlo mě, zda bys mě více
objímala, kdybys ti honosnou
ozdobou kolem krku lesklejší,
krásnější, větší perly zavěsil...
Ty...!
Neměříš ty snad hodnotou perel
svých úst a svého klína žár?...

*Liberec (Reichenberg), 9. května 1928
Překlad Tamara Precek / Marek Sekyra
Kresba Zsuzsa Lőrincz*

*Podobizna Miklóse Radnótiho
od Zsuzsy Lőrincz.*

ho úmrtí, během akce, pořádané ve spolupráci s Velvyslanectvím Maďarska v Praze, Svazem Maďarů žijících v Českých zemích a Krajské vědecké knihovny v Liberci. V rámci programu byla představena i zmíněná kniha a proběhla vernisáž výstavy akademické malířky Zsuzsy Lőrincz. Prezentace byla spojena s hudebně-literárním večerem, představujícím v hrubých obrysech životní dráhu básníka, hlavně po linii milostné poezie, od libereckých perel až do stavu „skrývám se, z pera mi báseň crčí“ (Psanec, květen 1944, ještě v Budapešti) i smutné „strážlivost(i), jak bych 2 x 2 spočet známě!“ (Dopis manželce, srpen-září 1944, lágr Heidenau v horách nad Žagubicí, Srbsko).

KATALIN RÓNAI (narozená 1951 v Budapešti). Základní a středoškolské vzdělání absolvovala v rodném městě, maturitu skládala v progresivním gymnáziu Miklóse Radnótiho, inženýrský diplom získala v Moskvě. Od roku 1977 žije v Praze. Je aktivní účastnicí společensko-kulturního života pražských Maďarů. V letech 1984–92 vedla výuku maďarštiny předškolních a mladších školních dětí při víkendové škole Velvyslanectví Maďarska, od roku 1998 pravidelně přispívala do časopisu Prágai Tükör (Pražské zrcadlo) – kulturně-společenského orgánu Svazu Maďarů žijících v českých zemích, v letech 2000–2002 byla redaktorkou maďarského vysílání na vlnách rozhlasové stanice Regina. V posledních letech je jednou z organizátorek kulturně-společenských i vzpomínkových akcí maďarské národnostní menšiny v Praze. Je členkou JTP – Jednoty tlumočnicků a překladatelů. Vdaná, má dvě dospělé děti a čtyři vnučky.

Od roku 2009 je hlavní iniciátorkou aktivit pro obnovení památky maďarského básníka Miklóse Radnótiho v českých zemích.

*Pozvánka na kulturní program spojený
s odhalením pamětní desky Miklósi Radnótiho.*

*Textilní škola krátce po vybudování
na historické pohlednici.*

*Pamětní deska na zdi budovy Střední průmyslové
školy textilní v Liberci.*

Jan Peš

Milicionáři nás mlátili jako zběsilí

Vzpomínka na srpen 1969 v Liberci

Inženýr Jan Peš vzpomíná na srpen 1969 v Liberci, kdy si lidé připomínali roční výročí vpádu „správců“ vojsk, při kterém ve městě zahynulo vinou okupantů devět lidí.)

Bylo mi tehdy 24 let a byl jsem plný života a hlavně, tak jako drtivá většina lidí okolo, strašlivě zklamaný a zdravě naštvaný z té „bratrské pomoci našich přátel“ před rokem.

V té době jsem pracoval v Lokomotivním depu ČSD Liberec jako strojvedoucí a toho dne jsem sloužil od 18 hodin noční pohotovost v depu. Železniční doprava byla tehdy dominující a velmi silná, a proto byly v LD ve dne i v noci vždy připravené dvě lokomotivní čtyři pro případ nějaké mimořádnosti.

Nálada mezi námi kolegy byla, vzhledem k prvnímu výročí okupace, velmi rozjitřená. V libereckém depu byla ještě stále silná a aktivní Federace lokomotivních čet, později také tvrdě potlačovaná a „normalizovaná“. Od nádraží je střed města jako na dlani, a tak jsme pozorovali, že se v centru něco děje.

Protože pro nás dispoziční strojmistr neměl zatím žádnou práci, povolil nám jít se do města podívat, ovšem s tím, že se nejpozději do hodiny vrátíme. Vyšel jsem se tedy ještě se třemi kolegy směrem na nynější Soukenné, tehdy Gottwaldovo náměstí.

Všude bylo plno lidí, kamarádů a známých, atmosféra tvrdě protiruská a velmi vzrušená. Policie postupovala od radnice Pražskou ulicí dolů a tvrdě a nevybíravě odtud vytlačovala občany, zřejmě s úmyslem zabránit demonstraci před radnicí. Lidé byli pobouření a docházelo k potyčkám, házení kamení apod. Od nynějšího OD Baťa dokonce jel pomalu proti policajům nákladňák Praga V3S. Řidič nastavil ruční plyn a vyskočil. Policajti stříleli světlice a rakety přímo do davu lidí, jedna taková střela se odrazila od sloupu veřejného osvětlení těsně vedle mne. Dostat přímý zásah, hlava by mne už určitě nebolela. Bylo naprosto jasné, že „ochránci veřejného pořádku“ se dostávají jaksepatří do ráže a budou stále surovější a bezohlednější.

Hodina už ale uplynula a já jsem se hleděl podle slibu vrátit na pracoviště. Už se setmělo a chtěl jsem projít Revoluční ulicí směrem k nynějšímu Babylo-nu a nahoru k nádraží. Na konci Revoluční ale už do tmy svítila hradba „bílých příleb a dlouhých bílých obušků“ a cestu zpět přes Gottwaldův ak už také rychle a v tichosti přehradili. Byla to především „ozbrojená pěst lidu“ – milicionáři – a bylo vidět, že jsou dobře vycvičení pro boj s obyčejnými lidmi s holýma rukama. A pak se rozpoutal důsledný a zběsilý hon na všechno, co se jen pohnulo.

Obtloustlí, postarší, funící strejdové, nacpaní v maskáčích s odznakem Lidových milicí na rukávě, rozvášnění k nepřičetnosti řvali jak pominutí a mlátili každého, kdo se na ulici objevil.

I přede mnou se objevil upocený, zaprcatělý tlustoch a s výkřikem „Tak ty seš ta dělnická třída, jó“ (byl jsem totiž v montérkách), se rozmáchl a praštil

mne bílým obuchem přes hlavu. Instinktivně jsem se rukama kryl – a tak mi přerazil ukazováček levé ruky. Jenom! Bolest a vztek mnou projely jako blesk, a tak jsem se rozmáchl

a pěstí ho trefil přímo na čelist. Jen jsem cítil, jak to křuplo a strejda pozpátku vletěl mezi popelnice a tam si utlal. Vstávat se mu nechťelo a já jsem se snažil z té mely rychle dostat.

Milicionáři řádili jako zběsilí, zvláště aktivní byl takový asi dvoumetrový, 35–40letý stokilový chasník s vizáží surového hova, který celé to běsnění evidentně řídil a podněcoval. Později na Pastýřské zmlátil přede mnou těhotnou, asi 23letou ženu, která se tam zřejmě dostala jenom tím, že šla okolo. Na její pláč dlouho nezapomenu.

Nakonec nás pochytili a naházeli do autobusu, připravených v prostoru nynějšího kruhového objezdu, kde přejíždí tramvaj na Bídu. Pak nás převezli do Pastýřské a při výstupu nám předvedli, jak vypadá pověstná „ulička“ v praxi. Řezali do nás hlava nehlava, a kdo na schodech upadl, toho dovnitř dokopali.

Na dolní chodbě jsme stáli několik hodin čelem ke zdi, s rukama zdviženými, opření o zeď. Všechno tam řídil, sepisoval a organizoval člověk, kterého jsem znal ze sousedství – soudruh kapitán M. Legrační je, že tento pán dnes běhá se svým pejskem na procházku přímo kolem našich oken.

Ještě na okamžik se vrátím ke chvílím, kdy nás milicionáři naháněli do autobusu. Zbrojnoši totiž objevili svého soudruha, který se pomalu hrabal zpoza popelnice, ošetřovali ho a oslavovali jako hrdinu a oběť zvůle kontrarevoluce a někam ho odvedli. Ten katovský řezník tam ale neustále běhal a řval: „Najděte tu svini, která přerazila našemu příslušníkovi čelist!“ Měl jsem asi velké štěstí, že už byla tma, všude hrozný zmatek a spousta zadržených – i těch druhých – hrdinů v bílých helmách, kteří nesmlouvavě bojovali proti kontrarevoluci.

Nedovedu si dost dobře představit, jak by to se mnou dopadlo, pokud by mne přece jen objevili!?

Později, k ránu, nás v Pastýřské odvedli o patro níž a tam nás roztřídili. (Němci tomu říkali selekce.) Byl jsem překvapený, do té doby jsem nevěděl, že tam ve sklepech existují vězeňské kobky. Nebyl to vůbec hezký pohled!

Některé zadržené převezli dokonce až do Valdic, já jsem skončil ve vazbě na Okresním soudu v Liberci.

Každý jsme vyfasovali jednu erární kousavou kha-ki deku, vábně vonící naftalinem a strčili nás do cely s pryčnou pro dva. Bylo nás tam osm, ale ani moc nám to nevadilo, měli jsme spoustu zážitků, v noci jsme se hřáli a bylo o čem povídat.

Když jsme pak mezi články radiátoru objevili skoro plný paklík Tarase Bulby, novinový papír, škrťáko a pár sirek, bylo i co kouřit a my měli na chvíli pocit, že nám ke štěstí vlastně nic nechybí. Byli jsme mladí, život byl pořád prima, a tak jsme to brali spor-

tovně. Pokud si normalizátoři mysleli, že nám dali lekci a zlomili v nás vzdor, tvrdě se přepočítali.

Okupace zůstala okupací a „bratrskou pomoc“ nám do hlav pomoci obušků rozhodně nenatloukli.

Mně život znepríjemňoval hlavně přeražený prst, otočený nahoru, který silně natekl, zmodral a bolel. Teprve třetí den mě dva dozorce transportovali do Kláštera na chirurgii na ošetření. Tam došlo opět k dost komické situaci. Moji strážní andělé mi museli sundat pouta a MUDr. Ferdinand Nekula je oba, i přes jejich protesty, doslova vyhnal z ordinace. Dr. Nekula byl náš lékař ze studentských let na průmyslovce, trochu ras, ale jinak prima chlap.

Vůbec vznikaly velmi legrační situace. Všude kolem mi lidé projevovali velké sympatie i přesto, že nás ráno všechny ostříhali „podle kastrolu“, asi aby nám srazili sebevědomí.

Vypadal jsem jako pověstný trestanec Šejba, jen mi chyběl knedlík.

Mému ozbrojenému doprovodu jsem však nezavídel. Lidé na ně měli velmi ostré poznámky, po chodbách na ně dokonce i pokřikovali a místy to vypadalo, že mi půjdou na pomoc a oni dostanou přes hubu. Po cestě zpátky do věznice se mi dokonce začali omlouvat, že oni plní jenom povinnost atd. atd.

Bylo mi jich docela líto.

Další den jsem pak byl předveden k výsledku. Vyšetřovatelem byl, pokud se dobře pamatuji, jakýsi dr. Vítek z Vojenské prokuratury v Litoměřicích a zapisovatelkou moje kamarádka Ivana. To bylo nečekané a příjemné překvapení. Pan doktor byl poměrně mladý a docela sympatický a nechal nás i chvíli o samotě. Celý protokol pak uzavřel tak, že jsem se žádného trestného činu nedopustil, vše bylo zaviněno výjimečnou situací a já budu propuštěn.

Pak ale přišla studená sprcha. Když mi dozorce předával obálku s mými věcmi, které nám při zadržení odebrali, chyběl v ní krásný zlatý řetízek a prstýnek po mamince a v peněžence 100 Kčs, což byly tenkrát dost slušné peníze.

Ohradil jsem se a vyšetřovatel nařídil sepsat o tom protokol.

Ivana už vložila list do stroje a chystala se psát, když to dr. Vítek zarazil, odvelel dozorce ven z místnosti a povídá mi: „Podívejte, nejste ani první ani poslední, komu tady ukradli věci. Když to napíšeme, budou vás neustále předvolávat, vyslýchat, masírovat a tahat. Prostě vás budou mít v hledáčku a ty cenosti se stejně nenajdou. Úplně stejně to bude i s tím vaším zraněním, nakonec to všechno otočí proti vám a udělají z vás monstrózní případ.“

„Co mi tedy radíte?“ zeptal jsem se.

Pokrčil rameny a docela přátelsky povídá: „Vykašlete se na to, jakž takž jste z toho vyvázl a v životě přijdete ještě o mnohem víc!“

A tak jsem se na to vykašlal a šel. Dodnes je to taková jaksi neuzavřená kapitola v životě a myslím, že dr. Vítkovi se celé to začínající svinstvo, kterému říkali „boj s kontrarevolucí a normalizací“, také pěkně zajídalo.

V zaměstnání to bylo po mém návratu také zajímavé. Jednak jsem nebyl jediným, koho postihla rozjízďející se normalizační mašinerie, za druhé: lidé ve velké většině stále ještě neohnuli hřbety a za třetí:

Jednadvacátého srpna 1969 měla pohotovost i armáda. Do represí však nezasáhla.

(Foto z archivu Severočeského muzea v Liberci)

strojvedoucí byli tehdy stále ještě „černá šlechta“ a dosud pevně stáli za svojí Federací lokomotivních čet. Zkrátka, nebyli to žádní hlupáci, se kterými se dá manipulovat a všichni mi fandili, včetně nadřízených.

Žádný postih jsem nedostal a všude v Lokodepu byly velké a rozhořčené debaty na téma okupace, obrat v politice KSČ a vlády, surovost policie a Lido-vých milicí a podobně.

O to ostudnější a smutnější pak bylo chování mnohých v pozdějších letech tvrdé normalizace! Kariéristé a lumpové najednou otočili, předtím byli „pomýlení“ a teď se zuřivě drali k lizu.

Život se ale otáčí ve spirále, jak říkají klasikové. Znovu se to opakovalo po tzv. sametové revoluci!

Znám mnoho v sedmdesátých letech zuřivých normalizátorů, bojovníků proti tzv. pravicovému oportunismu a milicionářů, ze kterých se po roce 1989 jako mávnutím čarovného proutku stali velkohubí demokraci a hlavně pak zazobaní podnikatelé! Nevím, snad platí to slavné Werichovo: „ČLOVĚK!... mno, musíme být tolerance sama!“

V Liberci, srpen 2014

Eva Koudelková

Kalendárium

Výročí literátů libereckého regionu

Josef Štefan Kubín (7. 10. 1864 Jičín – 25. 11. 1965 Praha)

Jan Knob (24. 6. 1904 Veliš u Jičína – 29. 4. 1977 Turnov)

Ludmila Romportlová (*13. 4. 1924 Turnov)

Jiří Havel (*27. 7. 1924 Pěnčín u Jablonce n. N.)

Věra Plívová-Šimková (*29. 5. 1934 Lomnice nad Popelkou)

Luboš Příhoda (*2. 8. 1934 Náchod)

Milan Hrabal (*10. 1. 1954 Varnsdorf)

Jaroslav Melichar (*28. 5. 1954 Varnsdorf)

Cyril Podolský (*10. 7. 1974 Frýdlant v Čechách)

Marek Sekyra (*14. 11. 1974 Ústí nad Labem)

Počínaje letošním Kalmanachem budeme v každém ročníku připomínat formou krátkých medailonků kulatá jubilea literátů libereckého regionu. Ten chápeme jako oblast dnešního Libereckého kraje, k němuž jsme navíc připojili Šluknovský výběžek. Byl součástí Libereckého kraje zrušeného v roce 1960, a některé vazby tehdy navázané stále přetrvávají.

Kalendárium se zaměřuje na přehled osobností, jež liberecký region představují nebo reflektují ve své tvorbě, a přispívají tedy k vytváření jeho celkového obrazu. Kritériem pro zařazení autorů je jejich působení v regionu či jejich narození v něm, třebaže samotné rodáctví mnohdy o regionalitě díla nebo autora nic nevypovídá. Budou zde však zmíněni i autoři, kteří s regionem nebyli spjati svým přebýváním v něm, ale vytvořili díla zabývající se regionální problematikou a lze je považovat za přínosná z hlediska potřeb regionu.

Struktura jednotlivých medailonů bude jednotná: po uvedení jména autora a údajů o narození, případně úmrtí, bude následovat stručná biografie a poté výběrový výčet prací s krátkými komentáři. Autoři jsou řazeni chronologicky podle data narození.

Josef Štefan Kubín (7. 10. 1864 Jičín – 25. 11. 1965 Praha): **150. výročí narození.**

Středoškolský pedagog, folklorista, sběratel lidových vyprávění a pohádek, etnograf, dialektolog, literární publicista a spisovatel.

Byl absolventem pražské univerzity, žák jazykovědce Jana Gebauera a spolupracovník slavisty a folkloristy Jiřího Polívky. 35 let svého dlouhého života zasvětil sběru lidové slovesnosti v Kladsku (1902 až 1908), Podkrkonoší (1914–1917; 1922–1923), na Střelínsku u štrálských Čechů (1926–1927) a na Hlučínsku (1928–1937). Nejrozsáhlejší a zároveň nejcennější jsou soubory vyprávění z prvních dvou jmenovaných oblastí.

Pověsti z rodného Podkrkonoší zaznamenával už od 80. let 19. století, intenzivně se však této činnosti věnoval v letech 1914–1917. Texty byly vydány

knižně s odstupem několika let pod názvem *Povídky z českého Podkrkonoší*. I. díl, Podhoří západní, roku 1922 a druhý, Úkrají východní, teprve roku 1926. Třetí díl s vyprávěními ze severního Podkrkonoší nebyl nikdy publikován, protože Kubín ho trochu unáhleně spálil po neshodě s naším čelním literárním vědcem a folkloristou Václavem Tillem. I tak se jednalo o rozsáhlé dílo, které obsahovalo 572 vyprávění od 104 vypravěčů. *Povídky z českého Podkrkonoší* zachycují široké spektrum lidových podání od kouzelných, zvířecích a novelistických pohádek přes humorky a anekdoty k démonickým a pověrečným povídkám, pověstem a legendám. Hodnota těchto zápisů nespočívá jen v zaznamenání lidových vyprávění, jež byla na počátku procesu svého postupného zániku, ale také v zachycení místního dialektu. Kubín ze svých zápisů těžil i v tvorbě pro děti, konkrétně v počátečních pohádkových souborech *V moci kouzla* (1924), *Hostem u pohádky* (1924), *Dárek od pohádky* (1925), *Čarovné kvítí* (1926), *Nová kytky pohádek* (1928). Ve své pozdější tvorbě se Josef Štefan Kubín od tematiky spojené se zdejšími regionem odklonil.

Jan Knob (24. 6. 1904 Veliš u Jičína – 29. 4. 1977 Turnov): **110. výročí narození.**

Učitel, prozaik, publicista, odborník v oboru sklářství.

Vystudoval učitelský ústav v Jičíně a školu Vysokých studií pedagogických v Praze. Svým dalším životem a tvorbou byl spjat s Turnovem, kde nejprve vyučoval na různých školách, roku 1939 se stal ředitelem tamější brusírny drahokamů. Od r. 1951 pracoval v dělnických profesích, roku 1962 se mohl vrátit ke své původní specializaci a stal se ředitelem Muzea Českého ráje v Turnově. Zde se zabýval historií místního broušení drahých kamenů. S. J. Knapem redigoval poslední ročníky (1928–1930) ruralistické literární revue Sever a východ a vlastivědný sborník Turnovska Radostná studánka (1940–1941). Obě periodika vycházela v Turnově.

Základním tématem jeho románových děl je rozklad tradičních hodnot českého venkova a nástup průmyslu, čímž se v počátečních dílech přiklání k tvorbě tzv. ruralistů. S tím souvisí i autorův častý zájem o problematiku rodových vztahů a viny a trestu. V prvních dvou prózách usiloval o zachycení obrazů psychicky vyšinutých jedinců (romány *Smršť*, 1929, a *Černá křídla*, 1930). Druhý z uvedených románů se odehrává na Turnovsku, stejně jako následující *Písmo času* (1937), realisticky líčící konflikt tradičního, konzervativního sedláka a činorodého sklářského podnikatele v kraji pod Kozákovem. Rozhoda je typický sedlák tíhnoucí k půdě a tradičnímu rolnictví, Kvintus naopak nemá k půdě žádnou úctu, jeho zápal je směřován k dílně a strojům. Román

ukazuje vzestup i pád obou hlavních hrdinů, přibližuje také cenu, kterou za to zaplatili, a umožňuje nahlédnout do jejich svědomí. Oba jsou si totiž na konci svých sil vědomi chyb, kterých se dopustili, ale už nejdou napravit. Historická próza *Z plamenů roste* (1940) poukazuje na mravní sílu společenství při znovuvybudování vyhořelé vesnice na Jičínsku (předobrazem autora rodná Veliš). Osudy turnovského rodáka, cestovatele, zlatokopa a hledače drahokamů Čenka Paclta se Knobovi staly námětem k románu pro mládež *Kámen ze všech nejkrásnější* (1946). K tradičním motivům viny a trestu se vrátil po několika desetiletích, kdy v románu *Kruh viny* (1974) líčí příběh předválečného důstojníka, který jako zpravodaj sicherheitsdienstu zavinil věznění a smrt řady lidí v koncentračních táborech. Lyrický příběh *Isabela* (1981) z prostředí hřebčína v Kladruších opouští lokalizaci do zdejšího regionu.

Ludmila Romportlová (*13. 4. 1924 Turnov):
90. výročí narození.

Prozaička, autorka knih pro dospívající mládež a ženské četby.

Studovala na reálném gymnáziu v Turnově, na internátní odborné škole pro ženská povolání ve Velkém Meziříčí a v Mladé Boleslavi. Po sňatku s fonetikem a lingvistou Milanem Romportlem (1921 až 1982) začala žít v Praze. Zabývala se tam pomocnými pracemi při manželových výzkumech, od 60. let se soustavně věnovala tvůrčí prozaické činnosti.

Prózy Ludmily Romportlové se soustřeďují na zachycení života převážně ženských a dívčích hrdinek. Snaží se poukázat na jejich mravní problémy a demonstrovat nalézání smyslu života, často s poukazem na možnosti, jež hrdinkám dává socialismus. Publikovat začala roku 1944 v turnovském časopise Pojizerské listy.

Z dívčích knih je nejznámější *Zrcadlo pro Kristýnu* (1969), příběh dívky dlouhodobě upoutané na lůžko po zranění páteře (roku 1976 zfilmoval režisér Jiří Svoboda). Další tvorba: *Zapomenutá chuť čokolády* (1971) je četba pro dívky evokující atmosféru doby před německou okupací; *Křeslo v zeleném* (1976), šrámkovsky laděná próza, vypráví o citovém hledání dospívajícího chlapce; *Jeden večer denně* (1978) konfrontuje životní postoje žen a dívek. Další dvě knihy mají dívčí hrdinky: *Padesátý třetí týden* (1980) zpracovává tematiku rodinných vztahů, kdy dívčí hrdinka hledá svého biologického otce; v knize *Devaterý hory, sedmý řeky* (1983) najdeme životní příběh maturantky, již zklamání ze života v emigraci vede k návratu domů. Po roce 2000 se autorka soustředila ke komorním psychologickým prózám, ve kterých se odrážejí vlastní prožitky. V ich-formou psané próze *Černobílé naděje* (2002) se protagonistka, výtvarnice, bolestně vyrovnává se smrtí manžela a mj. útržkovitě reflektuje svá setkávání s dalšími potencionálními životními partnery; volné pokračování prózy, *Pacientka doktora Ká* (2006), je komponováno jako dvojhlas psychoterapeuta a pacientky, kde se za pomoci odborných lékařových úvah i hrdinčiných starých deníkových záznamů postupně odkrývají životní traumata obou.

Jiří Havel (*27. 7. 1924 Pěnčín u Jablonce n. N.):
90. výročí narození.

Publicista, básník, prozaik.

V rodném kraji strávil pouze dětství, roku 1939 odtud rodina musela odejít a Havel byl později totálně nasazen. Po válce vystřídal řadu různých zaměstnání, od roku 1953 působil jako redaktor a později šéfredaktor v nově založeném časopise pro mládež *Pionýr*. V roce 1971 byl odvolán z funkce šéfredaktora a vyškrtnut ze Svazu spisovatelů, rehabilitace se dočkal po roce 1989.

Svoji literární tvorbu od počátku adresoval dětem, dodnes spolupracuje s dětskými časopisy (*Sluníčko*, *Mateřídouška*) a podílí se na koncipování čítanek pro základní školy. Je autorem textů k desítkám lepoprel, jeho básnické sbírky pro čtenáře školního věku jsou zakotveny v poetice nonsensu, druhou linií pak představují lyricky laděné verše.

Ucelený průřez Havlovou nonsensovou poezií přináší výbor s příznačným titulem *Království nesmyslů* (2000), kam byly soustředěny hravé texty říkadlového typu pro nejmenší i úsměvné epické básně, jejichž vtipné pointy ocení spíše starší čtenáři.

Básnický triptych ze 70. a 80. let 20. století *Veselé noty* (1978), *Malovaný svět* (1984) a *Než zazvoní po třetí* (1988) je tematicky propojen a seznamuje děti se světem hudby, výtvarného umění a divadla. K lyrické linii Havlovy tvorby se přiřazuje útlá sbírka *Kdo vodí koně po pěší zóně* (1994). Jedná se o třináct básnických textů věnovaných Praze a jejím kulturním památkám v proměnách ročních období. Nepominutelný je Havlův přínos českému kreslenému seriálu. V letech 1976–1990 se objevovaly na stránkách dětského časopisu *Ohníček* pravidelně příběhy psího hrdiny Barbánka. Havlovy texty ilustrovala výtvarnice Věra Faltová. Autor vložil do postavy nezbedného Barbánka jasně čitelný výchovný záměr, přesto si jeho libreto většinou uchovala humorný náboj a Havel nosnost Barbánkovy postavy prověřil i knižním vydáním: *Barbánek* (1984), *Takový je Barbánek* (1989), *Co se zdálo pejskovi* (2003), *Barbánek je můj kamarád* (2004).

Věra Plívová-Šimková (*29. 5. 1934, Lomnice nad Popelkou): **80. výročí narození.**

Filmová režisérka, scénáristka, prozaička – tvůrkyně knih pro děti a mládež.

Dětství prožila v Chuchelně u Semil, po maturitě na gymnáziu v Jičíně studovala režii u Bořivoje Zemana na FAMU v Praze. Poté pracovala jako asistentka režie a později režisérka ve Filmovém studiu Barrandov. V Chuchelně, kde od sedmdesátých let trvale žije, se podílela na režii ochotnických divadelních představení. Podle vlastních scénářů natočila 15 filmů, převážně pro děti.

Její literární tvorba pro děti a mládež je propojená se scénáristickou a režisérskou činností, protože většina jejích knih jsou filmové scénáře, převedené později do literární podoby. Tyto knihy jsou často doprovázeny fotografiemi z filmů a jsou označeny jako „filmová povídka“. Propojení s filmem se v textech knih projevuje v rychlém střídání situací ve stylu filmového střihu a v jazykovém pásmu živou dialogič-

ností. Z těchto knih jmenujme např.: *O Sněhurce* (1972, zároveň film), kde sledujeme nácvik divadelního představení pohádky venkovskými dětmi z Podkrkonoší; *Lišáci, Myšáci a Šibeničák* (1974, zároveň film) sleduje konkurenční boj uvnitř dětské party v podhůří Krkonoš; dětskou rivalitou se zabývá také próza *Přijela k nám pout'*, odehrávající se v období venkovské pouti (1977, zároveň film, dětský muzikál); *Brontosaurus* (1983, zároveň film) přináší téma ochrany přírody, na jehož pozadí sledujeme vztahy uvnitř kolektivu mladých ochranářů. Próza *Nefňukej, veverko!* (1989) podává nesentimentální obraz dětství jako období často složitého hledání. Zahrmuje náměty dvou filmů (*Nefňukej, veverko!*, 1986, a *Veverka a kouzelná mušle*, 1988). Humorně laděná próza *Artuš, Merlin a Prchlíci* (1995, zároveň film) je založena na záměně dvou psů-dalmatinců. Zdejší region hrál významnou roli i při vzniku filmů režiséřky Plívové-Šimkové, protože mnohé z nich zde byly natočeny (např. *Krkonoš a lyžníci*, *Artuš, Merlin a Prchlíci*, *Přijela k nám pout'*, *Mrkáček Čiko aj.*). Pouze v literární podobě zůstaly dvě autorčiny baladické prózy s pohádkovými motivy, nazvané *Divizna* a *Vlčice* (2004).

Luboš Příhoda (*2. 8. 1934 Náchod): 80. výročí narození.

Textilák, publicista, překladatel, básník, editor.

Vystřídal řadu řídicích, technických i dělnických povolání. Po sametové revoluci působil jako šéfredaktor obdeníku Region v Liberci. V letech 1990 až 2014 byl členem řídicího výboru Syndikátu novinářů ČR a jeho zástupce v Středoevropské skupině novinářských organizací, je předsedou Krajského sdružení novinářů, byl zakládajícím členem Kruhu autorů Liberecka, v současné době jeho předsedou. Spolurediguje (s Janem Šebelkou) řady Kalmanachů, edičně se podílel na česko-německé čítance spisovatelů Liberecka *Naše krajina slov – Unsere Wortlandschaft* (2011). Roku 2011 získal ve Varšavě hlavní cenu v novinářské soutěži PL CZ Lokal Press Awards v kategorii místní historie a kultura za publicistickou stat' *Rok 1969 v Liberci. Oběti ze srpna 1968 chtěl režim vymazat z paměti*, otištěnou v Kalmanachu 2008/2009.

Vlastní tvorbu, ale zejména překlady povídek a poezie z němčiny publikoval v řadě časopisů, denním tisku a rozhlasu. Knižně vydal básnickou sbírku *Promluvy do zdi* (2004) a dokumentární publikaci *A potom přijely tanky...* (2010). V letošním roce by mělo vyjít volné pokračování knihy pod názvem *Nejdřív tanky – potom pendreky*. K jeho osmdesátinám vydal KAL v r. 2014 v bibliofilské úpravě Pět básní s ozvěnou pod titulem *Uminěný Ikaros*. Je autorem a spoluautorem několika rozhlasových her a jevištní adaptace *Tři zlatých vlasů děda Vševeda* (Mladá scéna, Ústí nad Labem 1986).

Překládá prózu, např. J. Bobrowski: *Litevské klavíry. Boehlendorff a ti druzí* (1971 – kryto J. Votavou); od téhož autora *Tanečník Malige* (1989); C. F. Mayer: *Král a světec* (1994); Isa Engelmann: *Návrat pod zelenou střechu* (paměti, 2004); tatáž: *Židé v Liberci* (dokumentární publikace, 2007), i poezii: H. Preis-

sler: *Hlasy mrtvých a živých* (1961); R. Kunze *Věnování* (1964, s L. Dvorským, M. a L. Kunderou), H. Cibulka: *České motivy...* (1967).

Milan Hrabal (*10. 1. 1954 Varnsdorf): 60. výročí narození.

Básník, prozaik, překladatel, editor.

Vystudoval Střední ekonomickou školu služeb v České Lípě. Pracoval jako ekonom na učilišti energetiky, později na Městském úřadě ve Varnsdorfu. V současnosti působí v Městské knihovně ve Varnsdorfu. Byl redaktorem varnsdorfského čtrnáctideníku *Hlas severu*, v letech 1984–2001 vedl poetické varnsdorfské studio Doteky, pro něž psal i texty. Působí v redakčních radách časopisu *Psí víno* a bulletinu *Obce spisovatelů Dokořán*, jeho práce vyšly v mnoha dalších periodících. Podílel se na organizaci soutěží Literární Varnsdorf, Drápanda a festivalu Mezinárodní svátek lužickosrbské poezie. Je členem Obce spisovatelů, Českého centra PEN klubu a čestným členem Zwjazka serbskich wumělcow. Od roku 1991 spolupracuje s Lužickými Srby, publikuje články o Lužici, organizuje literární čtení, koncerty, výstavy a přednášky. Jako editor uspořádal více než tři desítky sborníků, publikací a antologií.

Knižně debutoval básnickou sbírkou *Sólo větru* (1981). Celkem vydal jedenáct sbírek poezie, mj. *Nepokoje* (1994), *Kamenná křídla* (1996), *Cokoli proměnlivého* (1997), *Láska mezi paneláky* (1999), *Na svatbu k Chagallům* (2000), *Erotikon* (2000), *Cestou bolesti a víry* (2010) aj., sbírka *Až na kost* (2011) je výbor z více než třiceti let jeho básnické tvorby. Je autorem knížky veršů a próz pro děti *Prázdniny ve Žvatlánsku* (1999) a povídkového souboru pro dospělá *Noci jen pro nás* (1997).

Z jeho knižně publikovaných překladů patří mezi nejvýznamnější antologie současné lužickosrbské poezie *Jazyk, jímž porozumíš větru* (2007), dále almanach nejmladší lužickosrbské poezie – dvojjazyčné česko-hornolužickosrbské zrcadlové vydání *Na druhé straně slunce / Na druhé straně slónca* (1998). Vydal publikaci o lužickosrbské grafice a malíře *Hanka Krawcec* (1996). Věnuje se také lidové slovesnosti Lužických Srbů – v českém překladu připravil dvě knihy jejich přísloví: *Moudrost Lužických Srbů* (2008) a *Kůň má nohy, koza rohy* (2011).

Jaroslav Melichar (*28. 5. 1954 Varnsdorf):

60. výročí narození.

Ekonom, historik, autor literatury faktu, adaptátor lidových vyprávění.

Absolvoval ČVUT-FEL v Praze, obor ekonomika a řízení energetiky. Nyní je středoškolským profesorem na Obchodní akademii Rumburk (vyučuje ekonomiku, dějepis, latinský jazyk). Je členem Klubu pro českou heraldiku a genealogii a Astrologické společnosti ČR. Publikuje pod pseudonymem Templarius Bohemicus, na historických slavnostech vystupuje jako návštěvník ze 13. století, templářský mnich Petr S. Berka z Dubé (1223–1303).

Napsal řadu historických pojednání z regionálních dějin i vlastivědy, jež publikoval v odborném tisku,

regionálních vydáních. Byl členem kolektivu autorů *Vlastivědy Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost* (2009), příloha knihy obsahuje jím uspořádanou kolekci 146 místních pověstí. Je autorem dvoudílné knihy *Templáři v zemích českých králů* (1. Čechy, Chebsko; 2. Morava, Slezsko, Lužice a Rakousy; 2009, 2010) a prvního úplného překladu templářské řehole z latiny do češtiny (Heraldika a genealogie č. 3–4/2009, KČHG Praha; knižní vydání se připravuje). V roce 2013 mu u příležitosti 700 let od zrušení templářského řádu (1312: řád, 1314: upálení posledního velmistra) vyšla kniha *Templáři v pověstech a legendách*, která obsahuje 67 vyprávění o templářích, jež se tradovala v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, včetně několika úvodních historek o templářích v širším kontextu.

Cyril Podolský (*10. 7. 1974 Frýdlant v Čechách):
40. výročí narození.

Výtvarník, herec, režisér, scénárista, animátor, prozaik.

Vystudoval gymnázium v Liberci a krátce pracoval jako jevištní technik v libereckém Naivním divadle. Poté studoval na Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové, obor český jazyk – výtvarná výchova, v roce 1999 absolvoval obor animovaný film na Filmové škole ve Zlíně, kde poté několik let vyučoval loutkovou animaci. Zároveň ve Zlíně působil třináct let jako animátor, scénárista a režisér. V roce 2009 se vrátil do Frýdlantu a společně s přáteli tu založil ateliér loutkového animovaného filmu, nazvaný Ateliér Podolský.

Dosud vytvořil několik autorských krátkých filmů, hudebních klipů a reklam. Jako animátor se podílel na seriálech Králíci z klobouku, Pat a Mat a Tluchořovi. Jeho poslední prací je seriál večerníků Krysáci, kde se uplatnil jako autor, scénárista, režisér a animátor.

Píše knížky pro děti i pro dospělé: *Strašidelný herbář Šiflík a Šuflík* (2010) přináší příběhy dvou duchů, kteří se objevují, když se v kuchyni zhasne lampa. Prožívají různá dobrodružství související s každodenní lidskou činností, ale vždycky všechno popletou. Kniha vyšla společně s diskem ve formátu MP3 – příběhy vyprávějí Bolek Polívka, Marián Labuda a Lucie Vondráčková. *Heptyl* (2012) je pohádka pro dospělé popisující stvoření a osudy heptylů i jejich majitelů v časovém rozpětí jednoho roku. (Heptyl je bytost, která na sebe převezme všechny starosti a strasti svého majitele a stane se mu věrným společníkem.) Zatím posledním Podolského titulem, jež navíc sám ilustroval, je pohádková knížka *Čarovná rolnička* (2013), kde každá z pohádek je pojmenovaná po nějakém zvířátku. Nejde však jen o ně, ale také o cviky z jógy pro děti, zvané asány. V knize je každá pohádka doplněna popisem cviku a fotografiemi základních pozic. Podle knížky byl natočen televizní seriál.

Marek Sekyra (*14. 11. 1974 Ústí nad Labem):
40. výročí narození.

Knihovník, básník, literární historik, editor.

Absolvoval Pedagogickou fakultu ústecké Univerzity J. E. Purkyně, obor český jazyk – dějepis, od

roku 2002 žije v Liberci, kde byl krátce zaměstnán v Severočeském muzeu. Nyní působí v Krajské vědecké knihovně jako vedoucí Všeobecné půjčovny.

Zabývá se regionální literaturou širšího Liberecka, jehož německy píšící tvůrce představil v rozsáhlém seriálu otiskovaném v časopise Světlik. V současnosti se tamtéž věnuje autorům českým (seriál Liberecko v české krásné literatuře). Literárněhistorické články publikoval i v dalších časopisech a také ve sbornících. Je členem Kruhu autorů Liberecka a podílí se na přípravě každoročně vydávaných Kalmanachů.

V roce 2007 vyšla jeho básnická prvotina s názvem *Modré hodiny*, jež obsahovala výběr veršů z let 1998 až 2004. Jeho druhá básnická sbírka *Úvozy* (2011), obsahující především přírodní lyriku, přibližuje krásy krajiny severních Čech. Z jeho literárněhistorických prací vyšly knižně *Máchové mýty a omyly* (2010), vydané při příležitosti dvousetletého výročí Máchova narození. V ní M. Sekyra připomíná a boří některé novodobé fámy spojené s Máchovou osobností i tvorbou. Spolu s Otokarem Simmem připravil tři antologie textů o německých autorech Liberecka: *Ještědské květy* (2008) mapují předválečné autory narozené v Liberci, *Jizerské květy* (2011) autory z Jablonecka a Semilska, zaměření třetí z těchto antologií naznačuje její název *Frýdlantské květy* (2013).

EVA KOUDELKOVÁ, nar. 1949 v Náchodě, žije v Liberci, literární historička, editorka, adaptátorka lidových vyprávění. Vystudovala češtinu a angličtinu na Filozofické fakultě UK v Praze, absolvovala doktorandské studium na Filozofické fakultě UP v Olomouci. V současné době vyučuje na Pedagogické fakultě TUL, v r. 2000 založila regionálně zaměřené Nakladatelství Bor.

Knižní publikace: Je autorkou monografií *Literární ztvárnění lidových pověstí z Náchodska* (1999) a *Krakonoš v literatuře. Kapitoly k literárnímu ztvárnění látky o Krakonošovi* (2006) a 14 beletrizovaných souborů původně lidových vyprávění, z nichž značná část přibližuje vyprávění německých obyvatel Čech: *Pověsti z Broumovska* (2000), *Pověsti z Liberce a Liberecka* (2001), *Pověsti z kraje sklářů* (2004), *Babiččina vyprávění* (2006), *Pověsti od řeky Smědé* (2007), *Broumovsko v pověstech* (2009), *Pověsti od Nisy a Kamenice* (2010). *Co si lidé vyprávěli. Pověsti od horní Jizery* (2014). V roce 2010 přeložila a upravila autorskou pohádku libereckého sudetoněmeckého autora Paula Rainera *Město nad Nisou. Die Stadt an der Neiße* (vyšla v česko-německé verzi).

V posledních letech dokumentuje historii a další realie oblasti tzv. Českého koutku v Kladsku, o němž dosud napsala dvě knihy: *Čtení o Českém koutku* (2011) a *Výpravy do Českého koutku* (2012). Jejím zatím posledním knižním titulem je publikace o osobnostech Náchoda, nazvaná *Zanechali stopu* (2013, spolu s A. Fettersem).

Milan Hrabal

Životní cesty Hanky Krawcec

Lužickosrbská malířka a grafička Hanka Krawcec měla dva domovy. Jedním bylo rodné Sasko, i když později její srdce bilo pro slovanskou Lužici. Jí také zasvětila převážnou část svého díla. Druhým domovem se jí staly severní Čechy, konkrétně pohraniční město Varnsdorf. Tam od roku 1947 žila, tvořila a na tamním hřbitově byla také v roce 1990 ke svým rodičům a sestře Ruth pochována. Mluvila plynule třemi jazyky. Ve své rodné zemi německy a lužickosrbsky, v Čechách pak česky, jen s lehkým, chtělo by se říci žertovným akcentem. O umělcích se často říkává, že jsou mnohostranní. V případě Hanky Krawcec je toto tvrzení opodstatněné: grafiky, plakáty, ex-libris, maňásky, knižní ilustrace, podmalby na skle, návrhy log, odznaků, vitráží... Mimořádná šíře její tvůrčí činnosti spolu s řemeslnou i uměleckou kvalitou má obdiv laiků i odborníků.

Hanka Krawcec se narodila ve středu 13. března 1901 v Drážďanech jako třetí ze čtyř dětí lužickosrbského hudebního skladatele Bjarnata Krawce (Schneidera) a Almy, rozené Bruchmüllerové. Pokřtěna byla 11. dubna v drážďanském evangelickém kostele Svaté trojice jako Hanna Isolde. Za kmotry jí rodiče vybrali významné osobnosti slovanské kultury. Ze srbské Lužice to byli kněz a básník Jakub Bart-Čišinski, kulturní historik a publicista Ota Wićaz a jazykovědec a velký národovec Arnošt Muka, z Polska právník a etnolog Alfons Parczewski, z Čech literární historik a zakladatel české sorabistiky Adolf Černý.

Dětství prožila v prostředí plném zpěvu a hudby. O chod rodiny se starala matka Alma, proto se v rodině mluvilo převážně německy. To však nebránilo otci Bjarnatovi, aby ve svých dětech pěstoval vztah k lužickosrbskému národu a ke slovanské kultuře. Talentované dcery Ruth a Hanku brávil na své výpravy po Lužici. V hospodách přednášel o národních písních a děvčata k tomu zpívala. Přestože byla Hanka vedena k hudbě, vlohy zděděné po matce ji táhly k výtvarnému projevu. Podle vlastních slov bývala nejšťastnější, když byla doma sama a mohla kreslit. Otec chtěl vybrat pro dceru nějaké běžné zaměstnání, ale Hančina touha po umění byla tak silná, že jí nakonec umožnil výtvarné vzdělání.

Po skončení drážďanské devítileté měšťanské školy nastoupila do dvouleté umělecké přípravky v Drážďanech. Poté, jako jedna z prvních žen, absolvovala v roce 1921 grafickou speciálku Uměleckoprůmyslové školy. V době studia vytvořila mj. ilustrace do otcových zpěvníků a založila tak tradici lužickosrbské knižní grafiky. V lipském nakladatelství Steingraber se vyučila umělecké knižní vazbě a od té doby

graficky zpracovávala větší otcových hudebních publikací včetně pozvánek a plakátů na jeho lužickosrbské koncerty.

Ve volném čase spolu s otcem a sestrou Ruth zpívala sólové i sborové party v lužickosrbských programech.

Okouzlení Čechy

V roce 1922 se zúčastnila zájezdu Lužickosrbského pěveckého sboru do Prahy. Zážitky ze tří koncertů, přijetí u prezidenta T. G. Masaryka a návštěvy Smetanových Jabkenic v ní zanechaly hluboký dojem. Po návratu do Saska se však stala politicky podezřelou a musela nakladatelství Steingraber opustit. Naštěstí se jí podařilo získat místo prodavačky v Deutsche Werkstätten-Hellerau. V té době se seznámila s několika lužickosrbskými malíři, mj. Měřčinem Nowakem-Njechorňským, s nimiž v roce

1923 založila Sdružení lužickosrbských výtvarných umělců. Společně potom vystavovali hlavně v Čechách a na Moravě.

O rok později získala stipendium na Umělecko-průmyslové škole v Praze. Absolvovala speciální třídu užité grafiky u profesora Františka Kysely a večerní hodiny aktu u profesora Karla Špillara. Jejím spolužákem byl mj. malíř Karel Svolinský. Osvojila si precizní ryteckou techniku, ladnost kresby, cit pro drobný

detail a – naučila se česky. Bydlela v Mozartově ulici v tzv. „Bakulově družině“ a tam se v roce 1926 setkala mj. s Rabindranáthem Thákurem. Pro utváření jejího názoru na život a umění byla důležitá rovněž setkání s osobnostmi české kultury V. V. Štechem, E. F. Burianem nebo Maxem Brodem, redaktorem Prager Tagblattu a znalcem Smetanova díla. Jejím největším uměleckým vzorem se stal malíř Mikoláš Aleš. Díky němu se dostává k románům Aloise Jiráska, k jehož Psohlavcům později vytvořila karton pro nástěnnou malbu, který léta stával svinutý v rohu jejího varnsdorfského ateliéru. Po její smrti zmizel neznámo kam.

Četba Jiráska přivedla Hanku Krawcec k hlubšímu zájmu o pověsti jejího národa. Plán vydat spolu s otcem knihu o kouzelníku Krabatovi nevyšel. Pouze v časopise Prager Presse se podařilo zveřejnit několik lužickosrbských pohádek s jejími ilustracemi. Z lužickosrbských autorů ji nejvíce oslovila tvorba básníka Handrije Zejlera. K jeho básním v roce 1926 vytvořila cyklus deseti dřevorytů. Ukázky otištěné v následujícím roce v lužickosrbském Předznamenání byly kritikou hodnoceny příznivě.

Vedle Jiráska četla ráda Jana Neruda a Petra Bezruče. Na motivy Bezručovy básně vytvořila kolorovaný dřevoryt *Červený květ*. Zobrazení červené kvetoucího kaktusu v zamřížovaném okně s výhledem

S otcem a sestrou Ruth.

na neutěšené prostředí fabrických komínů je v díle Hanky Krawcec, která do té doby žila mimo průmyslová centra Lužice, první reflexí města a průmyslu. V tomto případě zcela opustila národní motivy a vytvořila obraz s výrazným sociálním kontextem. Květina tu není jen symbolem lásky, jak je tomu v básni, ale stává se nositelem lidské touhy po lepším životě.

Návrat do Německa

V době studia se krátce dostala i do Paříže, ale v roce 1928 se – údajně z rodinných důvodů – vrátila do Německa. Přes otcovy obavy o budoucnost dcery v uměleckém povolání Hanka získala v Berlíně místo v ateliéru Egona Judy, jednoho z nejlepších německých reklamních grafiků. Pracovala u něj osmnáct let a naučila se pracovat s důkladností a pečlivostí. „Záleží i na bleší nožce!“ říkával mistr Juda. Pro její umělecký růst však bylo důležité, že dokázala plně využít možností, které jí ateliér nabízel, a postupně se stala Judovou pravou rukou. Kromě toho, že se stala skutečným mistrem užité grafiky, uvykla usilovné a nepřetržité práci pro firmy, např. Opel nebo Ford, které vyžadovaly přesné plnění termínů. První velký úkol, grafické zpracování propagace a realizace výstavy čínského umění v berlínské Akademii věd počátkem roku 1929, jí otevřel nový duchovní obzor. Začala se zabývat různými filozofickými směry, zvláště asijskými. Moderní čínští filozofové a spisy Lva Trockého v ní probudili zájem o politiku.

V Judově ateliéru prožila nejen krásné chvíle, ale pocítila i šikanu nacistů, neboť byla Lužická Srbka a navíc spolupracovala s Judou, který měl potíže kvůli židovskému jménu. Naštěstí však vyvázla bez vážnějších následků.

Berlínský byt mladé umělkyně se v třicátých letech dvacátého století stal místem setkávání Lužických Srbů žijících v německé metropoli. Navštěvoval ji mimo jiné i předseda lužickosrbské národní organizace Domowina, etnolog Paweł Nedo. Ten ji také na podzim roku 1945 požádal o práci pro Lužici. A tak 1. ledna 1946 nastoupila do grafického oddělení obnovené Domowiny v Budyšině. Kromě kulturních a politických plakátů, hesel a pozvánek navrhla odznak Domowiny se stylizovanou třílistou lípou. Ten se později stal oficiálním logem této organizace užívaným dodnes.

Krátce po válce vytvořila soubor maňásků pro děti v lužickosrbských mateřských školkách. Útržky starých, většinou ještě nacistických novin považila ve vodě s práškovým lepidlem v prádelním hrnci. Z husté kaše vymodelovala vodníka a dalších dvanačet pohádkových i lidských bytostí. Pro všechny

ušila oblečení a nakonec s nimi sehrála představení pro členy předsednictva Domowiny. Předala je k dalšímu využití a tehdy zažila ve své práci pro Lužici první zklamání: maňásky se po čase někde ztratily.

Nový domov, nová vlast

Na sklonku roku 1946 se vydala do Varnsdorfu pečovat o nemocnou matku. Krawcovi zde bydleli v náhradním bytě poskytnutém českými přáteli poté, co byl jejich byt v Drážďanech při bombardování 13. února 1945 zcela zničen. Matka však brzy umírá a dcera plní její poslední přání: v květnu 1947 se stěhuje do Varnsdorfu, aby se postarala o svého otce. Ještě téhož roku se vydali do Hradce Králové a Heřmanova Městce, aby vyslechli koncerty na umělcovu počest a v Praze navázali kontakty s Hudebni maticí a obnovenou Uměleckou besedou. V únoru 1948 je Bjarnat Krawc jmenován čestným občanem Varnsdorfu, 25. listopadu 1948 umírá.

V roce otcovy smrti Hanka Krawcec vytvořila grafický návrh a ilustrace pro první poválečnou učebnici lužické srbštiny. Dočkává se však dalšího zklamání: z realizace učebnice sešlo. Větší štěstí měly její dřevoryty, mj. nová verze *Listopadu* na motivy Zejlerovy básně, které jsou dodnes ceněny.

Z Budyšina odcházela sice nerada, ale stále víc jí bylo proti mysli narůstající funkciónářství a politizace Domowiny. S nadějí na větší názorovou svobodu a slovanský duch, jaký prožívala před válkou v Praze, se rozhodla zůstat v Československu. V roce 1948 vstoupila do obnoveného

Koła serbskich tworjacych wumělcow, ale ještě téhož roku žádá o státní občanství ČSR, které jí je 12. září 1949 uděleno. V témže roce také vstupuje do liberecké pobočky Svazu českých výtvarných umělců. Ale ani v poválečných Čechách to nemá jednoduché. „Nějaký čas jsem byla i na Šumavě. Její krajina mě okouzila. Na živobytí jsem si vydělávala pastvou krav a přitom jsem malovala...“ vzpomínala.

Po otcově smrti se věnovala již jen výtvarnému poslání. Vlasteneckou tematiku sice neopustila, ale česká krajina a kultura na ni zapůsobila natolik, že se časem stala její součástí i ona sama. Do jejího díla postupně vnikalo uvolnění a s ním humor a nadsázka. Takový je třeba kvas *Před dalekou cestou*, inspirovaný nalezenou makovicí. Obyvatelé pohádkové makovice se loučí s veselým jezdce, který se na hlemýždi vydává do světa. Jemný humor, dětská fantazie a dokonalá technika jsou prvky, které se v díle Hanky Krawcec objevují častěji: třeba jako rozverný vodník čtoucí Jiráskovu Lucernu nebo okřídlené zubařské kleště letící k bolavému zubu v mi-

Hanka Krawcec.

Ukázky z užití tvorby Hanky Krawcec (1948, 1958, 1965).

strovských exlibris. V novoročních přáních a ve volné tvorbě se tento její humor mnohdy obrací v sebeironii. Jednou je to malíř sedící na studených kamenech v teplých bačkorách a kreslící štěstěnu s kornoutem plným lásky a peněz, jindy třeba loutka-Hanka na špejli zapichnuté do květináče. Zalévá ji elegantní anděl s komentářem: „Když nemám odvahy, můj anděl strážný mne vždy zalévá včas!“

Postupem času se Hanka Krawcec dostávala do názorového konfliktu s nejoslavovanějším lužickosrbským malířem Měrčinem Nowakem-Njehorňským. Kritizovala svého kolegu, že umělecky stagnuje a samolibě spoléhá na svou nedotknutelnost. To nepochybně ovlivnilo zdrženlivý postoj Lužice k ní. A tak si na zaslouženou prestižní Cenu Čišinského musela počkat až do roku 1982. V Čechách na tom byla o poznání lépe: třeba pražská Národní galerie už v roce 1951 zakoupila do svých sbírek několik jejích grafik.

Umění versus peníze

V roce 1953 se Krawcec setkala s malířem a folkloristou Ludvíkem Kubou a díky jeho vlivu vznikla série 16 etnografických tabulí *Lužickosrbské národní kroje* pro Národopisné muzeum v Praze. Ústřední národní výbor v Praze pro Městskou galerii zakoupil výroční podobiznu Josefa Dobrovského a postupně pořídil i řadu dalších portrétů, mj. Bjarnata Krawce, J. K. Tyla, Boženy Němcové, Jana Kollára, Josefa Jungmanna, Václava Hollara.

I když si svým dílem získávala stále větší respekt, na uživení to nestačilo. Proto v letech 1953–1955 přijala práci pokladní v podniku Dřevotex ve Varnsdorfu. Státní penzi ve výši 300 Kčs měsíčně dostávala teprve od 1. ledna 1957. V té době již vznikaly první exlibris, které brzy získaly oblibu u sběratelů

a přinášely vítaný příspěvek do domácí pokladny. Hanka Krawcec však nikdy nebyla dobrá obchodnice. A tak i přes relativně slušný počet zakázek většinou žila na hranici životního minima.

Odloučení od Lužice nebylo pro Hanku Krawcec jednoduché. Ještě v roce 1955 psala příteli Nedovi, že by se ráda vrátila. Stále ji totiž lákala práce v oboru užitého umění, ve kterém strávila pracovní relativně šťastná předválečná léta. Co vedlo nakonec k tomu, že se do Budyšina nevrátila, není známo. Ve Varnsdorfu zůstala, a dokonce požádala o počestění svého jména, takže od 17. února 1958 se úředně jmenovala Hana Kravcová. Původní lužickosrbskou verzi svého rodného jména dál používala jako jméno umělecké. To ovšem neznamenalo, že by kontakty s Lužicí přerušila. Objednávky od Domowiny a dalších lužickosrbských institucí ráda přijímala. Udržovala i stará osobní přátelství, mj. také s dolnolužickosrbskou básnířkou Minou Witkoje, kterou znala z časů svého pražského studia.

Střídavě tedy pracovala pro osoby a instituce po obou stranách hranice. Pro Lužici vytvořila např. kresbu křídou *Dětský průvod do Budyšina*, kde se vrací k tématu krojů z různých oblastí Lužice. Dílo je uloženo v depozitu varnsdorfského muzea. Vedle toho vznikaly linoryty s motivy severočeských měst Mimoně a Tanvaldu, plakáty a programky pro varnsdorfské divadlo, kde v té době byla profesionální scéna. V divadle také v roce 1957, sedm let od své první české výstavy ve varnsdorfské hudební škole, uspořádala samostatnou výstavu volné i užité grafiky. Vedle toho dávala soukromé hodiny nadaným dětem.

V roce 1956 dostala z Brna objednávku na vytvoření obrazu blahoslavené Anežky České, což nejspíš souviselo s tím, že ve farnosti Brno-Husovice Hanka Krawcec v roce 1951 konvertovala ke katolické víře. Obraz navazuje na tradiční gotickou deskovou malbu a je ukázkou jejího všestranného talentu. O dva roky později vytvořila velikonoční antipedium pro katolický kostel v Lubojatech ve Slezsku.

Ve varnsdorfském muzeu se dochovalo torzo korespondence mezi dr. Blažijem Nawkou a Hankou Krawcec o vytvoření mapy lužickosrbských krojů. Nabídku s radostí přijala, ale protože s objednávkou

Biskupský erb a pečeť.

mi z Lužice neměla nejlepší zkušenosti, Nawkovi připsala: „Naléhavě vás však prosím, abyste celou věc dobře a důkladně promyslel, abych nepracovala zbytečně, jako tomu bylo s ilustrováním lužickosrbských učebnic atd.“ Jak to nakonec dopadlo? O existenci mapy nikdo v Lužici neví...

Člověk člověku světlem

Šedesátá a sedmdesátá léta jsou pro Hanku Krawcec zřejmě umělecky nejúspěšnější. Dozrála k osobitému a excelentnímu výtvarnému vyjadřování, zcela oproštěnému od někdejší dekorativnosti. K vrcholům tohoto období patří cyklus linorytů *Člověk by člověku světlem měl být*, inspirovaný díly Vercore, Julia Fučíka, Josefa Bora a Jiřího Mahena, jehož citát dal cyklu název. Umělkyně se tak náhle ocitá uprostřed moderního evropského výtvarného umění, vzdáleného národoveckým tématům. Dokonalosti dosahuje v existenciálně vypjatém dřevorezu *Muž s holubicí* z roku 1970. Rudý kotouč slunce ostře vystupuje z jinak černobílého obrazu a kontrastuje s kafevsky asketickým výrazem mužské tváře. Holubice vedle ní nepřináší mnoho naděje. Tady se Hanka Krawcec rozchází se svou uměleckou vizí *Červeného květu* z roku 1927, v níž červená barva symbolizuje touhu, zatímco rudý suk slunce spíše podtrhuje jistou bezvýchodnost.

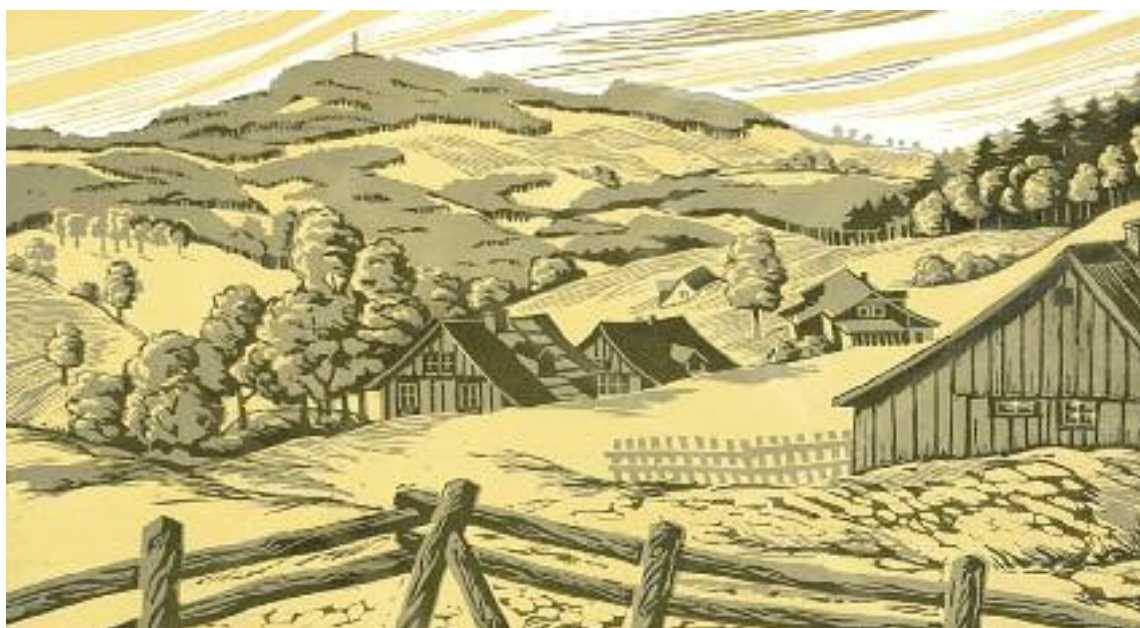
I přes zjevné umělecké úspěchy neměla snadné živobytí. To nikdy příliš neřešila – byla zvyklá jíst velmi skromně. Na druhou stranu občas ráda přijala od přátel drobné dárky, jako ovoce, pár domácích vajec, vánoční pečivo apod. Důležitější však pro ni byla umělecká práce, v níž intenzivně pokračovala. V roce 1971 zveřejnila soubor barevných maleb s tématem lužickosrbských krojů, zpracovaných prastarou technikou podmalby na skle. Dokonalé zvládnutí tématu i formy a přímá návaznost na tvorbu lidových uměl-

Mimoň pod Ralskem, 1975, barevný linoryt, 355 x 170 mm.

ců činí z toho cyklu malý poklad. Později obdobný cyklus krojovaných postav vytvořila technikou malby na skle, protože: „... malba nahoře vypadá živější než podmalba.“ Pro Lužickosrbský národní soubor vytvořila dodnes užívané logo, záhlaví úředních dopisů a diplomy inspirované lužickosrbskými tradicemi v oblastech Budyšina, Wojerec a Slepého. Vzhledem ke své neutěšené finanční situaci tehdy přijala i dvě takzvané společenské objednávky: ilustrace ke sbírce básní sovětských a lužickosrbských básníků vydané v Budyšině v roce 1967 a portrét Lenina. V roce 1972 získala z Budyšina zakázku, z níž měla radost: „Dělám denně snad i šestnáct hodin... Teď mám na dlouhou dobu o práci postaráno. V roce 1972 bude v Budyšině velký festival lužickosrbských písní a tanců a byla jsem pověřena řešením celé výtvarné stránky. Od odznáčku na klopky až po hlavní vstupní bránu. Je to práce nemalá, ale dělám ji moc ráda a s chutí...“

Neochabující zájem o poznávání, které by mohlo obohatit její výtvarné znalosti, se projevuje při jakékoli příležitosti. Jako kuriózní a současně typický příklad může sloužit dochovaný podrobný záznam spektra barev při požáru restaurace na varnsdorfském náměstí v roce 1977 přímo naproti jejímu ateliéru. Pozoruhodný je i soubor studií uší hudebníků,

Ještěd, 1963, barevný linoryt, 449 x 195 mm.

Šluknovský zámek, 1951, linoryt, 176 x 187 mm.

který podle jejích slov byl pokusem o zachycení této důležité vstupní brány zvuku, protože „dobrý muzikant přece musí mít dobrý sluch...“

Světská sláva, polní tráva

Hanka Krawcec uspořádala čtrnáct samostatných výstav, zúčastnila se jedenácti výstav souborných, 45 listů exlibris putovalo na výstavu do Moskvy. Ale ani výstavní činnost se neobešla bez problémů. Kunst-historikovi a znalci jejího díla Miroslavu Kudrnovi v roce 1981 napsala: „Naznačili mi, že už se nedělají katalogy na výstavy v Díle..., kdybych si to všechno zaplatila... Upřímně vám musím říci, že kdyby se v Praze nedalo nic uskutečnit, nebudu z toho nešťastná... Světská sláva, polní tráva – mně více záleží na tom, aby mě lidé měli rádi...“ A tak se i v tomto pozdním věku zapojuje do společenského života a spolu s dalšími místními umělci v roce 1982 zakládá skupinu varnsdorfských výtvarníků GRAM, s nimiž také vystavuje.

Získala několik oficiálních ocenění, mj. čestný titul Zasloužilý pracovník kultury, udělený ministrem ČSSR (1978), o její tvorbě pochvalně psal regionální i celostátní tisk po obou stranách hranice. To je jistě potěšující, jenže Hanka Krawcec i přesto většinou dál žila ve více než skromných poměrech. Jejím životem byla usilovná práce („... mít tak čtyři ruce a dvě hlavy, to by bylo“) a kontakt s přáteli. Někteří svým svědectvím o „tetě Hance“, jak si sama říkala, přispěli do monografického sborníku vydaného k jejímu nedožitým pětadevadesátinám. Ze všech vzpomínek zřetelně vystupuje obraz skromné, milé, lidsky nekomplikované osoby s výraznou schopností sebereflexe a upřímnou láskou k lidem. Nezřídka se stávalo, že přátele obdarovala svým dílkem, ráda chodívala i do hodin výtvarné výchovy do základní školy, kde dětem ukazovala techniku dřevorytu nebo linorytu apod.

Kuriozního projevu přízně od několika varnsdorfských příznivců se Hanka Krawcec dočkala v sou-

vislosti s povídkou Aidy Brumovské. Neposedná školačka v ní nerada chodí na klavír k slavné lužickosrbské pěvkyni a učitelce Ruth Rawpové a už vůbec se nechce nechat portrétovat od její sestry Hanky, která ji neustále chce česat a umravňovat. Po zveřejnění povídky v sobotní příloze Mladé fronty v roce 1982 nastal kolotoč písemných i telefonických stížností do redakce novin, na ministerstvo kultury a dokonce i na kulturní oddělení ÚV KSČ. Důvod: autorka uráží lužickosrbské umělce. Když se spisovatelka dozvěděla, že je z toho malířka údajně vystresovaná, vypravila se s redaktorem novin do Varnsdorfu, aby vše dala do pořádku. „Teta“ Hanka o ničem nevěděla, ale povídka ji pobavila. Jako poděkování za tuto svou literární premiéru darovala Brumovské na rozloučenou jednu ze svých nejlepších grafik. Autorku povídky však i přesto postihl zákaz publikování, a když po letech otiskla povídku knižně, pro jistotu všem postavám změnila jména. Takže z milé Hanky se stala Otilie Poppenschelerová.

Období intenzivní tvůrčí práce končí rokem 1985. Krátce před Vánoci toho roku ještě přijímá pozvání poetického studia Doteky Varnsdorf do místního Velvetaklubu na besedu spojenou s výstavou svých grafik, ale je brzy unavená a po skončení pořadu pospíchá domů. V lednu příštího roku je s opakovaným zápallem plic odvezena do krajské nemocnice v Ústí nad Labem, odtud do léčebny v Krásné Lípě a v lednu 1988 do Domova důchodců ve Filipově. Tady si ce ještě vytvoří několik vystřihovánek, ale na jinou uměleckou práci nemá sílu ani podmínky. O necelé dva roky později, téměř zapomenutá, umírá.

Zůstává otázka, proč tato společenská a mezi lidmi oblíbená žena zůstala celý život sama. Při jednom rozhovoru se mi letmo zmínila o muži, který brzy zemřel, a ona už nikoho nedokázala tak milovat. Nešťastná láska k muži a svým způsobem i k vlasti je uzavřena ve třinácté komnatě umělkyně Hanky Krawcec. V paměti jejích přátel zůstává obraz ženy šťastné ve svém životním poslání. A takový pocit vyzařuje i její umělecké dílo, které přetrvalo její pozemský čas.

(Varnsdorf 3. 8. – 26. 8. 2014)

Použitá literatura:

- Boguszowa, Ch.: *Hanka Krawcec*. In: Rozhled č. 3/2001.
 Hrabal, M.: *Hanka Krawcec*. 2. vydání, Kruh přátel muzea Varnsdorf 2001.
 Hrabal, M.: *Hanka Krawcec – výtvarné dílo*. Městská knihovna Varnsdorf 2011.
 Krawcec, H.: *Stručný životopis Bjarnata Krawce a jeho rodiny*. Strojopis ze dne 29. 1. 1977.
 Krawc-Džewinski, A.: *Serbscy tworjacy wumělcy*, Budyšin 1975.
 Mirtschin, M.: *Sorbische Kunst – Die zwanziger und dreissiger Jahre*. Bautzen 1992.

Marek Sekyra, Otokar Simm

Stvolínečtí spisovatelé a dialekt

Ukázka z chystané knihy Ploučnické květy
(němečtí předváleční autoři z Českolipska),
česky i německy

Přestože se povědomí současných obyvatel Libereckého kraje o předválečné německé (nejenom) literární historii nepochybně za poslední roky zlepšilo, stále ještě

zůstává řada bílých míst a neobjevených skutečností. Od roku 2003 se v časopise Světlik pokoušíme tato bílá místa zaplňovat a seznamovat zájemce jak s osobnostmi, které v tomto regionu literárně působily, tak také s ukázkami z jejich děl, která nebyla do češtiny nikdy přeložena. Ve svém bádání jsme postupně seznámili čtenáře s autory z Liberce, Jablonecka, Semilska, Frýdlantska a Liberecka. Zmapováním oblasti Českolipska se alespoň v rámci Libereckého kraje pokoušíme dokončit tento počín, ačkoliv si tato oblast vyžádá vzhledem k množství autorů více času.

Největší počet autorů pochází v tomto případě samozřejmě z České Lípy, mnozí z nich psali dokonce místním dialektem. Pro představení autorů z Českolipska jsme však vybrali několik spisovatelů, kteří se narodili či působili ve Stvolínkách a z nichž jeden dokonce tvořil v tzv. stvolíneckém dialektu (či dialektu ploučnického údolí). Jde v podstatě o jediný dialekt, uváděný z tohoto regionu kromě českolipského, ačkoliv ze severní části Českolipska se v okolí Cvikova uvádí tzv. mařenický dialekt a těsně za hranicemi okresu (a kraje) bylo možné setkat se například s nářečím varnsdorfsko-rumburským, děčinským, svádovským, úštěckým nebo nosálovským (na Kokořínsku).

Oním nářečním autorem byl **Alois Jaksch** (18. prosince 1854, Stvolínky – 4. ledna 1939, Gollnow, Pomořany), píšíci většinou pod pseudonymem. Vystudoval lékárnictví na univerzitě ve Vídni a stal se roku 1877 magistrem. Kvůli nemoci musel změnit povolání a stal se chemikem v továrně na zápalné materiály v Lauenburgu v Pomořanech, později i ředitelem. Psal odborná chemická díla a beletrii ve zmíněném stvolíneckém nářečí, napsal humoristická vyprávění *Wie der Michelbauer deutschnational wurde* (Jak sedlák Michel nabyl německého národního uvědomění), *Der Schatz in der Ronburg* (Poklad v hradu Ronovu), *Der Dorfspekulant* (Vesnický spekulant), *Der Überfall im kalten Grunde* (Přepadení ve studeném dole), *Der Reichsfreiherr* (Říšský svobodný pán) ad., drama *Das Wahre Glück* (Opravdové štěstí) a hru *Wetterleuchten* (Blýskavice, 1900). Jeho básně nalezneme ve sborníku *Spitzberg Album* či v *Heimatsklänge. Eine Blütenlese deutscher Mundartendichtung aus der Tschechoslowakei*, jehož editorem byl další regionální spisovatel, rodák z České Lípy Anton Hieronymus Jarisch. Zde nalezneme i jeho ukázkou v nářečí z ploučnického údolí. Rozlišit, zda se tato nářečí lišila, asi nebude v silách českých čtenářů, přesto si myslíme, že bude zajímavé zde pro srovnání uvést obě básně.

Wos ich ne vergassen ho!

(Drumer Dialekt)

Wenn ich zorückdenk' o die schiene Zeit,
Wie ich e klenner Junge bi gewesen:
Do is mersch ai men Harze grode su,
Ols thät ich ai en'n Bilderbuche lasen.

Dos dumme Zoig, wos ich Oll's ogestallt –
Ich kann gor ne dervone sprachen!
Doch wenn 'ch mersch hoite wieder überleh',
Do muß ich immer no vun Harzen lachen.

Und erscht die Prügel, die ich do ho kriegt –
Mei Voter hieb ok su, doss 's krochte! –
Wenn ich züm Obte ne derheeme wor,
Oder gor die Sunntichhosen drackich mochte!

Jetzt werd's wul balde zwanzich Johre sein,
Do kwam ich ai de Leipe züm Studiren,
Do ho ich frei 'ch gor moichen Bummer kriegt,
Doch dos, dos thot mich bald nimme scheniren.

Ui je! Wos hott' ich für e luses Maul!
Mr nannte mich gor oft en'n kecken Frotzen,
Weil ich halt ne, wie die andern Jung'n,
Unsern Pforr'n die Hände wullte schmotzen!

Thot 'ch doch mol vor dar Communion
Ai menner Dummheet ene Sammel assen! –
Doch, wie ich do drauf ai de Patsche kwam,
Dos wa ich wul zeitlabens ne vergassen!

Ich will's ne seen, wie dar Profess'r mich
Ai'n Kluster ub'n titulirte,
Und mich zom Schlusse bei dan Uhren nohm,
Derno ganz sachte of'n Gang naus führte! –

Mir is, os wär erscht gestern Oll's passirt,
Su is ai menner Seele no labendig!
Und wenn ich moichmol su zorückdenk',
Do frejt dos dumme Zoig mich ganz unbändig.

Doch's Liebste is mir doch bei olledan –
Ich gleebe, dos thut für jeden Doitschen passen –:
Doss ich of meine liebe Drum'sche Sproche,
Doss ich of die – of die no ne vergassen!

Co jsem nezapomněl!

(Stvolínecký dialekt)

Když vzpomenu si na ten hezký čas,
v myšlenkách vrátím se do chlapeckých let:
hned cítím, že je to v mém srdci zas,
jako bych si v obrázkové knize čet.

Ty hlouposti, které jsem dělával –
ani to nemůžu povídat!
Když o tom dnes znovu přemýšlím dál,
tu musím se zas vždycky od srdce smát.

A pak ty výprasky, jak já byl bit –
můj otec mne mlátil vždy ze všech sil! –
Když nebyl jsem doma, kdy měl jsem být,
neb když jsem nedělní kalhoty ušpinil!

Ted' bude to již skoro dvacet let,
kdy na studia v Lípě jsem nastoupil,
nejednu ránu musel vydržet,
to nevadilo, dost krásných bylo chvil.

O, jé! Pro nevymáchanou hubu
nazývali mne často drzým spratkem,
nechtěl jsem faráři pro ostudu
jak jiní ruku líbat pod ornátkem!

Jednou jsem před svatým přijímáním
ale při své hlouposti jedl housku! –
jak jsem dopadl, nemáte zdání,
a co se stalo hned po tom mém kousku!

Nezapomenu, na mou duši,
jak mě tam v klášteře označil
profesor, pak mě chytil za uši,
zcela v tichosti za dveře vystrčil! – –

Jako by se to vše včera stalo,
zdá se mi, tak je ta vzpomínka živá!
Když pomyslím si, co minulo,
tu prostoupí radost mne nakažlivá.

Nejmilejší ze všeho je mi přec –
a věřím, že to tak cítí každý z nás – :
že jsem na svou milou stvolíneckou řeč,
ještě nezapomněl za ten dlouhý čas!

Mei Gustel

(Im Dialekt des Polzenthales)

Ich ho mer ej Madl zum Schatz'l genumm',
Ihr könnt mer'sch ob'r gleebe'n, ich wor dou ne dumm.
Seit dam'ch bei der Musik mei Gust'l gesah'n,
Dou wor's a geschwind um mei Harze geschah'n.
Ihr Gesicht'l, dos is jo wie Milch und wie Blut,
Deßholben o bin ich mai'n Gustel su gut.
De Aagen, de hon' mich so eegen durchblickt,
Sein blou wie der Himmel; ich bin ganz verrückt.
Se is halt zu schiene! dos is ober schlimm,
Drüm leeft a e Jeder glei zengst um se rüm.
Der Schofwenz, dar spaßt mit ihr – 's is e Graus!
Ich reiße dam Karl'n nou de Ohrwascheln 'raus.
Jo werklich! fer's Gust'l ais Wosser ich lief,
Ei de Baach og natürlich, die is ne su tief.
Fer's Gust'l, dou könnt ich dos Schraklichste thun,
Mich mit der Pistoule glai salber derschun.
Kümmt jitz enner nounde noch ejmoul main Schotz,
Ober gäb gor der Liebsten en tüchtigen Schmotz,
Herrdeck! dan zernisch'l ich glei ohn' Pardoun,
Dar kriegt uf'n Buckl sain duppelten Lohn.
Ich war doch zeit's Labens ej guder Patron,
Doch gieht's fer mai Gust'l, do könnt'ch'n derschoun.
Jo freilich, ich lieb se mit schracklicher Kroft
Vum Kuppe bis nunder zun' Stiefelschoft.
Ich see'hs Euch, Ihr glejbs wul, doß'ch mit manner Lieb'
Su stork, wie Poor Uchsen, zwee Bratmühl'n trieb.
Und sätze mei Gust'l ain Rohrbarge d'rin,
Und wär ar nou grüßer, ich schmieß'n doch um.
Ich ging fer mei Gust'l ai's Feuer glai no,
Und hätt'ch a de schworzsommtnen Suntchhausen o;
Und spräch's ejmoul: „Seff'l, och gieb mer en Kuß!“
Dou wär ai man Kuppe der Geier wull lus.
Und freet's ejmoul: „Seff'l, host du mich denn garn?“
Dou wär ich fer Frejde wohrhoftich zun Narr'n.
Doch Sie hout bis heute no gor nischt gefreet,
Und o wag'n „Mir-gut-sein“ kej Wörtl geseet.
Ober word se nie balde wos Huchstliches seen,
Do soll se dan fuchtichen Strumpfseffel kenn'.
Ich spei 'r ai de Aagen fer Golle und Bußt,
Und nahm mer eene And're; – 'sis ou kej Verlust.

Moje Gustička

(V nářečí ploučnického údolí)

Namluvil jsem si dívku jak obrázek,
já nebyl hlupák, jak by snad někdo řek.
Jen jsem ji prvně u muziky zřel,
do svého srdce jsem si ji uzavřel.
Jak krev a mléko je její obličej,
proto mám Gustičku taky nejraděj.
Ty její oči na mne tak hleděly,
modré jak nebe, já z nich bláznil celý.
Krásná je až příliš! Což je pro mne zlé,
přitahuje mocně ty chlapy vlezlé.
Ovčák Venca s ní špásuje – to je děs!
Utrhnu mu uši asi ještě dnes.
No vážně! Do vody bych pro ni skočil,
v potoce, abych se moc nenamočil.
Pro Gustičku bych klidně, bude-li chtít,
uměl sám sebe pistolí zastřelit.

Kdyby se kdos k ní přiblížil, měl bych vztek,
 neb kdyby jí dal dokonce polibek,
 herdek! toho bych přetrh bez pardonu
 a pár ran na hrb bych mu přidal k tomu.
 Já byl celý život dobrák od kosti,
 kvůli Gustě bych však zabil ze zlosti.
 Tak silně mne zasáhl Amora hrot,
 mám ji rád od hlavy po spodek bot.
 Věřte, že za dva ted' voly mám síly,
 mohl bych roztáčet lopatky pily.
 A kdyby Gusta v Rohrbergu* seděla,
 já přeházel bych ten kopec docela.
 Do ohně skočím, jaképak drahoty,
 na sobě černé nedělní kalhoty;
 když řekla by: „Pusu dej, jak ti milo!“
 To by mi v hlavě jistě přeskočilo.
 Když by se zeptala: „Pepčo, máš mě rád?“
 To samou radostí zbláznil bych se snad.
 V tom ona však není žádná mluvka,
 neřekla „Mám tě ráda“ ani slůvka.
 Neukáže-li však brzy vlídnou tvář,
 uvidí, co je to zlostný punčochář.
 Já plivnu jí do očí, to mi dodá
 a vezmu si pak jinou – žádná škoda.

* Rohrberg – nějaký vrch v okolí, teoreticky by mohlo jít i o zkomoleninu Ronova (Ronberg-Rohnberg-Rohrberg) či Ralska (Roll-Rollberg)?

O druhém rodákovi ze Stvolínek, **Wilhelmu Seifertovi** (22. dubna 1820), víme pouze to, že působil jako děkan v České Lípě a publikoval báseň *Das Christkind der Armen* v almanachu *Spitzberg Album*. Budeme se proto podrobněji věnovat osobě **Raimunda Marase** (9. února 1845, Česká Lípa – 4. března 1914, Mimoň), který sice ve Stvolínkách jen působil, ale jeho osudy i dílo jsou zajímavé. Vystudoval gymnázium a pracoval jako praktikant v kanceláři, pak jako kancelista na zámku ve Stvolínkách. Roku 1866 musel narukovat, po ukončení služby nastoupil do cukrovaru v České Lípě. Po doplnění studia a cestování působil jako správce školy v Radči u Žandova a poté v Novině (Neuland, zřejmě Noviny pod Ralskem) u Mimone jako vrchní učitel. Získal také literární cenu a některá svá vyprávění vydal rovněž v Braillově písmu a věnoval Ústavu pro vzdělávání nevidomých ve Vídni. Zabýval se divadlem a napsal lidovou hru *Das Fischermädchen von Politz* (Rybářské děvče z Police), která byla několikrát hrána v České Lípě a v Novém Boru. Dále napsal hry *Der Kaiserbauer* (Císařský sedlák), *Der Windmüller von Hofberg* (Mlynář od větrného mlýna na Hofbergu), *Der Namenlose* (Bezejmenný), *Wie man Privatsekretär wird* (Jak se stát soukromým tajemníkem), *Im Rasiersalon* (V holičském salonu), *Das Turnfest in Kuckucksheim* (Tělovýchovná slavnost v Kuckucksheimu), *Die Ferienreise* (Prázdninová cesta), *Der Perückenonkel* (Strýček parukář), *Die neue Gouvernante* (Nová guvernanta) ad. V řadě periodik uveřejňoval vyprávění, zvláště z vesnického prostředí, řadu v nářečí, např. *Das Studentenkind* (Studentské dítě), *Die Pinkasgasse von Prag* (Pinkasova ulice v Praze), *Die Belagerung von Scigeth* (Obléhání Scigethu), *Burg Lueg ins Land*, *Erlebnisse des*

Historické pohlednice Stvolínek.

Herrn Oberförsters (Zážitky pana nadlesního), *Der Lottokönig* (Lotynkový král), knižně vyšla sbírka příběhů *Bunte Bilder und Gestalten aus dem nördlichen Böhmen* (Pestré obrazy a postavy ze severních Čech, 1893, z ní přinášíme ukázkou). Z historie rodného kraje např. *Leipa in schwerer Zeit* (Česká Lípa v těžké době, dílo bylo i zdramatizováno), *Das Weißköpfel* (Bělohávek) ad. Napsal také průvodce *Spaziergänge auf und um den Roll* (Vycházky na Ralsko a do jeho okolí), knižně *Niemes mit dem Roll* (Mimoň s Ralskem, 1903) či *Erinnerungen an das Kriegsjahr 1866* (Vzpomínky na válečný rok 1866).

Sedlák Michl

Sedlák Michl miloval svoji Grétu z celého srdce a ona jeho o nic méně. Oběma šla práce od ruky, takže nepotřebovali žádného čeledína ani žádnou děvečku, a jejich hospodářství bylo v nejlepším pořádku. Jenže nějaký háček musí být všude. Sedlák Michl chodil sice do hospody U Hroznu zřídka, ale když šel, pak to stálo za to, to znamená, že s rychtářovic sedlákem a s kramářovic Joštem tam zůstal sedět až do rána, a když pak milé slunce vystoupilo nad Kozí vrch, to se sedlák Michl „styděl před lidí“ a zůstal sedět a dal si ještě jednou a ještě jednou.

Pokud chytil opičku, byl obyčejně „hrozně hrubý“, když měl macha, pak byl dobrosrdečný, a když to přivedl až k rauši, k čemuž samozřejmě potřeboval hodně, stal se melancholickým. V takových okamžicích začal plakat a tím byl teprve nepříjemný.

U Josky Kristiánovic Rósy měli křtiny. Sedlák Michl šel za kmotra, a tak hned po křtu chytil opičku, v kmotrovském domě už měl macha a U Hroznu pak dostal pořádný rauš. Ten trval jako obvykle dva dny.

Michl přišel domů. Jeho ženuška ho očekávala. Šťastně se dostal do komory, šťastně ležel jako žok na podlaze.

Portrét a obálka knihy Raimunda Marase.

Vzlykal a plakal: „Ženuško, – mi-lá ženuško! Ne-zlob se, já ležím – dobře.“

Jeho ženuška ale také vzlykala.

„Podívej Michle,“ pravila, jak nejmírněji uměla, „máš už zase rauš –“.

„Á – jakej,“ dodal.

Ona pokračovala: „Teď seš tenhle rok už počtvrtý opilej. Viš, k čemu to povede? Tři celý dny jsi promeškal, k sušení sena jsem musela najmout lidi, a lidi stojí peníze, hodně peněz, a když to povedeš takhle dál, vezme naše hospodářství za svý, a nám nezbyde ani tolik, abysme si mohli koupit rakev, do který se položíme, až já umřu zlostí a ty v tvém rauši.“

„Máš pravdu, ženuško! Ó, já ničema, já bídnej ničema!“

Michl plakal nejdřív nahlas, pak přešel jeho pláč v tiché kňourání, a konečně se zdálo, že usnul.

Ale nespál. Slova jeho Gréty ho zpola vystřízlivěla.

„Ani rakev – ani rakev!“ sténal bolestně.

Uplynulo osm dnů. Během té doby pracoval za tři a jeho Gréta na něj byla opravdu pyšná.

V sobotu vezl do města oves. Uzavřel dobrý obchod, proč by si tedy ve Zlaté koruně nedal jedno plzeňské? A plzeňské mu chutnalo. Pivo bylo ledové a venku pálilo slunce stejně, jako před osmi dny. Vypil ještě jedno – a ještě jedno, a když byl u osmého, způsobil kravál s podomkem za to, že včas nevypráhl koně. K večeru ale začal k úžasu štamgastů, mezi něž si sedl, zpívat poštovského panáčka a ještě další odrhovačky a v neděli ráno pak byl melancholický.

„Josko,“ povídá podomkovi, „Josko, já jsem tě včera urazil, nezlob se proto na mě, jsem taky jenom člověk. Tady máš zpropitný a teď zapřáhni!“

Joska zapřáhne, Michl sedí na žebříňáku, a koně zatáhnou. V tom se náhle podívá doprava. „Skladiště rakví Jos. Kleina“ stálo napsáno velkými písmeny na štítu. „Ó ženuško, milá ženuško! Máš pravdu, bídnej ničema jsem, dojde to tak daleko, že ani rakev! Ne, to se nesmí stát, ať vidí, jak rád ji mám.“

Potácivě sestoupil z vozu a k velkému údivu obchodníka koupí „dvě pěkný rakve, tu jednu pro mě, a tu druhou, trochu pohodlnější, pro moji Grétu.“

Gréta byla vzhůru do půlnoci. V tom se ozve na schodech lomoz.

Dveře se otevrou, Michl vklopýtá dovnitř.

„Gréto, má milá ženuško, – dneska mi nic nedělej – nic mi nedělej – podívej, – přivezl jsem něco pěkný-

ho – pro tebe a pro mě. Ó, já nejsem tak špatnej, jak si myslíš.“ Otevře dveře. Ponocný a obecní poslíček nesou dovnitř první a dva jinoši druhou rakev a položí je ke Grétině největšímu zděšení do ložnice.

A konec?

Nuž, Gréta dostala z leknutí pořádný nervový záchvat, Michl o ni ale pečoval, a když se zase uzdravila, svatosvatě přísahal, že příště už bude mít na nejvyšší macha. Dál to dojit nenechá.

Michl dodržel slovo. Jeho usedlost je nejhezčí v obci.

Obě rakve stojí nahoře na půdě a Michlovic selka, jež teď musí omývat a pečovat o půl tuctu dětí, v nich má přes léto schované sušené švestky.

Poznámka:

Sedlák Michl mívál „tři stupně opilosti“ – Spitz, Haarbeutel a Rausch, při kterých měl různé nálady. V podstatě ale všechny tři výrazy znamenají, že byl opilý, měl opici. Pro překlad jsem tentokrát použil Německo-český slovník Josefa Dobrovského, který umí výrazy přeložit a zná staré, dnes už asi sotva známé české výrazy – mít macha (Haarbeutel), mít rauš (Rausch). Spitz je opička. Josef Jungmann zaznamenal pro rauš výraz rouš.

Všechny ukázky přeložil a poznámkou opatřil Otokar Simm.

V předchozích letech vydala Krajská vědecká knihovna v Liberci na základě článků z časopisu Světlik tři antologie těchto „zapomenutých“ regionálních předválečných německých autorů. Vše začalo v roce 2008, kdy se podařilo vydat knihu Ještědské květy, po ní následovaly v roce 2011 Jizerské květy a v roce 2013 Frýdlantské květy. Celkem jsme takto představili 119 autorů, žijících mezi lety 1760 a 1987. Aktuálně připravovaný díl, nazvaný Ploučnické květy, by měl v ideálním případě vyjít v roce 2015 a měl by obohatit sbírku autorů o dalších 46 jmen z jižní části Českolipska. Edici by měly završit Lužické květy, v nichž bude zpracována severní část regionu s přesahem na Šluknovsko a možná i Žitavsko. V chystané antologii naleznete autory narozené v České Lípě, Mimoni, Zákupcích, Doksech, Kuřívodech, Stvolínkách, Zahrádkách, Kozlech, Hostíkovcích, Horní (a Dolní?) Polici, Častolovicích, Horní Libchavě, Volfartcích a Žandově a rekordní počet ženských autorek – celkem čtyři. Doufáme, že antologie bude dalším krokem ke zvýšení znalosti německé literární minulosti Liberecka, která je s tou českou neoddělitelně spojená.

OTOKAR SIMM se narodil v roce 1946 v Jablonci nad Nisou, kde žije dodnes. Jeho celoživotním koníčkem je poznávání rodného kraje. Znalosti získané studiem vlastivědných pramenů a při stovkách vycházek do milovaných Jizerských hor ho přivedly k vlastní publikační činnosti. Je autorem nebo spoluautorem řady knih a článků zejména v časopisech *Jizerské a Lužické hory* nebo *Krkonoše a Jizerské hory*. Napsal mimo jiné texty ke knihám *Album starých pohlednic Jizerských hor*, *Přehrada v klínu hor*, *Poezie Jizerské žuly*, *Jizerské hory včera a dnes*. Zabývá se také překlady z němčiny a textů psaných bývalým jizerskohorským dialektem.

Oldřich Palata

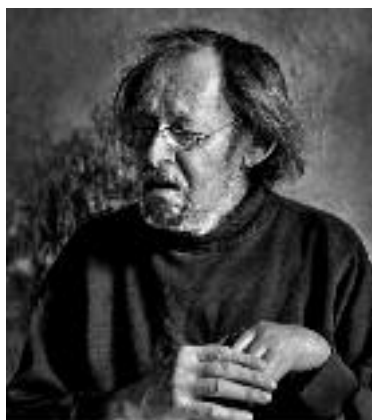
Jiří Nepasický: Je mi osmdesát a pořád věřím, že ty nejlepší obrazy mám ještě před sebou

Akademický malíř Jiří Nepasický oslavil v září roku 2014 osmdesátiny.

Za svůj život toho prožil hodně: druhou světovou válku, osvobození, „vítězný“ únor 1948, období kultu osobnosti, politické uvolnění šedesátých let, rok 1968, normalizaci, sametovou revoluci, následnou éru plnou počátečního nadšení i důsledků „neviditelné ruky trhu“. Té politiky bylo na jeden lidský život vpravdě víc než dost, ale Jiří Nepasický měl navzdory poměrům po celá léta psychickou pojistku ve své malířské tvorbě.

I když odrážela realie vnějšího světa, umožňovala mu projevit kromě těchto reakcí i vnitřní svět a duši citlivého umělce. Vnější formy a náměty jeho obrazů se časem měnily, autentičnost výpovědi však zůstává trvalým leitmotivem originální autorské estetiky. Začínal s obrazy detailů letadel, pak maloval podivuhodné hybridní figury propojující lidi a stroje, posléze ho zaujaly opuštěné krajiny zraněné člověkem, v letech poučené moudrosti obrátil pozornost k prosvětlenému „kosmickému“ světu mraků. Zdálo by se, že Jiří Nepasický nemá vyhraněné téma, námětové proměny však spojuje nejenom hluboká spřízněnost, ale rovněž mimořádná tvůrčí odpovědnost. Ve chvíli, kdy autor nabývá pocit, že výtvarnému řešení daného tématu hrozí nebezpečí manýry, posune svůj umělecký zájem trochu jiným směrem. Pokaždé však jde o hledání odpovědi na základní otázky po smyslu lidské existence na tomto světě.

V současnosti se na plátna Jiřího Nepasického „vracejí“ letecké stroje. Sám autor k tomu říká, že „kruh se uzavřel“. Takové konstatování však musíme brát jako nadsázku. Nejde totiž o prosté navracení „v kruhu“, ale spíše o návrat ve spirále, tedy ve vyšším stadiu tvůrčího pohledu v duchu dialektiky. A v tomto momentě je možná příležitost pro malou vsuvku. Historické zárodky dialektiky bychom v dějinách filosofie našli u Hérakleita z Efesu. A to je autor, kterého má Jiří Nepasický rád. Dokonce natolik, že často připomíná jeho slavná slova „Panta rhei“ (vše plyne, nic netrvá). Popravdě řečeno, tento výrok se sice slavnému filosofovi tradičně připisuje, nicméně v žádném z jeho dochovaných zlomků není. Ale jeden z jeho autentických a doložitelných výroků, kterým Hérakleitos sám pro sebe završil své filosofické úvahy, zní: „zkoumal jsem sebe sama“. A to též by vlastně mohl o celé své dosavadní tvorbě říci také Jiří Nepasický. I když naštěstí pro nás i pro něj má řadu let „zkoumání“ ještě před sebou!

Jiří Nepasický

V souvislosti s letošním životním výročím stojí za to si tohoto autora připomenout prostřednictvím následujícího rozhovoru – a protože se s Jiřím

Nepasickým známe přes půl století, považuji za samozřejmé, že si v tomto rozhovoru tykáme.

Jiří, vím o tobě, že jsi od dětství rád kreslil a že to byl důvod, proč tvoje přihláška směřovala do železnobrodské sklářské školy. Při tvém talentu se dalo očekávat, že budeš pokračovat v dalším studiu na některém z výtvarných oborů v Praze. Jenže v Železném Brodě jsi skončil v roce 1952 a na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou jsi nastupoval do prvního ročníku až o devět let později. V čem byl problém?

Těch problémů byla celá řada. Především jsem neměl maturitu. Pocházel jsem totiž z rodiny živnostníka, a tak mi komunisti v té poúnorové době po roce 1948 „dovolili“ na střední škole v Železném Brodě studovat pouze tříletý obor bez maturity. Ale v těch letech to kupodivu nebyl ten rozhodující nedostatek. Na pražskou Umprumku se tehdy dostali občas i talentovaní uchazeči, kterým maturita chyběla. Buď si ji dodatečně udělali, nebo jim pomohl dispens. Co však hrálo podstatnou roli, byly posudky. A já pocházel z Velkých Hamrů – tedy z obce, která navzdory svému jménu je hodně malá a kde každý každého zná –, a tak mi má huba nevymáchaná, provokativní oblečení a dlouhé vlasy ke kladným doporučením z Místního národního výboru rozhodně nepomohly. Hlásil jsem se do Prahy třikrát, poprvé k Josefu Kaplickému, podruhé k Adolfu Hoffmeisterovi, ale vyšlo mi to až napotřetí.

A co se změnilo, že se ti jako v pohádce splnilo třetí přání?

Hodně věcí. Po střední škole jsem pracoval devět let v Jablonci nad Nisou jako návrhář bižuterie. A v roce 1961 mi v podniku, který patřil pod Železnobrodské sklo, navrhli, abych se přihlásil ke studiu na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v rámci tehdejší akce „Závodní stipendisté“. Smyslem tohoto projektu bylo, aby podniky a závody vyslaly své talentované pracovníky na vysoké školy a oni se po absolvování studia vrátili s vysokoškolskou kvalifikací na původní pracoviště. Měl jsem poprvé příznivé posudky a navíc ještě příslib poměrně vysokého stipendia po celou dobu studia. A konečně to vyšlo, dokonce i s tou maturitou – dostal jsem dispens.

Křídlo, 1980, tempera, akryl (detail).

V tehdejšímu systému studia tě nejprve čekala sochařská příprava u Josefa Malejovského, pak jsi prošel ateliérem Jana Nušla a stěžejní část studia jsi absolvoval u Stanislava Libenského. Jak na tyto pedagogy vzpomínáš?

Jak na kterého, ale z dnešního pohledu už trochu jinak, než v mládí. Proto si uvědomuji, že i ten Malejovský, který si svou přizpůsobivostí hodně zadal s tehdejšími režimem, byl jako pedagog v některých ohledech inspirativní a v podstatě vlastně hodný, ale

spoň na mě, protože já jsem byl vždycky bytostně malíř a ta sochařina mi moc nešla. V ateliéru šperku a zpracování kovů u Nušla jsem se cítil mnohem líp, bylo to blíž mým zkušenostem z návrhářské praxe a navíc jsem tam studoval společně se svou manželkou Blankou. No a Libenský – to byla prostě výjimečná osobnost. On dokázal naprosto přesně odhadnout, co může z každého z nás dostat a taky to z nás „vyždímal“. Měl úžasné charisma, kterým výrazně ovlivnil atmosféru celého sklářského ateliéru a já díky tomu na tu atmosféru, na něj osobně i na genia loci celé školy dodnes vzpomínám velice rád.

Není divu, protože v době studií jsi měl štěstí nejenom na výborné pedagogy, ale i na skvělé kolegy a kolegyně, z nichž řada spolu s tebou později výrazně ovlivnila výtvarnou kulturu v libereckém regionu – kromě tvé ženy Blanky Nepasické také Libuše

Křídlo, 1980, tempera, akryl, 150 x 100 cm.

F 101, 1980, tempera, akryl, 120 x 120 cm.

*Don Quijote, 1996,
kombinované techniky na plátně, 150 x 100 cm.*

Hlubučková, Jiří Dostál, Pavel Ježek, Václav Machač, Josef Kochrda, Ivan Kolman, Vratislav K. Novák, Jan Vančura, Eva Vlasáková a jistě i další. Myslíš, že by se našlo něco, co vás tehdy spojovalo?

Umělecký program rozhodně ne, na to jsme byli všichni příliš vyhranění. Ale myslím, že to byl prožitek celé té doby. Šedesátá léta přinesla v naší republice velké uvolnění. Navzdory cenzuře jsme už měli povědomí o abstraktním umění nebo informelu, vycházely knížky, které dříve nesměly být vydávány, vznikaly hudební skupiny a malé divadelní scény, objevovaly se specializované kulturní, literární a výtvarné časopisy, prostě ta doba přinášela hromadu nových podnětů, které nás velice zajímaly a nepochybně rovněž utvářely. A v ateliéru skla jsme měli spoustu informací o tom, co se ve výtvarném umění aktuálně děje i ve světě, protože profesor Libenský nám ze zahraničí vozil knihy a katalogy nejenom ze sklářských výstav, ale i z dalších uměleckých oblastí. Občas přivedl některého z významných zahraničních umělců k nám do ateliéru. Dodnes si Libenského vážím i proto, že nás upozorňoval na významné výtvarníky z domácí scény – bez ohledu na to, jak jejich tvorbu přijímal komunistický režim. Jeho zásluhou jsme třeba viděli v roce 1963 hodně objevnou výstavu Mikuláše Medka a Jana Koblasy v Teplicích.

Studijní léta mají ve vzpomínkách nezpochybnitelný půvab, poté ovšem přichází životní realita, která v řadě ohledů přináší jakési „vystřízlivění“. Jaký byl tvůj vstup do uměleckého života po promoci?

*Krysař, 1996,
uhel, křída, tempera na desce, 164 x 165 cm.*

V podstatě jednoduchý a očekávaný. Protože jsem celá léta studií dostával podnikové stipendium, musel jsem se vrátit k návrhářské činnosti. Pět let jsem pracoval jako výtvarník v tehdejší národní podniku Železnobrodské sklo. Přitom jsem hodně kreslil i maloval, ale teprve v roce 1972 se mi podařilo vstoupit na dráhu umělce ve svobodném povolání.

*Krmení, 2001,
tempera a uhel na plátně, 146 x 135 cm.*

A rozhodl jsem se pro malířskou tvorbu. I když jsem nejpodstatnější část studia absolvoval ve sklářském ateliéru Stanislava Libenského – a mou diplomní prací byla rozměrná skleněná mozaika –, sklo mi připadalo jako materiál, který se při technické a řemeslné dovednosti nechá snadno esteticky a umělecky zneužít. Vlastně jsem se toho nebezpečí tak trochu bál, a proto jsem dal přednost kresbě a malbě, kde se cítím absolutně svobodný.

Z tehdejší doby pochází také řada tvých kreslených vtipů. Některé z nich patří do oblasti hodně černého humoru, ale ve své podstatě všechny potvrzují, že jsi v tomto oboru dokázal tvořit s překvapivě velkou lehkostí, elegancí a nepochybně též s chutí. Byla to v tvém životě náhodná epizoda, nebo způsob, jakým ses „odreagovával“ od každodenní profese návrháře?

Samozřejmě spíš to druhé. Ale je pravda, že už na Umprumce jsem pěknou řádku kreslených vtipů vytvořil. Znal jsem se totiž s jedním profesionálním karikaturistou, kterému se ty vtipy líbily a v duchu hesla „každá koruna dobrá“ je uveřejňoval v různých časopisech. Ale kde a kdy, to už opravdu nevím. Po škole jsem s tím v podstatě přestal a příležitostně jsem nakreslil pár vtipů jen tak pro radost, nebo pro kamarády. Já osobně však z toho doma nic nemám a vlastně si ty vtipy moc nepamatuji. A možná bych je už ani nepoznal, protože tenkrát jsem své práce většinou nepodepisoval. Což platí nejenom o těch vtipcích, ale také o mé rané malířské tvorbě.

V roce 1969 jsem připravoval výstavu jabloneckých profesionálních výtvarníků a při té příležitosti jsem poprvé navštívil tvůj ateliér. Dobře si i po letech vzpomínám, že tehdy měly téměř všechny tvé obrazy a kresby jediný námět, a to letadla. Máš pro to nějaké vysvětlení?

Asi bych se musel ve vzpomínkách vrátit na konec války, kdy jsme jako malí kluci spíš slyšeli, než viděli při náletech spojenecká letadla mířící vysoko nad Velkými Hamry k německým cílům. Pro nás to byla letadla, která nesou svobodu. A to mě natolik zaujalo, že jsem tenkrát znal – a dodnes bych mohl vyjmenovat – všechny typy bombardérů a stíhaček i s jejich motory a výzbrojí. Teprve dodatečně jsem zjistil, že také v tehdejší Sovětské armádě rovněž působili vynikající letečtí konstruktéři, takže se můj zájem rozšířil i tímto směrem. Zřejmě z těchto společných důvodů mě v mládí strašně bavilo stavět letecké modely. Ovšem letadla jako malířské téma mi později vyhovovala především proto, že umožňovala využívat technických detailů ke geometrické stylizaci. Ta mi byla tehdy v tvorbě velice blízká a otevírala cestu k jakési konstruktivistické abstrakci vedoucí až k bezpředmětnosti.

Do svobodného povolání jsi vstoupil na počátku sedmdesátých let, tedy v době, kdy nastupující normalizace zřetelně formulovala ideologické mantinely pro uměleckou tvorbu. Nebyl to při tvém pojetí malby poněkud riskantní krok?

Samozřejmě to nebylo jednoduché rozhodování, zvláště když jsem byl ženatý a měli jsme už i první dceru Lucku. Věděl jsem, že se svými obrazy mohu narazit. Z tohoto důvodu jsme se s mou ženou Blankou přestěhovali v roce 1975 z Jablonce do Liberce, protože tam byla přeci jenom větší šance získat ně-

jakou zakázku rovněž v oblasti užitého umění. Navíc jsem se znal s některými architekty ze Sialu, takže se rýsovala také v tomto ohledu příležitost k nějakým kontaktům. Byla to složitá situace, ale naučila mě přijímat i nečekané úkoly. Například jsem tehdy v Liberci navrhoval sloupy před radnicí, pomník na vojenském hřbitově, označení hotelu Praha a nápis Severočeské muzeum nad vchod do muzejní budovy, jsem autorem plastiky na jabloneckém sídlišti Šumava a s Jirkou Dostálem jsme dělali na další jablonecké sídlišti žulovou plastiku v podobě jablka. Měl jsem řadu realizací rovněž mimo liberecký region, třeba hřbitovní mřížová vrata v Praze-Žabčicích, pískovaná okna pro elektrárnu v Bohdalcích a do svatební síně v Zábřehu, dokonce jsem v rámci spolupráce s architekty dostal zakázku na obrazové paneele do tehdejšího n. p. Perla v Zábřehu, které je mým největším abstraktním dílem, jaké jsem kdy namaloval: měří dva metry na výšku a je široké, či spíše dlouhé, patnáct metrů!

A jak to bylo s tvou autorskou malířskou tvorbou? Měl jsi příležitost vystavovat?

V té době normalizace to bylo nahoru a dolů. Liberec představoval enklávu, která byla zásluhou Oblastní galerie a nově založené Malé výstavní síně (1975) v rámci tehdejší republiky výjimečně otevřená progresivnímu českému výtvarnému umění. V obou institucích jsem vystavoval, ať už samostatně, nebo na kolektivních výstavách. Historička umění z liberecké galerie Nad'a Řeháková připravila v roce 1980 skvělou výstavu s názvem Mladé umění Liberecka, kde spolu se mnou byli zastoupeni Mirek Čermák, Jirka Dostál, Milan Janáček, Jarda Malina, Vráťa Novák a Honza Vančura. Ta výstava proběhla s velice úspěšným ohlasem. A přitom o rok dřív jsme v podobné sestavě – Anýžová, Dostál, Nepasický, Novák, Malina, Vančura – měli vystavovat v Teplicích a tam nám tu výstavu zavřeli. Hodně rozruchu vyvolala výstava Forum 88 v Praze v holešovické tržnici, kterou zorganizoval Jirka Sozanský. Mezi šestatřiceti autory jsme byli ze severních Čech pouze Vráťa Novák a já. V roce 1988 už neměli komunisti sílu tuhle akci zakázat, ale nescházelo se o ní nikde psát. Takže to mělo klasický český výsledek – díky „šuškanď“ tu výstavu navštívily tisíce lidí nejenom z Prahy, ale z celé republiky.

Sametová revoluce v roce 1989 přinesla svobodu i v oblasti výtvarného umění, takže jsi nemusel mít obavu, že by ti nějaký mocenský zásah znemožnil vystavovat. Proto bylo pro mne velkým překvapením, že jsi tehdy „zničehonic“ věnoval hodně své energie namísto malování různým funkcím. Proč?

Dneska se tomu sám divím, ale tenkrát jsem se na to díval jinak. Obě moje dcery Lucka i Tereza se s velkou iniciativou zapojily do tehdejšího studentského hnutí, a tak mi připadalo, že mou povinností otce i člověka, který tím marasmem komunismu prošel, je aktivní pomoc v tom společném úsilí po normálním životě. A protože jsem výtvarník, tak jsem se angažoval v oblasti umění. Ale musím říct, že ze začátku mě vůbec nenapadlo, jaký to bude mít průběh. V prosinci 1989 jsme s Jirkou Dostálem a Vaškem Bendou přijeli na pražský akční výbor v Máne- su a tam jsme se nakonec dohodli, že zástupcem

z Liberecka, který se každou středu zúčastní společného jednání, budu já. V únoru 1992 jsme založili v Naivním divadle Unii výtvarných umělců Liberecka, které jsem nějaký čas předsedal, později mě zvolili místopředsedou Unie výtvarných umělců v Praze, krátce nato jsem se ocitl v poradním sboru ministra kultury. Než jsem se vzpamatoval, měl jsem funkci jak malá kalkulačka. K tomu jsem se musel nějak živit, takže jsem přijal několik „kšeftů“ a na malířské plátno sedal prach. Nakonec mi nezbylo nic jiného, než ten kolotoč zastavit a vrátit se zase k malování.

A nejenom k malování. Dokonce jsi v té době začal učit. Jak k tomu došlo?

Nejdřív jsem začal na jablonecké umělecké průmyslovce. Jirka Dostál mě jako ředitel školy v roce 1996 přemluvil, abych to vzal alespoň na půl roku, že mu vytrhnu trn z paty. Moc se mi nechtělo, i když jsem měl ještě z pražské Umprumky elementární zkušenost, protože tam jsme absolvovali také přednášky z psychologie a pedagogiky, a dokonce i praktické hodiny výuky na školách. Ovšem Jirka Dostál dokázal na jablonecké škole vytvořit takovou atmosféru, že jsem si tam připadal jako v dobách svých vlastních studií u Libenského. Samozřejmě k tomu přispělo i to, že jsme měli společný kabinet s Ivanem Kolmanem a Honzou Vančurou, ale z mého pohledu bylo velice inspirativní především otevřené tvůrčí i přátelské prostředí, které díky Jirkovi na té škole spojovalo pedagogy a studenty. A to byl důvod, proč jsem tam učil rád nejenom ten půlrok, ale i následujících pět let.

Nepochybně tě měli rádi i studenti a studentky, což dokládá skutečnost, že při tvých šestašedesátých narozeninách zabalili tvé auto zaparkované před školou kompletně celé do růžového toaletního papíru a ozdobili ho velikou mašlí. Ale ty jsi působil i na Fakultě architektury liberecké univerzity. Můžeš nějak ta dvě prostředí srovnat?

Pokud mám být upřímný, tak z mého pohledu bylo mnohem spontánnější prostředí na té jablonecké střední uměleckoprůmyslové škole. V Liberci mě trochu zaskočilo, jak jsou někteří vysokoškolští studenti od prvního ročníku nesmírně suverénní, jak se tváří, že už jsou vyzrálí a přitom mají vlastně celé studium před sebou. A v průběhu toho studia je situace kolikrát ještě horší. Řekl bych, že leckterým z nich chybí pokora a zodpovědnost za vlastní tvorbu. Také se mi párkrát stalo, že jsem jejich výtvarný problém prožíval víc, než oni sami; zatímco z nich po odchodu z ateliéru všechno ihned „spadlo“, mě to třeba pronásledovalo ještě pár dní i doma. Ale to je můj soukromý názor z pohledu učitele kresby, který nechci paušalizovat, v dalších předmětech z oboru architektury to bylo asi jiné. V každém případě jsem tam poměrně rychle skončil a získal alespoň víc času na vlastní malování.

Když jsme u tvého tehdejšího malování, tak mi dovol, abych se trochu vrátil v čase. V roce 2001 jsem připravoval výstavu k osmdesátým narozeninám profesora Libenského – s názvem Stanislav Libenský a jeho škola – a chtěl jsem, aby na ní kromě sklářských výtvarníků byli zastoupeni rovněž malíři, kteří z jeho ateliéru vyšli. Tehdy však na tvých obrazech místo očekávaných letadel dominovala podivuhod-

ná monstra. Kdy k té námětové změně došlo a jaký to mělo důvod?

Upřímně řečeno v té době jsem cítil, že letadla představují téma, které je pro mě po mnoha variacích už passé. Až dosud jsem hodně pracoval s pravitkem a zkusil jsem tak pracovat dál v oblasti s novým, i když spřízněným tematickým okruhem – a tím byly „mašiny“, tedy stroje. V rámci hledání odpovídajícího výtvarného výrazu jsem jasnou geometrickou tektoniku těchto tvarů konfrontoval se začernováním některých ploch a v téhle fázi se mi nečekaně začaly objevovat náznaky figurálních motivů. Z tohoto poněkud experimentálního hledání jsem dospěl k další etapě ve své tvorbě zaměřené tentokrát na téma člověk-stroj. Uvědomil jsem si, že to vlastně hluboce souvisí s mými pocity a reakcemi na složitou dobu, v níž jsme žili, ale nesměřovalo to nějak tendenčně na konkrétní realitu v tuzemské společnosti, z mého pohledu to mělo obecně platnou podstatu. Ovšem chápu, že tyto mé obrazy mohly vyvolat v „české kotlině“ hodně rozporuplné reakce.

Mohu tě ujistit, že zdaleka nejenom v české kotlině. Ta připomínaná výstava Libenský a jeho škola proběhla s velkým úspěchem v řadě zemí. Teprve při závěrečném uvedení v New Yorku (2002) – a to v hodně prestižním muzeu – vyprovokovaly tvé obrazy tamějšího hlavního kurátora natolik, že je nechtěl vystavit. Ne, že by měl nějaké výtvarné výhrady, ale prostě ho „rozčilovaly“. Musel jsem vehementně připomenout svá práva autora výstavy, aby na té závěrečné repríze byla spolu s ostatními exponáty i tvá díla. Měl jsem tehdy radost, že jsem tvé umělecké vidění obhájil před americkou veřejností, ale krátce nato k mému překvapení „příšerky“ z tvých obrazů úplně zmizely a namísto nich se objevilo zcela nové téma: krajina. Byla to únava z předcházejícího tématu, nebo programový zlom?

Asi obojí, ale jako programový zlom bych to neformuloval. Prostě ty figury začaly splývat s devastovaným prostředím a během pár obrazů, možná pěti či šesti, se vytratily úplně. Myslím, že tím prvním obrazem bez figury byla Jáma, a tak se otevřel malířský prostor pro krajinu. Nejprve napadenou a poničenou člověkem, pak opuštěnou a nakonec s vlastním výtvarným nábojem. A odtud už vedla cesta k propojení krajiny s oblohou a posléze k malbě mraků. Ta architektura a barevnost mraků mě fascinuje, ale protože jsem se v mládí díky letadlům zabýval i meteorologií, tak vím, že ani ve vlastní malbě nemohu jít proti jejich zákonitostem. Musím se přiznat, že při jedné tiskové konferenci v souvislosti s mou výstavou tady v Liberci se mě novináři opakovaně ptali, kde čerpám inspiraci pro tuto tvorbu. Tak abych jim udělal radost, řekl jsem, že mou inspirací jsou Jizerské hory. To se samozřejmě líbilo a ujalo. Ale když o tom dodatečně přemýšlím, tak mě opravdu ty Jizerské svým proměnlivým světlem a zvláštní tajemností natolik zaujaly, že se tam rád čas od času vracím a nacházím tam podněty ani ne tak pro svou tvorbu, jako spíše pro daleko obecnější úvahy, které se do té tvorby pochopitelně promítají.

Některé z tvých posledních obrazů s námětem krajina a mraků naznačovaly, že bys při dalším akcentu na světlo a při postupné minimalizaci barev mohl

Jáma, 2004, akryl a uhel na plátně, 130 x 105 cm.

skončit u čistého plátna. Ty jsi ovšem překvapil zcela nečekaným návratem k letadlům a ke geometrii. Jaký to má důvod?

Řekněme, že kruh se uzavřel. Ale i když je mi osmdesát, pořád věřím, že ty nejlepší obrazy mám ještě před sebou.

Díky za rozhovor a přeji ti za čtenáře Kalmanachu i za sebe pevné zdraví a hodně radosti z tvůrčí práce.

OLDŘICH PALATA, narozen 16. dubna 1943 v Čáslavi. Vystudoval obory dějiny umění a estetika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Krátce pracoval v Kulturní správě Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou. Od roku 1971 je zaměstnán v Severočeském muzeu, počínaje rokem 1975 jako vedoucí historik umění a současně umělecký historik pro textilní obory, sklo, keramiku a porcelán. Od roku 1992 působí jako externí pedagog na Technické univerzitě v Liberci. Rozsáhlá je jeho činnost publikační.

Portrét J. Nepasického Jiří Jiroutek (2008).

Fotografie obrazů Jakub Bergman, Milada Dománková a archiv J. Nepasického.

Bouře, 2013, akryl na plátně, 85 × 100 cm.

Start, 2014, akryl na plátně, 155 × 145 cm.

*I don't know how you were diverted
You were perverted too
I don't know how you were inverted
No one alerted you
George Harrison*

Pavel Brycz
Vrba

Doktorka Šejbalová si upravila šikmo sestřihané blond mikádo. Vykročila vstříc dveřím dokořán a převzala další rutinní případ. Podala stínu muže ve středním věku s vějířky vrásek pod unavenými očima, upejpavě stojícímu na prahu, svou kočičí packu s pěstěnými růžovými drápky. Návštěvník v ošoupaných džínách a bílém tričku s varhánkami na prsou a napelismem na břichu opětoval pevný stisk i kočičí pohled zelených očí zpod dlouhých řas. Oba se posadili na bílé kožené sedačky proti sobě, jako by chtěli hrát šachy, dámu, anebo se hypnotizovat. Psycholožka se na promáčkklé sedačce na své široké sedince zavrtěla, poposedla, přehodila si nohu přes nohu v černé sukni s dlouhým rozparkem, nahá kůže hodila reflex jako stříbrná štika, a pak si na macatá stehna položila desky s archem čistého bílého papíru.

„Co vás přivádí, pane...?“ usmála se vlídně.

Vypadala přesně jako širokoboké ženy na aktech v předpokojí, v tiché čekárně, kde v Centru pro rodinnou psychoterapii a psychosomatická onemocnění stála recepce s mladinkou slečnou Vilmou, která vyřizovala agendu, objednávkami a dirigovala pacienty, kdo ke komu a kdy je objednan, má-li počkat a kdy smí už vejít do jedné z mnoha bílých terčů dveří, do své 13. komnaty. Rozměrné oleje s vrocením posledních sedmi let, namalované s vášní i něhou odvážnými tahy širokým štětcem nesly v pravém dolním rohu podpis Šejbalová s neuvěřitelně dlouhou a širokou katovskou smyčkou z j. Visela pod signováním jako tělo velryby, jež po nádechu zaplouvá pod hladinu a zamává ocáskem nepoměrně malým k obrovskému tělu.

Paní doktorka, atraktivní žena středního věku, odhalovala duši, a dokonce zobrazovala na mnoha plátnech, jež s pečlivě vyvedenými cenovkami pověsila v předpokojí, sebe, nebo aspoň typově stejnou ženu. Visely tu i žhavé krajinky, sluncem prosvícená italská městečka. Scenérie představovaly bělostné domy s popraskanými fasádami a jizvami žaluzií na oknech a všechny padaly do strany jako opilé, šikmé jako věž v Pise a stejně dojemné. Ty domy se před sluncem krčily a uhýbaly jako pihovaté jeptišky s červenými králičíma očima, všiml si každý pozorný návštěvník. Ti nepozorní byli ovšem k obrazům slepí, anebo je podle jejich naturelu víc zaujaly visačky s cenovkami od 9 000 do 15 000 korun. A jiné skupině pacientů nebylo pomoci, příliš zahledění do sebe, neviděli nic než své běsy, komplexy a bludy.

„Beneš, Jan, Jan Beneš,“ odvětil čtyřicátník s vyholenou hlavou a mušketýrským knírem zrzavým tak, že by takovou tiziánovou terapeutka na své malířské paletě neuměla umíchat. Muž neskrýval jistotu nervozitu.

„Já... víte, mám problém, abych tak řekl s pronásledováním,“ vyrazil ze sebe splašeně a hlas na konci věty mu zachraptěl.

Terapeutka zvedla obočí.

„Někdo konkrétní vás pronásleduje? Stalking, nebo tak něco? Ehm, víte, tedy jsme v Centru pro rodinnou psychoterapii a psychosomatické nemoci. Myslíte, že jste na správné adrese, jak vám můžu pomoci?“

Bílý arch papíru zůstal neposkvrněný. Někde uvnitř psycholožky se ale napjala neviditelná struna.

„Ano, ano,“ šerموval rozrušeně rukama pan Beneš, „věřte, že můžete, a právě vy, paní Šejbalová, přišel jsem konkrétně za vámi a jediné vy mě můžete zbavit mého trápení!“

Terapeutka mlčela, pozorovala ho a přimhouřila oči.

„Když dovolíte, povím vám jeden příběh, aby vám to bylo jasnější,“ zklidnil své neposlušné ruce a hlas návštěvník. „Pak pochopíte, že jsem musel za vámi. Viděl jsem vaše obrazy, myslím, že přesně odpovídají tomu, co jsem o nich slyšel, a věřte, že vás ten příběh nebude nudit. Všechno, co vám budu vyprávět, je pravda.“

„Máme hodinu,“ upozornila terapeutka střízlivě člověka, který určitě nebyl Jan Beneš. Použil první jméno, které ho napadlo. Ale recepční Vilma jeho údaje a číslo pojištění má v evidenci, takže ta jeho hra je zbytečná. Proč ji tedy na ni zkouší? A proč zjevně zamířil za ní? Co znamená ta poznámka o obrazech?! Ne, tohle zřejmě nebude rutinní případ.

Muž proti ní chvatně přikývl a usmál se. „To, co vám povím, trvá skoro dvacet let, ale do hodiny se vejdu, slibuju...“

Nijak si ji nezískal, ale posunkem ho vyzvala, ať spustí a napsala na papír jeho falešné jméno a datum návštěvy.

„Vystudoval jsem pedagogickou fakultu, obor český jazyk a hudební výchovu,“ začal své vyprávění muž. „Táhlo mě to k umění, hrál jsem s bigbitem, amatérsky dělal divadlo, točil sedmimilimetrové filmy, na konec bylo s podivem, že jsem ten učitelský diplom pro všechny ty moje aktivity získal a začal učit.“

Ještě musím říct, že jsem se nikdy k učitelské profesi necítil povolán, žádné poslání jsem necítil, všechny ty dnešní řeči o pomáhajících profesích mi byly dokonale lhostejné. A přesto jsem nastoupil v Praze v Hostivaři na střední církevní školu, která vychovávala absolventy pro dráhu odborných pečovatelů. Hodně jsem s nimi hrál na kytaru a zpíval. Nacvičoval divadelní hříčky. Vydal jim sborník jejich literárních a výtvarných prací. Neprudil jsem. Nementoroval. Byl jsem o pár let starší než oni, vlasatý, bláznivý hipík a oni mě brali asi jako kamaráda.

Jednu zvláštní věc jsem ale zjistil, víte, takové moje nadání, nebo spíš prokletí, s ohledem na to, co mě pak potkalo! Na tu církevní školu přicházely i děti s různými handicap, tělesnými, psychickými, sociálními. Evangelická církev měla širokou náruč, a já už v raných devadesátých letech potkával liliputy v korzetu, pro které každý pohyb byl bolestivý jak pro Andersenovu Malou mořskou vílu. Slepým a slabozrakým, kteří nedostali dar sluchu, aby mohli na konzervatoř pro děti z Jedličkárny, jsem dovolil ohmatat mou tvář a vlasy, pustil si k tělu studenty

s poruchami osobnosti i maniodepresivní jedince, kteří jednu chvíli věřili ve svou genialitu a grandioznost a vzápětí si pižlali žíly žiletkami. Také dívky zraněné svou ošklivostí, tloušťkou, nečistou pleť, koktáním nebo šilhavostí mi rázem klepaly na dveře kabinetu a chodily za mnou jako procesí. Vtíraly se, lisaly jako prašivá zvířátka, abych tak řekl, pro dobré slovo.

Víte, nechci se rouhat a opravdu ze mě nemluví žádná ješitnost, vždyť mě to k smrti děsilo, ale já se na té škole nestal učitelem, byť mě za to platili, ale spíš vrbou, duchovním v leprosáriu. Můj talent, který jsem nechtěl o nic víc než pihy ze sluníčka a sklon k vypadávání vlasů a ve vteřině bych ho vyměnil za přijetí na uměleckou školu, byl dělat všem uraženým, zbitým a poníženým, smolařům a životním ztroskotancům vrbu.

A tak za mnou třeba dívka z prvního ročníku chodila každou přestávku a vykládala mi o dni, kdy se jí spustily měsíčky a tekla z ní krev nekonečně dlouho, styděla se to říct matce i otci, taková záplava, příval, že by její čmýra zaplnila Rudé moře, a pak jí lékaři objevili rakovinu. Nic jsem nedělal, dokonce jsem neuměl najít vhodná slova, abych léčil její depresi, ale všechno jedno. Snad, že jsem neuměl říct ne, možná jsem si nevěřil, nedokázal jsem všechny ty, kteří mi ze života dělali peklo, odkázat do patříčických mezí a vyhnat je k opravdovým odborníkům, vyžral jsem si to strašně.

Měl jsem pocit, že jsem se stal odkladištěm pro smutky, žaloby a splíny všech duševních i tělesných mrzáků. Dobelhal se ke mně, vypustili kal jako podmorská chobotnice a najednou jim bylo lehčeji a volně odpulili pryč. Zatím já zůstal nalomený a sám s jejich tragédiemi. Cítil jsem všechny jejich strasti v těle, jako bych byl na všechny bolesti světa magnet a vyl jsem jako šakal.“

Doktorka Šejbalová se profesionálně usmála, zavrtěla se a zašilhala po ručičkách hodin na stěně, jako by je chtěla silou vůle popohnat. Vetřelec slíbil svůj dvacet let trvající příběh zhustit, ale zatím se vlekl jako čas před půlnocí při sledování televizního Silvestra.

„Netvrdím, že všichni studenti byli zoufalci, chraňbůh, ale má měkká povaha a talent vrby ke mně magicky přitahovaly právě ty, kteří mi kazili radost ze života a dělali ze mě mudrce o posledních věcech člověka. Naštěstí mě z toho prostředí zázračně vysvobodil ostrý konflikt s psychologem a výchovným poradcem školy. Doktor Wiener, člen evangelického sboru ve Strašnicích, totiž vyučoval budoucí pečovatele psychologii a zdravý životní styl. Pěstoval u nich pozitivní myšlení v souladu s křesťanskou morálkou a světonázorem.

Když mu mí studenti zarecitovali, co jim mladý češtinář uložil naučit se zpaměti, dostal záchvat. Jančil a skákal na svých krivých nožičkách, trhal si bílý vous proroka rukama a vypouštěl slinu, která bublala a bobtnala a měla utopit mou autoritu.

Vem arzenik a olovo tam vlej,
posypej sírou, co se svařilo tu,
nehašeným to vápnem zamíchej,
pak rozkrájej tam propocenou botu

a z židovky tam vetři nečistotu:
z malomocného opatří si hlen,
žluč z vlků, lišek, jezevců a fen,
s utrejchem svař to, zalej do aspiku,
aby to bylo hodně ostré jen,
a škvař v tom jazyky svých klevetníků!

„Vy probíráte v českém jazyce sociopata Villona?! Vlnou zrůdu, vraha, taškáře a lupiče? Taková ohavnost! Okamžitě jdu za paní ředitelkou a budu si stěžovat!“ ječel inkvizitor na celou školu. Přehlušil i klepání bílých holí do stěn na chodbách, kde se učili chodit slepci za asistence pečovatelů ze čtvrtého ročníku.

Svým způsobem jsem byl šťastný. Blahořečil jsem francouzskému básníkovi, že nevyčichl. Jeho síra nezvlhla, pořád má sílu Krakatoy, a chvíli jsem se na jeho vlně nesl a práskl dveřmi kabinetu i školy. Ukončil jsem kariéru vykotlané vrby, jímky na soužení, hovnocucu bolesti.

A tak jsem se díky prokletému básníkovi z 15. století stal prokletým učitelem. Chytnul jsem se při nejbližší příležitosti s kolegou Wienerem, vmetl mu do tváře, že je prďola a svíčkovej dědek a vůbec si nezaslouží to osobní ohodnocení, kterým ho štědře obdarovává ředitelka školy. S tím osobním jsem si naběhl, ale pravda je, že jsem využil chvilky v ředitelně, kdy mě tam ředitelka nechala samotného, odběhla a já se do našich osobních papírů zvědavě podíval. Jako správné ořezávátko a submisivní trouba jsem byl s osobním na nule, a i kolegové bez kvalifikace, kteří však patřili do evangelického sboru ve Strašnicích a při modlitbách pěli v kostele stejnou písničku, na tom byli lépe než já. Tím poděrknutím jsem si na sebe pochopitelně upletl špagát a pěkně mě pohoupali. Na druhou stranu jsem jednoho posledního červnového dopoledne rozdál vysvědčení a večer strávil v hospodě se spolužáky. Žádný z nich neměl kopec problémů, rakovinu, ani měsíčky, aspoň se mi s tím nesvěřovali, mlátili jsme do kytar, škádli servírku, opili se a já začal nový život s hlavou v záchodě u bývalého spolužáka.“

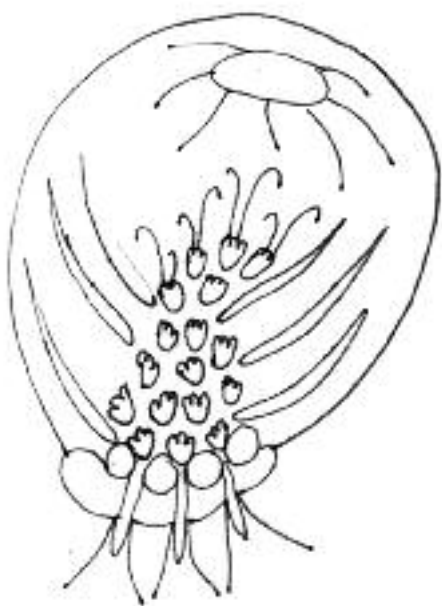
„Promiňte,“ kulila terapeutka oči a nevěděla, jestli se smát impertinencím vypravěče vůči stádnímu myšlení nějaké uzavřené skupiny, nebo postavit mezi sebe a něj hráz strohé racionality a dát jasně najevo, že ne všechno, co v životě zažijeme, je exaktní pravda. Smysly nás klamou a emoce svádějí úplně mimo realitu. „Ve kterém to bylo roce?“

„Odcházel jsem 1994,“ doplnil prokletý učitel. „Máte pravdu, ten časový údaj je důležitý. Jestliže připustíme, že dodnes v křesťanských kruzích rozpaluje vášně upálení mistra Jana z roku 1415, neudiví, že učitel mohl být exkomunikován za šíření díla básníka, který svým životem výchovné poradce a modláře tolik provokoval.“

„Hi, hi, hi, hi,“ neudržela se psycholožka. „Promiňte...“

„To nic,“ začervenal se. „Sluší vám, když se smějete... Tedy chci říct, sám jsem byl dlouho vrba, takže pochopím, když se vy jako profesionálka potřebujete uvolnit smíchem, jestliže ten proti vám řekne něco aspoň malinko komického!“

Doktorka Šejbalová porušila svůj vlídný neutrální výraz a z tváře jí spiklenecky mrkla rozpustilá hol-

čička: „Měla jsem Villona u maturity. Dodnes si pamatuju, že pařížský soudní parlament přezkoumal Villonovo odvolání vůči trestu na hrdle a 5. ledna 1463 rozhodl, aby byl trest smrti zrušen a změněn na vyhnanství. Přišlo mi veselé, že si přes dvacet let pamatuji, co jsem opsala na potítku z taháku ukrytém v punčocháčích...“

„Vy jste teda byla číslo,“ ujelo exkomunikovanému učiteli.

„Ehm, k věci, prosím,“ nasadila psycholožka přísný tón a ukázala na hodiny. „Pořád jsme se ještě nedostali k vašemu problému pronásledování. A to jsme už v roce 1463,“ dodala poněkud kousavě.

„Ano, jistě, promiňte, teď už to bude rychlé,“ omluvil se Jan Beneš. „Důležité je, že v roce 1995 nebyly u nás ještě masivně rozšířeny mobily, všechno to začalo vlastně až v roce 1996, byl jsem u toho, takže si to docela přesně pamatuju, pracoval jsem jako reklamní textař pro Eurotel. Sám jsem si mobilní telefon pořídil až v roce 1998, dlouho jsem tomu fenoménu odolával, a tak jsem měl v pronajatém bytě v Holešovicích pevnou linku. Telefon byl pochopitelně přihlášený na majitele bytu, jmenoval se Popovič a byl uvedený v telefonním seznamu. Pokud jsem někomu nedal číslo, nikdo mě nemohl vypátrat.“

Lidé dodnes mají zkreslenou představu o práci takzvaných kreativců v reklamních agenturách, takže to pro jistotu řeknu i vám, neustálé vymýšlení a přepisování nápadů, scénářů, prezentace, natáčení reklam pro televizi a rozhlas znamená záprah dvanáct až šestnáct hodin denně, byť jsou lidé, kteří konzumují jen ty výsledky, přesvědčení o opaku. Po práci, která nemá nic společného s uměním, natož s nějakým osobním vyjádřením a projevením talentu, ale je jen řemeslem, vysilujícím, vyšťavujícím luxováním mozku a potkáváním spousty lidí a lapáním jejich protičůdných názorů a docilováním kompromisu, nemá člověk náladu na nic a nikoho. Chce si zalézt do svého brlohu, usnout při čtyřikrát bez pochopení přečtené stránce z Nabokova, poslouchat úplně jinou

muziku, než kterou cpe do reklam, sledovat filmy bez product placementu, milovat se s někým, kdo chodí do fitness, ale ne na filosofickou fakultu, anebo vyzunkat láhev červeného. Rozhodně netouží po tom, aby mu někdo dělal díru do hlavy se svými problémy. A tak jsem přísně lustroval, komu dám na sebe číslo.

Jednoho dne jsem dostal na adresu rodičů pozvánku na výročí církevní školy, kde jsem učil. Abiturienti se toužili se mnou potkat. Přiznám se, že mi lichotilo, jak přežili bez újmy setkání se sociopatem Villonem. Napsali mi krásný dopis. Oceňovali ten líc mého působení na škole, hraní na kytaru, zpívání, divadlo, školní almanach. Rub duchovního z leprosária nezmiňovali. Temná strana věcí byla zapomenuta.

Vydal jsem se tedy na báječnou slavnost školy. Hodně se vyprávělo, vzpomínalo, zpívalo, pilo. Pletlo se páte přes deváté, psycholog Wiener a já jsme si padli do náruče.

Byl jsem v takové euforii, že jsem rozdával telefon na všechny strany. Nenapadlo mě, že jsem tím pádem dal do placu sebe ne jako vysloužilého pedagoga, ten byl adorován jen v nostalgických hovorech na zahradní slavnosti, jinak umřel, ale rub svého já, ten prokletý masochistický talent, který ve mně dřímá, naslouchat všem zraněným tohoto světa.

Netrvalo ani týden, zdůrazňuji, že jsem z práce chodil třeba i kolem desáté v noci, zazvonil starý ciferňákový aparát na nočním stolku.

Podíval jsem se na hodinky. Chybělo deset minut do půlnoci. Kdo může volat tak pozdě? Vyzvánění bylo vytrvalé jako štěkot psa u sousedů. Nedalo se před ním uniknout ani s hlavou pod peřinou. Posedl mě děs, že se třeba něco stalo rodičům. A tak jsem sluchátko zdvihl.

„Beneš, u telefonu...“

„Dobrý večer, pane profesore, neruším?“ ozval se mňoukavý hlas ve sluchátku.

„Večer? Je noc!“

„Promiňte, jestli jste spal, nechtěla jsem vás budit, tak já nebudu rušit, dobrou noc...“

„Počkejte! Kdo volá, kdo jste?“ dal jsem najevo rozladěnost, ale i zvědavost.

„Dita,“ mňoukání ve sluchátku sílilo, „Dita, vzpomínáte, učil jste nás češtinu a hudebku, potkali jsme se na školní slavnosti, spolužák Martin mi dal na vás číslo, neodvážila jsem se vás o něj požádat sama, ale celou dobu jsem vás sledovala...“

Zamyslel jsem se. Po hlasu jsem dívku nepoznával. Ale v jakémisi periferním vidění jsem skutečně na zahradní slavnosti viděl slečnu, která ze mě nespustila oči. Měla dětskou tvář, černé vlasy do drdolu, vlastně ta její tvář vypadala jako asijská, ne japonská, nebo čínská, spíš tvář žen z asijských zemí bývalého Sovětského svazu. Teprve teď v té vzpomínce mi vytanulo, že něco na její postavě bylo zvláštního. Ano, měla obrovské poprsí, takové, které zralé ženy umenšují rozličnými šálami a šátky kolem krku, aby od něho odvedly pozornost. Dobře vědí, že poprask a rozpaky, které vyvolávají ve smíšené společnosti, za to nestojí. Ona však své vnady neskrývala, naopak její hrud' byla natěšnaná v těsné blůzičce. Přesto si jí společnost vůbec nevšímala. Dole pak měla nesmírně širokou sukni s volánky. Ta

sukně určitě skrývala zadnici, která si rozměry nezadala s prsy. Neměl jsem ale možnost hrát si se svojí pamětí a identifikovat dál podobu k hlasu, ani vzpomínat, jak se mi jevila jako studentka, byla-li to vůbec ta tělesná schránka pro ten vemlouvavý kočičí hlas, který mi vlezl do bytu.“

„Začala se vám svěťovat,“ hlesla psycholožka. „Vrba,“ napsala si zbytečnou poznámku.

„Ano. Byl to hlas z pekla. Spustila, že ji jako malou holčičku znásilnil někdo, kdo ji jako přítel rodiny měl hlídat. Nemohl se do mě dostat, tam dole, byla jsem příliš úzká, a tak vzal krejčovské nůžky a... Lapal jsem po dechu, tekla mi pot, ale nedokázal jsem ji zastavit, ani praštit telefonem, vlézt si pod peřinu a schovat hlavu pod polštář. Měl jsem pocit, že bych měl nějak odčinit, co jí ten hajzl udělal, koneckonců jsem byl její učitel a sám jsem svůj kontakt pro ptáčka vylítlá po maturitě z hnízda na půdě školy svobodně zanechal. Ale dopouštěl jsem se jen banálních doporučení...“

Terapeutce znachověly tváře.

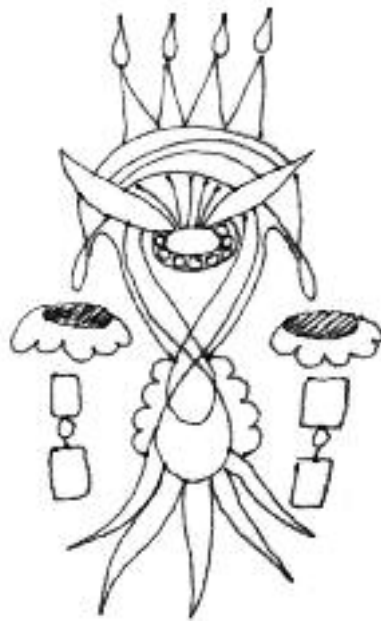
„Radil jsem jí, aby navštívila se svým problémem psychologa, psychiatra, kněze, aby nezůstávala se svým trápením sama. A ona mi začala líčit, že samozřejmě na terapii chodí, dochází tam dvakrát týdně, psychiatr jí předepsal i antidepresiva. Ale všechno je to lež, nikdo jí skutečně nechce pomoci. Ten, co jí to udělal, a ona v nemocnici málem umřela, se má lépe než ona. Z vězení píše dopisy jejím rodičům, ve kterých se omlouvá. Ale jinak cvičí ve vězeňské posilovně, v tepláčkách hraje na dvoře fotbal se spoluvězni, píše si s ženami ze seznamek a plánuje založení rodiny. To ona už nikdy nebude mít děti jako dospělá, nadosmrť v ní všechno zkazil, i když je jen dobře, že je nemůže mít, vždyť kdyby měla mít holčičku, hrůza pomyslet, co holku v životě v tomhle světě čeká, a porodit násilníka s penisem a denně ho přebalovat a kojit, to by nedokázala!“

„Vy jste nezavěsil?“ podivila se psycholožka. „Myslela jsem, že jste se na škole poučil...“

„Ne, mnohokrát jsem to zkoušel, ale ona mě držela svým hlasem u telefonu jak fakír kobru svou písťalkou. Když už jsem ji začal odkazovat do patřičných mezí, začala vyhrožovat sebevraždou. Její mňoukání přešlo v agresivní řev tygřice, snažil jsem se s ní vyjednávat, v paměti lovil nějaké útržky z psychologie na pajd'áku, ale byl jsem slabý vyjednávač, měla mě tam, kde mě chtěla mít, nebo spíš ten démon, ta zloba v ní, abych jí nekřivdil. Popisovala mi, že ten strašný jek, kterým na mě volá do Holešovic přes celou Prahu, slyší i její rodiče, ale bojí se zakročit. Mají černé svědomí, radši zaplatí nehorázné účty za telefon, než abych znovu křičela na ně, řvu, mlátím věcmi, vytloukám okenní tabulky, vyhrožuju, nevím, jak dlouho spolu vydržíme bydlet!“

„To je jak z hororu,“ pípla posluchačka a cosi bleskově načmárala do svého reportu. „Takže takové to bylo pronásledování.“

„Po čtrnácti dnech, kdy jsem chodil čím dál později domů, někdy nedorazil vůbec a raději přespál u známých nebo v práci, jsem se rozhodl vyvěsit telefon. Úplně zrušit linku mi můj domácí nedovolil, změnu čísla jsem u něj taky neprosadil, takže jsem se své slabosti bránil takovým krajním prostředkem.“

Po několika měsících, kdy jsem se uklidnil, mé ego začalo zvedat hlavu. Proč bych měl já, který se ničeho nedopustil, mít strach z telefonu ve svém pronajatém bytě?! Proč bych nemohl užívat služby věcí, které si platím?! Rozhodl jsem se, že přístroj už nebudu vyvěšovat, vždyť mi přátelé, přítelkyně, rodiče mají právo se mi dovolat. A já kdykoliv se budu cítit kapku osamělý, můžu taky vytočit číslo někoho, kdo mě má rád a mluvit třeba o počasí. Zkrátka jsem se rozhodl, že ve svém vlastním osudu nebudu chodit kanály.

Zvláštní je, že od chvíle, kdy jsem zprovoznil telefon a rozhodl se, zavolá-li, jí zakázat mi víckrát volat, neozvala se...“

„Vy jste ji nikdy neviděl osobně, nikdy jste se s ní nesešel?!“ zeptala se šokovaná psycholožka. „Víte vůbec, jestli jste přisoudil hlasu tu správnou identitu? Nesouměrnou holčičku, příliš ženskou na tak malou dušičku?“

„Vlastně ne přímo, potkal jsem ji zprostředkovaně a ano, byla to ona,“ vysvětloval. „Jednou jsem půjčil byt kamarádovi Vlastíkovi, který si někam potřeboval přivést známost. Vlastík byl muzikant, měl manželku a malé dítě, nikdy si ale neuměl odepřít jepičí vztahy s muzikantskými Liduškami. Vlastně to byla v jeho případě přímo posedlost. Jinak byl chytrý, příjemný, kultivovaný, ale sex byl jeho achillovka. Řekl bych, že byl v těch vztazích až hazardér. Už na koleji bydlel se svou ženou, výtvarnicí, udělali si byteček v sušárně pod střechou, a jednou si ho poslala pro něco na pokoj, kde oficiálně bydlela. Milý Vlastík šel za jejími spolubydlíci. Dlouho se nevracel, a tak Vlastíkova milá sešla dolů a našla ho nahého se dvěma nahatými výtvarnicemi v posteli, jak dovádějí. „No, Vlastíku!“ vykřikla. A on upadl do předstíraného spánku, ze kterého se pomalu a neochotně probouzel jako narkoleptik, a když spatřil láhev nedopitého vína na stolku, dvě kočky v Evině rouše a šokovanou nastávající, zahrál neuvěřitelnou hereckou etudu: „Kde to jsem? Co se to děje? Jak jsem se sem dostal?!“

Doktorka Šejbalová znala takové typy mužů. Dost se jich u ní léčilo, a tak si na papír poznamenala jen stručnou poznámku. Významně ovšem pohlédla na hodiny na stěně.

„Kladl jsem mu na srdce, aby nezvedal telefon, bude-li zvonit. Za žádných okolností! Odpřísáhl mi to, ale pak se stalo, co se nemělo stát. Dita opravdu zavolala. Zvedl to. A neptejte se mě jak, ale dosáhl toho, že dívka, která měla být pro všechny muže tabu, aspoň pro ty, co znali její děsivý příběh, protože jí zvedli telefon, si vzala taxíka a přijela do Holešovic. Tam Vlastík přizval k radovánkám i ji a došlo k tomu, že neznámá byla vypuzena po vášnivé noci, ale s mou trýznitelkou začal chodit. Víte, on Vlastík patřil k těm donchuánům, kteří o sexuálních zážitcích musí neustále žvanit, a tak jsem si vyslechl už o první noci věci, že mi z toho šla hlava kolem. Ale co se potom dělo dál, to už opravdu mohla vyslechnout jen taková beznadějná vrba jako já. Zkrátím to. Nechci se pouštět do podrobností, vlastně dost nechutných. Řeknu jen, že stejně jako neznámou holku na jednu noc, tak má bývalá studentka vyštípala z trojúhelníku i Vlastíkovu ženu. Svěřil mi upřímně, že sám se děsí tělesného styku s Ditou, dělá věci, kterých by se nikdy neodvážil, ale když ona zavelí a podá mu do ruky krejčovské nůžky, nedokáže odmítnout...“

„Dost!“ vykřikla doktorka, vyskočila ze sedačky a začala rázovat ordinaci. „To už přestává všechno! Nevěřím vám už ani slovo. Ani slovo!“

„Opravdu?“ podivil se muž. „Promiňte, nechtěl jsem vás rozhněvat. Ale bylo nutné, abyste byla v obraze. Teď už přece musíte vědět, kdo je Dita. Nevдалa se, jmenuje se stále stejně jako v třídních výkazech 4. B. Dita Černá. Je to vaše pacientka!“

Psycholožka se zastavila a vytréštila oči.

I její mlčení znamenalo výmluvný souhlas.

„Mého kamaráda jeho náruživost zničila, je s ním amen, ale nejsem tu kvůli němu, ale kvůli sobě, dávno neexistuje telefon na nočním stolku, pevná linka, byt, ve kterém jsem bydlel, ani dům v Holešovicích, strhli ho po povodních v roce 2002, šel k zemi kvůli porušené staticce,“ opět vášnivě máchal rukama nevítaný host, který byl jako ropný vrt nebo rozpáraný tankér na skaliscích, lil se z něj nekonečný černý proud a v krku psycholožky vzezela černá sedlina. „Dávno mám mobil a ztratil jsem ostražitost, znovu jsem navštívil akci školy, která mi tolik dala i vzala. A před čtrnácti dny mi opět začala telefonovat. Probuň, nedá se to vydržet. Paní doktorko, mluvila o vás, dochází k vám prý už léta. Zbožňuje vás, miluje vaše obrazy, popsala mi je, imponujete jí jako žena. Jen v jediné věci vám lže, nebere prášky a nezavolala se té manipulace vůči mužům. Domluvte jí, prosím, zakažte jí to. Na vás ona dá! Prosím, prosím...“

Už už se zdálo, že holohlavý muž v džínách a tričku padne na kolena, když vtom doktorka příšerně zbledla a zapotácela se. Musel ji zachytit, aby neupadla.

„Tomu nemůžu uvěřit,“ sípala, když jí pacient přinesl sklenici vody od umývadla a ona se napila. „Něco z osudu, který jste mi popsal, opravdu pasuje na moji pacientku. Ale v žádném případě nemohu za vás u ní intervenovat! Už jen to, že připustím, že znám, ehm, Ditu Černou, je víc, než mi dovoluje eti-

ka tohoto zařízení přiznat. Chápejte, víc pro vás nemohu udělat. Prosím, odejděte!“

„Ale ona zase zavolá? Mám ustoupit, měnit číslo, zase se skrývat jako zločinec?! Pochopte! Úplně mi rozvrátila život!“

„Nezavolá,“ hlesla bledá psycholožka a znovu se napila.

„Nevěřím, nechcete mi pomoci!“ vyčítavě po ní šlehl zlým pohledem.

„Nikdy nezavolá, slečna Černá je mrtvá,“ prohlásila pevně doktorka Šejbalová, „předávkovala se prášky na spaní, já pro ni, bohužel, nemohu už nic udělat. A ona nemůže ublížit vám. Stačí?!“

Vtom v kapse muže zazvonil mobil a on jej naprosto neomaleně vytáhl a zíral na displej, na kterém zářilo jméno Dita Černá.

Doktorka sledovala palčivým pohledem, jak jí podává přístroj, viděla to jméno, ruka s bílými chloupky se mu chvěla, ale jeho pánovité gesto bylo neoblomné.

S knedlíkem v krku vzala mobil a hovor přijala. Okamžitě poznala její hlas. Mňoukavý hlas, takový, jaký muž popsal.

„Haló!“

„Řekněte jí to, zakažte, přimluvte se za mě, na vás ona dá!“

Hodina návštěvy, která měla být rutinní a věčná, právě uplynula.

Kresby Raduše Chocholoušová – cyklus Abeceda zahrady (2013, fix, 75 x 100 mm).

PAVEL BRYCZ, narozen 1968 v Roudnici nad Labem, nyní žije v Jablonci nad Nisou. Prozaik, scenárista, publicista a písňový textař. Absolvent Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem. Působil jako středoškolský učitel, publicista a textař v reklamních agenturách. Vyrůstal v severočeském Mostě, jehož atmosféra se otiskla do jeho povídkové prvotiny *Hlava Upanišady* a do knihy *Jsem město*, za kterou získal v roce 1999 Cenu Jiřího Ortena. V roce 2000 obdržel grant UNESCO a žil dva měsíce ve Francii, kde napsal novelu *Sloni mlčí*. Vedle povídek a novel píše rovněž básně a literární hříčky, z nichž spolu s výtvarníkem Filipem Raifem sestavil útlou knížku *Láska na konci světa*. Píše rovněž povídky, seriály a pohádky pro děti, uváděné v dětských pořadech v Českém rozhlasu Praha. Za román *Patriarchátu dávno zašla sláva* získal v roce 2004 Státní cenu za literaturu. Kniha byla dosud přeložena do polštiny, slovinštiny a maďarštiny. Posledními vydanými knihami pro dospělé jsou: humorná novela o dospívání *Mé ztracené město* (2008) a román o falešném židovském mesiáši *Svatý démon* (2009). Z tvorby pro děti stojí za zmínku *Dětský zvěřinec* (2008), na jehož motivy vznikl i stejnojmenný večerníček pro Českou televizi. *Bílá paní na hlídání* (2010 – Zlatá stuha v kategorii nejlepší beletrie pro děti a mládež 2010), *Tátologie aneb rady pro začínající tatínky, kteří nechtějí brzy skončit* (2011). *Co si vyprávějí andělé? Fantasy všedního dne* (2011), *Tátogie 2 aneb neřnukejte a pochlapte se* (Mladá fronta, Praha 2012).

Básníci

Nenávidíte nás,
můžeme za všechna vaše příkoří,
a rozchody
a půjčky od Cetelem
a Cikány
a Kalouska
a nespavost.

Nenávidíte nás,
když jdeme po ulici a díváme se do oblohy,
a v klopě saka máme růžovou papírovou růži
a neposloucháme Škwor
a usmíváme se, když jste nasraní
a nebo naopak.

Nenávidíte nás

a my zatím za garáží
polykáme pilulky,
abyste nás začali milovat
a tváříme se,
že jste nám lhostejní.

Akt

Belhal se pustou ulicí
a tři a půl metru za ním šly jeho nohy.
Pivo a listí šustící,
chvíli mohl konverzovat s bohy.

Biatlon

Jágr dal hattrick,
pro svoji hokejovou rodinu
a na náměstí z limuzíny právě vystoupili biatlonisté.

Obézní ejakulovali konfety,
beznozí fotili selfie s lyžemi.
Všichni nosili nosy vzhůru a sebejistě vyřvávali,
že jsou mistři,
dalí do toho všechno, až jim pot rozmazal namalované
trikolory na obličejích.

V davu ztratilo se deset peněženek a rozesmátému
starostovi vykradli auto...

Pan P. zatím dorazil na druhé náměstí,
vracel se z italského Castella di Duina,
vyhrál tam v padesátičlenné mezinárodní konkurenci první
cenu za poezii,
také se dozvěděl, že je nominován na Nobelovku za literaturu.

Nevítal ho žádný městem placený ohňostroj,
jen bezzubý vyžilý cikán se ho zeptal, zda nemá cigaretu,
dal mu ji,
tak nějak důležitě spolu kouřili a mlčeli.

Pak mu horlivý městský policista vysolil dvě stě korun
pokuty za na zem odhozený nedopalek,
„Mohlo to být klidně i dva tisíce, tak příště pozor,“
dodal důležitě.

Všimla si ho stará Bayerová: „Kdybyste dělali aspoň něco,
z čeho je užitek, sakra, ty vaše podivný básničky, co z toho
lidi mají? Bez vás se obejdeme, ale rozhodně ne bez pekařů,
doktorů, hasičů a dalších! A ty biatlonisti, ty jsou taky
šikovný, dělej čest celému národu,“ řvala jako pominutá
do táhlého soumraku a ticha na náměstí.

Svět se zdál být v rovnováze.

Martin Trdla
**Z nové
tvorby**

Emancipace

Zdrhala...
Plánovala nakreslit
tu obézní čáru za minulostí,
přibalila si s sebou
i ty koktejlky ze svého
maturitního plesu,
její démoni cestovali
bez zavazadel...

Za hodinu a čtvrt se vrátila,
zkontrolovat, zda vypnula žehličku.

Miniatura pod polštář

Výplata a otisk tvých rtů
vydrží mi čtrnáct dní.
Jak dlouhá je inkubační doba smrti?

Strachy

Vy úlisné strachy mé
zas rafnout mě touží ta hltavá držka smrti
a na nebi zůstaly dva výstřely po káněti
v trysku zkamenělé

Vy umouněné strachy mé
v překotné řece mindráků o dech žebrá dítě
a opilý gondoliér ubíjí ho veslem lítě
už je ponořen

Vy senilní strachy mé
větvě zkrvavených rukou strhávají z lana zvon
ten od mého hlasu a dole pod věží davu shon
ctihodní občané

Vy ovíněné strachy mé
nazouvám se do rozšklebené masky tragédie
a prachbídni pisálci sepisují o mně elegie
silně patetické

Vy koktavé strachy mé
kdy i vy budete vystrašené?

MARTIN TRDLA se narodil první říjnový
den roku 1985 v Jablonci nad Nisou, kde až na
dvě zastávky v Praze a Liberci, žije doteď. Pra-
cuje jako redaktor liberecké MF DNES. První bás-
ně a písňové texty začal psát ve třinácti letech. Za
svoji poezii obdržel zvláštní cenu časopisu Host
na festivalu Hořovice Václava Hraběte v roce
2005, vyhrál několik okresních a krajských bás-
nických soutěží, třikrát byl hostem týdeníku mla-
dé poezie Zelené peří v Českém rozhlasu 2. Své
básně publikoval zatím jen časopisecky (napří-
klad Divoké víno). V současnosti připravuje svo-
ji debutovou sbírku. Sám o sobě říká, že má rád
pivo, Jizerské hory a lidi, co mají co říct. Nesná-
ší naopak hloupost a násilí.

Otto Hejnic

Sifon a Růžena

Ukázka z chystaného románu

Petr se setkal s jednou ženskou, která taky zůstala na ocet. Strkala je dohromady jeho matka se svojí starou známou, vzdálenou tetou. Mluvily hlavně máti a její teta.

Růžena byla narvaná do svátečních venkovských šatů, žila v nějaké zapomenuté osadě v Pojizeří. Pokoušela se pýřit, sem tam vzdychla, šoupala nohama a tetino vychvalování její šikovnosti jí bylo proti srsť. Manžela nedávno pohřbila, děti neměli, pracovala na statku. Měla široké červené tváře, velké pevné zuby a mohutné prsy. Oproti pochroumanému dekadentnímu andílkovi Monice vypadala jako vtělené zdraví, připomínala rozevláté kypré ženské sochy, jaké se tesaly v baroku. I když ji teta vybízela, klopila oči a neřekla skoro nic. Podle tety se ve venkovském hospodaření vyznala, pěstovala ovoce a zeleninu, chovála perličky a myslela si na nějakého pašika. Tohle Petrovu matku vyloženě nadchlo.

„Neměli bysme, Petříku, pozvat Růženku, ať k nám přijede?“

Růženka pozdvihla trochu oči, chytila Petrovu ruku do své, a že on měl ruce v klíně, hřbet její ruky se mu dostal do rozkroku.

„To asi bude nejlepší,“ okamžitě souhlasil s máti Petr, a když se loučili, chytil Růženu v chodbě za velký pevný zadek.

Růžena přijela a rovnou s sebou vlekla dva plné kufrý a zanesla si je hned nahoru k Petrovi do pokojíku. Máti odvedla na zahradu, když je tak těžce nemocná, musí si užít sluníčka, uvaří přece sama, od toho tu je. Ještě než se pustila do vaření, šla si nahoru pro zástěru. Petr ji následoval, kdyby něco potřebovala. Chytila ho a přitiskla k sobě. Během půl minuty mu tiskla hlavu mezi mohutná prsa. Zašoupala zástrčku a bleskurychle mu zropla pásek na kalhotách. Potřebovala to a hned. Petr zareagoval okamžitě. Po pěti minutách mu dala na závěr mohutnou mlaskavou pusu.

Našla zástěru, uvařila oběd, přivedla ze zahrady máti. Odpoledne vyčistila kurník, prohlédla králíkárnou a umyla chodbu. Byla to rázná baba, slepicím a králíkům rozuměla, vařit uměla. Večer otevřela přivezené víno, nechala máti vypovídat, a když ta konečně zmlkla a začala podřimovat, odvedla si Petra nahoru. Chtěl se jí na něco zeptat, ale už ho svlékala.

Neřekl tedy nic a znovu objevoval to velké, pevné a žírné tělo a spojil se s ním ve zrychlujícím se rytmu. Už to bylo trochu delší, ale hezčí. Zase mu dala mlaskavou pusu. Řekla jen: „Na tohle jsem čekala rok,“ a okamžitě usnula.

Dýchala zhluboka. Petrovi bylo nepochopitelné, jak v cizím prostředí může tak klidně usnout. Pořádně si nepamatuje, jak vypadá, a už tu leží vedle něj a hřeje ho kulatým zadkem. Co přišel z vojny, mu vadilo, že si s ženskými nerozumí. Najednou to bylo úplně jedno. Leží tu vedle něj, aniž by si za dobu, co se znali, něco podstatného řekli! A jde to. Spí tu, jak by s ním byla půl roku, a jeho nesnášenlivá matka je z ní úplně vedle.

Ráno ho probudila vůně kafe a zaskřípění dveří. Otevřel oči, ve dveřích stála Růženka, usmívala se a pohybem hlavy

ho zvala, ať jde dolů na snídání.

„Jakpak jste se vyspala, Růženko?“ zeptala se máti. Snídání jí už nejmíň třicet let nikdo neudělal. Usmála se a neřekla nic. Vyšla ven na zahradu. Šel za ní. Podala mu už nachystanou kosu.

Sekání kosou mezi jeho záliby nepatřilo, ale pořád mu šlo. Vrátil se do světnice a natočil si vodu. Matka mu řekla: „Takovou ženskou jsme si ani nezasloužili.“

Růžena ale mluvit postupně začala. A vzala chod malého hospodářství pevně do svých rukou. Začala pozvolna, jenže čím dál víc! Přišla je vlastně zachránit, máti před přicházející smrtí, jeho před zmarněním života. Zplanělé hospodářství se musí oživit. Sehnala lepší slepice a matčinu nejmilejší Pipinu podřízla a udělala ji na paprice. Petr zjistil, že má na papírku napsaný po hodinách rozpis, co má příští den udělat. Máti se marně ohrazovala proti čemukoliv, Růžena ji nepustila ke slovu: „Panímámo! Dělán to pro vaše dobro! V karfiolu jsou vitaminy. Vaše bučky vás zabijí, už takhle jste tlustá, že nemůžete pořádně dýchat!“

Máti začala dělat, že se jí chce zvracet. „Na mne to nehrajte, neposlouchejte svůj břich, ale svoji přirozenost. No vidíte, jak jste to hezky spapala.“

Rezolutně byla proti pivu a Venouška, kamaráda nejvěrnějšího, vyhodila ze dveří. Když Petr přijížděl autobusem z práce, už na něj čekala, jen aby nezašloulil do Sluníčka, a pověřovala ho dalšími úkoly.

V posteli občas snaživě mrskla zadkem, ale asi opravdu ji to těšilo jednou měsíčně, pak to brala jako povinnost. Když se na ni Petr, který konečně opravil plot, dlouze podíval, hned mu rozepínala pá-

Kresba Jiří Nepasický (1970).

sek. „Tak dělej, a rychle, já vím, že to jako chlap potřebuješ. No tak, bude to?“

Nebylo to. Po šichtě Petr vystoupil u dolejší hospody a připotácel se domů namazaný.

„Nezachránila jsem od chlastu Milana, ale tebe zachráním! I tvoji máti i tenhle barák!“ ječela Růžena.

Máti se konečně dostala ke slovu: „Tenhle barák pořád patří mně a ty tady nemáš co rozkazovat. A nejlepší uděláš, když se zítra sebereš a vypadneš a necháš mě tu v klidu umřít. To ti nestačilo, že jsi utrápila Milana, svýho manžela? To tě nenapadlo, že by nám mohl někdo napsat, jak to bylo? To tě, Růženo, nenapadlo, že se časem dozvím, kde jsi půl roku byla?“

Růžena začala neartikulovaně ječet. Když už nemohla, vnutila jí máti prášek na uklidnění. Asi po hodině Růžena řekla: „Myslela jsem to s vámi dobře. Petře, jestli mi slíbíš, že se polepšíš, můžeš jít ke mně, bydlet můžeme i u nás.“ Sedla do rohu a dívala se do zdi.

Nakonec si pro ni přijela její teta s nějakým chlápem v moskviči a odvezli ji i s věcmi.

„Tolik štěstí jsme si ani nezasloužili,“ řekl Petr.

„Jak mi podřízla moji nejmilejší slepici, začala jsem mít strach. Už ti, Petře, žádný ženský shánět nebudu. Jsi velkej dost,“ řekla rezignovaně máti.

OTTO HEJNIC, narozen 1945 v Praze, žije v Liberci. Prošel řadou dělnických a technických profesí, po roce 1990 pracuje jako redaktor firemních novin. Publikoval v časopisech a novinách, kromě povídek výtvarné, hudební, divadelní a literární recenze.

Próza: *V pátek večer* (povídkový cyklus, 1983); *Dvě lásky na začátek* (román, 1987), *Ztracená závrať* (povídky, 1997), *Nebe na dosah* (novela, 2002), *O času a ohni* (povídky, 2007), *Zase zvednout hlavu* (povídky, 2010), Je autorem libreta muzikálu *Chytit kometu*, který uvedlo Divadlo Příbram, hrálo se také v Divadle U Hasičů (Praha 1999), a rozhlasové hry *Návraty* (ČR Brno 1989). Sestavil *Příbramské hornické historky*, *Příbramské a jiné hornické historky* (2004, 2007) a publikaci *Proti proudu: životní příběh rybníkáře Jiřího Růžičky* (2011). V roce 2006 napsal zatím nerealizovanou divadelní hru *Loupežné přepadení*.

Luboš Příhoda

Zneužitá radost aneb Hokejová krize

Ukázka z chystané knihy
Nejdřív tanky – potom pendrek

Vrcholnou událostí, která v Praze a dalších městech přivedla do ulic půl milionu jásajících lidí, byla dvojnásobná výhra našich hokejistů nad sovětskou sbornou komandou na mistrovství světa 1969 ve Stockholmu. Ale už po prvním vítězství 15. března vyšly do ulic tisíce lidí tento úspěch oslavit. A radost z vítězství tlumočilo z domova do Stockholmu přes osm set blahopřejných telegramů. Jeden z těch památných došel např. z Rakovníka a odboráři podniku Rakona v něm naše hokejisty povzbuzují:

„Kluci naši zlatí,
český fortel na ně platí,
snažte se to opakovat,
svět vás bude oslavovat.“

Přání nejen Rakovnických se stalo skutkem. Po druhém vítězství českých hokejistů nad sbornou večer 28. března propuklo v mnoha městech bouřlivé opojení, jež přineslo rušnou noc. Oslavy a následné demonstrace, při kterých samozřejmě docházelo ke konfliktům se sovětskými okupanty, propukly v 69 městech a místech republiky, včetně 21 míst se sovětskými posádkami. Průběh oslav provázely i verbální a fyzická napadání, útoky proti Sovětskému svazu a okupantům za srpnovou intervenci v roce 68, „a to i za podpory estébáckých provokatérů a účasti sovětských ‚pozorovatelů‘ v civilu mapujících situaci“ (PhDr. Antonín Benčík, CSc.).

RECESE V PONOŽKÁCH

Podle zprávy ministerstva vnitra ČSR, kterou zveřejnila ČTK 1. dubna 1969, byly v Praze demolovány místnosti a zapáleno zařízení sovětské letecké společnosti Aeroflot. V Mladé Boleslavi došlo k vytloučení 81 okenních tabulí u kasárních objektů, v Ústí nad Labem k vyražení oken sídla sovětského velitelství a zapálení dvou automobilů a tří motocyklů sovětské armády.

S oslavami nezůstal pozadu ani Liberec, ale k nějakým násilným incidentům nebo vandalismu nedošlo. O radost z vítězství se lidé podělili v ulicích i třeba v kavárnách a barech. Vzpomíná někdejší muzikant skupiny Gama quintet, po sametové revoluci provozující vlastní sítotiskovou firmu Plast-i-con, Josef Franců: „*Hráli jsme tehdy v Imperiálu. V kavárně byli asi čtyři hosté, z toho jedna zamilovaná dvojice, která se věnovala sama sobě. A tak jsme pauzovali a pustili rádio a poslouchali hokej. Po utkání, jež skončilo vítězstvím našich 4:3, se kavárna naráz zaplnila a my pak hráli v jednom kuse a lidi jako v extázi křepčili na parketu. A píseň Běž domů, Ivane, čeká tě Nataša jsme museli opakovat několikrát.*“ V Liberci „hučely“ nadšením snad všechny noční podniky – vinárny, kavárny a bary.

V „Atomu“, kdysi známém podniku v grandhotelu Zlatý lev, si prominentní návštěvníci zase zuli boty a z recese klouzali po parketu v ponožkách.

NOC RADOSTI

Po dramatické výměně puku na stockholmském ledech onoho 28. března přivedla euforie do libereckých ulic a na náměstí před radnicí přes deset tisíc lidí. „Liberečané proudili ulicemi města, mnozí s transparenty a hořícími svíčkami v rukách a skandovali šaj-ba, šaj-ba, šaj-ba,“ líčí události reportér Průboje.

Městem projížděla auta s houkajícími klaksony, na vrchol lešení kolem radnice vynesli mladí lidé čtyři československé vlajky, náměstím zněla hymna. Na některých výkladních skříních a v průčelích domů se objevily výmluvné číslice 4:3 a různé nápisy. Na tabuli prodejny Zeleniny a ovoce si v sobotu mohli lidé přečíst „Pro mrkev k nám, pro 4:3 do Stockholmu“, na prodejně družstva Vkus stálo „4:3 je vkusné“, jinde zase nápis připomínal: „Vchod je vedle, a oni taky“.

„V sobotu ráno byli na sebe lidé v tramvajích i autobusech nesmírně slušní a ohleduplní, a pokud měli

cestu kolem radnice, jakoby hýčkali očima ty čtyři červenomodrobílé vlajky na lešení,“ napsal Průboj, zatímco liberecký Vpřed to viděl poněkud jinak: „Pojednou se mezi našimi vlajkami objevuje na samém vrcholu vlajka sovětská, ozývá se hvízdot, reflektory zhasínají. Někdo zapaluje oheň a za chvíli je sovětská vlajka v plamenech...“ Pisatel měl zřejmě špatný zrak.

SPOR O TRENÝRKY

Bystré oko a paměť rovněž „osvědčila“ KSČ. V pamfletu neostalinismu „Poučení z krizového vývoje v okresní stranické organizaci a v okrese Liberec“ vydaném o dva roky později okresním výborem KSČ v Liberci se mluví o protisocialistických a protisovětských živlech, které „zorganizovaly v březnu 1969 antisovětské vystoupení (...) a troufaly si na věži radnice spálit sovětskou vlajku. Rada MěstNV se usnesla, že to vlajka nebyla. Paradoxem je, že ministerstvo vnitra bylo donuceno opravit zprávu, že by se tu zapálilo auto.“

V Liberci však k mimořádným výtržnostem nedošlo, a to „k velkému zármutku Státní bezpečnosti“, jak popisuje Kronika událostí 1968–1971 pro Menclovu komisi. „Všechny události této noci orgány StB silně zveličovaly nebo i nepravdivě líčily.“

V případě sovětské vlajky citovaná Kronika vyvrací tvrzení StB výpovědí očitého svědka. Podle něj šlo o trenýrky červené barvy, které si svlékl jeden z mladých a spálil je.

GREČKO POHROZIL MARŠÁLSKOU HOLÍ

Je ironií osudu, že ač jsme byli jediným mužstvem na hokejovém mistrovství světa 1969 ve Stockholmu, které s mistry světa neprohrálo, ba naopak sovětskou sbornou dvakrát porazilo (v prvním utkání 2:0), zbyl na nás jen bronz. O výsledku celého šampionátu rozhodla jediná branka, když Švédové nad námi vyhráli 1:0. Jediná branka z hole Jaroslava Holíka ale také rozhodla o vítězství našich nad Sověty 4:3 ve druhém utkání a přivedla národ ke známé noci radosti z 28. na 29. března. Té noci dali lidé průchod potlačovanému odporu proti okupaci.

V pondělí 31. března přistál v Milovicích ministr národní obrany SSSR maršál A. A. Grečko. Přiletěl s ním zvláštní zmocněnec sovětské vlády, náměstek ministra zahraničí V. Semjonov a početná svita maršálových generálů. První zprávu o tom přinesl sovětský vojenský list „Krasnaja zvezda“. Semjonov přivezl s sebou pro nejvyšší vedení našeho „suverénního“ státu Prohlášení ÚV KSSS obsahující „tvrdou kritiku vedení KSČ s obviňováním i hrozbami jako před srpnem 1968“ (A. Benčík). A maršál Grečko? Když ho na letišti uvítal náčelník generálního štábu ČSLA generál K. Rusov a zeptal se ho, s kým bude chtít jednat, Grečko ve své bolševické nadutosti panovačně odpověděl: „Co je mi do prezidenta a vlády, vy odpovídáte, vás budu brát k zodpovědnosti.“

Po návštěvě štábu centrální skupiny vojsk jednal Grečko na Pražském hradě. „Rozhovor se týkal otázek souvisejících s posledními událostmi, které se dotýkají československo-sovětských vztahů“, informovala ČTK, 3. dubna 1969. To nevěstilo nic dobrého.

V JEDNOM ŠIKU

Ještě než maršál Grečko pohrozil Hradu použitím okupační síly, vydalo ministerstvo vnitra zprávu o nepokojích. Té se hned 1. dubna chytilo předsednictvo

ÚV KSČ, federální a česká vláda, Národní fronta ČSSR a vzápětí se rozjela tolikrát osvědčená „šňůra“ stanovisek takřkajíc od Šumavy k Tatrám.

S prohlášením předsednictva ÚV KSČ se na svém zasedání 2. dubna plně ztotožňuje předsednictvo OV KSČ v Jablonci nad Nisou a „zejména odsuzuje projevy vandalismu“ ve státě i „narušení veřejného pořádku v Železném Brodě“.

Okresní výbor KSČ v České Lípě ve svém stanovisku říká, že „předsednictvo OV uložilo komunistům na úseku VB a státních orgánů již 2. dubna dopoledne provést příslušná opatření (...) na úseku bezpečnosti, státních orgánů, tisku a rozhlasu“ v okrese.

„Jako vážné varování před činností, která by mohla vést k zostření situace v zemi“ přijala prohlášení předsednictva městského a okresního výboru KSČ v Liberci rovněž ve středu 2. dubna. Den nato se konalo rozšířené plenum okresu. V jeho stanovisku se praví: „Odsuzujeme extrémní vystoupení jakýchkoliv jednotlivců i skupin obyvatelstva. Vyžadujeme energičtější postoj odpovědných orgánů...“

Souhlasná stanoviska pokračují, jejich „šňůra“ se ani v regionu nepřetrhne.

ZNEUŽITÁ RADOST

Komuniké z onoho zasedání předsednictva ÚV KSČ vnucuje představu, že „antisocialistické síly rozněčují zejména antisovětismus“ a že tyto síly stály za událostmi oné noci z 28. března. Radost ze sportovního vítězství však provokacemi zneužíla Státní bezpečnost prošípovaná agenturou KGB. Na její hlavu padá především demolice pražského Aeroflotu.

Zákeřná provokace s Aeroflotem ve prospěch úmyslů Moskvy se plně odehrála v režii prosovětského plukovníka StB B. Molnára. Inspirací mu zřejmě už byly oslavy prvního vítězství našich hokejistů. Nyní, den před druhým zápasem, se u sovětského Aeroflotu na Václavském náměstí zničehonic objevila hromada dlažebních kostek, ačkoliv se tady nic neopravovalo. Večer po televizním přenosu druhého vítězného utkání „zaparkoval u Hlavní pošty v Jindřišské ulici autobus s Molnárovými lidmi, kteří se ihned vmísili do oslavujícího davu,“ jak vznik tzv. hokejové krize popisuje A. Benčík. „Pak stačilo vhodit do výkladní skříně Aeroflotu pár kostek a rozvášněný dav pokračoval a dokončil zdemolování místnosti Aeroflotu, zatímco iniciátoři této akce se rychle stáhli.“ A Benčík dodává: „Provokace stoprocentně vyšla a Moskva dostala záminku k okamžitému nejhrubšímu nátlaku proti zbytku reformního vedení a zejména proti Dubčekovi.“

„Nebylo a není problém najít skutečného viníka. Kdyby československý policejní aparát směl a chtěl, měl těch pár uličníků z krajské správy StB za několik dní.“ (Josef Frolík, Špión vypovídá, Orbis Praha, 1990).

Ono kdyby... Kdyby to Holík byl býval věděl, tak by asi byl býval ten čtvrtý gól raději zahodil...

Po noci radosti z vítězství našich hokejistů nad sbornou na mistrovství světa ve Stockholmu zatahala Moskva nekompromisně za provázky. Poté, co do Milovic přiletěl ministr národní obrany SSSR a do minulého roku vrchní velitel spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy Andrej Antonovič Grečko a na Hradě zamával maršálskou holí, nastal u nás obrat v několika dnech.

Štěpán Kučera

Kuklův klan

Dobrodružné romanetto

1.

Zdeněk seděl u Ducha, před sebou dvojku rulandského, četl obtahy příštího vydání literární přílohy, kterou vedl, a vpisoval do článků korekturní značky. Marek si sedl na vedlejší stoličku, barmanka před něj postavila kozla a vrátila se k umývání sklenic.

„Dneska do redakce přišly čtyři nové sbírky poezie,“ vzdychl Zdeněk a odložil korektury. „Jednu pochválím, jednu zařizu a dvě rovnou vyhodím. Proč už dneska nikdo nenapiše něco doopravdy, jako kdysi? Kde je Goethe? Kde sou mladý Wertherové?!“ Marek mrkl na barmanku, ta nenápadně zdvihla čtyři prsty; tolik vín stačil Zdeněk vypít před jeho příchodem. Marek pochopil, že přišel ve správnou chvíli.

„Znáš Kuklu?“ zeptal se.

„Jakou kuklu?“ škytl Zdeněk.

„Karla Ladislava. To je takovej zapomenutej spisovatel. Letos má stopadesátý výročí narození, nechceš vo něm článek?“

Zdeněk neztrácel ostražitost. „Vo něm sem nikdy neslyšel. Není zapomenutej právem?“

„No jak se to veme. V jednadvaceti mu hráli hru v Národním. Soupeřil s Kischem o to, kdo bude živější reportér, a Kukla třeba dřív než on udělal rozhovor s pražským katem. Redigoval před Haškem časopis Svět zvířat a taky si tam vymejšlel různý mystifikace. Slyšel sem dokonce, že krad psy a Haška to pak inspirovalo k tý slavný kapitole ve Švejkovi. Kromě toho to byl největší znalec pražského podsvětí.“

Marek byl doktorand na katedře české literatury a často se snažil Zdeněkovi vnutit témata, o kterých musel beztak psát něco do školy. Zdeněk nechtěl mít ze svojí přílohy univerzitní skripta, ale tentokrát vypadal poměrně vstřícně.

„A proč ho teda dneska nikdo nezná?“ vmísila se do hovoru barmanka, kterou téma tak trochu proti její vůli zaujalo.

„To je záhada, právě,“ Marek pokukoval po Zdeněkově výrazu. „Přitom pár jeho knížek vyšlo i za nás, hned po revoluci vydali jeho *Podzemní Prahu* pražský speleologové například.“

Zdeněk spokojeně kývnul. „A tak jo, tak to napiš.“

„Za kolik?“ přešel Marek do útoku.

„Když to bude dobrý tak ti dám dva litry.“

„Musím kolem toho dělat spoustu rešerší, pročíst jeho články v Národní politice...“

„Tak dva a půl. Stejně to musíš načítat na dizertaci.“

„Tak platí.“

Ten e-mail Marek dostal asi týden po tom, co jeho článek vyšel.

Dobrý den... Marku! S radostným rozechvěním jsem si přečetla Váš článek o K. L. Kuklovi... a jsem nesmírně šťastna, že si na tohoto velkého muže ještě dnes někdo vzpomněl! Chtěla bych se s Vámi sejít a navrhnout Vám spolupráci v dalším pátrání po tomto velkém umělci, jehož dvacáté století uvrhlo v zapomnění. Vždyť i jiný velký duch Eduard Bass

o něm nespravedlivě napsal, že „duchovní fond Kuklův nevystačil na rostoucí požadavky čtenářstva a populární kdysi autor se octl již před válkou ve velké bídě,

v níž dvojnásob těžce nesl své literární i životní ztroskotání.“ Napište, prosím..., přijdu kamkoli! Každý všední den od 8 ráno do 8 večer. Děkuji a jsem s pozdravem...! Mája

Marek se musel usmát. Kombinace tří teček a vykřičníků byla poznávací znamení Kuklova „sensačního“ stylu a autorka ho záměrně nebo bezděčně napodobila, což její zprávě dodávalo značně starožitný, a zároveň naléhavý tón. Citovala z Bassova nekrologu, který vyšel jenom v Lidových novinách roku 1930, knižně ne, takže její zájem o Kuklu rozhodně nebyl povrchní. S tím vším kontrastovalo dětské jméno Mája i téměř neomezená denní doba, kdy měla pisatelka čas na setkání.

Marek ji tipoval na sešlou starou paní, která se ve vzpomínkách ráda vrací do doby, kdy jako dítě četla Kuklova „dobrodružná romanetta“ na pokračování, a pozval ji na pozití na fakultu do pracovní doktorandů. Mája čas a místo schůzky obratem potvrdila.

Marek dojedl smažené nudle a napustil do pánve vodu. Připečené těstoviny se částečně odlepily ode dna a rozvlnily se v kalné vodě jak vlasy mořských sasaneček. Marek je chvíli okouzleně pozoroval a zalitoval, že nechal uschnout svoji jedinou květinu, zděděnou po předchozím nájemníkovi. Když se nudle přestaly hýbat, odvrátil se od dřezu a šel zkontrolovat nové příspěvky na svých oblíbených pornostránkách. S blížící se třicátkou bylo čím dál náročnější na výročních třídních srazech vyvolávat dojem, že si takový život vybral a má ho rád.

Přespráší den Marek usedl v doktorandském kabinetu a připadal si jako napodobenina detektiva Phila Marlowa čekajícího na velký případ; ovšem nikde v místnosti z přetékajícího popelníku nestoupal cigaretový dým, protože celá budova byla nekuřácká, a místo unaveného větráku u stropu hučela v místnosti klimatizace; ostatně ani důchodkyně Mája neslibovala být chandlerovskou femme fatale.

Doktorandský kabinet byl malá místnost ve fakultním podkroví, a proto když otevřela dveře mladá žena, vysvětlil jí Marek, že učebny jsou o patro níž.

„Já sem Mája,“ řekla a vstoupila Markovi do života. Byla krásná a na krku měla pověšenou žiletku.

„Já sem... čekal někoho staršího,“ vypadlo z Marka, než jí zdřevěněle nabídl židli.

„Proč staršího?“ Svlékla si kabát a posadila se.

„Ani nevím.“ Marek sledoval žiletku mezi jejími prsy. „Chcete čaj nebo něco?“

Zavrtěla hlavou. „Chtěla bych s váma mluvit o Kuklovi. Potřebovala bych vaši pomoc.“

„Poslouchám,“ odpověděl Marek a připadal si jako Phil Marlowe.

Než se Mája stačila nadechnout, vkročil do kabinetu profesor Hrobařík. „Marku, hledám kolegu Hní-

ka...“ řekl, než se jeho pohled srazil s Májiným. „Promiňte, přídu jindy, stejně tu není, že.“ A zavřel za sebou dveře.

„To byl profesor Hrobařík, naše kapacita na přelom devatenáctého a dvacátého století, možná bych ho moh zavolat, ať...“ Marek zachytil, že si Mája stiskla žiletku na krku, až to zabolelo. Zhluboka dýchala. Nakonec řekla, jako by ho neslyšela: „Tady se nedá mluvit. Nechtěl byste se projít?“

Venku se šerilo a vzduchem poletovaly sněhové vločky. Marek s Májou prošli přečpanou Národní třídou a pak po Smetanově nábřeží, které v podvečerní zácpě připomínalo dlouhé začouzené parkoviště, směrem ke Starému Městu. Povíдали si o Praze. Mája ukázala do parčíku na kašnu, tyčící se z trávníku jako věž katedrály, s jezdeckou sochou císaře Františka uprostřed.

„Víte, že šachta, kterou napájej tady Krannerovu kašnu, vede do podzemní chodby, a ta de až támdle do Divadelní ulice?“

To Marek náhodou věděl, protože garsonku v Divadelní ulici obýval už od bakalářských studií a pátrání po zajímavostech v okolí patřilo hlavně v prvních letech k jeho oblíbeným zábavám. Ale podzemní chodby s Kuklovou obdivovatelkou příliš rozebírat nechtěl, protože dobře věděl, že K. L. Kukla byl velký mystifikátor, a ačkoli znal pražské podzemí jako v jeho době málokdo, spoustu podzemních objektů si ve svém psaní taky vymyslel. Marek se nechtěl dostat s Májou do sporu ještě předtím, než jejich případ vůbec začal, a tak radši přeměroval feč jinam.

„Víte, co o tý kašně napsal Havlíček Borovský? ‚Kol dokola Čechů chloubá a uprostřed stojí trouba.‘ Mimochodem Havlíček měl redakci támhle v tom domě.“

„Já vim. A v tom domě naproti bydlel Jan Kepler,“ chytla se. Provoz se dal náhle do pohybu a Mája se ho snažila překřičet. „Tady máte na pár metrech štveřech vedle sebe několik století! Támdle mosteckou věž z dob krále Václava, vedle kostel svatého Františka z Assisi...“

„Škoda, že si to tu člověk moc neužije,“ otočil se na ni, protože právě vešli do průchodu Myší díra, kam se nevejdou dva lidé vedle sebe. Průchod vedl podloubím starého domu, jehož nosný pilíř byl zařezaný mezi pruhy vozovky jako noha unaveného obra, a na začouzeném stropě průchodu šlo pořád přecházel oprýskanou reklamou na dávno zmizelou vinárnu Austria.

Protlačili se davy výletníků, proudícími po Královské cestě, a s úlevou zabočili do nádvoří Klementina, kde socha ozbrojeného studenta slibovala odrazit nejenom útok Švédů, ale i hlučící davy na Křižovnické.

Procházeli místy, kam se vracely plynové lampy a s nimi vlnidné šero minulých století. Míjeli synagogy i vzdušné secesní domy postavené po zbourání starého Josefova (antisemita Kukla asanaci židovského města nadšeně podporoval, ale o tomhle Marek před Májou raději nezačínal). Zašli do galerie v Rámové ulici, ne kvůli vystaveným barokním sochám, ale kvůli starým nápisům na stěnách síně, které na několika místech nechali restaurátoři vystupovat z nové omítky. Bludiště čísel, písmen a obrázků

pocházelo z poloviny 19. století a někdo v něm viděl otisky obřadů kabaly, někdo dílo svobodných zednářů a někdo značky tehdejších řemeslníků. Marek s Májou zkoušeli číst ve změti Davidových hvězd, kotev, vah a dalších symbolů a na svět za okny je upomínalo jen vzdálené houkání vozu odtahové služby.

„Víte, kdo zamlada bydlel ve vedlejším domě, tadyhle na rohu Rámový a Haštalský?“ řekla Mája najednou s pohledem upřeným na cifry 1863.

„Nevim,“ odpověděl Marek, i když mu to v tu chvíli došlo.

„Kukla.“

Když potom vyšli z galerie a zamířili k sousední budově, kde se už místo K. L. Kukly zabydlel jakýsi butik, pochopil Marek, že jsou u cíle. Došlo mu taky, že směr cesty neurčoval on, jak si celou dobu myslel. Mája mlčky zírala do výlohy, jako by čekala, až se mezi dámskými topy vynoří spisovatelův duch. Marek zatím sledoval starou paní a psa, vcházející do domu za kostelem svatého Haštala, a říkal si, jaké to asi je být tady doma.

Když už ho začaly zábst palce u nohou, prolomil ticho. „Májo, támdle za rohem je tajemná Řásnovka, kdyby vás zajímal i Foglar, ale to bysme takle mohli chodit a povídat si donekonečna...“

„Já vim,“ řekla. „Měla bych vám říct, proč sem vás sem přivedla.“

„Tak nějak.“

Podívala se mu do očí. „Kukla napsal jednu knihu, která nikdy nevyšla. Já tu knihu potřebuju. Pomožte mi ji najít.“

Teď si Marek pro změnu připadal jako v románu Dana Browna.

Chvilí nevěděl co říct. „Poděte, pozvu vás někam na grog,“ přišlo mu nakonec nejrozumnější.

„Já alkohol nemůžu,“ odpověděla. „Ale na čaj ráda.“

Zabočili do Kozí ulice. Její reliéf ukazoval tíhu času – jak se povrch města během staletí zdvihal, byly teď staré domy na jedné straně ulice až o dva metry níž než nové budovy na straně druhé. Tenhle střet dvou časů v jednom místě Markovi připomněl i další, nehloub zasutý čas v pražském podzemí, kde několik metrů pod našimi dnešními chodníky vedou stezky ještě z románských dob. Tak jako na začátku procházky si Marek vzpomněl na Kuklovo psaní o bludištích chodeb pod Prahou.

Po vyvýšeném chodníku došli až k pivnici U Milosrdných. Byla to jedna z těch hospod, odkud ještě dneska může být host vyhozen, když při příchodu uctivě nepozdraví.

Marek s Májou vstoupili, pozdravili a objednali si dva čaje.

„Byl to deník,“ řekla Mája o chvíli později nad kouřícím hrnkem.

Marek přemítal. „Hm hm, a jak o něm víte? Zmínil se o něm v nějakém článku?“

„V dopise dceři. Ukázal mi ho jeden sběratel.“

Markovi se hlavou prohnalo stádo otázek, ale věděl, že aby Máju nevyplašil, musí se ptát opatrně.

„Jak víte, že ten deník třeba nespálil?“

„To byste ho musel znát,“ skoro se zasmála. „On by nezničil nic, co napsal. V tom dopise naopak vyzývá rodinu, aby po jeho smrti ten deník opatrovala a v pravý čas s ním vyšla na světlo.“

„Jako aby ho vydali knižně?“

„Tak nějak to asi myslel.“

„Proč ho nevydal sám? Nemam Kuklu nastudovanýho tak dobře jako vy, ale řek bych, že pozemská sláva mu byla víc než posmrtný odkaz.“

„Nestih to. Ten dopis napsal den předtím, než umřel. Rodina to brala jako jeho poslední vůli. Akorát ten deník potom nenašli.“

„On jim napsal, ať ho opatrujou, a neřek jim, kde je?“

„To byste ho musel znát,“ řekla už podruhé, jako by vlastnila stroj času. „Měl rád hádanky a tajemství. Taký byl po mrtvici, neměl moc dobrou krátkodobou paměť... Třeba si myslel, že jim to řek, a neřek...“

„Takže Kuklova rodina ten deník nenašla a vy si myslíte, že já ho teď po sto letech najdu.“

„Nevím. Doufám. V tom článku ste objevil věci, který sem ani já neznala, třeba vzpomínku doktora Zíbrta, jak Kukla zachránil odkaz toho lidovýho písničkáře Františka Haise...“

„Ta vzpomínka je na netu, stačí trochu pogúglovat,“ bránil se Marek polichocně.

„To nevádí, já sem ji nenašla, vy jo. De o to, že ste neopotřebovanéj, dokážete se na tu věc podívat čerstvejma očima. Můžete vidět něco, po čem celejch těch sto let šlapeme a nevíme o tom.“

Marek přemýšlel.

„Dělá to hroznej zvuk,“ řekla Mája.

„Co?“

„Jak šustíte těma fousama.“

Marek si přestal kroutit vousy na bradě.

„Pardon. Proč ten deník vlastně tak chcete?“

„Má dneska velkou cenu. Kukla v něm rozkřevá zákulisí věcí, který známe jenom z čítanek. Dějiny píšou vítězové, a Kukla píše z pohledu člověka, kterýho jeho doba odsoudila k porážce. Na spoustu spisovatelů a jejich děl se po přečtení toho deníku budem dívat úplně jinak. Když ho najdete, dám vám, o co si řeknete.“

Marek zdvihl pohled od prázdného hrnku a nevěděl, jak si smí ten příslib vyložit.

„Tak co to bude teď, šéfe?“ zeptal se hospodský s důstojným pupkem. Takový se vidí už jenom ve starších českých filmech.

„Kolik je hodin?“ obrátila se k němu Mája.

„Půl osmý,“ řekl hospodský.

„Ježiš, tak to musím letět!“ Bleskurychle se zabalila do šály.

„Řekněte mi ještě jednu věc,“ Marek se dotkl jejího předloktí a snažil se honem vylosovat jenom jednu ze změtí svých otázek. „Proč ste ten mejl napsala tím archaickým stylem?“

To nebyla ta správná.

„Jakým archaickým?“ vklouzla do kabátu. „Normálním stylem, ne?“ Žiletka jí vzdorně poskočila po nadrech. „Díky za ten čaj a za všecko.“ Letmo pohlédla Marka po rameni a zmizela.

„Tak co to bude, šéfe?“ nedal se hospodský.

Markovi se ještě nechtělo vracet domů, tak si objednal pivo a utopence. Sledoval sněhové vločky za oknem, splašené větrem od řeky, a myslel na Máju.

Večer, zpátky ve svojí garsonce, připustil vodu do pánve, aby se mořská květina na jejím dně zase rozvlnila, ale kalný podvodní svět už mu nepřišel tolik poetický jako včera, tak ho seškrábal drátěnkou.

2.

„V pátek 24. října roku 1930, poté co spisovatelova dcera byla odvezena do ústavu choromyslných, Karla Ladislava Kuklu na procházce v místech, kde byl rok předtím natáčen němý film podle jeho románu *Loretánské zvonky*, ranila mrtvice. Aniž byla zjištěna jeho totožnost, byl dopraven do nemocnice pod Petřínem, odkud se však ještě vrátil domů na Vinohrady do Bruselské ulice číslo 8, tam však ve středu 29. října 1930 ráno zemřel.“

Tolik se Marek o Kuklových posledních dnech dočetl v knize o literárních mýtech a záhadách. Předpokládal, že klíč k pátrání po Kuklově deníku leží někde v těch šesti dnech na konci října třicátého roku. Dopis, v němž se Kukla o deníku zmiňuje, podle Máji vznikl 28. října. Takový dopis nemusel nic znamenat, protože ve chvíli, kdy člověka opouštějí tělesné i duševní síly, může blouznit o ledasčem (což ostatně Kukla dělal, i když byl zcela zdravý), na druhou stranu ale Marek věděl, že právě krátce před smrtí se umírajícímu často rozjasní a on si věci kolem sebe uvědomuje ostřeji než po celé měsíce předtím.

Marka napadlo, kde je asi Kukla pohřben. Obřad měl 1. listopadu v krematoriu na Olšanech, proto Marek napsal e-mail na správu olšanských hřbitovů. Přišla mu odpověď, že v evidenci nevedou žádného zesnulého jménem K. L. Kukla. Pokud byl prý pohřeb na Olšanech, mohlo se jednat jenom o obřad. Podepsána Běla Májová. Marek se musel usmát, napadlo ho, jestli zaměstnanci hřbitovních správ mají povinně jména plná jara a naděje.

K nalezení stopy po deníku ho to ovšem nepřiblížilo. Zřejmě nestačí zabývat se Kuklovou smrtí, bude třeba zjistit víc o jeho životě. Prohledal databázi článků Ústavu pro českou literaturu i katalog Národní knihovny, potom znovu vygoogloval spisovatelovo jméno a objevil odkaz, který minule, když prováděl rešerše pro článek do Zdeňkova časopisu, na síti ještě nevisel – před týdnem byla Kuklovi v jeho rodných Sedlčanech na náměstí odhalena pamětní deska. Marek zavětil spojence a hned napsal na adresu tamější knihovny, kterou pokládal za centrum sedlčanské kulturnosti, jestli nemají k dispozici nějaké materiály týkající se jejich slavného rodáka. Představil se jako zástupce Katedry české literatury Pedagogické fakulty Karlovy univerzity, aby svému e-mailu dodal na váze.

Zanedlouho přišla odpověď. Knihovnice Vladana mu potvrdila, že archivní dokumenty o Kuklovi mají k nahlédnutí, a vše ho zvala do Sedlčan. Psala podobně archaickým stylem jako Mája, což zřejmě bylo něco jako poznávací znamení žen zapálených pro prvorepublikovou literaturu.

Marek Máje přeposlal tu dobrou zvěst.

Mohu jet s Vámi...? přišla hned odpověď a Markem se rozlilo medové teplo. *Přála bych si vidět onu pamětní desku! Ale mohu jen o víkendech...*

Marek do Sedlčan napsal, že mu pracovní vytížení bohužel neumožňuje přijet ve všední dny a jestli by nebylo možné dorazit v sobotu. Vstřícná Vladana odpověděla, že v sobotu mají otevřeno jenom dopoledne, ale že kvůli svému oblíbenci Kuklovi a akademickému zájmu o něj je připravena zůstat v knihovně i po pracovní době a že ho tedy očekává.

Jste úžasný...! napsala Mája.

V sobotu bylo mrazivo a krásně a Mája na Knížecí přiběhla minutu před odjezdem autobusu s červenými tvářemi, širokým úsměvem a plátěným batohem.

„Jak se těšíte na vejlet?“ oplatil jí úsměv Marek, protože z něj rázem spadl neklid.

„Nebudem si tykat?“ odpověděla a dala mu pusku na tvář.

Rozhrkaná karosa je potom vyvezla z Prahy, podél Vltavy, kolem jacht klubů a lodnických hospod, a pak dál přes Davli a Štěchovice.

„Štěchovickej poklad by tě nezajímal?“ řekl Marek. „Ten můžem dát, až budem s Kuklou hotový.“

Při zmínce o pokladu na něj Mája vrhla pronikavý pohled. Když ale viděla jeho bezelstnost, usmála se spolu s ním.

Jeli pořád na jih, přes obce s půvabnými názvy jako Chotilsko a Kňovice, přes vesnice obklopené koloniemi barevných vilek podnikatelů i přes vesnice prorostlé kvádry samoobsluh z dob socialismu. „Jak na jednom místě běží vedle sebe víc časů, vid“,“ vyslovila, co ho napadlo nedávno v Kozi ulici, a venku zatím padal sníh, jako by se nechumelilo.

Na autobusovém nádraží je přivítala velká reklama na sedlčanské sýry. Svěpomocí pak našli náměstí a s pomocí místních posléze i knihovnu. Byla to šedivá panelová budova, ale uvnitř plná barev; ve vestibulu je vítala výstava místního fotoklubu, schodiště lemovaly výkresy z výtvarné soutěže dětí a program na nástěnce sliboval různorodé akce od výletu na hrad Zvěřinec přes přednášku o Srí Lance až po slavnostní odhalení pamětní desky K. L. Kukly.

„Škoda že vám to odhalení uteklo, naši ochotníci tam sehráli Kuklovu jednoaktovku,“ přivítala je Vladana. Byla stejně krásná jako Mája a Markovi na jedinou připadalo neskutečné, kolik času dokázal předtím strávit v monogamním vztahu se svojí disertací. To všechno bylo najednou pryč. Překvapilo ho, že Vladana je zhruba stejný ročník jako on nebo Mája, a přitom se tak vášnivě zajímá o sto let mrtvého spisovatele, kterého jeho doba zatratila, nemluvě o době naší, která už si ani nevzpomněla. Vlastně na tom všichni tři byli stejně. Mája s Vladanou si vyměnily opatrní, nedůvěřivý pohled.

Druhá věc, která Marka překvapila, byla puška, opřená o pohovku v kanceláři knihovny.

„Po dědovi,“ vysvětlila Vladana. „Funkční, ale nenabitá. Secvičovali sme s ochotníky Čapkovu *Matku*.“ Vzala zbraň a uklidila ji do skříně. „Vás bude zajímat spíš tohle.“ Ukázala na stůl, kde na ně čekalo několik komínků Kuklových knih. Byly tam zvetšelé výtisky z dob mocnářství, s ozdobnými iniciálami a pečlivě vyvedenými ilustracemi, i soudobé reprinty z Levných knih.

„Já je sbírám,“ usmála se plaše. „Skupuju je po antikvariátech. A pak je stejně vždycky věnuju knihovně. Tak já skočím dát vodu na kafe.“

Marek listoval přestárlými stránkami, až narazil na štos papírů s ofoceným textem. Tenhle titul zřejmě nebyl v antikvariátech k sehnání, tak ho sběratelka nasnímala na kopírce, možná v Národním koncertním fondu. Marek přešel očima první stránku. *Rodná země: román ze selského života o třech dilech, pro Milotického hospodáře napsala* – Marek rozšířil

zornice jak osvětlený bleskem – *Mája L. Kuklová*. Zdvihl oči ke svojí femme fatale, která ho napjatě sledovala zpoza prvního vydání *Podzemní Prahy*.

Vladana vkročila do dveří se třemi hrnký.

Posadili se ke stolu a Marek v ruce pořád držel ofocenou *Rodnou zemi*.

„Tady ta knížka...“ dostal ze sebe.

„Tu napsala Kuklova dcera Marie,“ řekla Vladana. „Vydávala to na pokračování v časopise Milotický hospodář, je to její jediná samostatná publikace, o který víme...“

„Jak víte, že to nebyla třeba manželka? Ta byla taky Marie,“ přerušila ji Mája.

Vladana se vítězoslavně usmála a vnořila se do svých desek, odkud po chvíli listování vytáhla ofocenou stránku z Národní politiky, datovanou 8. říjnem 1922, kde v rubrice *Sňatky* stálo, že si „pí. Májka A. Vepřeková roz. Kuklová“ vzala jistého „p. Boh. Vepřeka z Opatovic u Kutné Hory.“

„Vidíte, to bylo ve stejným roce, kdy vyšla *Rodná země*, takže je jasný, která z nich si říkala Mája.“

Podala stránku Máje a ta po ní nedočkavě chňapla.

„Taky pro Milotického hospodáře přeložila jeden román od Zoly,“ pokračovala spokojeně Vladana, „a pak tu máme tu záhadnou posmrtnou knížku...“

„*Město zatracenců*,“ vzhledla Mája od papíru.

Knihovnice přikývla. „Ve slovnících se mylně uvádí *Město ztracenců*,“ obrátila se učitelským tónem k Markovi, který pochopil, že na něj dnes připadla role žáka.

„Proč je záhadná?“ zeptal se tedy se snahou prvníka, i když něco o nejasném autorství Kuklový poslední knihy už četl.

„Ta kniha má dvě předmluvy. Jednu od Kukly, druhou od ‚Mary Kuklové, spisovatelky‘. Zase je otázka, kdo to byla, ta Mary, jestli manželka, nebo dcera. Podle mě na tom dělaly spolu, manželka byla držitelka autorských práv a dcera měla, jak víme, literární ambice. Kukla měl ještě jednu dceru, Kristinu, ale ta se literárně neangažovala. No, každopádně ta kniha je tak jiná než cokoli, co Kukla napsal, působí spíš jako kompilát jeho motivů, poskládaných halabala...“

„Zas tak špatná není,“ ozvala se Mája.

„Takže myslíte, že ji nenapsal Kukla, ale jeho dcera?“ řekl Marek.

„Sem o tom přesvědčená. I to, že vyšla až dva roky po jeho smrti, tomu nasvědčuje.“

„Proč by to dělala?“ zeptala se Mája bojovně.

„Potřebovala peníze,“ Vladana pokrčila rameny a ponořila se zase do svých desek. „Rodina byla chudá už za Kuklova života, těžko se to zlepšilo po jeho smrti.“ Vytáhla další papír. „Tohle je přepis Kuklova dopisu skladateli Karlu Kovařovicovi z roku 1898. Žádá ho o peníze, poslouchejte: ‚Nemocí a některými kalmitami osudu octl jsem se nedávno ve značně tísní právě v době, kdy jsem pojal za choť šlechtěné, dobré, ale úplně chudičké děvče jen proto, abych jako čestný muž dostal k ní své povinnosti jako k matce mé nemanželské dcerušky a abych legitimoval hezounké dítě své lásky.‘“

Zase papír podala Máje. Marek se snažil utřítit si myšlenky a Mája, zabraná do dopisu Kovařovicovi, ani nevnímala, jak si při tom kroutí vousy.

„To bylo Kuklovo první dítě, Marie,“ pokračovala Vladana. „Víte, podle mě se narození první dcery na Kuklovi dost projevilo, a ne teda úplně pozitivně, ten dopis to dokládá jasně.“ Podívala se vyzývavě na Máju a na list v její ruce. „Sama pro sebe si Kuklu dělím na dobu před Májou a po Máje. Před svatbou mu hráli hry v Národním a jako novinář provádl různé bohatýrský kousky, lítal balónem a v přestrojení zachraňoval horníky při katastrofě v příbramské dolech...“

„Jako fakt?“ Marek zdvihl obočí.

„No, aspoň to píše v reportáži. A po narození dítěte se dostal do finanční tísně, ono živit rodinu s jeho bohémským nočním životem nebylo jen tak, takže musel honit kšefty, brát, co se dalo, a ta kvalita psaní šla dolu, takže i když psal čím dál víc, dostával čím dál menší honoráře. Na to potom doplácela jeho druhá dcera Kristina, tu měl o deset let později. Kdyby si počkal, tak by v té době už byl finančně zajištěnej a všechno by bylo jinak...“

Venku se stmívalo a v ulicích ožívaly lucerny. Marek s Májou vyšli z knihovny a zamířili zpátky k náměstí, kde měli podle Vladaniných instrukcí najít Kuklovu pamětní desku. Bílý jehlan věže svatomartinského kostela čněl nad paneláky a svítil do šera, z hospody Na Vyšehradě voněla do mrazu zelňačka.

Po chvíli bezradného ticha Marek vyhrkl: „Proč si říkáš Mája? Menuješ se Marie, ne?“

„No podle té včelky to není,“ usmála se trochu rozpačitě.

„A ten dopis o deníku ti nedal přečíst žádnéj sběratel, ale... máma?“

Mája pokorně odpovídala. „Našla sem ho v babiččině pozůstalosti.“

„Proč chceš ten deník najít? To není ze zájmu o literaturu, žene?“

„Chci vědět, jak to bylo s babičkou. Proč ji odvezli do toho ústavu. Jestli byla nemocná...“

Mlčky došli až na náměstí.

„Proč mi to neřekla hned?“

Pokrčila rameny.

„Nechtěla sem tě vyplašit, asi. Aby sis neřek, že sem nějaká bláznivá ženská...“

„Je ještě něco důležitýho, co nevím?“

„Asi ne,“ znova se usmála, už trochu jistěji, a potom ji na náměstí T. G. Masaryka, před nemocnicí, na jejímž místě kdysi stával Kuklův rodný dům, Marek konečně políbil. Naproti, na zdi městského muzea, byla připevněná malá deska, kde stálo „Karel Ladislav Kukla, novinář, spisovatel, překladatel a dramatik.“ Když si pak přitiskl ke rtům její prsty, všiml si, že se jí na levém zápěstí ježí změřt drobných růžových jizev. Marek si řekl, že pro ni ten deník musí získat, i kdyby ho měl sám napsat.

Toho dne už se do Prahy nevrátili. Marek, kterého hrál na účtu honorář od Zdeňka, navrhl, aby strávili noc v místním hotelu, ale nakonec našli levnější penzion pár kroků od náměstí.

Postele v jejich pokoji byly přiřazené každá k jiné zdi.

„Chceš spát napravo, nebo nalevo?“ zeptal se Marek. Mrzelo ho, že nedostali manželské apartmá.

„Podme je srazit, ať se nehádáme.“

A jak řekla, tak udělali.

3.

Zdeněk seděl u Ducha, před sebou dvojku rulandského, a recenzoval román. Zběžně přečetl první a poslední stánku, pak knihou zalistoval a na náhodně zvoleném místě zaškrtl dvě pasáže, které ve svém článku hodlal citovat. Takhle šlo zpracovat několi-kasetstránkovou knihu za půl hodiny a čtenář nic nepoznal.

Marek si sedl na vedlejší stoličku a barmanka před něj postavila kozla.

„Jaký to je?“ kývl ke knize.

„Onanie,“ Zdeněk mávl rukou a uložil román do brašny. „Jak pokračuje ta tvoje próza o Kuklovi, když už sme u toho?“

„Ale jo. Poslal sem ti první dvě kapitoly, čets je?“

„Čet,“ kývl Zdeněk. „Trochu mě tam rozčiluje ta Mája.“

„Jak to?“

„No čekal sem, co se z ní vyklube, nejdřív sem myslel, že to bude nějaká vampýrská romance, pak mi to přišlo jako *Jára Cimrman ležící spící*, že Mája je zakuklenej Kukla, ale nakonec to asi bude jenom neurotická intelektuálka, co si podřezala žíly.“

„To je spíš sebepoškozování než podřezání.“

„Tim hůř, podřezání by aspoň bylo doopravdy.“

„Moje sestřenice se taky řezala, ona byla dost emo,“ řekla barmanka, když Zdeněkovi podávala novou dvojku, a Marek na ni vděčně pohlédl.

„Nojo, ale on,“ Zdeněk máchl palcem k Markovi, „nepíše sondu do života zblblý mládeže, on to má spíš jako nějaký archetyp.“

Barmanka se vrátila k umývání sklenic.

„Tudle sem čet už milionkrát, různý variace na éterický víly z Bohnic,“ pokračoval Zdeněk. „Chci si přečíst o ženský, která je úplně normální..., která je zajímavá třeba tím, že umí dobře vařit!“

„Takže na pokračování mi to asi tisknout nebudeš,“ zahájil Marek vyjednávání.

„Až budeš Viewegh, tak možná.“

„Tak aspoň ukázkou?“

Zdeněk škytl. „To by asi šlo.“

„Za kolik?“

„Tak za litr.“

„Udělám z Máji vampýrku, která umí vařit!“

„Tak patnáct, no,“ uchechtl se Zdeněk.

Marek otevřel dveře svojí garsonky. Pokojem se linula vůně smažené zeleniny a píseň *Me and Bobby McGee*. Mája tančila u kuchyňské linky a zasypávala pánev kořením.

„Freedom’s just another word for nothing left to lose, nothin’ ain’t worth nothin’ but it’s free,“ ryčela Janis Joplin.

Mája se k Markovi otočila a voněla tou zeleninou. „Čína je hotová,“ řekla a přiklopila pánev, „ale nejdřív chci vošukat.“

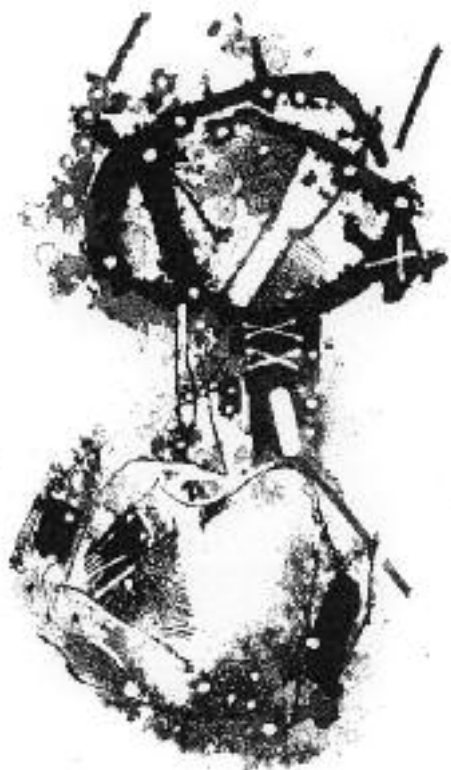
Marek souhlasil, i když původně myslel spíš na milování.

„Proč tu nikdy nezustaneš přes noc?“ zeptal se po tom.

„Protože sem vampýr,“ ušklíbala se a kousla ho do krku.

„Nech toho. Mluvím vážně.“

„Ježiš, musím domu, dyť sme o tom mluvili.“

„Kde to je doma?“

„Seš zvědavej. Budeš brzo starej.“

„No rozhodně z tebe zešedivím,“ Marek vstal a začal se oblékat.

„Tak já tu nemusím být ani přes den.“

„To nemusíš, no.“

„Seš hnusnej, si tu činu sněž sám!“

Marek vždycky obdivoval rychlost, s jakou dokázala vklouznout do oblečení. Než se stačil nadechnout k odpovědi, bouchly za ní dveře. Feeling good was easy, Lord, when Bobby sang the blues. Marek chvíli nerozhodně stál v trenýrkách uprostřed pokoje a pak se dooblékl a vyrazil za ní.

Zahlédl ji, akorát když vcházela do pasáže vedoucí k Národní třídě. Běžel za ní a uviděl ji znovu na rohu ulice, jak zahýbá na nábreží kolem kavárny Slavia. Rychle vzpomínal na přečtené detektivky, ale v houštině proudících lidí žádné krycí manévry stejně nepotřeboval. Nastoupila do sedmnáctky a Marek jen tak tak stačil naskočit do druhého vozu. Vždycky, když tramvaj zastavila, přilepil obličej na sklo a sledoval, kdo vychází. Věděl, že největší šance je na přestupních uzlech, což byly zastávky Staroměstská, Strossmayerovo náměstí a Kobylisy. Dočkal se do třetice. V Kobylisích Mája vystoupila a zamířila ke stanici autobusů. Marek šel za ní, připravený kdykoli schovat obličej za deník Metro, který sebral prve v tramvaji na sedačce. Ale ani to nebylo třeba, Mája byla zabalená v šále, s čepicí naraženou do čela, v uších sluchátka a nekoukala kolem sebe – neměla ráda davy.

Do autobusu šla zadními dveřmi, takže Marek musel oběhnout chumel nastupujících pasažérů a dostat se dovnitř předními. Vůz byl nacpaný jako jitrnice, takže Marek zůstal stát na schodech a mezi směstnanými laloky a bůčky se snažil zahlédnout aspoň

cíp Májina kabátu. Jak projížděli sídlištěm, autobus se postupně vyprazdňoval, takže si Marek nakonec vyzkoušel i maskování novinami.

Na zastávce Odra Mája vystoupila, Marek za ní. Prošli sídlištěm, a ještě než se nad paneláky vynořila věž bohnického kostela, pochopil Marek, kam má jít namířeno. Dohnal ji před branou léčebny. Chytil ji za rukáv a otočil k sobě.

„Pročs mi to nemohla říct? To mi tak nevěříš?“ vmetl jí do očí. Kdyby se před ní z podzemní štolky vynořil Kukla, těžko by ji to překvapilo víc. Marek na ni chrlil všechno, co v něm bubřelo během uplynulých týdnů, a ona před ním ochromeně stála, neschopná pohybu. Nakonec se vzmohla a vytáhla si sluchátka z uší.

„Cože?“ pípala bezmocně.

Marek vydechl. „Ale nic. Můžu tě doprovodit, když už sem tady?“

„Můžeš,“ přivinula se k němu.

Na vrátnici visela cedule, že návštěvní doba končí ve 20:00. Hodiny na kostelní věži ukazovaly za pět minut dvanáct, i když bylo půl osmé. Čas za branou znehybněl jako socha skokana o tyči před jedním z pavilonů. Procházeli zšeřelým parkem a potkávali havrany, kteří na zasněžených trávnicích připomínali svoje vlastní černobílé fotografie, i pacienty vycházející po večeri před pavilony na poslední cigaretu. Mája byla čím dál neklidnější. Pátrala pohledem po zemi.

„Sem špatná,“ vyhrkla najednou. „Měla sem ti to říct.“

„To máš fuk,“ řekl, ale ona se střelhitě shýbla a zkušným pohybem něco schovala v dlaní. Marek to něco koutkem oka zahlédl, ovšem než mu ta zpráva došla do mozku, Mája se rozběhla pryč. Bylo to malé a lesklé. Vyrazil za ní. Byl to střep. V běhu si vyhrnula rukáv kabátu a zuby se snažila servat obinadlo na zápěstí. Utíkali po trávníku směrem k opuštěnému komínu, Marek už byl jen krok za ní. Obinadlo nepovolilo, tak si střep zaryla níž do předloktí. Skočil po ní, skulil se do trávy. Něco křičeli. Chytil jí ruce, kousala ho. Rozevřel jí dlaň a střep zahodil. Kopala kolem sebe, a když jí došly síly, přestala se vzpouzet a jen unaveně krvácela. Marek jí pomohl na nohy a snažil se jí vnutit kapesník.

Všiml si, že je od nejbližšího pavilonu sleduje žena v bílém plášti. Byla mohutná, takže cigareta v jejích prstech vypadala jako sirka.

„Už musím jít,“ řekla Mája zadýchaně a pohládila Marka po tváři. „Musela sem se – potrestat. Promiň mi to.“

Doklopýtala až k obryni v bílém. Ta jí nevzrušeně prohlédla ránu na předloktí a poslala ji dovnitř budovy. Potom zahodila světlušku cigarety, věnovala Markovi poslední pohled a zavřela za sebou dveře. Marek stál na trávníku před vysloužilým komínem, v kůži otisky Májiných zubů, a byla mu tma a zima.

Kresba Milan Janáček

ŠTĚPÁN KUČERA, narozen 1985, vystudoval žurnalistiku a mediální studia na Karlově univerzitě v Praze, pracuje jako redaktor Salonu, literární a kulturní přílohy deníku Právo. Napsal sbírku povídek *Tajná kronika Rychlých šípů... a jiné příběhy* (Host, 2006). Jeho texty vyšly v řadě sborníků, nejnověji v knize *Milionový čas: Povídky pro Adru* (Argo, 2014).

Marek Sekyra

Básně

Když klavír zní

Když klavír zní
a venku padá tma,
cizích oken zář
mne zvláště dojíká.

Když mlha stéká z hor
a výhled zmizí v ní,
tvých známých očí zář
mne zvláště rozněžní.

Časem

V modravých dálkách můj strach se trátí,
že ztratím víc, než vůbec mám,
kůru bříz čas nevyhladí
a kamení jím nezkorá.
Míň ujdu než dřív, slábne stín
a vzrůstá jenom pokora.

Cest hadům na hřbetech listů vyráží,

jen blikot lamp mne sune vpřed,
v tvých očích spí zář starých vitráží,
v tmě marně hledám jejich střed.
Do Jižních moří snů první pad,
jak tají ti vločky na řasách
se můžu navždy jenom ptát.

Prach

Ta vzácná chvíle, v níž víříš prach,
jenž se mi všude ukládá,
jak padáš naznak do peřin,
vlasy ti skryjí v očích strach,
chci celý rok vtěsnat do vteřin
a snad se mi to všechno zdá,
že za vteřinu stihnu vše,
o čem jsem rok snil přes tvůj strach,
že padneš naznak do peřin
a pak zas na vše sedne prach
jak tvé vlasy na můj klín.

Rákosí běží podél trati

v barvě tvých vlasů v ranní mlze,
v tvých očích se má kuráž trátí,
v rybnících nebe jako v slze.
Ve zvuku varhan mi zní tvůj hlas,
v Immaculaty dlaních zřím paže tvé,
burácí ticho – Podlehlas!
a ráno je hned posvátné.
Pak mlha se zvedne jak můj strach
nad obzor, kde si ležíš a víš,
že jsem jen blázen, co žije v snách,
a že mne hned slovem nepopravíš.

Vzpomínky

Vzpomínky vzdorují stáří i zradě,
zří na nás ze všech míst na zahradě,
ač léta rvou nás jak víchř za jarní
bouře ze stromů okvětní plátky,
jsou místa, kde smí se, kdo nepromarní
život a věří, vrátit zas zpátky.

Zplanělý

Zplanělý stálým žitím v květu –
kež Bohové trest na mne svalí –
už nenapiši kloudnou větu.

Prošel jsem každou z mnoha cest,
jimiž jsme spolu chodívali,
dnes po nich jdu na vlastní pěst.

A padá na nich na mne strach
i prach
a plevel v očích,
v myšlenkách
a ruce prázdné jako kdysi,
jen čím dál strhanější rysy...

Zas píšu to, co jsem vždy psal,
jdu po těch cestách
dál a dál,
už ale nikam nespěchám,
jsem navždy s vámi,
navždy sám...

Vrať se mi

Vrať se mi
nečekaně,
tak jako jaro,
v které již nedoufáme.

Vrať se mi,
a v tu ránu,
jako se vrací sny,
které nás budí k ránu.

Vrať se mi,
však ty víš,
jako se vrací strach,
že se už nevrátíš.

Maják smutku

Ten maják,
v němž jsem slepě věřil,
se posláním zpronevěřil
a zavedl mne na útesy,
změniv vše na kdysi kdesi.

Ten maják,
jenž sám v mlze zbloudil,
předstírá, že pluje v cíl,
ač ztratil plachty, správným směrem
a posádku již vytratil.

Ten maják,
jehož smutné světlo
tmu kol sebe nevymetlo,
jen racky teď plaší v oblacích
a vzpomíná na jejich smích.

Milan Exner

Čtvrtá návštěva u Smerďakova

Ukázka z páté divadelní novely

Přijede Oleg Tabakov! Oleg Tabakov přijal roli starého Karamazova!! Herec Nárožný naproti tomu posmutněl. Tolik se chtěl vyrovnat herci Bedrnovi, dosud nejgeniálnějšímu ze všech otců Karamazovů, co jich nosila a unesla česká divadelní scéna. Nakonec vedení divadla věc operativně vyřešilo: Tabakov a Nárožný budou alternovat! Jak jinak? Rusky, česky, někteří diváci přijdou na obě představení, a že jich nebude málo! Budou chodit opakovaně na obě představení, to se dá očekávat. Ostatně, což může Oleg Tabakov každý týden zájždět do Prahy? Předpokládáme sukses, obrovský zájem! Jakkpak ne, když dramatizujeme pokračování Bratrů Karamazovských, které Dostojevskij nenapsal? F. X. Machonin oplakal rozpad Československa. Byl asi jediný. Nebo ne? Sen o mostu mezi Berlínem a Moskvou se rozpadl. Co kdyby alternoval nějaký Slovák? Marián Labuda nebo tak někdo? To by stálo za úvahu, ale já, Alexej, se alternovat nenechám, i kdybych měl duši vypustit! Jsem ještě mladý, a tak něco vydržím, ne jako věchýtkovití Fjodorové Pavlovičové, nejvíce mne ale v tuhle chvíli zajímá, kdo bude hrát Smerďakova? Co to vlastně znamená, ta „čtvrtá návštěva“? Vždyť Dostojevskij napsal jen tři! Tři návštěvy u Smerďakova, chodil za ním Ivan, teď přijde čtvrtá, čtvrtá návštěva u Smerďakova, ale Smerďakov je přece po třetí návštěvě mrtvý! Cožpak není Pavel Fjodorovič Smerďakov, syn Lizavety Smrduté a otce Karamazova (což vůbec není jisté, ale jsou tu jisté indicie a já jim celkem věřím), na konci románu mrtvý? Je spolehlivě mrtvý! Ale kdo ví, co má F. X. Machonin za lubem, všichni přece viděli, že s plynutím času si nedělá starosti, hned vpřed, hned zase vzad, ta plenta se stínovým divadlem je nástroj poněkud primitivní, nemyslíte? Ještě tak u Brechta, tam by se to sneslo, ale mně by spíš vyhovovalo recitační představení, všichni by seděli na židlích, povstávali a usedali, stále čelem k obecnstvu, autorské poznámky by četl rezonér nebo posel, sluha či herold, jak jsme to viděli v naší malé české Zeměkouli v představení Richarda Třetího!

Možná, že někdo by vybral jiné scény. Machonin záměrně vybral ty, které nikdo před ním nevybral. Tak tedy klášter. Proč? Aljoša přece na konci románu, který Dostojevskij napsal, z kláštera odchází a do kláštera se měl v nenapsaném pokračování nakonec po politickém deliktu vrátit! Dostojevskij hovořil o Aljošově »politickém zločinu«, což nemusí být zrovna vražda, ale vyloučeno to není; pamatujete, jak Aljoša řekl v rozhovoru s Ivanem »zastřelit«? To jako zastřelit statkáře, který nechal malého chlapce uštvat psy. Tak nějak to projektoval Dostojevskij, to má logiku: specificky ruskou, pravoslavnou logiku, jak jinak? Dějiny Ruska jako cesta z kláštera do kláštera! Také já prý odjedu do Ruska, povzbuzuje mne F. X. Machonin, my všichni tam pojedeme a budeme tam hrát KARAMAZOVY! Hrát, rozumíte? Budu hrát v Rusku! V Bolšom těatre nebo možná v Ma-

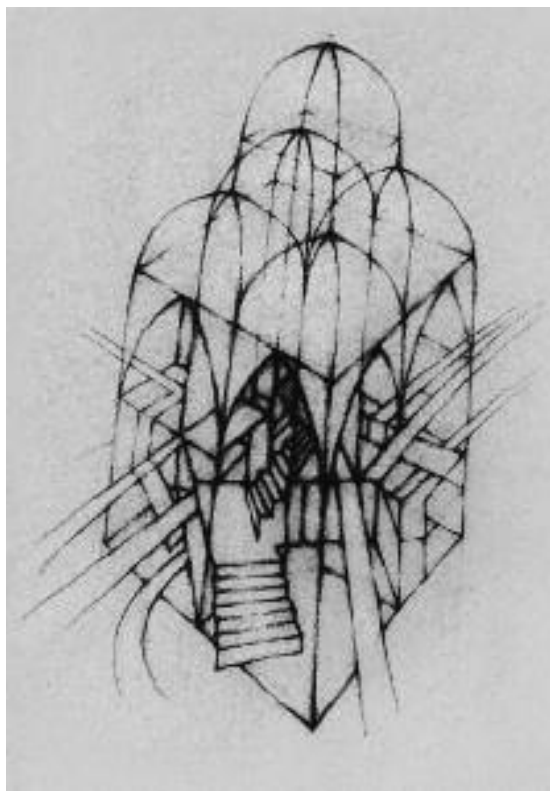
lém, případně v GUMu, ten je rovněž nedaleko Velkého... Proč vybral zrovna mne? Jaký já jsem Alexej? Raději bych hrál Ivana, dokonce Dmitrij by mi seděl

víc než Aljoša! Ostatně, je to čest hrát v Rusku! Vlast Dostojevského a Čechova, Češi milují Čechova a nedají naň dopustit, je náš, je to Čech, jsi náš, jsi Čechov, kdo neskáče, není Čech, hop-hop-hop, můj otec nenáviděl Rusy, nečetl Dostojevského ani Čechova, protože to byli Rusové, neměl žádný požitek ze hry sovětských hokejistů, kterým Západ aplaudoval, protože to byli Rusové, každá sportovní porážka byla proň osobní urážkou, za kterou se hodlal dříve nebo později pomstít, ale budoucnost mu nepřála... Perestrojka, smál se jizlivě, je směšná jako celé Rusko, co chtějí přestavovat na té své holé scéně? Zatímco všichni ostatní se zuřivě pídili po ruském tisku a literárních revuích, *Sovětská literatura* šla na dračku, byl to úzký profil, Popraviště znali z literárního časopisu a Děti Arbatu a všechny ty knihy, kdo nečetl Putování diletantů, byl nevzdělanec a nikdo se s ním nebavil, zatímco můj otec s pohrdlivým úsměvem shlížel na to hemžení imbecilů, kteří nevědí, že Češi stojí kulturně vysoko nad Ruskem, Bulat Okudžava ani Vladimir Vysockij ho nezajímali, měli jsme svého Kryla, svého Hutku a Nohavicu, zatímco Okudžava plnil v Rusku hokejové stadiony obecnstvem, zatímco Jevtušenko plnil stadiony a deset tisíc příznivců lyriky ho poslouchalo se zatajeným dechem, také Vozněsenskiij, ovšem... Naše tradice je jiná, říkával otec, kontemplativní, čteme si potichu verše svých Tomanů, Palivců a Halasů, ještě tak Viola, Noc s Hamletem v duchu antických rétorů, nemáme rádi Rusy, Němce, Maďary ani Poláky, Poláky pohrdáme, v tom se podobáme Dostojevskému, který jim sliboval rozkvět pod ochranou pravoslavného cara, s polským státem je jednou provždy konec, napsal Dostojevskij... A ve všem tom bábelu a blábolu můj otec se zdviženým ukazovákem, který připomínal mávátka, na němž visela oběšená a přetržená pěticipá rudá hvězda, zatímco na holé scéně, kterou si vysnil, se tyčily věže pravoslavných chrámů a v propadlišti pod scénou šumělo nerostné bohatství a ropa...

Byli jsme dva bratři. Já, Jiří, byl mladší, Jan byl starší bratr našeho společného otce, třetího bratra nemáme, to jen Machovec si vyzpomněl, abychom ho měli, že by to udělalo dobře reklamě na naše představení, ani věkový rozdíl mezi námi není čtyři roky, jak je tomu u bratrů Karamazovských, Dmitrij je o čtyři roky starší než Ivan a ten zas o čtyři starší než Alexej, můj bratr byl starší všehovšudy o rok a čtvrt, ale to stačilo, aby od našeho společného otce schytl největší rány, já se krčil v bratrově stínu a měl rád otce za to, že nemlátil do mne, vypadalo to, jako bych nenáviděl bratra a miloval otce, ve skutečnosti to bylo naopak... Když to otce popadlo, tloukl hlava nehlava, to nebylo nejhorší, horší bylo, když si počínal s rozmyslem, matka stála stranou a ustrašeně přihlí-

žela, bála se zakročit, nevěřím, že by ušel i matku, ale pruh gumy, kterému s gustem říkal býkovec, nechával na bratrově těle barevné pruhy, měl jsem rád otce za to, že mně pruhy nedělá, zbabělý, ano, ale vždyť jsem byl dítě, vždyť jsem byl zbabělý, jsem zbabělý, vždyť jsem dítě... Dnes vím, že to bylo trestné, i tehdy, za bolševika trestné, ale otec umřel bez trestu a oba bratry přešla jejich nenávisť, zaražení se dívali na mrtvého otce v rakvi, byl vystavený v krematoriu za sklem, opona jako na divadle, rozhrnulo se to a stáli jsme tváří v tvář mrtvému otci, už nezůřil, ale každým okamžikem mohl vstát a zabušit na sklo, díky kterému tu nebyl »hnilobný zápach«, jen vůně lysolu až k zvracení vlezlá konturovala molekulární děje, které se odehrávaly uvnitř kremačního terária... V myšlenkách jsme však otce nepřestávali obviňovat a bratr, který na tom byl hůř než já, vždy první na ráně, míval trestající sny, nechtěl se mi svěřit, bylo mu zle z toho, jak dlouho ještě po jeho smrti a jak surově otce trestal ve svých snech, svěřit se mi nechtěl, ale přiznal se, že mne nenáviděl za to, že jsem nebyl trestán, mne otec toleroval, Jana nenáviděl, proč, neumím pochopit, tak se stalo, že jsme k sobě našli cestu až v dospělosti, ale kdesi hluboko v našich srdcích dál odpočívala skrytá zášť, která se mezi nás vplížila v nerovném dětství... Pochopte: nebyla pro mne jiná cesta než uvěřit, že otec trestá spravedlivě! Nebyla, nebyla jiná cesta, pro dítě není jiná cesta...

Poslyšte o našem trápení s rudou hvězdou! Říkám: o našem, neboť to byla i trýzeň má, ačkoli se bezprostředně týkala mého bratra... Občas, když jsme vycházeli za město, šli jsme kolem kasáren, klasická kasárna v novogotickém stylu s věží, která se hodila k obraně objektu stejně málo jako celá naše armáda, měli jsme se bránit, říkával otec, který se v srpnu 1968 připravoval na mobilizaci, každým dnem očekával povolávací rozkaz, a když k žádné mobilizaci nedošlo (což musel z mnoha příznaků vědět předem), složil hlavu na ruce a plakal, celý se otrásal vzlyky, zatímco rodina stála v tichém úžasu kolem něho, bylo nám trapné, všichni tak nějak věděli, že to je divadlo, všichni ho podezírali, ale nechtěli v tu chvíli přiznat pravdu ani sobě, doba byla příliš vážná, příliš patetická, každý šaškovský výstup, vylhaný od začátku do konce, vykřikovaný na náměstí do davů, stmeloval a posiloval masy – on na mne mířil samopalem a já ho uchopil za hlaveň, ně streljat', volal jsem, my družja; když družja, tak družja, Rusák si nechal domluvit a uklidnil se – teprve později jsme v sobě našli odvahu přiznat si, že otec hrál divadlo, hrál ho ostatně dál se vši vážností, hrál ho setrvale před srpnem i po něm, před listopadem i po něm, všichni věděli, že takhle, přesně takhle se vrátil jeho otec, náš dědeček a matčin tchán, z mobilizace roku 1938, byl voják z povolání, podplukovník, položil čepici na stůl a rozplakal se, ostatní plakali s ním, měli jsme se bránit, ano, tehdy jsme se skutečně měli bránit, možná bych se nenarodil, kdyby byla válka s Němci, ale jaká škoda? Šli jsme kolem kasáren. Ohyzdná zeď natřená na zeleno, tmavý odstín, jaký mají vojenská auta, sovětská nákladní auta, na kterých bylo napsáno bílou barvou LJUDI, a uprostřed té zdi zářila rudá hvězda zdálky viditelná, Kainovo

znamení... Otec si uplival. Proč pliváš, tatínku (museli jsme mu říkat *tatínku*, chtěl to tak, vyžadoval to, poručil), řekl Jan, a otec pohrdlivě: Copak nevidíš? Co mám vidět, opáčil Jan, otec dobře věděl, že je barvoslepý, tu hvězdu, tu zkrvenou rudou hvězdu, opáčil, jakou hvězdu, opáčil, tak se podívej, řekl, nic nevidím, řekl... Pak už to šlo jedno za druhým. Pak už to šlo jako obvykle: usmyslel si, že naučí barvoslepeho rozeznávat barvy, podle matky byl neobvykle inteligentní, podle mne neobvyčejný blbec, je mi dobře, když to vyslovím, tenkrát jsem si netroufal, ach, ty blbče! Degenerovaný vole! Ale to je přece zelená, vykřikoval otec, kterého rozčilovala taková zatvrzelost, stejně posuzoval a odsuzoval levorukost, byli jsme oba přecvičení levičáci, já i bratr, ale to bylo to nejmenší... Bratr stál bez pohnutí a po tváři se mu koulely slzy jako hrachy. Matka stála a snažila se šepem naznačit, že není v silách barvoslepeho rozeznávat barvy, zná to z vlastní rodiny, já stál a nechápal, že bratr nevidí ten evidentní rozdíl, červená je červená a zelená je zelená, stál jsem na otcově straně, ale bratra mi bylo líto... Tenkrát u kasáren otec uzavřel celou věc větou, že závidí barvoslepým, kteří nevidí rudou hvězdu na zdi, ale to platilo jen pro zdi zelené, výlučně pro zdi zelené... Bratr se od té doby kasárnám vyhýbal, raději si zacházel, ale otec nevynechal jedinou příležitost, aby nás nevedil kolem, hlavně bratra, já mu byl šumák, se mnou nebyla sranda, takže když Jan ztratil červené letadélko, které mu zapadlo někam do trávy, otec mu obřadně vyt' al políček a potom jednoduchým způsobem, vlastním těm, kdo dobře rozlišují barvy, letadélko objevil a zvedl se země s triumfálním výrazem člověka, který si vždy ví rady... V září 1970 vstoupil bratr Jan do KSČ, v březnu 1990 do Jednoty bratrské. Od té doby mluví *jazyky* jako svatý Pavel a věří, že mu Pán

dopřeje hlavní výhru v loterii za všechna až dosud vytrpěná příkoří.

„Ne, pane režisére, nemám žádné vzpomínky, které by mi přibližovaly Aljošu.“

„Žádné?“

„Žádné.“

„To je divné.“

„Divné?“

„Každý z nás má přece aspoň jednu malou vzpomínku, kdy se mu otec z duše protivil? Neříkám, že ho musel zrovna nenávidět, to ne, ale prostě něco cítil jinak, rozumíte? Trochu, ale bytostně, rozumíte?“

„Trochu jinak, nebo bytostně?“

„Myslíte, že se to vylučuje?“

„Ano! To nejlepší a nejhlubší v člověku, to bytostně, jak vy říkáte...“

„Neříkám, že to je to nejlepší a už vůbec nehovořím o hloubce.“

„Ale což Aljoša nebyl hluboce věřící?“

„Ale to jsou jen slova, příteli! Němci tomu říkají *streng gläubend, přísně věřící*.“

„Ale Aljoša není žádný přísně věřící!“

„Vidíte? A jsme u toho! Co s námi dokáží udělat slova?“

„Možná bych měl jednu takovou historku...“

„Sem s ní!“

„Otec mne podezíral, že jsem si hrál s jeho fotoaparáty. Chtěl jsem mu dát čestné slovo, že já to nebyl (byl to můj všetečný bratr, jak jinak), podával jsem mu ruku, jak to kluci dělají, když si dávají čestné slovo, ale podíval se na mne pohrdavě a řekl, nepodávej mi ruku, nejsem nějaký tvůj kamarád!“

„Nebyl váš kamarád.“

„Ano, bylo mi to velmi líto.“

„A bratr?“

„Schytl to naplno. Ano, přitahovaly ho otcovy fotoaparáty, také nářadí v dílně, kterou si zřídil ve sklepě. Stačilo, aby jediný pilník nebyl přesně tam, kde měl být, a dostal nafackováno. Ne proto, že lezl otcí do nářadí, ale proto, že lhal, také bych lhal na jeho místě, jenže já mluvil pravdu a otec to věděl, mohl jsem si dovolit mluvit pravdu... Bratr byl barvoslepý.“

„A pak že nic nemáte!“

„To přece nic není.“

„Nám to bude stačit. Rozvíjejte to, pane kolego, a kouřit chod'te dál od divadla, sťažují si na nás!“

„Před budovou se nesmí kouřit? Ale to už je nekuřácký teror!“

„To není teror. Nekuřáci ve vyšších patrech si sťažují, že se pod košílkou (tím myslel průhledný plastový plášť, který kryje secesně-funkcionalistickou budovou našeho divadla) hromadí kouř a dusí je.“

„Dobrá! Budu na to pamatovat, pane režisére. Děkuji vám, pane režisére. Nashledanou, pane režisére.“

„Ještě moment... Co jste myslel tím, že bratr byl barvoslepý?“

„Nic, pane režisére. On je barvoslepý. Dědeček z matčiny strany nerozlišoval modrou a žlutou. Když se smrákalo, neviděl hvězdy na obloze, ani v noci je neviděl jasně. Černá je vlastně tmavomodrá. Ty hvězdy nám ale dávají, nemyslíte?“

Ve výběru scén se nemusíme shodnout: každý by vybral něco jiného! Zvlášť citlivý je případ s Velkým

inkvizitorem. Zařadit, či nezařadit? Ovšem, je to velkolepá scéna, Dostojevskij si zřejmě myslel, že papež nevěří v Boha, to se u pravoslavných nemůže stát, car věří v Boha celým srdcem jako každý pop, ne, Rusové nejsou skrytí ateisté, míní Dostojevskij, ale nezdá se, že by Ivan měl na mysli ausgerechnet katolíky, když vypráví svou alegorii o inkvizitorovi, Ivan nevěří v Boha, proč by z toho vyjímал ausgerechnet Rusy, to Aljoša má námitky, Aljoša protestuje, ruský Kristus vykoupí svět, ruský Bůh jej spasí, Aljoša, to jsem já, co by tomu řekl otec, kdyby znal Aljošovy názory, ale otec, ten by se mne zřekl, kdybych přijal roli jakéhokoli Karamazova, ještě dlouho po listopadu by se mne byl zřekl, veřejně, pokud možno, maminka se jen usmála, teď prý budu slavný, ale kdyby žil otec, říkala by, neber to, pro milosrdenství boží, nebo s tím člověkem nevydržím... Z manžela se postupem času stal »ten člověk«. Během času matka vypracovala celou antropologii, odvozenou z případu našeho otce, bylo to zvláštní a podivné Desatero, kterým jsme se bezvýhradně řídili, bylo to rozumné, ale jen v kruhu rodinném, venku jsme si dávali velký pozor, abychom nevyzradili nic z naší rodinné antropologie, platili jsme za spořádanou rodinu a že otec někdy křičel, nevidáno, i jiní křičeli, ostatně si dával dobrý pozor, aby příliš neřval, spíš syčel, ano... Dostojevskij znal dobře dílo Victora Huga, předlohou k postavě Velkého inkvizitora byl Torquemada, hrdina stejnojmenné tragédie, a tenhle Torquemada odsoudil za čtrnáct let, kdy byl ve funkci generálního inkvizitora, k upálení víc než 8 000 osob... Torquemada má spasitelský úmysl: upálení ohněm vede ke spasení duší smrtelných hříšníků, budeme-li upřímní, působí Torquemadovy tirády děsivým, ale strhujícím dojmem, velký básník nás dokázal přesvědčit o vnitřní pravdě své ohavné postavy... „*Sním o starodávném náboženství d'abla, jehož obřady se stále tajně provozují, a chápu drsnou terapii soudců v čarodějnických procesech*“, řekl Sigmund Freud, všichni v sobě nosíme perverzní jádro, všichni jsme v hloubi svých temných duší kanibalové, toho se Dostojevskij děsil: zrušte Boha a máte kanibalismus, ale tak to není, na uvolněné místo ihned nastoupí Bůh kanibalů, který upírá Polákům právo na vlastní stát a dovoluje žrát Poláky, všimli jste si, s jakým despektem hovoří Dostojevskij o Polácích? V Bratrech Karamazových jsou to samé nesympatické typy, paraziti, hráči a podvodníci, Mít'a zvedne Grušeňčina nápadníka do výšky a vynese ho za dveře jako odpadkový koš, ale v Zápiscích z mrtvého domu se Dostojevskij o Polácích vyjadřuje se sympatiemi, proč tak rychle změnil stanovisko? Ostatně to nebylo tak rychle.

„Já bych tam inkvizitora nedával, pane režisére.“

„A smím vědět proč?“

„Už tak tam máte příliš mnoho náboženských výjevů! Klášter přede mnou, klášter za mnou, a teď ještě inkvizice?“

„Ale Karamazovi jsou přece náboženský román!“

„Nejen náboženský, mistře!“

„Souhlasím! Ale na druhou stranu všichni ti, kdo odsouvají klášter a všechny tyhle motivy do pozadí, kdo se soustředí jen a jen na rodinné, psychologické, filosofické, sociální a já nevím jaké ještě problémy

našich bratrů v triku, dělají z Dostojevského textu ateistický román.“

„To slyším poprvé! Ostatně bratři byli možná čtyři.“

„Možná. Ale to nevěděl jistě ani Dostojevskij.“

„Myslíte?“

„Kdyby to věděl, napsal by to.“

„Myslíte.“

„Ostatně takový názor se už vyskytl. Podle kritika Bylinského jsou Karamazovi románem o cestě ruské společnosti k ateismu!“

„A co ten klášter potom? Klášter přede mnou a za mnou?“

„Nevím. To mne právě láká! Ostatně máte možná pravdu, s tím inkvizitorem. Machonin to v každém případě napíše, odzkoušíme si to! Vynechat ho můžeme vždycky.“

„Ale té zbytečné práce!“

„Nebude zbytečná... Zůstane v našem podvědomí a bude skrytě ovlivňovat náš prožitek a interpretaci textu. Možná zůstanou některé narážky, možná taková jako koláž vedlejších motivů. Ostatně jsme domluveni, že všechny sekvence, které budeme zkoušet, nahrajeme na filmový pás. Představte si takový dokumentární film: Co se nevešlo do Bratrů Karamazových!“

„Které Dostojevskij nenapsal!“

„Které Dostojevskij nenapsal. Budou to kilometry filmového pásu z našich příprav, diskusí a zkoušek. To je přece dobré, ne?“

„Navrhoval bych některé scény od Sněgirjovovů.“

„Před Iljuškovou smrtí, nebo až po ní?“

„Od každého kousek.“

„V každém případě hodlám zařadit Aljošovu pohřební řeč nad Iljušovým hrobem! Ten euforický pohřeb, to je *něco*, i opilý kapitán a slabomyslná matka, chci to zařadit jako retrospektivu před Aljošovým návratem do kláštera.“

„Souhlasím, ale opilého kapitána a slabomyslnou matku bych vynechal... Co mají ti dva společného s Aljošovým návratem do kláštera?“

„Jsou to Iljuškoví rodiče.“

„Zůstanou skrytí v našem hereckém podvědomí.“

„Možná. V každém případě to odzkoušíme, je to už skoro napsané.“

Toho se děsíme všichni: já, Alexej, nejmladší z bratrů Karamazových, podivín, který v sobě ukrývá jádro celku, jak píše Dostojevskij, tím se myslí Rusko, tím se myslí rodina i gorodok, Skotohony, ve vydání z roku 1965 čteme Skotohony a Skotobrody, chyba, překlep, u Dostojevského je Skotoprigoněvsk, musíme přece vědět, co budeme hrát? Bratři budou na Sibiři dost často vzpomínat na rodný gorodok, i když jim, zdá se, zrovna nepřišlo k srdci, ale vzpomínky na dětství a resentimenty, výčitky vůči mrtvému otci, i když ho žádný z nich nezavraždil, tu jsou, přežili si vždy vyčítají, že přežili, také otec Dostojevského byl zavražděn, ubit vlastními muži... To všechno způsobí, že bratři občas vysloví jméno městečka, kde se z dvou matek a jednoho otce všichni narodili, pokud bychom počítali i Smerďakova, byly by matky tři, všechny nějakým způsobem opustily své děti, ať už to chtěly nebo nechtěly, všechny je poškodily, i Aljošova zbožná matka, trpící božcem, což je podle Dostojevského typická forma nemoci,

my bychom dnes řekli „neurózy“ ruských žen, bitých a ponižovaných, snad jen koně trpěli víc než ony, a děti, samozřejmě, Dostojevského román je plný trpících dětí... Všichni se děsíme toho, že nakonec nazkoušíme kompletní Bratry Karamazovy, teď myslím ty napsané, Machonin není k udržení, měl by pevně a jasně stanovit X ve své rovnici o dvou neznámých, a režisér Machovec mu jde až příliš na ruku, proč ne, je to dobře zapláceno, našli se sponzoři, granty a mecenáši, najdou se i mesiáši, obávám se, možná ti dva, Machonin a Machovec, umřou dřív, než se jim podaří dát dohromady jedinou scénu z pokračování Bratrů Karamazových, což by možná bylo to nejlepší, co se může stát, nakonec z toho bude dvojpředstavení, už to tak vypadá... Je to drzost, psát pokračování Bratrů Karamazových, a ještě větší drzost nenapsané pokračování dramatizovat, »dramatizovat«, jak píše F. X. Machonin, potomek ruských emigrantů v třetí generaci, který se naučil rusky až ve škole, neznámá X v jeho rovnici je jeho vlastní mozek, »dramatizovat« nenapsané pokračování románu, to chce odvalu, to chce odvahu, opravdu odvahu a nic jiného! Měl jsem tu roli odmítnout, teď už je pozdě. Nejhorší ze všeho je skutečnost, že i mne už začíná chytat divadelní rapl. Začínám, zatím bohudík jen chvílemi, přemýšlet jako Aljoša, začínám se modlit, ne že bych se modlil k Bohu, modlím se jako herec, předstírám modlitbu, ale když předstírám, začínám věřit tomu, co předstírám, a tu přede mnou vyvstane ikona s Kristem nebo s Matkou Boží, nebráním se tomu, zapálím vonnou tyčinku a připadám si jako cvok, chvílemi se mi zdá, že je těžší nevěřit v Boha než věřit, a to neříkám proto, že bych měl nějaké náboženské sklony, byl jsem vychován jako ateista, jako bezvěrec a o Bohu jsem četl jen v románech, tak třeba u Dostojevského... Včera jsem si přinesl domů reprodukcí ruské ikony.

Ilustrace Roman Karpaš

MILAN EXNER, narozen 1950 v Liberci, kde také žije a pracuje, prozaik a básník. Absolvoval Pedagogickou fakultu v Ústí nad Labem, získal doktorát v oboru literárních věd na Filosofické fakultě UK v Praze, kde také absolvoval doktorandské studium a posléze habilitaci v oboru estetiky. Vydal knihy novel *Struktura štěstí* (1987), *A přece zázrak chtít* (1989), obsáhlý generační román *Svatoušek* (2002), další romány *Oblast stínu* (2005), *Zoufalství* (2006) a novelu *Lakuna* (2007), první v řadě zamýšlených tzv. „divadelních novel“. Z básnické tvorby: soubor pěti básnických knih vyšel 1998 pod názvem *Poesie Z. ArteMiss* (2002), *Kantova růže* (2003), *Hoch s myši* (2006) a *Onona* (2008). Z odborných prací: z oboru estetiky *Aktanty a nevědomí* (2002), z oboru hlubinné literární vědy *Struktura symbolična; Na příkladu románu F. M. Dostojevského Bratři Karamazovi; Příspěvek k evoluční estetice* (2009).

ROMAN KARPAŠ, narozen 30. 10. 1951 v Liberci, vystudoval Pedagogickou fakultu UK v Praze, obor výtvarná výchova. Zabývá se grafikou, kresbou a knižními úpravami. Měl více než třicet samostatných výstav, účastnil se významných mezinárodních přehlídek grafiky (např. *Triennale grafiky v Krakově* 1994, 1997, *Bienale grafiky Lubljana* 1995 ad.). Graficky upravil ke třem stovkám publikací. Od devadesátých let se začal věnovat též regionální historii a napsal několik knih. Roku 1998 spoluzaložil v Liberci Nakladatelství 555, přetřansformované od počátku roku 2001 v Nakladatelství RK a Knihy 555. Žije v Liberci. (www.romankarpas.cz; www.nakladatelstvirk.com)

Milan Hrabal
Rodinný výlet
 Z chystané stejnojmenné sbírky

Rodinný výlet

za první krávou
 za polem macešek
 pod třetí kupkou
 vidíš?
 jen nezakopnout:
 to stačí

Lesní divadlo

skála
 jako opona
 když herci šli spát:

větve orchestřišti
 rezavé šrouby
 venkovským zadnicím

letící pták nezpívá
 kejhá

lípy z návsi
 voní až sem

Chci už spát

ale v hlavě
 ropotí slova

jejich štěrk
 ucpává dech

s posledním střepem
 vyschne můj sen:
 o tvých očích
 se už víc
 nedozvím

Variace na známé téma

půl soboty jsme skládali uhlí
 měnili polohy a pozice

s lopatou ti to slušelo
 zuby zaťaté trochu našikmo
 jako při orgasmu

I když mě nechceš

kyvadlo
 udrží
 rytmus
 sklo v oknech
 tmu
 polštář
 tvar hlavy
 jen vlasy:

kde jsou vlasy
 a vítr
 co je rozevlál!

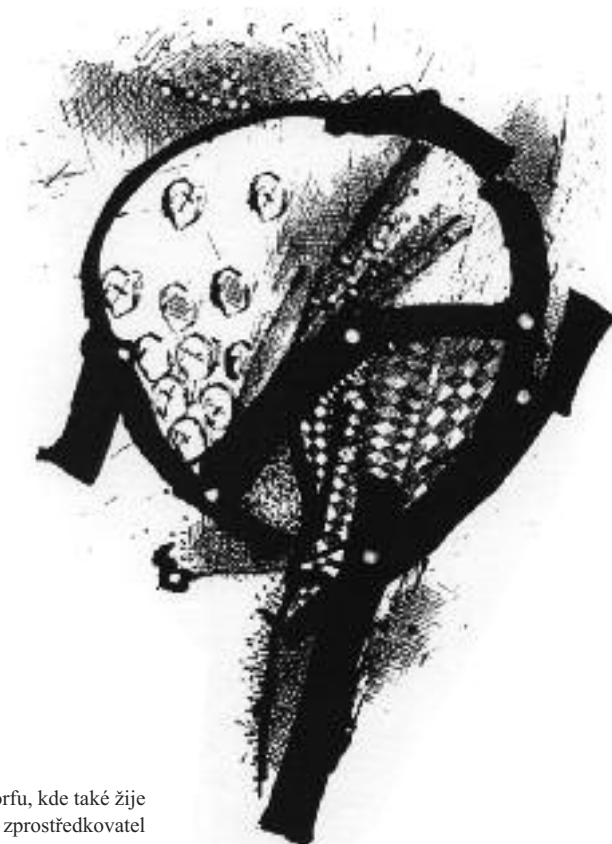
Obyčejná sobota

holčičky poskakují
 kolem pohádkového mlýna
 voda chladí psí tlapky
 na druhém břehu
 se nad hladinou prudce rozpouštějí kudrlinky
 vlasů nymfy
 a slunce zaseklé ve vysokém smrči
 štípe jemnou kůži
 starců i panen

Jestli tohle je ráj
 jaké musí být peklo?

(7. 7. – 1. 8. 2013 – 31. 8. 2014)

Perokresba Milan Janáček

MILAN HRABAL, narozen 1954 ve Varnsdorfu, kde také žije a pracuje. Básník, prozaik, překladatel, editor a zprostředkovatel české a lužickosrbské literatury. Byl ekonomem na učilišti energetiky a v letech 1991 až 2007 pracoval na Městském úřadě ve Varnsdorfu. V letech 1984 až 2001 vedl poetické studio Doteky ve Varnsdorfu. Působí v redakčních radách časopisu *Psí víno* a bulletinu Obce spisovatelů Dokořán. Podílí se na organizaci soutěží Literární Varnsdorf, Drápanda a festivalu Mezinárodní svátek lužickosrbské poezie. Vydal jedenáct sbírek poezie (např.: *Sólo větru* – 1981, *Čas pospíchá* – 1985, *Nepřetržitě zítřky* – 1989, *Nepokoje* – 1994, *Kamenná křídla* – 1995, *Cokoli proměnlivého* – 1997, *Na svatbu k Chagallům* – 2000 a další, některé v polštině a lužickosrbsčině), knížku krátkých próz a knížku pro děti. Z jeho knižně publikovaných překladů je nejvýznamnější antologie současné lužickosrbské poezie *Jazyk, jímž porozumíš větru*, edičně se podílel na dvou desítkách antologií a sborníků.

MILAN JANÁČEK, narozen 6. dubna 1938 v Blatné. Malíř, grafik, ilustrátor, herec, scénograf. V roce 1965 se z Varnsdorfu přestěhoval do Liberce, kde působil v redakci Severočeského nakladatelství. V roce 1966 obdržel ocenění v soutěži o nejkrásnější knihu. Graficky upravil a ilustroval téměř dvě stovky publikací. Připomeňme alespoň *Knihu o Jizerských horách* (1973), *Perníkovou chaloupku* (1981), *Každý večer s kočkou Lindou* (1992). Ve spolupráci s vydavatelem Josefem Vinklákem ilustroval na čtyřicet bibliofilských vydání většinou s originálními grafikami. Žije a tvoří v Liberci.

Vlastimil Vondruška

Jan Žižka a bitva u Grunwaldu

Z 1. dílu Husitské epopeje

Na rozhodující válečné střetnutí v Pobaltí se obě strany, řád německých rytířů i polsko-litevská unie, připravovaly velice pečlivě. Polský král Vladislav, je-

muž se podle jeho rodu přezdívalo Jagello, si opatřil žoldnéře doslova z celého křesťanského světa. Pod jeho korouhvemi nebyli jen Češi a Moravané, ale také oddíly rakouské, švýcarské a francouzské, jeho spojenec litevský kníže Vitold přivedl kromě Litevců i Rusy, bojovníky z valašského knížectví a dokonce i pohanské Tatary. Celé vojsko čítalo téměř třicet tisíc mužů, což byla armáda tak veliká, že nikdo z místních větší nepamatoval.

„Kníže Vitold má na území řádu desítky špehů,“ vykládal ve svém stanu po poradě u krále Jagella Jan Sokol svým hejtmanům. Většina Čechů byla zařazena do čtvrté korouhve svatého Jiří, ale někteří byli přiděleni i pod jiné velitele. „Podle nich je řádové vojsko sice o něco méně početné, ale tvoří je především těžká jízda. Manévruje však chybně. Velmistř Ulrich von Jungingen nemá příliš zkušeností a zatím drží jen pozice při hranicích. Oslabilo ho navíc to, že se proti záměru vést válku postavil jeho dosavadní spojenec velmistř livonského řádu. A král Zikmund, i když pomoc slíbil, ji jako obvykle neposlal.“

„Takže co hodlá Jagello udělat?“ optal se Sokolův pobočník Jan Žolava.

„Velmistř Ulrich von Jungingen požádal o odklad dvou týdnů, aby prý mohl dopřát čest evropskému rytířstvu zúčastnit se vymýcení pohanů. Tím mínil samozřejmě nás. Jagello mu vyhověl. Ani naše prapory nedorazily ještě všechny.“

„Čekáním nic nezíská,“ bručel nespokojeně Jan Helm, který velel početným jednotkám vyslaným samotným Lackem z Kravař. Byl sice zařazen do čtyřicáté deváté korouhve a Sokolovi z Lamberka tedy nepodléhal, účastnil se však všech porad, které Češi konali.

„Do tábora křížáků prý přijel i Kuno von Lichtenstein. Vybojoval si titul mistra meče, protože ho dosud nikdo v žádném turnaji ani souboji neporazil. Viděl jsem ho bojovat a raději bych zkřížil meč s ďáblem,“ upozornil s neskrývanými obavami dlouholetý Sokolův přítel rytíř Stanislav z Dobré Vody.

„Řádoví rytíři mají lepší výzbroj než Poláci, o Litevcích ani nemluví,“ pokračoval Jan Helm. „A mají více houfnic než my.“

„My jsme ovšem statečnější,“ utřel nářky Jan Sokol z Lamberka. Žižka stál mlčky stranou v houfu méně významných hejtmanů a poslouchal. Věděl, jak přepadnout družinu kupce, ale velkou bitvu zatím na vlastní oči neviděl. Bedlivě si proto všímal každého detailu. Nemínil být až do konce svého života jen lapkou.

Následujícího dne Jagello začal přepravovat své vojsko přes Vislu po mostu, který dal tajně zbudovat na lodicích. Tři dny trvalo, než dostal všechny své muže, koně a zásoby bezpečně přes širokou hladinu řeky. Před ním se otevírala cesta na řádové území.

Hodlal Ulricha von Jungingen zaskočit a rychlým pochodem zamířil k Marienburgu, který byl hlavním sídlem řádu německých rytířů v Pobaltí.

Jenže záhy se ukázalo, že Ulrich von Jungingen není tak nezkušený, jak si o něm Poláci mysleli. Vyslal jim vstříc oddíl, který se rychlým pochodem přesunul na břeh řeky Drwęca a tam postavil palisádové opevnění, zesílené řadou houfnic. Bylo jasné, že vojsko by se přes řeku dostalo jen za cenu obrovských ztrát, a proto Jagello vojsko otočil a velikým obloukem zamířil téměř až k pramenům řeky, kde ji mohl bez obtíží překročit.

Odtud vojsko pokračovalo v původním záměru a rychle postupovalo do nitra řádového území. Městečko Dąbrowno na stejnojmenném jezeře dobyl Jagello jediným prudkým útokem. Obyvatele nechal pro výstrahu pobít na ulicích i v domech a neušetřil ani ty, kteří se uchýlili pod ochranu chrámu. Dal zatlouct dveře kostela, jeho ozbrojenci ho obložili smolou napuštěnými svazky slámy a všechny uvnitř upálil. Zachránili se jen ti lidé, kteří na loďkách prchli na jezero a tam dva dny čekali, než vojsko odtáhne. To se stalo 13. července na den svaté Markéty.

Ulrich von Jungingen zanechal na ochranu Marienburgu tři tisíce mužů a se zbytkem svých sil spěchal přes Lubavu vstříc unijnímu vojsku. Rozhodl se, že jediným řešením je přímé střetnutí. Následujícího dne večer se vojska v jezernaté krajině Mazurska přiblížila na necelé tři míle. Řádové síly si vybudovaly tábor u Tannenbergu a ty unijní pod lesem u cesty z Olsztyna. Vše se chystalo na zítřejší bitvu.

„Dneska je svátek blahoslaveného Hroznaty,“ upozornil své druhy kaplan, který Jana Sokola doprovázel. „To je dobré znamení.“

„Ani se mi nezdá,“ zabručel mrzutě Žižka a ukázal k temnému sebozu. Nebe zakryly těžké olověné mraky a vítr zesílil, v nárazech měl takovou sílu, že lámal větve stromů. V noci přišla vichřice.

„Sakra, chytň to plátno,“ křičel Stanislav z Dobré Vody na své druhy, ale v hluku, který kolem vládl, mu nebylo rozumět. Vzápětí vichřice jejich stan strhla a plátno se vzneslo vysoko k temné obloze. V krátké chvílce bylo po táboře. Část stanů vichřice odnesla, zbytek byl potrhán a k nepotřebě.

„Viděli jste?“ upozorňovali polští lukostřelci, kteří měli stany vedle českých. Všichni hleděli nábožně k obloze.

„Jo. Máme po táboře,“ zabručel mrzutě Sokol z Lamberka.

„Tak se podívej,“ naléhali Poláci. Jeden se zvednutou rukou ukazoval na mezeru v mracích, jíž probleskoval svit měsíce. Kuzelem sinavého světla, který dopadal na zem, poletovaly kusy pláten a na zem vrhaly bizarní stíny.

„Tamhle je postava mnicha,“ ukazoval na podivné siluety rukou Polák. „Vedle je král. A co vidíš? Král shodil toho mnicha z měsíce. To je boží znamení. Zítřka zvítězíme.“

„Pěkné,“ opáčil Jan Sokol z Lamberka, na nebe se pořádně ani nepodíval. Spíše se rozhlížel po spoušti, jakou krátká vichřice nadělala. Pak nařídil svým mužům, aby se v první řadě postarali o koně a uklidnili je. Některá zvířata ržala strachem a snažila se dostat z ohrady.

„Jediné, co mne těší, je, že nepřátelé jsou na tom stejně. Možná ještě hůře,“ poznamenal Jan Žižka, když se s velitelem míjel. „My jsme tady přece jen trochu krytí lesem, ale oni jsou na otevřeném pláni.“

„Kdo nemá službu, spát!“ nařídil Jan Sokol. „Zítra nás čeká těžký den.“

Ozbrojenci poslechli a na mokré zemi hledali místo, kam by se mohli položit. Zabalili se do plášťů, zády se opřeli o sedla a snažili se usnout. Jenže před bitvou to šlo těžko. Většina pořádně oka nezamhouřila.

Ráno, ještě než pořádně vyšlo slunce, se polské vojsko rychlým pochodem přesunulo k vesnici Grunwaldu. Pohyb alespoň trochu rozproudiv krev v promočených a zmrzlých tělech. Tam už předešlého dne nechal Jagello v lese postavit několik provizorních kaplí, které jako zázrakem noční vichřici přestály bez úhony. Vojsku trvalo skoro hodinu, než se před kaplemi shromáždilo celé. Pro dvě korouhve byla vždy k dispozici jedna s několika preláty. Ozbrojenci zbožně poklekli, rytíři sňali z hlav přílbice a před sebe zabodli do země meče jako znamení kříže. Pak začaly u kaplí mše za vítězství. Jenže v jejich průběhu se začalo na pláni před Tannenbergem šikovat vojsko řádu německých rytířů.

„Vznešený králi, je třeba ihned šikovat vojsko,“ volal na Jagella litevský kníže Vitold.

„Je třeba dát bohu, co božího jest,“ opáčil důstojně polský král.

Vitold ho tedy nechal a alespoň své muže odvedl na plán pod lesem. Přitom zachmuřeně sledoval nepřítele. Střed německých těžkooděnců se rozmístil na nevysokém pahorku a byl tedy ve zjevné výhodě. Pokud by teď dal velmistř pokyn k útoku, nemělo by nesešikované polské vojsko nejmenší naděje na úspěch. Jenže Ulrich von Jungingen váhal.

„Bylo by hříchem zaútočit, pokud probíhá bohoslužba,“ vykládal s přesvědčením v hlase. Důvodem však byla i opatrnost. Nebyl si jistý, co by se stalo a zda nejde o úskok. Navíc měl méně mužů než nepřítel, a proto zvolil obrannou strategii. Útočit bylo přece vždycky povinností toho, kdo měl více mužů. Proto dal před své šiky rozmístit zátarasy a k nim postavil lukostřelce a střelce s kušemi. Sem také postavil své houfnice.

Česká korouhev svatého Jiří dostala místo ve druhé řadě na pravém křídle. Z jedné strany měla litevskou jízdu a z druhé polské rytíře, kteří tvořili střed bojové sestavy. První řadu vojska tvořili rytíři na koních s kopími v rukách, kteří stáli podle regule těsně vedle sebe, bok na bok. Jan Sokol z Lamberka byl jako všichni velitelé korouhví poctěn tím, že bitvu sledoval v osobní družině krále Jagella z mírného návrší, které obklopovali lukostřelci a elitní jízda polských těžkooděnců. Polský král se tam odebral až po mši, když se nejdříve oblékl do své honosné zbroje.

„A je to teď na mně,“ bručel mrzutě Stanislav z Dobré Vody, který musel osobně převzít velení nad českými a moravskými oddíly.

„Víš se, jak budeme postupovat?“ zajímal se Jan Žižka. Na hlavě měl přílbici a navzdory větrnému počasí cítil, že mu po spáncích stéká lepkavý pot.

„Bůh sud,“ krčil rameny Stanislav z Dobré Vody. „Ale je zřejmé, že my bitvu začínat nebudeme. To je věc těch vpředu. No, a pak se uvidí.“

Jenže nedělo se nic. Nad plání zavládlo napjaté ticho. Ani jednomu veliteli se nechtělo vydat pokyn k zahájení bitvy. Ulrichovi von Jungingen bylo s ohledem na to, jak postavil své šiky jasné, že musí nepřítele vyprovokovat, aby bitvu zahájil on. Proto vyslal k Jagellovi dva své rytíře, kteří mu podali podle dávného zvyku své meče a nabídli služby s provokativním dovětkem, že budou za něj bojovat, když zjevně nemá nikoho jiného, koho by proti řádovému vojsku poslal. Polští rytíři vyli hněvem, ale Jagello se vyprovokovat nedal. Přijal klidně oba meče a prohlásil, že je považuje za příslib svého vítězství.

Slunce pomalu stoupalo po obloze. Nicméně nakonec to byl přece jen Jagello, kdo bitvu zahájil. Zvedl ruku a zazněly fanfáry. Na to znamení zapělo celé vojsko chorál k Panně Marii a hned poté vyrazila do útoku lehká jízda. Ozvalo se několik tlumených výstřelů, ale záhy houfnice ztichly. Po větší průtrži mračen byl střelný prach zvlhlý a koule mnoho škod nenadělaly.

První velkou zteč vedli na pravém křídle litevští jezdci podporovaní tatarskými oddíly, kteří rozprášili německé pěšáky a zničili několik děl. Kníže Vitold odmítl ukrýt se za zády svých ozbrojenců, jak to udělal král polský. Na koni projížděl mezi prvními řadami svých mužů a povzbuzoval je k boji. Pomalu se hnuly i jednotky polských rytířů.

Vitold zatím rozdrtil jádro německé pěchoty a rychlým cvałem se stahoval se svými jezdci k nedalekému lesíku, protože proti němu vyrazili těžkooděnci, vedení pruským maršálem Fridrichem von Wallenrode. Byl to obávaný válečník a díky své pověsti i trochu samolibý. To, že před ním kníže Vitold ustupuje, považoval za samozřejmé. Drtivým útokem napadl zbýlé litevské a ruské oddíly, které zakolísaly, takže Vitold byl nucen povolát všechny své zálohy, aby se jeho šiky nerozpadly.

Do víru boje se tak dostali i Češi. Naštěstí stáli trochu stranou hlavnímu směru, kam směřoval klín pruských těžkooděnců.

„Držte linii,“ křičel ochraptělým hlasem Stanislav z Dobré Vody. Ale slyšeli ho jen ti neblížší. Do útoku totiž zavelel i Ulrich von Jungingen, a tak se hnul celý střed jeho armády. Linie boje měla v tu chvíli dobrých pět tisíc kroků.

Tlak na pravé křídlo byl tak silný, že se litevské oddíly začaly rozpadat a jednotlivé hloučky se obrátily na útěk. Ti, co měli koně, je zběsile štváli kolem mokřin, někteří do nich zapadli a raději tam nechali koně, než aby se dali zajmout. Pravé křídlo se hroutilo. To by znamenalo naprostou katastrofu.

Mezi těmi, kteří prchli z boje, byla i čtvrtá korouhev svatého Jiří. Když se to Jan Sokol z Lamberka dozvěděl, zuřil. Ihned poslal za jednotkami svého pobočníka Jana Žolavu, který ustupujícím Čechům hrozil, spílal jim, zapřísahal je, až se mu nakonec podařilo většinu z nich zastavit.

„Počkáme ale tady, jak se to vyvine,“ upozornil nesmlouvavě Stanislav z Dobré Vody. „Pokud je bitva ztracená, proč bychom tam měli padnout i my?“

Jenže bitva ztracená nebyla. Jagello na poslední chvíli nasadil zálohy, tři odpočaté smolenské korouhve jezdců, které dokázaly za cenu obrovských ztrát nápor mužů Fridricha von Wallenrode zastavit. V téže chvíli se do pastí dostaly korouhve, které pronásledovaly ustupující litevskou jízdu, protože je v boku napadli Poláci, ukrytí v lese. Šik německých rytířů se rozpadl a jednotlivé oddíly se pokoušely obloukem vrátit k hlavním silám, jenže to byla chyba. Řádoví těžkooděnci se dostali do bažin, kde většina z nich zahynula.

Ulrich von Jungingen s nevolí sledoval vývoj na pravém křídle, kde se nepříteli nejen podařilo útok jeho korouhví zastavit, ale litevská jízda, která se z různých směrů vracela zpátky na bojiště, postupně získávala převahu. Rozhodl se proto do bitvy vyslat svých šestnáct záložních korouhví.

Nebe se zatím znovu zatáhlo těžkými mraky a k nepříjemnému větru se přidal déšť. Ten na chvíli přerušil bitvu, což obě strany využily k přeskupení sil. Už takhle mokrá země byla kopyty koní rozrytá, rozbahněná, mokrá tráva klouzala. Oddíly jízdy, zaklíněné do sebe, měly jen minimum manévrovacího prostoru. Toho využil Jagello a přímo do středu bitvy vyslal polský pěší pluk. Jak se záhy ukázalo, byl to klíčový zlom boje. Pěšáci se snadno prolézali mezi těžkopádnými jezdci, obratně podlézali pod břichy koní a zdola dlouhými kopími a sekerami pobíjeli řádové rytíře.

„Tamhle je litevský kníže,“ ukázal rukou Jan Žolava před sebe, kde se na pravém křídle znovu rozhořel prudký boj. „Chcete přijít o všechnu slávu? Vpřed, pomůžeme Litevským.“

Mnoho mužů však zjevně nehořelo nadšením vrátit se do bitvy.

„Tuhle bitvu vyhrájeme. Čeká vás odměna, vy bastardi. Do boje!“ začali křičet i někteří hejtmani. Jan Žižka tasil meč a hloučku mužů, kteří s ním zůstali, začal vyhrožovat, že jim všem uřeže nosy a ohanbí, jestli se hned nevrátí do boje. Nakonec se podařilo českou korouhev přesunout zpět na bojiště. Žižka seděl na koni, ale více než aby si hledal soupeře, s nímž by zkrřížil meč, rozhlížel se po bojišti. Občas se vztyčil v třmenech a zaujatě si prohlížel řádové těžkooděnce, kteří zapadli do bažin a tam je pobíjeli polští pěšáci. Pak si všiml, že se jedné řádové korouhvi podařilo objet polský střed a v tu chvíli ukryli ozbrojenci, kteří obklopovali Jagella, královskou standardu, aby se nepřátelé nemohli ve vřavě zorientovat a zaútočit tam, kde byl král se svými věrnými.

Ulrich von Jungingen s obavami sledoval vývoj bitvy. Díky neustálému dešti připomínala krajina bahnitě kolbiště, na němž se pro zábavu konávaly na turnajích souboje prostácků. Obecenstvo se bavilo jejich nemotornými pohyby a tím, že padají do bahna a jsou jím obalení až po uši. Podobně vypadala i vojska obou táborů. Leč lehká polská jízda se pohybovala přece jen svižněji než řádové těžkooděnci a obrovské ztráty navíc působili polští pěšáci. Velmistr tolik pěchoty neměl a navíc dobře věděl, že v téhle fázi boje se na ně nemůže spoléhat. Proto dal zatroubit k ústupu. Jenže to už bylo pozdě. Těžká polská pěchota se probila středem řádového vojska a jeho šiky rozdělila na dvě oddělené skupiny. Litevský kníže Vitold zatím objel linii braniborských korouhví a zaútočil německým rytířům do zad. Řádové rytíři sice nebyli příliš zvyklí ustupovat, ale ten manévr ovládali. Jednotky se začaly ukázněně stahovat z bojiště. Právě v té chvíli se jednomu z Poláků podařilo hákem, který měl na dlouhé tyči, strhnout z koně na zem velmistra Ulricha von Jungingen. Okamžitě se na něj vrhli dva jeho druzi a sekerami ho ubili k smrti. Rychle po sobě padlo i několik dalších velitelů a to

Jezdec v mračné krajině, 20. léta 20. století, dřevořez, papír; 220 x 233 mm, Oblastní galerie Liberec.

*Jób, 1924, dřevorez, papír, 460 × 300 mm,
Oblastní galerie Liberec.*

definitivně zlomilo odpor řádového vojska. Část rytířů prchala v bezhlavém zmatku po pláních všemi směry, pronásledovaná litevskými jezdci. Velká část rytířů a téměř veškerá pěchota se stáhly do svého tábora, aby bránily zásoby a majetek. Spízní vozy, které tam postávaly mezi troskami stanů, rychle srazili k sobě a kola svázali řetězy, takže vytvořili provizorní hradbu, za níž se hodlali bránit.

Před vozovou hradbou se strhla krutá řež, v níž padlo více mužů, než během dne na bojišti. Nakonec se však podařilo polské jízdě hradbu polomit, když několik ozbrojenců podlezlo vozy a odstranilo řetězy, které je držely pohromadě. V té chvíli odkudsi vylétl zbloudilý šíp a s neomylnou jistotou zasáhl Žižku do oka. Vykřikl bolestí, rozhodil ruce do stran a svezl se ze sedla na zem. Vědomí však neztratil a bylo mu jasné, že ležet tu nesmí, jinak ho ostatní ušlapou. S námahou se zvedl a se šípem, který mu trčel z oka, si potácivě prorážel cestu skrze své druhy. Cítil strašnou bolest, ale se zaťatými zuby si razil cestu dál. Pak houfy kolem něj začaly řídnout.

„Bratře, to bude dobré,“ zaslechl jakoby v mlze kořejší hlas jakéhosi polského preláta. Kněží se boje účastnili samozřejmě rovněž, jejich povinností bylo modlit se a starat o zraněné. Většina z nich proto nosila s sebou brašnu s obvazy. Polák Žižku položil na zem, ránu prohlédl a s uspokojením zjistil, že šíp nepronikl hlouběji do hlavy, dokonce zřejmě ani nepoškodil kost. Rychle ho i se zbytky oka vyjmul, křesadlem rozdělal oheň a ránu vypálil. Natřel ji hojivou masťou, která zastavila krvácení, a pak ji obvázal. Pak vstal a pospíchal k dalšímu raněnému. Ošetření bojovníci se nechávali ležet na bojišti a odnášeli se až po skončení bitvy.

Jan Žižka měl štěstí, své zranění přežil. Několik dní ležel v horečkách, blouznil, ale nakonec se zotavil. Bitvu u Grunwaldu, jak ji nazývali Poláci, či u Tan-

nenbergu, jak jí pojmenovali Němci, polsko-litevská unie drtivě vyhrála, k zděšení celého křesťanského světa. Nikdo si až dosud neuměl představit, že by elitní oddíly křižáků mohly prohrát.

Ten večer, kdy Poláci dobyli tábor řádu německých rytířů u Tannenbergu, nechal král Jagello rozbít všechny sudy s vínem, aby vyteklo na zem. Obával se, že by se jeho vojáci zpili do němoty, a pokud by je křižáci napadli, nebudou schopni se bránit. Několik ozbrojenců jeho příkaz neposlechlo a byli proto na místě popraveni. Vína, zvláště červeného, bylo v táboře téměř sto sudů. Rudé louže, které stékaly po svahu z tábora dolů k cestě, daly vzniknout pověsti o potocích krve. Polovina křižáckého vojska v bitvě zahynula a většina těch, kteří přežili, padla do zajetí. Moc řádu v Pobaltí byla prakticky zlomena.

VLASTIMIL VONDRUŠKA, narozen 1955 v Kladně, historik, spisovatel, sklářský podnikatel, horolezec. Žije v Doksech. Po absolvování gymnázia vystudoval obor historie a etnografie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, vědeckou aspiranturu v Československé akademii věd ukončil v roce 1982. Působil v Národním muzeu v Praze a je autorem řady výstav a expozic. Od roku 1990 se věnoval podnikání, publicistice a literatuře. Společně s manželkou Alenou (je rovněž publicistka a spisovatelka) založil sklárnu Královskou huť v Doksech, kterou provozoval do roku 2009.

Dosud publikoval více než 50 vědeckých studií a článků o dějinách hmotné kultury, 15 knih vědeckých a populárně-naučných a 40 historických románů pro dospělé a několik knih pro mládež. Je autorem dvou divadelních her a filmu *Jménem krále*. Podle jeho románů vznikly tři rozhlasové hry, vydané rovněž na CD. Je autorem čtyřdílného naučného a dokumentárního DVD *Lidový rok*, v němž vystupuje.

Výběr z díla:

Pod pseudonymem Jan Alenský: *Příběhy o úkladech a intrikách, Případ plzeňských mordů, Falešný tolar*. Pod vlastním jménem Vlastimil Vondruška v nakladatelství MOBA Brno romány: *Dýka s hadem, Mezi tiárou a orlicí, Záhada zlaté štolý, Zdislava a ztracená relikvie, Vražda v ambitu, Prodáváči ostatků, Letopisy Královské komory, Vládcové ostatků, Fiorella a záhada mrtvého netopýra, Román o růži, Klášterní madrigal, Strana štěstí*. Ve stejném nakladatelství populárně naučné knihy *Intimní historie, Životy ve státech* (dosud vyšly 4 díly: 12., 13., 14. a 15. století). V letošním roce dokončil monumentální čtyřdílnou *Přemyslovskou epopej*.

Kromě literatury patří mezi jeho zájmy horolezectví (aktivně se mu věnoval více než 20 let), rekreační sporty, cestování, fotografie, štipání dřeva a jeho pes.

ERWIN MÜLLER (1893–1978), liberecký rodák, malíř a grafik. Jeho osobitá tvorba mezi pozdním expresionismem a novou věcností kopírovala vývoj na poli výtvarného umění dvacátých let 20. století. Jako absolvent vídeňské Akademie výtvarných umění se zapojil do spolkového života německy hovořících umělců z Čech, Moravy a Slezska. Kromě výstav Metznerbundu, které pravidelně obesílal až do roku 1944, spoluzaložil skupinu Oktobergruppe, s níž se identifikoval také formou podpisu (do signatury připojoval zkratku O. G.). Raná tvorba byla ovlivněna zážitky první světové války a ústí v konvolutu náboženských námětů. Vrcholná tvorba je spojena s figurální tvorbou v duchu nové věcnosti s náměty libereckých maloměšťáků. Po druhé světové válce mizí nejen jeho stopy, ale i tvorba v Naumburgu v bývalé NDR. Výjimečně dochovaný konvolut obrazů je spravován Oblastní galerií Liberec, do jejichž sbírek se dostal díky přátelství s malířem Jaro Beranem, prvním ředitelem instituce. Jedno ze stěžejních děl je možné vidět ve stálé expozici. (Anna Habánová)

Stanislav Kubín

Nové básně a osmý dopis Nathanielovi

Jako psa na vodítku

Žhoucím tichem popoháněn
A marností
Vést myšlenky jako psa na vodítku
V úporné snaze
Nabodnout vlastní srdce
Na hroty snů v zahradách mámení
A puzení k potulkám
V cizích snech
Sytit se jejich vláním
Jako cáry mlh větrem hnaných
Trpké postesknutí a odevzdání
Léty okraden
O všechny milostné doteky.

Ještě

Až do komůrky v podkroví
Do kouta plného pavučin
Jsme odložili lásku
Teď trápí mne ten trpký čin
A stříbrný hádek zlomyslně
Jed výčitek našeptává
Tu marnost toužení
Co chtěl jsem ještě si naplnit
V planém snažení

Tak v posledku
Láskyplně
Do rukou svých vzít
Tvé laskavé a mírné dlaně
Jako dvě loďky tiše plující
I spočívající v klínu odevzdaně
Tak ještě je zlíbat
K ústům přitisknout
Nebo na svou líc
Ještě, ještě pohladit je
Než budu řekou Léthé plout
Ještě pohladit
A pak už nic...

I proto snad

Voníš mi
Voníš
Léty spolu prožitými
A slova jež jsi nevyřkla
Jsem viděl ve tvých očích
Nevyřčené zůstalo
Že poražené stromy se neobjímají
Příliš připomínají
Horizontální břevno kříže
I proto snad
Když usíná den
Je tolik těžké
Udržet myšlenky na uzdě
Aby nepřešly v cval
Plašící sny

Stromy

Jsou lásky jako staré stromy
Košaté a bezejmenné
Bouřemi olámané
S prastarou
Popraskanou kůrou kmene
Jenž k obloze se pne
*... a nemusí to být za vichřice
vzdychnou a padnou
i v plném jasu dne*
Už nikdy nedají vlídný stín

Tmou přikryji se

tmou přikryji se
až k očím
a nechám plynout píseň za písni
tmou přikryji se
a tóny písni spolehlivě střeží
klid myšlenek
před vichrem a běsy
starostí
trápení a výčitek
jak mnoho nesplněno

a jenom vlna teskná
provane lehce srdcem

Tak

Jak léta plynou
a zvolna čas se připozdívá,
noci a dny nás minou
v otázce, kolik,
kolik lásky ještě zbývá.

Jak opar nad lesy
se tiše s jitem ztrácí
sen, co se stále vrací,
o jablku sen,
co bylo snadno, snadno k dosažení.
Tys však je neutrl
a dnes v dosahu už není,
co rád bys ještě ochutnal.

Tak mění se v matnou kdysi lesk
a na lože s tebou uléhá
tichá lítost
a lehký stesk.

Ten čas

Ještě ruce, ruce rozevřít
a pokusit se
čas co prchá,
dlaněmi prázdnými uchopit.
Ten čas,

Listopad, 1949, dřevoryt, 23,9 x 17,5 cm.

bolavý čas pusté tmy,
ten čas,
co se dnem se ztrácí,
ten těžký, dusný čas
i voňavý čas,
čas podvečerní,
kdy zvolna tichnou ptáci.

Třebas

Třebas jen
jako okamžik pouhý
jako sen,
na srdci rozprostři mi
své dlaně plné touhy.
Třebas jen okamžik pouhý
jako sen,
bych na srdce tvé chtěl
rozprostřít své dlaně plné touhy.

*Tak trochu teskně
mi v dlaních doznívá
melodie láskyplná
tvých boků...*

Ilustrace Hanka Krawcec

Tanvald, 1951, linoryt, 24,0 x 15,9 cm.

O smutku pozdních večerů

(dopis osmý člověku Nathanielovi)

Přichází naprosto nečekaně a nevyzpytatelně. Tupá bolest za hrudní kostí s výšlehy do levého ramene. Zachvacuje srdce a po chvíli a poznenáhlu jako odcházející čas se tiše proměňuje v jakýsi mlčenlivý smutek. Zvláštní smutek, který je prost tesknosti a lítosti. Smutek stmívání do tmy pozdních večerů, smutek nikdy nedosažených a nedosažitelných hvězdných výšin. Smutek z vědění, smutek Faustův, který nelze vyslovit. Je bolestivě mlčenlivý – tolik, tolik mu schází ta správná slova. Je obtížné, až nemožné nalézt vrbu ochotnou přijmout vše, co tíží lidskou duši a mysl – vše, co snad ani nelze svěřit člověku.

A přesto ti to vše vypisují Nathanieli s trochu zahánějícím pocitem alibismu – vždyť ty to nemůžeš říci nikomu dál. Možná ti jsou takoveto myšlenky a pocity cizí – když jsi seděl pod fíkovníkem, myslel jsi patrně nejspíše na to, co bude k obědu a zda tě druhý den zase najmou na práci ve vinici. A tak skrze tebe, mlčenlivého, vyslovuji své tiché a nesmělé přání. Přál bych si, Nathanieli, až bude slyšet tichý šum andělských křídel, aby moji blízcí zakryli zrcadla a bděli se mnou tu noc, která bude mou poslední. A aby neplakali, ale pozvali k sobě milé hosty – vzpomínky na všechny slunečné dny i na soumravné západy slunce. Vzpomínky na chvíle, kdy jsme se mohli láskyplně obejmout i jen si tiše stisknout ruce. Na chvíle, kdy v tichých usmiřováních z našich srdcí odplouvaly do nenávratna malicherné hněvy.

To je mé přání, o to prosím – naposled a beze slov, jež jsou zbytečná, bděte se mnou. Naše společné bdění bude předcházet očekávání toho, kdo se navrací ze svých cest. Vrací se ke svým a říká „nashledanou...“

Ze sbírky básní a esejů

Dopisy člověku Nathanielovi

STANISLAV KUBÍN, narozen 1943 ve Velimi, žije v Liberci. Publikoval od mládí, již za svého pobytu na odborné škole v Brně koncem padesátých let, kde se autorsky výrazně podílel na činnosti amatérského divadelního souboru.

V roce 1987 bylo zúročeno jeho přátelství s Miroslavem Horníčkem zrodem cyklu pořadů „Přijďte k nám pobejt“, na které navázaly cykly „Povídání o naslouchání“ a „Doteky – plochy poznání“. Na těchto pořadech se podílel (s M. Horníčkem) až do roku 1991 spoluautorsky a jako dramaturg. Od roku 1992 je už jediným autorem scénářů pro tato talk show, jichž do roku 2009 napsal více jak 150. Hosty těchto kontaktních pořadů byly desítky vynikajících osobností kultury, umění, publicistiky, vědy, medicíny a sportu. Je autorem řady literárních pásem a kompozic (např. *Lahodná vteřina*, *Letec a básník*, *Kam chodí vítr spát*), vydal čtyři básnické sbírky: *Dotýkání* (1999, 2002) *Čas zastavení – čas Perseid* (2003), *Klečící Bůh* (2003) a *Oblouk návratu* (2006). Napsal více jak 150 esejů *Epištolní a jiná zamyšlení* a také libreto literárně-hudební kompozice *Laudatio pro Antonína Dvořáka*. Je rovněž autorem desítek vernisáží výstav výtvarníků a také filozofických i polemických článků, především v církevním tisku. Spolupracuje s Českým rozhlasem a s redakcí náboženského vysílání České televize Brno, přispívá do Radia Proglas.

Irena Eliášová

Slunce zapadá už ráno

Úryvek z druhé kapitoly
stejnojmenné novely

Už se mi nechce žít. Nevím co si počít. Neměla jsem chodit do práce! Celý svět mi potemněl a zprotivil se mi. Udělala jsem to kvůli dětem, ale stihnul mě za to veliký trest. Můj muž na mně sice nic nepoznal, ale jsem těhotná. Otcem není on, ale sedlák.

Začíná to na mně vidět. Čekám dítě. Tolik jsem se modlila k Bohu, ale on mě nevyslyšel.

Je léto, červenec, veliká vedra. Muž pracuje na stavbě a domů chodí až večer. Každý den je zpitý pod obraz. A pak vyvádí. Děti se ho bojí a já už nemůžu, jsem celá zmlácená.

Zmítám se mezi dvěma světy. Doma se bojím manžela, v práci sedláka. Sedlák Vinco dělá na poli s koňmi a každý den mi nosí jablko. Dívá se na mě takovým způsobem... Jeho ženě se to příčí.

Už dlouho se necítím dobře. Celý den jsem ohnutá a žádá necítím. Domů chodím po západu slunce. Děti jsou doma samotné. Na štěstí se o ně Julka postará, uvaří a uklidí.

Vím, co si o mně povídají Romové v osadě.

„Marie má chlapa, spí s ním sedlák.“ To se o mě šušká.

Já raději mlčím. Jen dobrý Bůh ví, jak to bylo doopravdy. Stydím se chodit do kostela. Všichni se po mně otáčejí, tak raději zůstávám v neděli doma. Nemám si komu postěžovat, co mě trápí. Máma je daleko. Donesla jsem domů dětem koláče. Selka pekla a pár mi jich dala. Děti se na ně s chutí vrhly.

„Mami, nemáš ještě?“ ptá se Alžbětka.

„Ne, holčičko. Rozdělte si je, pro každého jsou dva. Já vám v neděli taky napeču.“

„Mami, uvařila jsem halušky, dáš si?“

„Ne, Julko, nemám hlad. Pro tátu zbylo?“

„Zbylo. Byla tady kmotra a zve nás v neděli na křtiny.“

„Která? Jolana?“

„Jolana. Půjdem?“

„Uvidíme, co řekne táta. Ale měli bychom, vřdyt by to byl hřích. Julinko, prosím tě, přilož do kamen, ať se ohřeje voda. Chci si umýt nohy.“

„Už jdu, mami.“

„A kde je Toník?“

„Je venku s dětmi. Neboj se, hrají si.“

„Musím vykoupat Janka. Pojď ke mně, ty můj chlapečku!“

„Mami, mami, tady máš děťátko?“ zeptal se a sáhl mi na břicho. Rozesmála jsem se.

„Ano, je tam malý chlapeček nebo holčička. Budeš ho mít rád?“

„Budu, ale to už pak nebudu tvoje děťátko?“

„Neboj, vřdycky budeš moje děťátko. Všichni jste moje děťátka.“

„Ale Julka ne, to už je velká holka.“

„I Julka je moje děťátko, i když je nejstarší, víš?“

„Mami, Miško mě mlátil, řekni mu něco!“

„Miško, je to tak?“

„Praštil jsem ho, protože utíkal k potoku.“

„Co to slyším, Janku? To nesmíš, utopil by ses, a co bych si bez tebe počala?“

„Už tam nikdy nepůjdu, slibuju.“

„Mami, táta jde!“

Muž se vrátil z práce. Podívám se na něj, zase je opilý.

„Proč topíte? Venku je hic a vy ládujete kamna? Kdo má

věčně štípat dříví?“

„Museli jsme zatopit. Já i děti se potřebujeme vykoupat.“

„Ty by ses furt jen koupala. Kvůli komu? Kvůli tomu svému sedlákovi?“

„Janku, co to povídáš, zase děláš dusno?“

„Nedělám dusno. Dej mi něco k jídlu a mlč, courou! Vrátil jsem se z práce a mám hlad.“

„Jen klid, hned ti nandám. Byla tu kmotra Jolana, zve nás na křtiny.“

„Kdy?“

„Tuhle neděli.“

„Dobře, vyčisti mi oblek a vyper bílou košili. A kdo bude hrát?“

„Nevím. Asi Lájoš, jako vždy. Kdo jiný?“

„A ty si oblečeš šaty, a jestli se budeš koukat za jinýma, zabiju tě! Budeš sedět vedle mě a žádný tancování, slyšíš, courou?“

„Plácáš nesmysly! Děláš ze mě špatnou ženskou, kdy už s tím přestaneš?“

„Já tě znám, se mnou spát nechceš, ale s jinýma bys spala!“

Není to s ním možné. Z očí se mi řinou slzy. Sedí za stolem, cpe se a říká tak hrozné věci. Děti všechno slyší. Nemá rozum. A nikdy mít nebude. Kdy už bude těm jeho řečem konec?

Je neděle a my jdeme na křtiny. Malému jsem koupila košilku a rodičům litr pálenky, na nic dalšího nebyly peníze.

„Mami, mám si vzít tyhle šaty?“ ptá se Julka.

„Dobře, holčičko, pěkně ti sedí a padnou ti.“ Moje krásná dceruška, už je z ní velká slečna! Oblékám malého Janka.

„Jaký ty jsi krásný chlapeček, maminka tě má moc ráda! Ukaž, dám ti pusinku!“

„Už jste konečně hotoví?“ hartusí můj muž. Sám se vyparádil jako nějaký pán.

„Však už jdeme. Nemusíš tak rvát.“

„Vlasy si stáhni do gumičky, Marie, nedělej ze sebe kurvu!“

„Jak chceš, hned si vlasy svážu. Ale povídám ti, Janku, ne že budeš dělat brajgl, ať nemáme ostudu!“

„O čem to mluvíš? Já si popiju s chlapama a ty budeš sedět jako přibitá, slyšíš?“

„Jak říkáš, tak to bude.“

„Zavři dveře a jdeme. Mišku, Tonku, pojďte se mnou! Marie, vzala jsi tu kořalku?“

„Vzala, neboj se.“

Kmotra Jolana je dobrá ženská, neroznáší řeči jako ostatní Romky. Má čtyři děti. Za kmotru pro malého si vybrali její sestru Marču. Nemám ji ráda, je falešná, věčně kuje pikle.

Vešli jsme k Jolaně do domu. „Dobrý den vám všem!“ pozdravila jsem. Je tu plno. Stoly se prohýbají pod spoustou jídla a pití. Jsou teprve čtyři hodiny a chlapi už mají naváto.

„Pánbůh vás přivádí. Pojd'te dál a posad'te se tady ke stolu.“

„Jak se sem vešlo tolik lidí? Takový maličký domek a tolik hostů. To teda nevím, Jolanko, jak budu dělat křtiny u nás, máme ještě menší domek než vy.“

„Jen se neboj, Marie, dobří lidé se vždycky vejdou“:

Jolana ví, jak člověka potěšit. Sedám si. Posadil se i můj muž. Hned se podává jídlo: polévka, maso, dokonce i koláčky Jolana napekla. Jsou to pěkné křtiny. Chlapi se nalévají. Mají dobrou náladu, už i tančují. Lájoš hraje na housle tak krásně, až srdce bolí. Ženské zpívají, všichni se dobře baví.

Najednou jsem se polekala. Ucítila jsem, jak se ve mně pohnulo dítě. V tu ránu jsem měla před očima sedláka Vince.

Co nadělám? Táhne mě to k němu. Představuju si, jak se se mnou miluje. Ucítila jsem jeho tělo a zachvěla jsem se. Jak bych chtěla být u něj! Co jen budu dělat? Bože můj drahý, stůj při mně! Zapomněla jsem, kde jsem, hledím do jeho modrých očí a poslouchám, co mi říká: Marie, miluji tě, jsi tak krásná. Marie, polib mě!“

„Pojď si zatancovat, Marie!“ volá na mě můj muž.

„Půjdu, ale pomaloučku, ucítila jsem děťátko.“

„Jen se neboj, budeme tančit pomalu, ty moje krásná ženo.“

Přišlo září. Děti jsou ve škole a malého Janka jsem dala na hlídání ke kmotře. Julka ho vyzvedne, až půjde ze školy.

Je ošklivo. Prší a na polích je pořád práce. Síly mi nestačí, ale musím vydržet. Selka řekla: „Všechno se musí připravit na jarní osení, půda se musí zorat.“

Musím sehnat peníze. Dcera půjde do Nitry do školy. Nedopustím, aby žila jako já! Můj muž si to sice nepřeje, ale já ho nebudu poslouchat. Moje holčička bude mít lepší život než já, bude z ní někdo, bude studovaná! Už tak je na ni toho hodně. Musí vařit, prát a dohlížet na děti. Je jí čtrnáct let a už má mládence, ale mě to netěší.

„Mami, můžu jít ven?“

„Julinko, poslouchej, já nejsem ráda, že chodíš s Dežim. Jsi na to moc mladá.“

„Ale my se jenom kamarádíme.“

„Já vím, ale pak se zamiluješ, co potom? Chceš mít zkažený život jako já? Chceš dělat služku gádžům i manželovi? Chceš, aby tě muž mlátil? Vážně tohle chceš?“

„Mami, víš, jak je těžké studovat? Sama neumíš číst a psát, nedovedeš si to představit.“

„Všechno jde, když se chce! A že neumím číst a psát, proč mě nenaučíte? Věř mi, taky bych si ráda přečetla knížku. Budu chodit do práce ještě v září a v říjnu a pak už budu doma, můžu se učit psát. Ne-trap se, holčičko, máš čas, láska přijde, všechno bude. Poslouchej mě, ty roky, které máš teď, už se nikdy nevrátí. Jestli tě má Deží rád, počká na tebe, a jestli ne, nestojí za nic.“

„A kde vezmeš peníze na školu, mami?“

„Nic se neboj, selka mi půjčí a já jí za to budu dělat na statku.“

„A jak to budeš dělat, až budeš mít miminko?“

„Pomůže mi Alžbětka. Všechno dobře dopadne, jen běž studovat. Uděláš mi tím radost. Dokončíš tenhle ročník a pak půjdeš do Nitry, platí?“

„Platí, mami, jak si přeješ. A co tomu řekne táta?“

„Tátu neposlouchej, nevidíš, co dělá? Jen pije a chodí za ženskýma. Copak ten myslí na děti? Jemu je takhle dobře, žije ode dne ke dni a všechno je mu jedno.“

„Mami, povídá se, že táta má milenkou. Viděli ho od ní ráno odcházet.“

„Vždyť já vím, a co s tím nadělám? Marná snaha. Snad přestane sám.“

„Mami, táta už jde. Pověš mu o té škole?“

„Uvidím, jestli nebude opilý.“

„Julko, co chtějí ti kluci u nás na dvoře?“ Muž přišel domů a hned řve.

„Deží chtěl, abych šla ven, ale já nepůjdu.“

„A proč ne? Jen se jdi pobavit.“

„Julka nikam nepůjde, na kluky má ještě čas,“ se strachem povídám manželovi.

„Dyť už jí je čtrnáct, tak co? Je to velká holka, do roka se může vdávat!“

„Jen přes mou mrtvolu, Janku! Moje dcera půjde nejdřív studovat. Teprv pak se může vdávat!“

„Cháchá! Co to meleš? Studovat? Chceš z ní mít gádžovku? Co to tu zavádíš za móresy? To ti naku-kal ten tvůj sedlák?“

„Nikdo mi nemusí říkat, co mám dělat. Moje dcera se nebude dít jako já. Všechny moje děti budou studované, to říkám já!“

„Zbláznila ses? Kde na to vezmeš peníze?“

„Musíš pracovat a peníze dávat mně, a ne je vyházet za milenkou, a bude dost na všechno!“

„Táta má pravdu: gádžové tě připravili o rozum!“

„Tvůj táta ani rozum nemá. Žije po staru, ale my musíme žít svůj vlastní život.“

„Neotírej se o mého tátu, nebo tě zvalchuju, slyšíš?“

„Ty dokážeš tak akorát myslet na to, jak mě zmlátit! Ale Janku, bude po mém: Julka půjde do Nitry do školy a basta. Na vdávání má čas, nekaž jí život.“

„Budiž, ať je teda po tvém. Ale musíš chodit dělat, i když jsi těhotná, zedníci málo platí. A udělej něco k jídlu!“

Uvařila jsem mu a už je klid, už nekřičí. Bolí mě záda, jsem už v sedmém měsíci, co nevidět budu rodit. Dneska se se mnou muž po dlouhé době nehádá. Jdeme si lehnout a ležíme vedle sebe jako dva cizí lidé. Otočí se ke mně zády a mně se myšlenky taky hned rozběhnou někam jinam...

Irena Eliášová

O kham zadžal tosarla

(začátek ukázky z 2. kapitoly v romštině)

Nakamav imar prada svetos te dživel! Na džanav so te kerel. Namištes kerd'om, sar gejl'om te kerel bu-ťi. Calo svetos mange ačhi'a kalo, nalačho. Kamás le čhavenge lačhe, no kerd'om baro trestos pre miro še-ro. Miro rom na prindžard'a pre ma ništ, ale me som phari. Užarav čhavores. Na mire romestar, le gadžestar. O per mange barol. Ajci man milonas ko Del-

na šund'a man avri. Hin linaj, julos, baro tat'ipen. Miro rom kerel but'i ko murara, avel khere pre rat. Sako d'ives hin ajso mato, páliš kerel nalače. O čhave daran, me na birinav, sa som mard'i.

Dživav maškar o duj sveti-khere darav le romes-tar, andre but'i le gadžestar. O gadžo o Vinco, kerel pre ma'la le grajenca, sako d'ives mange anel phabaj. Avka pre ma dhikel... Leskri romňi hiňi narado.

Đives pro d'ives mange namísto. O drikos dhukal, calo d'ives kopal'nav. Avav khere sar o kham zadžal. O čhave hine khere korkore, mek lače, hoj e Julka sa pratinel u tavel.

Džanav so peske pal mande vakeren o Roma ando taboris.

„Hin la Maria murš, oada gadžo laha sovkerel.“ Aj-si duma pal ma džal.

Me som cicho. Čak o gulo Del džanel sar oda sas. Ladžav man te džal andre khangeri, o Roma sap re ma dhiken, kurke som khere. Na som kaske te phenel, so mange pharo pro jilo. E daj dur kathar mande.

Avl'om khere, and'om le čhavege kolački. E gad-ži pekl'as, diňa man. Mire čhave lošaha chan.

„Mamo nane bhuter?“ phučel mandar i Alžbetka.

„Na, miri čhajori, rozđ'elnrn tumenge, savoreng po duj te avel. Me tumenge peká kurke tiž.“

„Mamo ta'dom haluški, kedava tuke?“

„Na, na som bokhal'i. Le dadeske ačhi'la tec hal?“

„Hin le dadeske. Mamo sas adaj i kirvi vičinel amen aver kurko pre boňa.“

„Savi? E Jolana?“

„Hat džaha?“

„Sar phenela o dad. Kampelas te džal, bo oda bi-nos, te nadžaha. Julka, mri čhajori, priker ande špar-heta, o paňi mi tat'arel, thová mange o pindre.“

„Imar kerav mamo.“

„A o Tonko jak hino?“

„Avri le čhavenca, ma dara bavinen pes.“

„Mušinav le Jankus te land'arel. Av ke ma, mro čhavoro.“

„Mamo, mamo adaj hin tut o ciknoro?“ phučel mandar a thovel o vast pre miro per. Asand'il'om.

„Ha, ciknoro čhavoro a bo čhajori. Kameha les?“

„Ha. U me imar navá tiro ciknoro?“

„Furt aveha miro ciknoro, ma dara, savora san mire ciknora.“

„E Julka nane, joj bari čhaj.“

„Hin jekphureder, ale hin tiž cikňori, džanes?“

„Mamo o Miškus man marel, phen leske vareso.“

„Miškus čačo phenel o Jan-kus?“

„Čhind'om les, bo našelas ko paňi.“

„Janku so odava šunav? Oda natomas. Taš'oha a pá-líš so kerava?“

„Na džav imar šoha.“

„Mamo o dada vel.“

Miro rom avl'a andal i but'i. Dhikav pre leste-pal'is hin mato.

„So avka labaren? Baro tat'ipen a tumen labaren ande šparheta? Ko ajci čhingerela o kašta?“

„Mušinas, land'aras le čhaven the me man land'a-rav, Janku.“

„Tu tut furt land'ares! Vaš kaske? Vaš o gadžo?“

„Janku so oda vakeres, páliš keres bida?“

„Me nakerav bida! Thov mange tec hal pro taňiri a ma vaker, lubňije! Avl'om andal i but'i, bokhalo som.“

„Lašhes. imar tuke thovav tec hal. Sas adaj e kirvi e Jolana, vičinel amen pre boňa.“

„Kana?“

„Ada kurko.“

„Mište, žužar mire gada, o gad parno. Ko bašavela?“

„Me na džanav. O Lajošis, sar mindik. Ko aver?“

„Ur pre tute o viganocis. A šaj dhikes pal o murša-mundarava tut! Bešeha paš mande a na kheleha! Šu-nes lubňije?“

„Trepines diliňipen, nalača romňa mandar keres, kana preačheha?“

„Me tut džanav, manca na kames te sovel, avreha suťalas!“

Nane leha modo, o apsa mange peren. Bešel pal o skamin, chal a vakerel ajse nalače alava, o čha-vora sa šunen. Nane les god'i. Šoha na ela! Kana ave-la leskere vakeribnaske vigos?

Ilustrace Raduše Chocholoušová

IRENA ELIÁŠOVÁ se narodila 3. 5. 1953 v obci Nová Dedi-na na jihozápadním Slovensku. Vyrůstala společně s osmi sou-rozenci a prožívala šťastné dětství. V deseti letech se rodiče odstě-hovali do Chrástavy a od té doby je v Čechách. Vdaná, tři děti, které jsou pro ni nejdůležitější na světě. Ke svému Romství se hrdě hlásí. Literatuře se věnuje od mládí. Vyšlo: *Naše osada, smut-ně, veselě i tajemné příběhy Romů*, v knize *Devla, Devla* jsou tak-é úryvky z její knihy, za které byla oceněna. Dokončena je po-vídková kniha *Cikánský život*, připravuje román *Rub a Lic*. Ukázky z novely *Slunce zapadá už ráno* jsou z chystané sbírky romských autorů. Je členkou Obce spisovatelů.

Cyklus Rohy dětství III, Nemoc a já, 2013, tužka, fix, akryl na papíře A1.

Totalitu knihy pro- spaly

na půdě a v přístěn-
cích domečku pod Du-
bovou strání kde žiju
s hodnou ženou a dvě-
ma dětmi. Už dva měsíce je chystám na cestu za čte-
náři zatímco v budoucím antikvariátu zedníci otlou-
kají starou omítku a betonují podlahy. Počasí je
nepřející. Jarní tání vystřídal noční mráz a pokosil
záhonek kvetoucích narcisů.

Na dvorku štěká pes. Kominický mistr Smítko
přistává s bicyklem u vrátek a jako pokaždé roz-
mlouvá našemu vlčákovi štěkání. Ten se může po-
trhat zběsilostí... Zakřikuje je oba ať nechají blbnu-
tí. Poslechne jen pes. Pan Smítko dál provětrává
hlasivky proč psi nemají rádi kominíky a jako důkaz
obnažuje nedávno prokousnuté hubené lýtko.

Zavírám psa do kotce *a ještě na řetěz k boudě* na-
řizuje vymetač komínů a teprve potom přeběhne
travnatý dvorek a za chvíli je na hřebeni střechy.
Dolů posílá křik že komín je prodehtovaný a potře-
buje vyvločkovat za dvacet tisíc. Po vymetení si se-
dne na schody a mluví a mluví abych mu dal zálohu
deset tisíc. Tahle obehnaná písnička ze mne dělá hlu-
chého dát mu peníze je s nimi ámen. Nastrká je do
automatů.

Loni na podzim tady byly hromady uhlí a dnes an-
tikvariát s třemi místnostmi a dosud vlhkou omítkou.
Přítel farář mi pomohl splnit životní sen za přijatel-
ný nájem ale dost daleko od středu města na konci
dlouhé kopcovité ulice. *To bude antikvariát pro vy-
trvalé čtenáře* řekli jsme si prorocky.

Josef Král

Láska na celý život aneb Paměti antikváře

Ukázka ze stejnojmenné knihy

První zákazník pět
minut po deváté. Ně-
mec s koženou brašnou
na řemeni. Marně shá-
ním do houfu německá
slova *zavazadlo odlož-
te abyste měl ztižené*

kradení. Zahrabává se do hromady knih i s brašnou.
Otevřenou! Nic nekoupil ale ani nezczizil hlídán oči-
ma na stopkách jaké mívají slimáci pronásledovaní
zahradníky.

Ani druhý zákazník není výhra v loterii. Hubený
stařík s rozhoupanou chůzí námořníka. Píše paměti
třiceti let průvodčírování vlaků křížem krážem re-
publikou. *Tutová bomba pane nakladateli zas ob-
noví čtvrté fronty u knihkupců!* Jak zjistil že mám
nakladatelskou licenci? Nejsem vstřícný v očeká-
vání budoucích potíží i když obchodnický bych měl
každého vítat úsměvem od ucha až ke dveřím jak
to doporučuje stará brožurka *Milionářem snadno
a rychle*.

Stařík shání prastaré Cliftonky a Buffalobilky. S po-
vzdechem sahám do tajné zásuvky pro dva vzácné
sešity když je slavný otevírací den. Jásavě je přitiskl
na ptačí hrud' a spěchá do sněhu. Druhý den přijde
zase a dalších třiatdvacet let nemine týdne aby se ne-
objevil aspoň jednou stále menší a průsvitnější a udý-
chanější naším kopečkem. Bude roznášet pomluvy
na jiné antikvariáty a jinde pomlouvat ten můj. Sta-
ne se velmistrem vymáhání mimořádných slev.

Mezi desátou a dvanáctou se dveře netrhnou přes-
tože padá sníh a cestička proházená od železných
vrat už není vidět. *Co je to za nápad, otevírat anti-
kvariát v takovém nečase!* vzteká se zavalitý mladík

Ukolébavka.

ořepáváje si kudrny jako ratlík. Knížky prohlížel důkladně chvílemi se i začítal při prudkém shýbání ke spodním regálům cinkal drobnými.

Za půlhodinu vizitýrování spokojeně odchází s *Faulknerovým Srpnovým světlem* vydaným za první republiky. Pospíchá usvědčit konkurenci z předražování netuše že si zadělává na potíže. Zanedlouho bude s velkým řevem vynesena majitelem před krám a upuštěna na dlažbu k velké radosti právníků větřících žalobu.

Sedím u zdi nahříván elektrickým radiátorem. Drahé teplo mě uspává cinkání zvonečku na otevíraných dveřích zase probouzí. Průhledem zasklenými dveřmi vidím sněhovou spoušť s padajícími lidmi a ječícími sanitkami.

Přicházejí kamarádi milí i škodolibí dva přiožralí udivení proč v tak slavný den nenabízím kořalku. Škodolibostí mezi nimi vyniká astrolog Marcel systematick na všechno. S kantorskou pedantností mi vypočítává co nepěkného mě čeká když si v šedesáti takhle zrychluju život. Ohýbáním prstů došel k osmému vykřičníku. Neslušná slova mi zevnitř buší do pevně stisknutých zubů až se drolí. S vševědoucím úsměvem odchází jakoby místo psíka měl na vodítku pánaboha.

Bouřlivý den se přehoupł do druhé poloviny. Ko nejšen moudrostí deseti tisíc knih podřimuje. Počínající soumrak přivedl slečnu ztepilou rostlou a vonící přirozeným ženským pižmem. Ptá se na mystiku. Vedu ji do druhé místnosti a pouštím napřed do uličky mezi velehory knih. Střídou gestikou drobných rukou zastavuje kymáčení světa. Listováním v tlustých foliantech zneškodňuje nášlapné miny špatné nálady co tu zůstaly po jiných.

Pozvedám stavidla výmluvnosti a krotím ruce aby se jí v nepatrném prostoru nedotýkaly a jen ji obletovaly jako jestřábi. Teprve při placení se naše ruce dotknou. Moje jsou horké a její ledové dvě tečky za prvním dnem antikvárního novorozence.

Holčička s blond'atými copánky

doprovázená babičkou ztěžka chodící po operaci kyčle vběhla do antikvariátu a hned u vchodu shodila sloupek knih. Babička se zapotácela úlekem... *Klárko ty mě utrápíš!*

Cítím její zoufalou touhu spočinout ještě ne v hrobě ale v posteli daleko od neposedné vnučky. Nabízím židli přidávám i polštářek aby se jí nesedělo tvrdě. *Maminka babičce přidává ještě igelit a do postele taky...* komentuje moji lidumilnost hláskem pořád jásavě zvonivým ale poměnková očka potemněla škodolibostí. Stařenka pozvedla kostnaté ruce ke stropu a tiše se rozplakala.

Chytil jsem malou trapičku za ručku a energicky ji vedu ke spadlým knížkám že je posbírám. *Maminka mi zakázala nechat se od cizích vodit za ruku...* cuká se. Pouštím ji tedy a knihy sbírám sám. Zhluboka dýchám jako bych se chystal k Ikarovu pádu potom namáhavě vzlétám k dalším odpovědím na desateré otázky. Rozkošné copánky poletují kolem hlavy jako hád'ata. Babička s oplakaným kapesní-

Embryo III.

kem v dlani Klárku vychvaluje dítě jí skáče do řeči křikem *já nechci být hodná!*

Otevřu leporelo abych jí přečetl o zlobivé holčičce která dostala za neposlušnost rákoskou na zadek. Babička podotýká že Klárka bude prvňákem až na podzim. *Ale některá písmenka už znám* a hned je slabikuje a tak dáváme dohromady jednoduchá slova.

Co všechno malá povídalka neprozradí! Zřetelně ji vidím v jejich rezidenci za dvacet miliónů obehnanou vysokou zdí s kamerovým systémem. Podobná kulečnickové kouli je posílána od tatínka k mamince a odrazem od mantinelu k staršímu bratrovi a odtud dalším š'ouchem s velkou falší k mladšímu. To už je blízko východu na rozlehlou zahradu kde kralují dva rozvrčení rottweileři.

Nad knihou s Ladovými obrázky prstíčkem ukazuje prasátko že zrovna takové nedávno tatínek upekl na zahradě pro hosty z Prahy... *ňam ňam mňam mňam...* usmívá se roztomilá hlavička s dvěma copánky a očima hlubokými jako tůň kde by se utopilo i slůně. Z pootevřených pusinky konečně jde ticho babička na židli podřimuje. Kdesi daleko duní svět a podemílá naše dobrá předsevzetí. O takových chvílích maminka říkala *proletěl tady anděliček...* a v duchu se modlila aby se k nám brzy vrátil.

Vesmír se rozpíná

a čas ho dobíhá takže máme dojem že nic nestíháme. Na uklidněnou přiložte ucho k antikvárnímu regálu a uslyšíte tikání červotoče jehož historie by stála za zaznamenání neboť je časomírou zániku.

Tlustého Balzaca u nás koupíte za dvacet korun ale stejně se nikdo nechce prodírat popisy oblečení a co kde v místnosti leželo či stálo nebo vlhlo a mlaska-

Čarodějův učeň.

lo. Stejně rozvěklé jsou krajiny s karavanami dialogů. Intimní scény naopak odbyté jako v současných amerických filmech kde se milenci zmítají pod dekami a kamera předstírá souložení.

Mezi zákazníky kteří se do antikvariátu během let naučili chodit i navzdory kopci jenž mnohé v půlce odláká odbočkou ke konkurenci mám nejraději chichotavé slečny. Špitají si do oušek trnou se v nadami o regály a někdy i o sebe prohrabují závěje knih a kupují *Tři kavalíry z Rudolfské Prahy*. Pěkné čtení o synech francouzských šlechticů co si k nám před třemi stovkami let přijeli vyhodit z kopejtky. Dostali se do stejných potíží s biřící jako mladí Angličané včera s policií Matičky Stověžatě.

Vracím na padesátikorunu dvacet a neodpustím si otázku *tři na jednu knížku? My jsme spořivé děvenky...* s chichotáním se sypou do májového rozkvétání.

Rychle chci zavřít aby mi neutekl oblak fialkové vůně co po nich zůstal ale do dveří se hrne s kočárkem boubelatá maminka. Chce pro chlapečka také obézního lepoporelo s fotografiemi zvířátek. Kdyby nezjišťovala jestli budoucí ochránce zvířat neleží v moku nerozbalovala by plínky a nesahala na jeho pindíka který se vztyčil a počůral *Jiráskovo Bratrstvo*. Koupila všechny tři díly aniž jsem ji musel příliš nutit.

Od rána jiskrného

a mírně větrného cestuju třemi místnostmi antikvariátu doplňuju knihy do regálů tichým našlapováním se snažím neprobudit včerejší starosti. Jsou zlověstně zauzlované jako klubko zmijí jen uštknout.

Kromě antikvariátu mám i distribuční firmu a nakladatelství. Přehrabuju se v dokladech o expedici

třista tisíc knih za tři roky probírám stohy dokladů faktur potvrzení rozčiluje mě mlčení grázlů co už při objednávce knih věděli že nezaplatí. Žaluji zimou prokřehlému nebi že ztrácím dlouholeté přátele. Honí se za milióny a nepočítají s křehkou tělesnou schránkou. Toník se po náhlé mozkové příhodě učí znovu mluvit a Bořivoj dořehtal jako *bílý kůň* v křivoklátských lesích.

Mladí mě považují za sedmdesátiletou vykopávku protože nechodím bos po žhavém uhlí ani neskáču po hlavě z mostu přivázan za nohy gumovým lanem a neznám své minulé životy. Vedou blouznivé řeči o čemkoli takže je často vnímám jako ukecanou megalomani.

Od dvanácti do dvou máme zavřeno. Svižným krokem procházím strmými ulicemi. Ve výkladech knihkupectví omračující lavina novinek ale začíst se není do čeho. Bestsellery vyráběné v kursech tvůrčího psaní. Není divu že tyhle rychlokvašky se za půl roku objeví na pultech Zlevněných knih za zlomek původní ceny. A stejně je nikdo nechce.

Běhal jsem po úřadech protože milión drobných živnostníků musí do státní kasy nanosít 120 miliard aby bylo co rozkrádat. Tentokrát jim nedám ani korunu daní protože jsem ve ztrátě! Na první vydání Krkonošské pohádky mám půjčeno tři sta tisíc. Naštěstí knížka se na knihkupeckých pultech ani neohřeje díky stejnojmenným večerníčkům v televizi a tak je z čeho splácet třicet tisíc měsíčně s nekřesťanským úrokem.

Jednání na finančáku dopadlo dobře. Statná úřednice středních let pečlivě pěstěná decentně vonící a nebývale laskavá mě propírala za pomoci počítače jehož obrazovka plná čísel se jí leskla v brýlích. Těch čísel bylo tolik že jsem se chvíli cítil bohatým. Byť jinde tak pronesu cosi vtipného ale tady jsem odpovídal jako když mám bolení zubů i břicha. Ano ne to se uvidí snad a kdyby. Všechno podmiňující co má čeština k dispozici.

Potěšila mě účastná slova abych brzy půjčku splatil a mohl platit daně když se mi tak dobře daří. Chtěl jsem něco říct ale jen jsem mávl rukou. Zeptala se obezřetně co jsem měl na jazyku. *Ale nic jenom se oháním po vose co přiletěla hodovat na třešních v mojí igelitce*. Ochutnání jsem jí nenabízel abych nebyl podezírán z pokusu o uplácení.

Neodolal jsem abych potom na liduprázdné chodbě nenechal v popelníku tři překrásně zralé třešně pro další čekatele daňových průšvihů kdyby snad potřebovali odbojné mávnutí rukou zdůvodnit přítomnost vos.

Včera jsem měl ve schránce doporučený dopis a marně vzpomínám kdy jsem podepsal převzetí. Zašel jsem tedy na poštu... ukazovali mi že to podepsala paní Macková a že sousedka podepisovat může. *Žádnou Mackovou neznám protože bydlíme na polosamotě* vrčím podrážděně. Musel jsem se dodatečně legitimovat protože mě podezírali že neznám sousedy. Přestože fronta netrpělivě čekající už zlověstně hučela řekl jsem narychlo přivolané vedoucí: *nepřeju si aby mi poštu nosil kdokoli náhodně jdoucí naším*

směrem. Mým křikem trochu zkotli ale to neznamená že se líná pošťačka polepší.

Na uklidnění si pouštím desku se Schönbergovou starozákonní operou a hned po prvních taktech volám s Mojžíšem *Ich bin alt...* zatímco zdivočelý národ se hrne za mladým Áronem k tancování kolem Zlatého telete.

Putování staré paní

za starým obrazem bylo kdovíjak spleťtější než za bloudila k nám do antikvariátu. V pozdním mrholivém odpoledni ji vnímám jako maják úzkosti bloudící světem. *Neptej se prosím proč milá přítelkyně.*

Od dětství ji mučí dávná vzpomínka na muže se spirálovitě točenými kozlími rohy. Shlížel na ležící nahou ženu pod svým trůnem. Takhle dávný umělec zobrazil alegorii zla. *Neptej se prosím proč.* Slíbil jsem že budu obraz hledat v knihách a na důkaz věrohodnosti jsem majetnickým gestem objel tři místnosti nařachané knihami. Někdy se prý zastaví až půjde kolem k doktorovi. *Neptej se prosím kdo ten čas určí.*

Drobný příběh měl pokračování následující den. Docházel jsem v mrholivé ulici ke známé křižovatce řízené světly a jako vždy si opakoval že není radno spoléhat na bezpečnost zelené i když řidiči odbočující vpravo mají dát přednost chodcům.

Jak vidíš myšlenky přízemní sebezáchovné a do toho příšerný řev sanitky zrovna když nám naskočila zelená. Kvílení dohasínalo mohl jsem tedy méně nedoslýchavým levým uchem zaslechnout *ten obraz už nehledám když jste mi všechno tak hezky vysvětlil.*

Včerejší stará paní! Společnou chůzi po kluzkých žulových kostkách jsme promlčeli v ostrém nasvícení čekajících aut. Teprve na širokém chodníku u Obchodního centra řekla že ji obraz tolik let strašil a přitom ho chtěla mít.

Obezřetně mlčím o pošetilé touze mít zlo pod dohledem! Přehmátl jsem francouzskou hůl do levé ruky protože se zastavila k rozloučení. Dlaň měla stařecky scvrklou ale teplou a modré oči bez úzkosti. Asi ne nadlouho. Vždyť patří k majákům co nasávají úzkosti světa. *Zeptej se prosím proč milá přítelkyně a já odpovím. Aby nás probouzely z netečnosti.*

Psaní jako plynutí mraků

s neustálým přeskupováním do nových tvarů v naději že lidé hluboko pod nimi zvednou hlavy. Nebeská vernisáž se obvykle ohlašuje hřměním to jsou mraky těhotné vodou nejzajímavější. Prší na keře zlatého deště kvetoucí jarní naději i na žulu vychladlou před milióny let. Chodci vraženi do zvednutých límců rychlí krok. Pod střechou si libují *ani psa by tam dnes nevyhnal* a pes ležící v pelechu se třese strachem.

Zkouším psát nově zrušením interpunkce mezi tečkami. Doufám že i nejdelší věty bude možné číst na jedno nadechnutí a tečka bude sedátko pro odpočívnutí poutníka. Chci se tak dostat blíž k hudebnosti jazyka a k přirozeným rytům vlastního těla.

Nerovný dialog.

Zaposlouchej se do tlukotu srdce *milá přítelkyně.* Cítíš jak se chvěje v dlani? Zadrž dech aby ses mohla nadechnout žiznivěji a zahnat strach z udušení. Tudy vede cesta k dialogu *hádal se duše s tělem* ale ne v rozverně podobě známého písničkáře. Je to téma antické tragičnosti. Lidé to začnou chápat až na sklonku života a ještě ne všichni.

Od dětství vím že pocházím z dvojčat ale teprve napsané mi probudilo duši zahřměním. Od té doby třicet let hledám sestřičku v ženách procházejících mým životem. Ve chvílích důvěrného svěřování nás to naplňuje něžností nad nadcházejícími chvílemi. Občas mě přepadá sentiment mramorových holubiček s vyvrácenými krčky na náhrobcích. Mařenka žádný náhrobek neměla žila jen čtrnáct dní a její hrobec s dřevěným křížem se propadl. Maminka neměla na zaplacení. Táta byl v plné síle čtyřicetiletého pijana a před sebou měl ještě osmatřicet let života.

Maminka často říkala *kluku po kom máš takovou tvrdohlavost? tohle v našem rodě nebylo...* Nikdo z jejích deseti bratrů a sester nežije aby mi vyprávěl o její největší lásce tak veliké že šla za rakví milého jako černá družička zahalená do černého se zlomenou černou svíci v ruce štihlounká teprve nedávno odrostlá dětským střevíčkům kdyby nějak měla a nechodila většinou bosa. Pohřební průvod za ní trnul nad takovou opovázlivostí.

Doma ji táta zbil holí hlava nehlava a jen matka vlastním tělem zabránila vraždě z pominutí. Mamince bylo šestnáct v prvním roce po strašlivé světové válce třináct let před mým narozením. Nemám se koho zeptat. Všichni vymřeli zmizeli z doslechu.

Neumím si Mařenku představit jako osmdesátiletou stařenu mladší jen o dvě hodiny. Fantazii raději držím na krátké uzdě jako divokého koně. Paul Klee

kdysi dávno si zapsal do deníku: *Má vroucnost je spíše vroucností mrtvých nebo nenarozených.*

Vroucnost je slovo zřídka dnes používané. Marně vzpomínám kdy jsem byl naposledy vroucí. Snad ráno před týdnem při vaření čaje. Důkazem je moje opářená pusa.

Obrazovku počítače zaplácla

hned poránu webová stránka České policie a vyhrožovala že když do dvou dnů nepošlu na jisté konto dva tisíce budu trestně stíhán za přečiny uvedené pod body 1–5. Nešlo s tím hnout a tak jsem zavolal technika. Přijel do hodiny a můj úlek rozptýlil sdělením *to je nový trik čínských darebáků, takhle si přijdou na pěkné peníze!*

Copak je někdo tak blbej, že to zaplatí? divím se jako jelimánek.

Policie se lekne každý člověk... řekne mladík. Usazuje se do mého křesla a rozbaluje náčiní. Za třemi tečkami se významně odmlčel. Snad si nemyslí, že jsem se lekl? Proč bych se lekal? Copak nemám čisté svědomí? *Samozřejmě že nemáš...* ozval se tenký hlásek v hloubi těla. To se probouzí duše dospávající nedávné ponocování.

S jakými potížemi jsem ji včera přesvědčoval, aby se zúčastnila psaní dopisu přítelkyni. Vymlouvala se důvody jež zapsány by zaplevalily asi deset stránek a tak jsem začal bez ní a už dopředu se vztekal že to bude k ničemu jak to znám z přemnoha dřívějších pokusů.

Stále mi nedává klid myšlenka o NELÁSCE která se táhne našimi životy. Je to téma ošemetné a obrovských rozměrů dokonce jakoby zapovězené. Člověk se s ním ale musí do konce života vypořádat. Chystám se o tom s Tebou rozmlouvat až seberu sílu a hlavně odvahu... Je to téma příliš jemné vratké bolestné. Možná nevyslovitelné... Těším se na Tebe dlouho neobjevený příteli.

Božemůj... jak Ti rozumím! Přečetl jsem Tvůj nedlouhý dopis koncem hodiny duchů po půlnoci. Hvězdnou oblohu mi nahrazovala obrazovka počítače kde zběsilý tok elektronů vnímáme jako jas. Jakmile potěměla kliknutím jsem obrazovku zažehl a takhle třikrát za sebou aniž jsem na něco myslel. Někdy jsou chvíle kdy lebka vnitřkem připomínající klenbu středověké katedrály je prázdná jako tykev připravená k vydlabání strašidelné masky.

Duše měla dost času vylézt z úkrytu jenž důmyslností připomíná Kafkovo Doupě. Často jí domlouvám že se nemusí schovávat proč přede mnou? Copak nejsme přátelé spojeni na celý život jedním tělem? Zasměje se odletí daleko z mého dosahu a teprve odtamtud vyčítá kolikrát za mlada prosila abych ji tolik nezalejval alkoholem a sexu bylo taky nadmíru zatímco duchovna špetka.

Když chce být hodně zlá tak křičí jak se to léty naučila ode mne že moje pozdní smířlivost je vynucená stárnutím. Někdy dokonce vyhrožuje vzbouřením sedmi miliard duší a to pak my lidé uvidíme co na-

stane. Směju se *založíte komunistický stát kde nebudou peníze a každý dostane zadarmo co bude potřebovat aby neumřel hladem?* Mlčí a tak dodávám *pamatuješ jak nám takový pitominy vtloukali v padesátých letech do hlavy?* Pořád mlčí a tak ji škádlim: *nechodila jsi za školu když seš neviditelná?* Ani na to uražené veličenstvo neodpovědělo. Potom jsem se bál usnout jestli se nechystá natrvalo opustit moje tělo.

Neumíš si představit milá přítelkyně s jakou radostí jsem ráno vstával. Hned jsem si svatosvatě slíbil že už nikdy naše spory nepoženou do extrému. *Hádala se duše s tělem* se hezky poslouchá jako rozverná písnička ale v praxi to je vytí smečky vlků v honbě za kořistí. Připadám si jako bych pannu sváděl k hříchu když chci abys mi psala a tajemné fluidum základ veškerého života proměňovala ve slova napsáním zkamenělá.

Jako vždy to přeháníš s chválou mých textů. Je to pouze sled náhodných vět hledání klíče k otevírání duší. Můj starý kocouří kožich rozvalující se v těsné blízkosti krbu málem přihořívá a tak musím kousek dál ale ne z dosahu tvé láskyplné ruky.

Letní program máš skvělý. Místo psaní živý styk s blízkými a přírodou – zázračnou obnovitelkou. Místo černých písmen vyskakujících z počítače mlčenlivé doteky. A pokud nějaké psaní tak jenom v duši anebo na vodu jež slova promění v plynutí.

JOSEF KRÁL (nar. 1933) pracoval do roku 1968 jako novinář a historik. Výsledky archivního výzkumu o protinacistickém odboji za II. světové války shrnul v knize historických reportáží *Parašutisté* (1967), kterou výrazně přispěl k boření legend o odboji. V období komunistické normalizace, kdy mu byla znemožněna vědecká a publikační činnost, psal v ústraní: *Hranaté míčky s hřebíčky I.–II.* (samizdat 1984) a *Střemhlavý let v kleci*, básnické prózy a záznamy rozhovorů s Bohumilem Hrabalem (samizdat 1988). Knihy ilustroval svými obrazy. Publikoval i v *Čítance samizdatové a exilové literatury II.* (SPN 1991). V roce 1991 založil soukromé nakladatelství KING a o dva roky později stejnojmenný antikvariát. Kromě psaní se již třicet let intenzivně věnuje výtvarné tvorbě netradičními metodami.

Samostatné výstavy

1989 – Naivní divadlo v Liberci (monotypy). **1993** – Malá výstavní síň v Liberci (grafika). **1997** – Malá výstavní síň v Liberci (obrazy). **2003** – Malá výstavní síň v Liberci (obrazy). **2008** – Galerie U Rytíře v Liberci (fotografie Lidé a svět šedesátých let). **2012** – Galerie AMB Hradec Králové (laserová grafika). **2013** – Galerie U Rytíře (Malování jako alchymie, 90 obrazů, průřez tvorbou posledních třiceti let). **2014** – Galerie CFA + H Liberec (Malování jako zpovídání, nové obrazy).

Zúčastnil se také několika kolektivních výstav.

Milena Králová

Co jsem ještě dělala..., maminko?

Věnováno všem maminkám a tatínkům.
Jejich odpovědi si neseme do dospělosti.

Jako malá jsem ráda poslouchala maminku, když vyprávěla příhody mého batolecího věku. Většinou v kuchyni při spracování prádla. Tehdy se ještě „štupovaly“ díry v ponožkách, látaly bavlněné punčocháčky. Na dně kufríku s šitím a papírovými střihy měla uložený Můj památníček ilustrovaný roztomilými kresbami malířky Kvěchové. Úhledným krasopisem do něj zaznamenávala narození první a později druhé dcerky, jejich příhody. Dochovaly se tam i pramínky našich vlásků, tmavý a světlý.

Za svého života nám maminka památníček jen nerada půjčovala. Věděla, jak dopadají oblíbené pohádkové knížky v rukách dětí. Dobře udělala, vzácná památka přetrvala dodnes. Prvorozená sestra Jana vlastní originál, já jeho věrnou kopii. Maminka by měla radost, jak jsme se podělily. Ani jsme se o deník nepopraly, jako kdysi o hračky.

Ve stáří se vzpomínkami vracím do dětství s věčnou otázkou: ... *a co jsem ještě dělala, maminko?*

Zdá se mi to? Znovu slyším mamčin hlas.

Jak ses nám ztratila...

Narodila ses v Českých Budějovicích. Tvoje starší sestřička Jana v Ústí nad Labem, kde jsme před válkou jako ztrousedlíci žili. Po zabrání pohraničí Hitlerem jsme utekli do jižních Čech. Když ti bylo šestnáct měsíců, Janička onemocněla chřipkou. Já

jsem musela něco vyřídit ve městě. Tak jsem vás nechala o samotě. Janu s obkladem na krku na gauči, tebe pro jistotu obklopenou hračkami, na podlaze v kuchyni. Jen

tam se topilo ve sporáku. Za války se muselo šetřit i uhlím. V přízemí jsem řekla paní domácí Lídě, že budu hned zpátky. Při návratu jsem už z chodby slyšela Janin nemocí chraptivý, naříkavý hlas. Otevřela jsem, a byl to pohled pro bohy! Ty jsi byla celá černá, nejvíc kolem pusy. Usípaná Jana mi hned žalovala: *Já jsem na ni pořád volala, Milenko, nejez uhlí, proč mě neposloucháš?*

Ve dvou letech už jsi byla jako šidlo, někdy se však s tebou dalo rozumně mluvit. *Milenko, povídám, jdu do sklepa pro uhlí.*

Naklím Alenku, odpověděla jsi. Tvoji oblíbenou panenku, pojmenovanou po kamarádce ze sousedství. Vzala jsem kbelík, běžela dolů a pak nahoru, všechno v jednom letu. Kuchyň byla prázdná, ložnice taky, koupelna i záchod jak by smet. V té době jsi dosáhla na kliku a opatrně jsi slézala i schody. Úplně se mi vypařilo z hlavy, jestli byly dveře kuchyně zavřené nebo otevřené.

Seběhla jsem o patro níž. *Lido, ztratila se Milenka, není tady?*

Ani nebyla..., divila se. Protože byla taky maminka, chápala, jak mi je, odstavila z plotny vaření a propátraly jsme celou vilku od sklepa po půdu. Nic. Já

jsem celá ubrečená chodila i po břehu nedaleké řeky Malše, volala: *Milenko, Milenkoóó!*

Zdálky se blížila mužská postava. Tatínek se vracel z práce. *Co tu vyvádíš, a proč jsi tak nalehko?*

Před polednem se ztratila Milenka, teď jsou tři a už jsme s Lídou hledaly všude. Musíme pro četníky, já už to nevydržím!

Pojď domů, k vodě určitě nešla v téhle zimě. A vůbec, podívala ses na dvůr a zahradu, jestli tam nejsou její stopy?

Pravda, všude ležel sníh a to mne při zmateném pobíhání nenapadlo. Logická úvaha táty rovněž zklamala, nikde nebyly žádné dětské šlápoty. Navíc mu ještě nedošla vážnost situace, protože se těšil na pozdní oběd. Seděli jsme potom všichni tři v kuchyni domácích, já jsem plakala, tatínek, mimochodem velký čtenář detektivek, chmuřil čelo přemýšlením, když se nad námi z chodby ozvalo: *Sálová, po mě utíť!*

Vyběhli jsme nahoru. Stála jsi rozespalá ve dveřích, v nočníčku za tebou trůnilo hovínko. Jak mi tenkrát vonělo! V kuchyni pod pultíkem se zrcadlem a umývadlem zbýval volný prostor. K jeho zakrytí jsem ušila závěs, ladící s ubrusem na stole. Na vyhrazené místo, dostupné i pro tebe, jsem ukládala tvůj nočník.

Ty sis pro něj šla, za záclonkou se ti ale zalíbilo a seděla jsi tam tiše jako pěna. Když nastal poprask, hrála sis s námi na schovávanou. Já byla tak vynervovaná, že mne nenapadlo hledat tě tam. Navíc se přiblížila doba tvého pravidelného odpoledního spaní. Usnula jsi na nočníku a po probuzení uslyšela zezdola Lídu. Zrovna hlasitě navrhovala jít na četnickou stanici. Volala jsi tedy ji, ať ti jde utířit otačený zadeček. Nemohli jsme tě odnaučit, „Sálovou.“ Ve skutečnosti se jmenovala Lída Sádlová. Pokroucenému jménu se vždycky zasmála. Byla moc hodná.

S jezevčikem na dece

Zaslechla jsem vzdálenou poplachovou sirénu a téměř současně hučení letadel. Co teď? Vyděšená jsem s tebou běžela k blízkému lesu. Nad městem začala hrůza bombardování. Janička pryč, prvním rokem ve škole, tatínek zrovna sloužil v budějovické nemocnici..., sejdeme se ještě někdy, plakala jsem cestou.

V lese byly už celé rodiny z blízké vesnice. Osamělá paní mě k sobě pozvala na deku a měla tam i jezevčíka. Jak jsem tě posadila, začal na tebe vyskakovat jako divý, olizoval ti obličej, až jsi mrkala, dorážel na tebe tlapkami. Ty ses ho vůbec nebála, já ano, aby ti neublížil. Byl do malých dětí blázen, snad proto, že sám byl taky roztomile mrňavý.

A ty sis ho zapamatovala! – Maminka tomu nemohla uvěřit, když jsem si později sama na pejska vzpomněla. – Byly ti necelé tři roky! To by sis mohla pamatovat taky černocha, co tě držel v náručí. Do té doby jsi totiž žádného neviděla. Kromě pískací fi-

gurky, s kterou sis hrála a často ses mě ptala: *Ploc je celná? Vzpomínáš si?*

Nevzpomínám..., kdy mě, prosím tě, držel černoch v náručí?

Hned po osvobození Českých Budějovic Američany. Šli jsme je s Lídou, Zdenou, Janou a tebou vítat na náměstí. Tatínkové tam také nemohli chybět. Pěkně jsme se vyšňořili, ty jsi měla šatičky s volánky, které jsem ti ve válečné nouzi ušila z mých oblíbených letních s kytíčkovým vzorem. Vypadala jsi moc roztomile.

Všude bylo plno lidí, hlavně kolem amerických džípů. Z jednoho vyskočil vysoký, štíhlý černoch a zamířil k nám. Vzal tě do náručí, tys na něj vykulila oči, řekla: *Je komovej!* a přitiskla jsi mu prstík

na nos. Chvíli jsi čekala, potom ses na nás zklamaně obrátila. V tu ránu jsem rozluštila tvoje nové slovo. Nepískal, nebyl gumový jako tvoje hračka. Všichni jsme se rozesmáli. Voják byl překvapený. Že je seržant, určil malý Zdena, znalec vojenských hodností. Tlumočník mu všechno vysvětlil a černoch se rozchechtal. Měl překrásné bílé zuby. Ale to už jsi nabírala k pláči, tak tě raději předal mně. Pamatuješ si vůbec takový zážitek?

Nepamatuju... Potkala jsi ještě někdy tu paní z lesa, co měla na dece jezevčíka?

U dvanácti prasátek

Jistě..., byla to vdova po statkáři z nedaleké vesnice. Znáť někoho takového bylo terno kvůli obstarávání potravin, kterých bylo za války málo. Měla velké hospodářství, kde jsem příležitostně od té doby kupovala mléko, tvaroh, vajíčka, to byla tenkrát velká vzácnost. I na kávu mne občas pozvala. Na pravou, ne na válečnou náhražku.

Co jsem dělala já, když jste pily kafe?

K tomu mám jednu historku se šťastným koncem. Tvého andělíčka strážníčka musela pořádně bolet křídélka, když nad tebou bděl. Jednou jsem s tebou zase byla pro mléko a ty ses někam vytratila. Najednou jsme slyšely zoufalý štěkot. Rychle jsme vyběhly ven, statkářka hned zamířila k prasečímu chlívků, odkud se štěkání ozývalo. Dveře byly pootevřené. Řekla, abych zůstala venku. Posléze vyšla s jezevčikem v náručí. Tvářila se poplašeně, prstem na ústech zadržela můj výkřik. Zavřela jezevčíka a společně jsme se vrátily ke kotcům.

V největším z nich ležela tlustá prasnice. Z mlékem nalitých cecíků krmila maličká selátka. Ty jsi seděla kousek od ní s jedním, které už zřejmě odpadlo s přeplněným bříškem. Mačkala jsi je v náručí, trochu se bránilo. Dávala jsi mu pusinky na rypáček, strkala mu do něj prsty. Všechno se kupodivu odehrávalo v naprostém klidu, stará podřimovala, bylo slyšet jen mlaskání mláďat. Konečně se selátko osvobodilo a ty jsi otvorem po uvolněním prkně vylezla.

Jedličkova rodina v roce 1944 v Českých Budějovicích.

Statkářka později vysvětlila, že našťestí prasnice nereagovala na štěkajícího psa. Snad přivlákal pomoc, možná i žáril... Sám by do kotce nevlezl. Pudově věděl, že by to s ním zle dopadlo. Od lidského mláděte jejím prasátkům nebezpečí nehrozilo, takhle to asi cítila jejich matka. Všechno tehdy dobře dopadlo..., domluvily jsme se však, že tě příště nepustíme z dohledu.

Zůstaly jste s paní pořád kamarádky?

Zůstaly, ale...

Husu za hodinky

Na dvoře statku se kolébaly krásné, vykrmené husy. Z jejich syčení výhrůžně nataženými zobáky jsi měla strach. Na slepičky jsi volala – pi, pi, pi, pi, pi, ná – a házela jim zrní. Před husami jsi utíkala.

Představovala jsem si, jakou bych udělala radost tatínkovi svátečním obědem s pečenou husou. Jenže tolik peněz jsem neměla. Ostatní potraviny jsem mohla zaplatit, byla jsem za ně vděčná, ale husa byla zkrátka přepych.

Když tě po narození křtili v budějovickém kostele, tak ti tvoje kmotřička věnovala krásné zlaté hodinky. Abys je mohla v dospělosti nosit a vzpomněla si na ni. Já jsem byla tehdy mladá, co nebylo hned, mi připadalo v nedohlednu, rozhodovala jsem se i ukvapeně.

Jednoho dne jsem milé hodinky vzala a vyměnila je za vykrmenou husu. Mrzí mě to dodnes. Změnil se tím pak i můj vztah ke statkářce. Naše návštěvy řidly, až jsem tam přestala chodit úplně. Ale hodinky jsem nezachránila..., projedli jsme je. Jen jsem se bála, aby se o tom nedozvěděla tvoje štedrá kmotra. Myslím, že jsem se tehdy nepochlubila ani tatínkovi.

Smutek v moři radosti...

Po skončení války bylo všude plno radosti a nadšení. Konečně přestalo nesmyslné zabíjení! Zanedlouho jsem až bolestně poznala, že mezi námi žijí lidé, kteří místo úlevy oplakávají své mrtvé, tíží je nesmírný žal.

Šly jsme spolu nakoupit. Odmítala jsi kočárek, capala jsi za ruku vedle mne. Tašku jsem odložila do sportáku a užívaly jsme si procházku. Šly jsme kolem školy, hned jsi vykřikovala, tam je Janička. Měla jsem radost, jak den ze dne jistěji chodíš a víc mluvíš. Samozřejmě na tom měli zásluhu také Jana se Zdenou, synkem domácích. Občas tě přibrali do svých her, měli z tebe legraci, naučili tě první sprosté slovo. Já se pak divila, když jsi na otázku, co budeš papat, odpovídala: *Houno!*

Mami, nezapomeň, co jsi chtěla předtím vyprávět...

Právě jsme se blížily k náměstí, když z postranní uličky vyšla žena. Byla jsem zamyšlená, ani jsem ji moc nevnímala. Vytrhla mi tě z ruky, přitiskla k sobě, a jako když chce s tebou utéct. Chvilí jsme se přetahovaly, pak tě pustila: *Myslela jsem, že mi pánbůh vrátil mého andělíčka. Měla jsem taky takovou holčičku, ale přišla jsem o ni v lágru.*

Teprve teď jsem si ji pořádně prohlédla. Byla doslova vychrtlá, bledá, bála jsem se, že omdlí. Stály jsme blízko laviček na náměstí, na jednu jsem ji dovedla a sedly jsme si. Vysvětlila mi, že přežila kon-

centrační tábor, vrátila se domů do jižních Čech a nikoho z rodiny tu nenašla. Omluvila se mi za ten citový výbuch. Mluvila překotně, jako by se rychle potřebovala zbavit ohromného smutku. *Třeba se vaše holčička ještě najde*, řekla jsem, abych ji uklidnila. Zнала jsem několik příběhů českých dětí zavlčených do Německa.

Byla malá, blondátá jako ta vaše, umřela mi tam v náručí, odpověděla těžce a pak se rozplakala. Objaly jsme se, hladila jsem ji po kostnatých zádech. Lítostí mi bylo k zalknutí, ale v tu chvíli jsem nemohla uronit ani slzu. Všechno bylo ve mně sevřené. Nešťastná žena vstala z lavičky a bez rozloučení odešla.

Mami, nemáš něco veselejšího? Proč jsou na sebe lidi tak zlí?

Maminkóóó...

Neplač..., to jsem nechtěla, ale musela jsem ti to říct, vždyť jsi byla u toho. Příště ti povím něco veselejšího, třeba jak jsme s Lidou kradly ze záhonů německé komandatury okurky. Nebo jak jsem s vámi přežila nálet. Byly jsme schované v suterénní prádelně.

Povedená historka je taky o posezení s domácími u nich na zahradě. Rádio postavené v okně nám k tomu zvučně vyhrávalo. Najednou ... *don, don, don, don: hlásí se Londýn...* Zapomněli jsme přeladit stanici od předešlého poslouchání. Domáci tenkrát letěl rádio vypnout, div se nepřerazil a na schůdku ztratil pantofli. Za poslouchání zakázané ciziny byly kruté tresty, i popravy.

Ilustrace Pavlína Váchová

MILENA KRÁLOVÁ (rozená Jedličková 1942 v Českých Budějovicích). Od roku 1945 žila v Ústí n. L., kde vystudovala čtyřletou ekonomickou školu. Vysokoškolské vzdělání získala na UK Praha – obor žurnalistika. Novinářskou dráhu zahájila v severočeském deníku *Průboj*, později byla redaktorkou časopisu *Dialog*. Po srpnové okupaci 1968 nemohla původní povolání vykonávat.

Po přestěhování do Liberce v roce 1976 nejdéle působila jako požární a bezpečnostní technik na OD Ještěd. Po listopadu 1989 nastoupila do redakce novin *Region* a později se skupinou novinářů založili *Liberecký den*. Specializovala se na rozhovory se známými osobnostmi, psala články a reportáže z kulturní a sociální sféry.

V roce 2012 dokončila *Pohádky z maskárny*, vzpomínkovou knihu na dětství prožité v Ústí nad Labem a pohádky, které jí vyprávěli dědeček a babička. Návratem do raného dětství je i další autorčina kniha *Co jsem ještě dělala..., maminko?*, vyprávění nejen o válečných letech, která rodina prožila v Českých Budějovicích. Závěrečnou částí vzpomínkové trilogie bude kniha o letních prázdninách pravidelně prožívaných u blízkých příbuzných v kouzelné přírodě Bílých Karpat na moravsko-slovenském pomezí.

PAVLÍNA VÁCHOVÁ se narodila 4. 5. 1978 v České Lípě, 1992–96 studium na SPŠ sklářské v Novém Boru, 1996–97 studium na VOŠ sklářské tamtéž, 1997–2001 studium na Fakultě užitého umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, obor sklo. Zúčastnila se řady výstav sklářského umění, v posledních letech se zabývá ilustracemi hlavně pro děti.

Některé realizace: ilustrace ke knížce *Přízrak v růžovém pokoji*; perokresby pro kalendář města Doksy (2002); autorská malosérie porcelánových svítidel; návrh a realizace výmalby zrekonstruované kaple v Pavlovicích (spolupráce s Radimem Váchou); ilustrace ke knize Hynka Viléma *Bíle – knížka o zimě a sněhu* (2012), z níž je převzata ilustrace.

Bohumil Nuska

Ondřejův sen

Úryvek z textu a příslušná
samokresba z rozsáhlejší prózy
Granátový náhrdelník

Podivný to den, slunný
a přitom chladný, kdy studený
vánek povívá – a přitom by to
měl být den již jarní.

Jaro jako čas nadějí – anebo
předzvěsti zániku?

To když pocit viny je těžký a dusivý, když zůstává
natrvalo v duši a tíží, dusně a neodstranitelně spočívá.

Kráčí mladý muž, jako ve snu, zvolna těžkým kro-
kem po široké cestě mírně stoupající, vůkolní krajina
plochá je a zdá se až pustá.

Krok co krok – pocit viny je až zásmrtný.

Má tu ženu na svědomí.

Zavinil, že zabila sebe samu a zároveň i dvě děti,
jež ještě nosila v sobě.

Hulajzl!

Jak hnusný a hrozný pocit, kdy pozdní marná lítost
je spojena nejen se strašným poznáním, ale i s bez-
mocností.

Cesta dále stoupá, mírně a pozvolna ve snové kra-
jině, a je na pravé i na levé straně lemována kamen-
nými sochami.

Některé ze soch jsou pískovcové a stojí na soklech,
jiné, žulové, jako kdyby vyrůstaly přímo ze země.

Některé z figur mají rozevlátá roucha a pateticky
rozmáchlá strnulá gesta, jiné, zřejmě ještě starší, upře-
ně před sebe hledí, jsou lesklé a starobyle ohlazené.

A jak mladý muž těžce kráčí po té povlovně se
zdvíhající snové cestě, všimne si náhle, že kamenné
sochy se pomalu pohybují!

Rozhýbávají se pokaždé,
když se k některé z nich při-
blíží, a jak ji mívá, socha se
zvolna obrací a odvrátí se od
něho, takže stojí zády k chod-
ci po dobu, kdy ji tento mívá.

Ta kamenná mlčenlivě děsivá galerie se postupně
obrací k muži zády!

Ale když u cesty stojící figury chodec mine, zno-
vu se sochy pozvolna obracejí zpět do původní po-
lohy.

Nechtěl ho vidět?

Zhnusil se jim zřejmě a na jejich kamenných tvá-
řích jako by se objevil pokaždé na okamžik záškleb
nebo výsměšně křečovitá grimasa.

Opovrhují jím.

Chodec je beznadějně osamocen.

A smrtelně unaven.

Nyní se již hnusí i sám sobě.

Nohy má těžké jako centy.

Pocíťuje strach a nyní již i hrůzu.

Jen trochu ještě slitování, již jen málo, alespoň dro-
bátko... prosí...

Být zoufale opuštěn.

Vlastní vinou?

Uahla! Uahla! –

Náhle ostrý zášleh těsně nad horizontem, jako když
nečekaný blesk rozčísne klidnou hláď jarní modré
oblohy.

Haúúúúú! ozývá se až nelidské zavytí v dáli...

BOHUMIL NUSKA, nar. 1932 v Českých Budějovicích, dlouhodobě spjat s Libercem. Prozaik, básník, literární historik a kreslíř, absolvent filosoficko-historické fakulty University Karlovy v Praze, doktor filosofie a profesor estetiky. Po ukončení vysokoškolských studií pracoval jako kunsthistorik v Severočeském muzeu v Liberci, po roce 1990 zejména jako vysokoškolský pedagog na Technické univerzitě Liberec. Je autorem řady odborných prací, především s tematikou dějiny knižní kultury, v poslední době pak symboloniky (interdisciplinární obor studující reflexe rytmu a z rytmu odvozených kvalit v lidské kreativitě). Publikuje v odborných časopisech v ČR i v zahraničí. Knižně vydal soubor experimentálních próz *Hledání uzlu* (1967), studii *Švihova aféra a Kafkův Proces* (1969), *Kafkův Proces a Švihova aféra* (2000), román *Padraikův zánik* (1997), výběr textů a samokreseb *Okamžiky* (1998). U příležitosti jeho sedmdesátin (listopad 2002) vznikl sborník, jenž obsahuje jeho kompletní bibliografii. Z další tvorby: *Tanec Smrti* (2002), *Ptačí údolí aneb Idylka* (2004), *O Paní Vševládné* (2005), *Podzimy a jara* (2007), *Obrazy neradostné* (2007), *Kosmická událost* (2008), *Malé příběhy* (2009), *Bez studu a bez zábran* (2013), *Rytmus, tvorba, divadlo*, první díl: *Rytmus* (2013).

Jiří Miškovský

O zlaté rybce

Pohádka

Byl jednou jeden rybář. Jednoho podvečera seděl u moře a chytal ryby. Nic mu nebralo, a tak se chystal jít domů, když tu něco ťuká do návnady. Rybář trhne prutem a táhne, co mu síly stačí. Prut se napíná, rybář táhne, jak nejvíc může, a když už mu prut málem prasknul, hup! Rybář kouká, div mu oči z důlků nevypadnou. Na konci prutu se cosi třpytí. Rybář jen hekl. Vytáhl zlatou rybu! Ryba sebou mrská a hází, až je kolem ní záře, že oči málem oslepnou.

„No, co koukáš, rybáři,“ povídá našťavaně ryba. „Hod’ mě zpátky do moře a já ti splním tři přání!“ Rybář, když se trochu vzpamatoval z údivu, si rybu prohlíží a pak povídá: „Víš, rybo, ono to není tak jednoduché. Ty si klidně řekneš – hod’ mě zpátky a já ti splním tři přání! To se musí promyslet, to nejde jen tak, z vody na čisto, tss.“

Rybář se posadil na břeh, prohrábl vousy a pozoruje zlatou rybu. „Když o tom tak přemýšlím,“ povídá rybě, „co já vlastně chci? Jaká já mám přání? Co? Dobře znám z pohádek toho hlupáka, co chtěl nejdřív dům, pak zámek, potom palác, potom hrad a bůhví, co ještě. A to všechno pro ženskou! Jak to dopadlo, nemusím ani říkat. Sama to víš nejlépe. Ale co já, co se mnou? Ženu nemám, zato mám klid. Dům mám, pravda, malý, ale je můj a mně stačí. K čemu nějakou velevilu? Kdo by tam uklízel? A co bych tam sám dělal? Bloudil po cimrách a bylo by mi smutno. Nebo řekneš, že bych si mohl pořídit nové auto, třeba Rolls Royce? Dej pokoj! Kam bych s ním jezdil? Třeba k moři? No, sama vidíš, je to nesmysl. Nebo mi nabídneš nějakou princeznu za ženu. Bohatou a krásnou, mohla by být i královnou krásy, ne? Rybo, nebuď labuť! Co s ženskou. Jenom by mě otravovala, abych s ní jezdil na všelijaké módní přehlídky, galavečery, rauty a filmové festivaly! To určitě! Ani nápad. Já mám rád moře, ticho, ta krása, když v podvečer stařeček slunce přivírá své zlaté oči, vlnky šplouchají... Řekni sama, rybo. Co bych si mohl přát?“

Ryba leží, mlčí, neříká nic. Šupiny se jí matně lesknou v záři zapadajícího slunce a barva zlata se mísí s rudou barvou mizejícího ohnivého kotouče. „Tak to vidíš, rybo. Nemáš odpověď. Ale já ti pomohu. Podívej, chytil jsem zlatou rybu, která mluví a hned nabízí splnění tří přání. To je přeci sen každého rybáře na celém světě! A mně se splnil! Tak vidíš, rybo. Ani jsi nehnula ploutví, a jedno splněné přání máš za sebou. To ale není konec! Pojďme dál. Představ si, zlatá rybo, že bych byl hladový a chudý. Řekl bych: učiň mě bohatým a sytým! A ty bys mi přičarovala plné stoly různých lahůdek z celého světa. Na jednu bych před sebou měl mísy přetékající nadívanými kobyolkami, byla by tam labutí játra v aspiku, para ořechy v medu, nadívané skřivánčí hlasivky ve víně a kdo ví, co ještě. K pití by tryskaly fontány šampusu, soudky whisky Chivas Regal omotané pavučinou by byly na každém stole, sudý piva a vína by

se vršily na hromadách. Po zemi by se válely štučky čínského hedvábí a českého manšestru, mince ze všech koutů země by

se leskly v sousedství drahokamů a perel, prostě nádhěra.“

Rybář zmlkl a zasněně se zadíval do kouřově krvavého kotouče zapadajícího slunce. Teplý, solí provoněný vánek ho hladil po tváři a čechral mu zbytky vlasů, odlesky slunce ve vlnách byly tak jasné a třpytivé, že se záře zlatých šupin téměř ztrácela. Rybář si zhluboka oddechl a kouknul po rybě. „Řekni mi, rybo. Přišlo ti někdy na mysl, že by tě mohl vylovit člověk nenáročný, skromný, docela obyčejný? Který netouží po slávě a bohatství, člověk, rybář, spokojený s tím, co má?“ Kouknul po rybě, ryba na to nic. „No vidíš. Mlčíš a nic neříkáš. A to jsi ryba nadaná lidskou řečí. Tak já ti to řeknu. Hele, rybo. Zlatá. Vezmi to takhle. Co se týče jídla a pití, nač mi budou nadívané kobylinky a šampaňské? Jsem rybář a mám rád ryby. A koneckonců, co jsi ty? Ryba. A pěkně velká! Když tě sním jen malý kousek, budu sytý tři dny! A když ten zbytek naložím do solí, budu mít o jídlo postaráno měsíce! To mi docela stačí. No a co bohatství? Řekneš. No, rybo, vždyť ty nejsi obyčejná! Jsi zlatá! Když prodám tvoje zlaté šupiny, mám do konce života vystaráno!“ Rybář vítězoslavně pohlédl na rybu. „Tak je to. Vidíš, milá zlatá rybo. Ani ses nehnula, nemrkla okem, nepohnula ploutví, a je hotovo. Já žádné přání nevyslovil, a přesto jsme spokojeni oba dva. Co ty na to?“

Rybář se sklonil k rybě. Kouká, ryba mlčí, oči v sloup, nehýbá se, nedýchá. Lekla. „Podívejte se na ni,“ povzdychl si rybář. „To je ten vděk. Jeden se tedy snaží, ulehčí jí spoustu práce a administrativy, a co ona na to? Lekne. Ach jo!“ Rybář se sklonil k rybě, láskyplně ji vzal za zlaté žábry, hodil přes rameño a spokojeně odešel domů.

JIRÍ MIŠKOVSKÝ (nar. 28. ledna 1952 v Liberci), vystudoval dramaturgii a režii na DAMU v Praze, pracoval jako kapitán říční plavby, stavěl výstavy, byl redaktorem ČT, TV NOVA, regionální TV, dramaturgem a režisérem Slovákckého divadla, ředitelem Libereckého kulturního střediska, pojišťovákem, natáčel reklamy a prezentační filmy (např. Zámek Sychrov). Pro Český rozhlas dramatisoval a režíroval rozhlasové hry (V. Vondruška – *Dýka s hadem*, J. Formánek – *Prsatý muž*, E. Kubínová – *Pohádky*, J. Brodský – *Řešení Gama* a další) Napsal dvě divadelní pohádky (*O zlém čaroději a hodných strašidlech*, *Jak ošálit kouzelníka*), knížky pro děti (*Čítanka pro nejmenší*, *Pohádky ve znamení zvěrokruhu*, *Tajemství starého sklepení*). Na podzim vyjde v nakladatelství BOR knížka pro dospělé *Provinili*, z které je pohádka O Zlaté rybce. V současnosti učí na střední umělecké škole ve Vratslavicích nad Nisou.

Milan Hrabal
Překlady

DANA PODRACKÁ

PERSONA

výbor z básní

Panenka

Předtím jsem byla panenka
s plátěnou hrudí,
s inkoustovým sluncem a měsícem
na kolenou

postavili mě do okna,
abych viděla,
kdo projde bránou,
přiblíží se k mé tváři,

pořeže se o mé srdce
a nakreslí mi vnitřní hlas

neboj se,
z nebe k nám dorostou cesty,
doputují k nám kosti,
v úplné bezbřehosti
začneme sněžit.

Role, kterou nikdo nehraje

I podlaha má ústa,
která je třeba poutírat ubrousky

schoulit se a na nic si nehrát;
pocítit Mozartův smích z Formanova filmu,
ten nezapsatelný trylek trylku
(podobně se ve mně směje tvoje žena)

ze všech zakončení těla
přetavit přes sebe Salieriho otázku:
co když se mi směje sám Bůh?

uvidět své ruce, ryby na pláži,
spojené neviditelným mořem

dotknout se jimi hlubin lásky,
kde naivita je
dar.

Putování v zrcadle

Klíčem je ponížení, ono otvírá bránu
za zrcadlo, do celibátu lásky a smrti

jsme obdarováni hanbami,
vyhrabáváme je ze sebe jako nugety

Marie vypráví o psychoanalýze;
leží na pohovce se zavřenýma očima

hledá zrcadlo za svou tvář,
ohmatává svět za svým tělem

pozoruje dítě, které se prochází v jazyce;
jazyk je jeho pevnost

puzzle s chybějícími dílky:
prázdné místo je Bůh

měla by malovat nebo psát, ale nemůže;
to, co vytváří, se rozrůstá, zpevňuje, putuje.

Čištění stříbrného tácu

Čistím stříbrný tácu, za černým flórem
dohlédnu v kruzích na svou tvář

myslím na hlavu Marie Stuartovny:
vypadla z paruky;
skákající míč na schodech popravíště;
na hlavu Jana Křtitele na zlatém podnose

pokrm moci, pokrm rozmaru;
hieroglyf, zjevující se v čase rovnodennosti

paměť začíná od začátku;
posvátný oheň je třeba zhasínat
a znovu posvěcovat v ústech –
maličkém chrámu.

Persona

Někdo šmátrá ze tmy do tmy,
pohybuje klíčem po kovové mřížce
zvenčí zámku

jiný úhel otáčení svědomí,
jiná hlavice charakteru
hledá průsmyk, kterým by pronikla
do země ve mně, pokouším se otevřít
z opačné strany

přikládám ústa, zuby nastavuji kód

hledání pokračuje až do svítání;
otevírám vchod
z posvátného do posvátného.

Ilustrace Morasten.

Šamot žalmu

Mezi knihou moudrosti a knihou žalmů
hledám knihu proměn

šamot úsvitu zjasňuje ostrost odpovědi;
celistvou lásku; zatajený dech
rozzrůstajícího se malého světa;
přenášení myšlenky z místa na místo

jako když končí krasojízda a bruslačka
na zoubku roztáčí spirálu,
zmnožená v jediné bytosti; pant duše
zvedá poklop

opravdu? ptá se dítě, protože touží,
aby to bylo doopravdy.

Jediná válka, o kterou tu jde

Jediná válka, o kterou tu jde, je válka proti
obraznosti;
všechny ostatní války jsou obsažené v ní

čtu si v hotelu,
pod světlem lampy dopadajícím z ulice
dovnitř Diany di Prima

proto tak milujeme pevnosti, tloušťku zdí,
abychom je poměřovali s bezpečím v sobě

utíkáme,
skrýváme se,
zatemňujeme se

jeden člověk může vyhrát válku,
jeden hlas může rozhodnout

tato bitva ještě není prohraná;
ještě neskončilo stěhování želvy
pod pancér;
ještě není zneuctěný úkryt, zkratka Boha;
ještě pochodují duše pod prahem.

Noe, kde jsi?

Voda stoupá,
zahrada je zatopená až do korun,
zaplavuje ruku-violu;
rozrostly se mi pod kůží
fialové macešky, rostou až po záda zármutku

Noe, kde jsi? dnes o poledni
plavala tvoje tvář po nebi

zachraňovat byla tvá doména,
archa v lebce

všechno zneuctěné stoupá vzhůru;
o hranu vázy zakrvavená slova; věrnost
naháněná okolo stolu zvířecím ženichem

ovoce dvoutvarosti,
blín pod nehtem démona

děšť neustane, dokud nezakvílí duha.

Monolog při posledním omývání

Sluneční válce posouvají kolos úžasu;
dívám se oknem na zadní dvůr;
náš hrobník si povídá s mrtvou,
myje ji bleděmodrou houbičkou, říká:

dobře jsi to zvládla, vydala jsi ze sebe všechno;
teď musí slabší tajemství ustoupit silnějšímu

nezapomeň, kdo jsi, a nepřestávej milovat;
vždycky jsi krájela jablko na rovníky,
ne na poledníky;
slupku jsi držela vcelku, od pólu k pólu

učesu tě na pěšinku, abys neztratila cestu;
pamatuj si, že kromě lásky žádné insignie
nemáš.

Sfinga z přídě lodě

Vešla jsem do místnosti
a mezi lůžky, rozpaženými ode zdi ke zdi,
ležela ztroskotaná loď

nedalo se udělat nic, jen čekat,
než přijdou zvědavci
a odnesou, co se dá: prkna, plachty, ráhna,

sfingu z přídě s pouštní tváří,
tajemství,
které je možné zazpívat.

Návraty Dona Juana

Síla toho místa je magická,
i když je to jen obyčejný dům na předměstí,
do pasu obrůstaný mlhou

stříbrný ježek okna
probodává bodlinami zem

vratký chodník se vine k té,
o kterou je třeba se postarat,
spočinout na jejích dětských kolenou,
lhát až do konce,
do posledního vysvětlení:

každá příští žena je hrobem předešlé,
kde ji za almužnu světla
umyjí svatí.

Nad každou zdí je kopule

Za zdí se beze slov modlí děvče,
ruce má položené na zemi,
nad skloněnou hlavou mu visí
girlanda světla

pod košílkou má chrám
s lavicí, odloženým zpěvníkem
se zohýbanými stránkami
a prázdnou
vázu

první lilii, kterou jsem viděla,
vydechla kráva tetý Rajočky
pod zimní hvězdou.

Ze slovenštiny přeložil Milan Hrabal

DANA PODRACKÁ se narodila v roce 1954 v Banské Štiavnici. Na Filozofické fakultě UK absolvovala studium psychologie. Pracovala v Literárním týždenníku. V letech 2002–2006 byla poslankyní NR SR. V současnosti pracuje v Literárním informačním centru. Žije v Bratislavě. Knižně vydala jedenáct básnických sbírek, osm knih esejů a několik knih pro děti. Ze staročestiny do moderní slovenštiny přeložila raný spis Ludovíta Štúra *Starý a nový vek Slovákov* (1994), z polštiny mj. monografii Bohdana Urbanowského o papežovi Janu Pavlu II. *Svátec* (2002) a z lužické srbštiny mj. básně Měřany Cušcyny, Marji Krawcec a Pětra Thiemanna. Několik jejích knih získalo literární ceny, knížka *Nedočkávký prvák* (1998) se stala nejprodávanější knihou roku. Za překlady z polštiny dostala v roce 2004 cenu Witolda Hulewicze. Je členkou Klubu nezávislých spisovatelů.

Otištěné básně jsou z českého vydání sbírky *Persona*, vydané ho nakladatelstvím Milan Hodek Hradec Králové v roce 2014.

INGRID HUSTETOWA MIKROPOVÍDKY A HAIKU

Procházková lávstory

Pokaždé, když si za hezkého počasí vyjde se psem, potkává muže na kole.

Kamkoli se – ona a pes – v těch slunečných letních dnech vydají, on se tam, laskán vlahým větříkem, projíždí taky. Taková náhoda! A pokaždé na ni něco přátelsky zavolá. Třeba: „Jak se daří?“ Nebo: „To je krásné léto!“ A na psa: „Ty jsi ale hezkej!“ Ona mu vždycky odpoví, co jí slina na jazyk přinese: „Děkuji, dobře.“ Nebo: „To máte pravdu.“ Nebo: „Je to moc fajn pes.“ Sama se někdy diví, co z ní vypadne. Ale muž se neotočí a jede dál. Ani žena se na muže nepodívá.

Usměje se. Tohle přece není jen tak. Vždyť je pro něho cizí. Je vůbec slušné takhle beze všeho oslovit neznámou ženu? Možná je trochu roztržitý a neví, jak jednat se ženami. Nebo je mu to úplně jedno. Že by flirtoval? Asi ne. Kdyby flirtoval, snažil by se nejspíš mluvit podmanivě, jemně, ale jeho hlas je zvukový, rázný.

Ať je to jak chce, čím častěji se s ním takhle potká, tím víc se těší. Pokaždé už vyhlíží, až se objeví, a čeká, co jí řekne.

Míjejí týdny. Slunce slábne, vítr je stále chladnější. Žena se každý den prochází se psem. Muž na kole se

už neobjevuje. Ona se často přistihne, že vzpomíná na chvíle, kdy ho za slunných letních dnů potkávala. Znovu a znovu bloumá po cestách a pěšinách v městském parku, na břehu řeky. Ale on už tam nejedí.

Snad se mu nic nestalo! Třeba se mu jen rozbilo kolo. Žena doufá, že ho ještě někde objeví. A jako první na něj zavolá: „Už jsme se dávno neviděli!“ Nebo: „Á, máte nové kolo!“ Nebo: „Máme tu podzim, že jo?“ Pes možná zavrtí ocasem. A pak půjdou zase dál. Jen trochu pomaleji než dřív. Ne proto, že by ji pes za vodítko táhl stranou, ale aby slyšela, co jí muž odpoví. Ne, neohlédla by se. Nebo ohlédla?

Malá slečna Tříška

V selské světnici v košíku u kachlových kamen mezi poleny leží malá slečna Tříška. Kamna nahlas a zhluboka dýchají žárem, až v nich lehce praská.

„To je ale teplíčko,“ spokojeně mručí a odfukují. „Moc příjemné!“ oddávají se báječnému pocitu.

„Pojďte ke mně blíž, milá polínka, pojdte se družít! Je tady teploučko, zahřeju vás,“ sladce lákají kamna, lačníci po dřevě.

V košíku je rušno. Polena se na sebe tlačí, některá vypadnou na tvrdou podlahu. Na jejich místo se hned přesunou jiná, jen aby se dostala blíž k teplu. Ale jak se tak tlačí k jedné straně, košík ztratí rovnováhu a převrátí se.

Jako poslední vypadne nemotorná slečna Tříška. Zůstane nehybně ležet u dvířek do kamen. Světnici se ozývá jen lehké praskání – zní jako suchý kašel. Nahé Tříšce je na podlaze zima. Mezi poleny v košíku se přece jen trochu zahřála.

Dlouho, skoro celou zimu, ležela zapomenutá v chladném sklepě. Jednoho dne zapadla pod hromadu polen a teprve včera ji našel starý sedlák. „No ty jsi pěkná,“ řekl překvapeně, „ale úplně studená, celá obalená jinovatkou.“ A položil ji do košíku.

„To je ale teplíčko!“ ozývá se znovu hluboký hlas kamen. „Pojďte ke mně!“ Najednou si všimnou malé slečny Tříšky. Takové hezké stvoření!

„Haló,“ zašeptají z nejhlubší hloubi svých touhou rozpálených útroby.

Vlna omamného tepla obejmě slečnu Tříšku. „Jste trochu nasydlá, má milá!“ Netrvá dlouho a hvězdičky jinovatky roztají. Malá slečna Tříška vůbec nechápe, co se to s ní děje. Přemáhá ji závat' a srdíčko se podivně chvěje. To je docela jiné než v tmavém studeném sklepě.

„Ach ano, zahřejte mě,“ pošeptá kamnům a s rozkoší se oddává tomu příjemnému neznámému pocitu. Z dřevěného těla se vytrácí strnulost. Malá slečna Tříška se zavrtí blahem. Nový pocit ji ovládne natolik, že si dokonce trochu odfrkne. A posune se blíž ke kamnům.

„Dávejte pozor, moje milá, stůjte už!“ polekají se kamna její neopatrnosti. „Nesmíte tak blízko, nebo vás spálím. Nemůžu jinak.“

Dvěře do světnice se otevrou a vejde starý sedlák. Až na lehké praskání a pobrukování kamen je ticho. „No tohle!“ kroučí hlavou. „Košík se převrátil.“ Posbírání rozházená polena zpátky do košíku. Dvě hodí do kamen. Chvilí se otevřenými dvířky zamyšleně dívá na plameny a spokojeně si mne ruce. „Panečku, to je teploučko,“ vydechne.

Malá slečna Tríska se už zpátky do košíku nedostala. Naštěstí pro ni ji sedlák přehlédl. Přisunula se totiž co nejbliž ke kamnům a přitiskla se k rozehřátým kachlům. Jak dlouho tam ležela a nechala se hýčkat jejich teplem, než ji někdo objevil, a jestli se dostala do kamen, to není známo.

Jarní haiku

1
Dech jara v bříškách
bezových poupat vůní
roztančí duši

2
Ptáci švitoří
psi dovádějí v parku
plném milenců

3
Paprsky v jarních
vodách s rybkami tančí
na ptačí písni

4
Slunná neděle
kolo na dvorku čeká
obzor láká ven

Z dolnolůžické srbštiny přeložil Milan Hrabal

*Milan Hrabal a Ingrid Hustetowa, Praha 2013.
(foto Radek Čermák)*

INGRID HUSTETOWA se narodila v roce 1956 do německé rodiny v Chotěbuzi, kde absolvovala lužickosrbskou střední školu. Po studiu se tam vrátila jako profesorka dolnolůžické srbštiny a ruštiny. Později pracovala mj. jako redaktorka, publicistka, lektorka, nyní pracuje v Jazykovém středisku Witaj. Žije v Chotěbuzi. Své povídky publikuje časopisecky a v knižních sbornících dolnolůžické literatury. Společně s Beatou Mičerlichovou (1964) napsala a knižně vydala divadelní hru *Vodník*, oceněnou v soutěži o původní lužickosrbskou divadelní hru.

Otištěné mikropovídky a haiku jsou přeloženy z rukopisů a byly vybrány z knížky *Návrat vodníka a jiné pohádky pro dospělé*, kterou uspořádal Radek Čermák a v roce 2014 vydalo nakladatelství Milan Hodek Hradec Králové.

PETER HUCKAUF SVĚTLOSRP

Světlosrp

světlo Měsíce
srpen srpem sžíná
mi na čelo

bez stínu
vyhýbá se řekám
poledne zapaluje
čas Polednice
už mě zase ohrožuje

omezím se jen
na nejnutnější
když ve mně zazní

bezvýchodná
polední panika

Ráno u Seftenbergu

zas bagry konejší krajinu
jako kdyby je někdo právě teď umlčel
předčasná rakev v bahně

protože věčnost
kterou se kýmsi shora
dává poučení
je nedobře naladěným příběhem

vytrpět ne víc
než obvykle
teď ji smí rušit každý

kdyby tak člověk snesl
že nad ním nikdo
už není

tak by konečně
získal své Já
a vydobyl by tím
kus vlastní budoucnosti

Pyl kapradin

žízni jíž je hrdlo překážkou
a popíše ti svahy
tak podobné vinici

postačí pohár
na tvůj téměř převržený život

do knihy noci piš
jsi kapradí
až do rána

i v budoucnu budu
za útratu platit historkami

Halucinace*(na motivy obrazu**Jacka Malczewského: Wtumanie)*

úhor horizont a sosny
 stále stejně odkazují
 do mysli dětského vnímatele
 černá galerie budoucnosti
 v úžasu se dívám
 do očí Polednice
 která se zvedá z prachu
 aby osvětlila smysl paběrkování
 dětmi jsme my lidé této země
 přestali jsme zcela tvořit
 rušíme přírodu
 opium činů nás nespasí

*Přeložili: Nikola Mizerová a Milan Hrabal***Nebeská koza**

Fridel Schmidt-Wincklerovi

mektáme
 protože je to potřeba
 aby nám neusnul jazyk
 klejeme
 protože nebe je daleko
 nebo oslavujeme
 jenom ten soumrak
 v němž se denně znovu nalézáme
 už dávno se zatemnil náš duch
 v bláznovství
 všech
 no
 chtít vědět

*Přeložil Milan Hrabal***Plon**

mezi elfy je jedna
 která stojí o mou pozornost
 chytit ji nemám odvahy
 oslepené
 – za zády Boha ohně –
 jí pomohu potají
 co ona ví:
 sem daleko od sebe i od houští
 jež osvobozuje své stíny

Přeložili: Milan Hrabal a Ilona Martinovská

*(Plon – v lužickosrbské mytologii je to drak,
 který se odmění zlatem tomu, kdo se o něj
 dobře postará – zvláště rád má jáhlovou kaši)*

průvodci

vránám nic nezazlívám
 provázejí mě od dětství
 znám všechny jejich příbuzné
 sojka mi brzy vštípila
 jak se borovice chrání před zimou

straka škádlivě otřese olověným dnem
 nechce se otevřít
 jemná zeleň se třpytí
 proti otravné šedi mraků –

a také vy kavky mě pronásledujete až do Varšavy
 jste asi nejčilejší znalci úkrytů

*Přeložili: Milan Hrabal a Ilona Martinovská***březen**

odpoledne se ještě ponuře provrtávají
 ospalým dřevem v blízkém parku

stíny už ne tak všemocné
 se sem propašovávaly podél chybějícího listí

Blissestraße je jako vždy nudná
 ani dnes nenabízí žádný obnovený

socialismus například pro přeběhlíky
 opravdu: supervize není v dohledu

pane starosto teď prosím převezměte
 simulaci vy

Přeložili: Milan Hrabal a Ilona Martinovská

*Peter Huckauf.
 (foto Ilona Martinovská)*

PETER HUCKAUF (*1940 Bad Liebenwerda, SRN) básník, prozaik, publicista, kolážista. Knižně vydal více než desítku sbírek básní (mj. *Oase Ruine, Unterschlupf für Schmetterlinge, Mitlesebuch*). V roce 2014 vyšla v Postupimi sbírka jeho básní inspirovaných Lužicí *Gedichte und Texte aus dem Lausitz*. Jeho výtvarné práce jsou mj. zastoupeny v mezinárodní antologii *Vizuální poezie*. Aktivně se zajímá o Lužici a Polsko. České překlady jeho básní vyšly ve sbornících *Poetický kód 200 20 2, Třetí zastavení, Krabat v cizí noci a Setkání* (Městská knihovna Varnsdorf, 1998, 1999, 2001, 2013), *Sever západ východ sv. 1* (UJEP Ústí nad Labem, 2009). Žije a pracuje v Berlíně.

Oldřich Palata

S Malým princem a Martinem Jakobsenem do království designu

Kdo by neznal slavnou knížku, kterou pod názvem Malý princ napsal ještě slavnější autor

Antoine de Saint-Exupéry! A přesto si popravdě přiznejme, že ve většině z nás zůstává spíše zasutá vzpomínka z dětství na poetické kouzlo tohoto textu, než abychom se v dospělém věku vraceli k jeho moudrosti skryté za půvabnými metaforami. Naštěstí jsou i výjimky a k nim náleží rovněž mladý designér Martin Jakobsen (*1987). Exupéryho pohádkový příběh o „prazvláštním človíčkovi“ z jiné planety patří dodnes mezi jeho nejoblíbenější knížky. Jedna z pasáží dokonce inspirovala Martina Jakobsena ke konkrétnímu designu a některé z průpovědí – ať již malého prince nebo Exupéryho – svým způsobem symbolicky předjímají nebo charakterizují životní a tvůrčí dráhu tohoto nadaného umělce.

„Když jde člověk stále rovně, daleko nedojde.“

Navzdory svému mládí dospěl Martin Jakobsen na své cestě za originálním produktovým designem překvapivě hodně daleko, ovšem byla to cesta značně klikatá. Narodil se v Ilavě na Slovensku, vyrůstal v Trenčíně, gymnázium absolvoval v Rožnově pod Radhoštěm. Za celá léta neprojevoval příliš zájmu o výtvarné obory, zato vynikal ve sportu. Rád běhal, hrál skvěle hokej a jeho aktivní zaujetí pro cyklotrial mu málem předurčilo budoucnost vrcholového sportovce. Stal se závodníkem poloprofesionální francouzské stáje a dosáhl natolik úspěšných výsledků, že startoval i na mistrovství světa. Nabízí se lákavá domněnka, že nepřehlédnutelné estetické kvality současných závodních kol a cyklistického oblečení přivedly sportovního nadšence k prvním zábleskům zájmu o případnou vlastní působnost v oblasti designu. Byla by to však pouhopouhá spekulace. A navíc stejně marná, jako mnohem pravděpodobnější úvaha, která by spojovala budoucí tvůrčí zaměření Martina Jakobsena s jeho prvním zaměstnáním. Po maturitě totiž nastoupil do jedné propagační firmy, jejíž majitel byl velkým obdivovatelem moderního skandinávského designu, především díla proslaveného Dána Erika Magnussena. Ale ani toto bezprostřední poznání špičkových designérských výrobků nepřineslo nijak zásadní obrat v Jakobsenově životním zaměření. Zárodky nenápadné změny souvisejí až s kulturním prostředím Brna, kam se Martin Jakobsen v roce 2009 přestěhoval. Tehdy hodně četl a začal chodit na výstavy výtvarného umění a designu. Rozhodující impuls vzešel zcela nečekaně z náhodné návštěvy jedné studentské módní přehlídky. Při této příležitosti si Martin Jakobsen najednou uvědomil, že i zcela mladý člověk může být úspěšný v jakékoliv tvůrčí oblasti, pokud přijde s naprosto neobvyklým a neotřelým pohledem. Toto zjištění se proměnilo v odhodlání nastoupit na obdobnou návrhářskou dráhu. V první chvíli lákal i jeho samot-

ného svět módy, ale nakonec se rozhodl pro obor designu. Neměl zkušenosti, neprošel studiem na

žádné z uměleckých škol, nikoho ve zvoleném oboru neznal. Ze sportu byl však zvyklý překonávat složité situace sám, a tak i pro novou a hodně nesnadnou cestu si programově zvolil optimistickou devízu: nehledat překážky, ale řešení. Založil si vlastní firmu, začal studovat na Katedře designu na Technické univerzitě v Liberci a nebojácně vstoupil do světa produktového designu.

„Tady je to mé tajemství, úplně prostinké – správně vidíme jen srdcem.“

Mezi známá jména pronikl Martin Jakobsen svou první limitovanou sérií z roku 2010 s názvem Medvídek Björn. Později se výsledky tohoto projektu úspěšně objevily na dobročinné aukci Za nemocnice vlídnější uspořádané občanským sdružením Design Help. Již tato úvodní tvůrčí aktivita svědčí o tom, že začínající autor nechtěl jít tvrdě za úspěchem za každou cenu, ale že při tom nezapomínal ani na hlas svého srdce. Ve snaze pomoci ostatním, hledal podporu mezi tvůrci mnohem známějšími. Navrhl a ušil pět shodných plyšových medvídků, které spojoval společný programový detail: chyběly jim oči. Martin Jakobsen se obrátil na vyhlášené české módní návrháře a návrhářky s nabídkou, zda by v rámci tohoto benefičního projektu byli ochotni jednoho z pěti medvídků dotvořit nejenom vlastním pojetím chybějících očí, ale rovněž originálním oblečením. A měl štěstí, že mezi oslovenými našel sympatizanty s neméně dobrým srdcem, a ještě k tomu se slavnými jmény. Byli to Taťána Kovaříková, Lukáš Macháček, Gábina Páralová, Jakub Polanka a Beata Rajská. Celou akci navíc významně podpořil – stejně jako ostatní bez nároku na honorář – světově proslulý fotograf Robert Vano, který zachytil „vidoucí“ a „nastrojené“ medvídky ve skvělé kolekci působivých snímků.

Své charitativní smýšlení prokázal Martin Jakobsen rovněž v roce 2014, kdy liberecké Nadaci Euro-nisa věnoval znamenitou vázu nazvanou Malva. Spontánní autorovo gesto potvrdilo, že se v průběhu studijních let na Technické univerzitě v Liberci citění mladého umělce nezměnilo. Zato jeho dílo zaznamenalo mezitím raketový úspěch a proniklo do celého světa. Zásahu na tom měla především originalita autorského rukopisu a zcela novátorské pojetí v přístupu a v řešení tradičních designérských úkolů.

„Dospěli jsou rozhodně strašně zvláštní.“

Povzdech či postřeh malého prince nám připomíná poněkud skličující zjištění, že s narůstajícím věkem ztrácíme schopnost fantazijního vidění skutečnosti a že původně čisté poetické citění postupně nahrazujeme osvědčenými a zažitými stereotypy. To ale není případ Martina Jakobsena, který se dokáže vzeptit zcela výjimečným způsobem jakýmkoliv zave-

deným konvencím. Prvním výmluvným příkladem byla číše na víno z roku 2010. V současnosti je pod názvem rEvolution chráněna českým i evropským patentem. Její jedinečnost je zcela nepopíratelná nejenom v našem současném světě, ale i v dějinách sklářského umění. Víno se pije odnepaměti a v historii můžeme doložit bezpočet číší nejrůznějšího typu, které byly ke konzumaci tohoto nápoje určeny. Zůstaneme-li pro zjednodušení pouze na našem kontinentu, stačí namátkou připomenout antické římské číše, francouzské gotické kalichy, slavné renesanční benátské a české barokní poháry, klasicistní holandské a anglické nápojové sklo, exkluzivní i firemní produkci stolního skla v období secese, nepřehlednou řadu návrhů evropských designérů v průběhu dvacátého a na počátku jedenadvacátého století. Přes specifickou odlišnost, danou kromě autorského pohledu především technickými, slohovými i umělec-

kými hledisky jednotlivých historických epoch, spojuje všechny číše v nejobecnějším pohledu ustálené základní členění: mají patku, dřík a kupa. Patka zajišťuje stabilitu stojící číše, dřík (též stopka nebo nožka) umožňuje manipulaci a kupa slouží k prohlídce a k vlastní konzumaci nalitého nápoje. Tak to bylo po staletí, ba tisíciletí, a nikoho nenapadlo, že by to mohlo být jinak. Až Martin Jakobsen přišel sice s jednoduchou, ale přitom v pravdě revoluční myšlenkou. Jeho číše má kulovitý tvar a je na jedné straně široce otevřena šikmo seříznutým vrchlíkem. K stabilitě číše slouží mělká konkávní výduť na dně, manipulaci umožňuje krátká tyčka ukotvená na boku vnějšího pláště. Jako drtivá většina všech novinek, narazila také Jakobsenova číše na nedůvěru „zavedených“ sklářů, kteří ji zpočátku považovali za neproveditelnou. Nakonec se s pomocí jednoho ze starých sklářských mistrů podařilo najít řešení a dnes už lze číši ručně vyrábět v početných sériích. Což je ostatně nezbytné, protože toto exkluzivní sklo našlo zásluhou zahraničních zprostředkovatelských firem velice rychle cestu do řady světových hotelů. A není divu, zvláště když Jakobsenova číše prolomila i počáteční skepsi milovníků a znalců vína. Netradiční pojetí totiž nijak nebrání vizuálnímu hodnocení čírosti nalitého nápoje a jeho barevného tónu, umožňuje jemný i krouživý pohyb kupy, který uvolňuje charakteristickou vůni vína a svědčí o výraznosti příslušné značky a ročníku. Ale i naprostý laik bude zaskočen nebývalým prožitkem buketu při pití z této neobvyklé číše: chtě nechtě totiž musí při konzumaci přiblížit nos do šikmého otvoru kupy s nalitým nápojem a díky tomu ho aromatické látky vína zasáhnou daleko bezprostředněji a intenzivněji.

Obdobně jako číše na víno, představuje i Jakobsonova sklenice na koktejly nazvaná Halm ve světě dospělých „zjevení“, které nemá v historii obdoby. Rovněž v tomto případě jde totiž o fantazijní nápad jakoby z jiné galaxie a z nějakého příštího století. Základní kulovitý tvar je sice obdobný, jako v předcházejícím případě, ale funkční řešení je daleko sofistikovanější. Do vnitřního těla sklenice šikmo zasahuje trubička s malým průměrem a s odpovídá-

jícím ústím na vnějším plášti. Spodní okraj sklenice má na dně pětcentimetrový kruhový otvor. Před použitím se sklenice obrátí, kruhovým otvorem se do vnitřního prostoru nalije požadovaný nápoj a dno se uzavře kónickou silikonovou zátkou. Ta zamezí po otočení sklenice do původní polohy vytékání nápoje a současně slouží v případě potřeby jako bezpečná základna pro postavení nádoby. Pak stačí vložit do šikmé trubičky – která je o trochu kratší než vnitřní rozměr sklenice – skleněné „brčko“ a nevídané nápojové sklo je připraveno k neobyčejně praktickému použití. Koktejl lze protřepávat bez obav, že se vylije, do nápoje nemůže vlétnout dotěrný hmyz, konzument či konzumentka mohou se sklenicí v ruce spokojeně korzovat mezi účastníky párty, aniž by se museli obávat důsledků nešikovného pohybu.

Volným stylovým doplňkem uvedených číší je karafa protáhlého válcovitého tvaru s malou trubčovou hubičkou s názvem Fino, set na zmrzlinu a sorbet, popřípadě také sklenice ve tvaru kapky vody a svícen. Všechny nádoby spojuje dokonalá funkčnost, originální řešení, působivá tvarová výpověď a citlivý respekt k materiálu.

Martin Jakobsen však ani zdaleka neupřednostňuje pouze sklo. Úspěšně si vyzkoušel práci s kovem, mramorem a také se dřevem. Velký ohlas zaznamenaly jeho stylizované miniatury známých českých staveb, netradiční vánoční stromky složené ze tří dílů vyřezaných laserem z překližky, dětské stoličky s pastelkami nebo servírovací prkénka. Mladého designéra lákají rovněž možnosti vzešlé z neobvyklého spojení různých materiálů. Jeho šálek na espresso je kombinací kostního porcelánu a kaučukového dřeva, souprava skleněných kuchyňských zásobnic má kulovité zátky z aglomerovaného korku, vázičky na luční kvítí konfrontují chemické sklo se smrkovým

dřevem napuštěným včelím voskem. Do této řady prací s programovým akcentem na estetické využití působivého kontrastu anorganického a organického materiálu patří také skvělá váza Malva inspirovaná bezprostředním podnětem z četby Malého prince.

Květiny malého prince: „... mám hrůzu z průvanu. Nemáte, prosím, nějakou zástěnu?“

Chování tak trochu pyšné a rozmařilé květiny z planety malého prince je kompozičně i obsahově

závažnou součástí Exupéryho knížky. Květina podobná růži zpočátku trápí svého obdivovatele neustálými nároky a také obavou před nebezpečím průvanu. A tento literární podnět se stal pro Martina Jakobsena přímým impulsem k dalšímu designérskému počínání, jehož výsledkem je váza Malva. V souvislosti s tímto netradičním a autorsky vyhraněným dílem je namístě opět malé ohlédnutí za obecnými zkušenostmi z dob minulých i nedávných. Váza jako charakteristický dekorativní předmět představuje v nepřeberném množství tvarů a v nejrůznějším materiálovém provedení trvalou součást výzdoby reprezentačních a soukromých interiérů ve všech epochách historického i současného vývoje. Přes bezpočet variant se však v drtivé většině jedná o nádoby, které respektují zavedené funkční pojetí, kdy stonky jsou zčásti ponořené do vnitřní dutiny s vodou a květy výrazně převyšují vázu. Rovněž v tomto případě přichází Martin Jakobsen s dosud nevídaným nápadem. Jeho váza – ať v kombinaci dřeva a skla, nebo v celoskleněném provedení – je na horním okraji protažená do vysokého obvodového límce, a umožňuje tak vložení celé kytice do vnitřního prostoru. Cílem tohoto pojetí je nejenom bezprostřední ochrana květů před případným přílišným prouděním vzduchu, ale především koncentrace jejich společné vůně a v důsledku zcela neobvyklé prezentace i umocnění nečekané krásy vložené kytice.

Varianta vázy Malva v dvoudílném provedení svědčí o obdivuhodné komplexnosti návrhářských úvah Martina Jakobsena. I při zcela nekonformním přístupu má v jeho koncepci výraznou váhu hledání alternativ, které u ryze současného designérského produktu skrytě připomínají nezastupitelný význam doteku lidské ruky. Neméně pozoruhodný je rovněž mimořádně zodpovědný vztah k materiálu, k jeho výběru a k jeho estetickým možnostem. Dvoudílná váza Malva je vytvořena z dřevěné spodní části a z vrchního skleněného dílu. Konkrétně ze soustruženého bukového masívu a z hutně tvarovaného křišťálového skla. Výtvarný nápad, vycházející sice primárně z příběhu o květině malého prince, ale zejména z vnitřních autorových inspirací vyvolaných českým kubismem, doprovázelo technicky náročné řešení, které vyžadovalo precizní provedení. A v tomto ohledu měl Martin Jakobsem velké štěstí, protože se mu podařilo pro svůj neobvyklý záměr získat opravdové mistry v práci se dřevem a sklem. Spodní dřevěný díl mu zhotovila firma Mašek z Uherského Hradiště (tato firma se zabývá uměleckou výrobou loutek, odtud putují do světa i postavičky Spejbla a Hurvínka), na realizaci skleněné části se podílel v lindavské firmě AJETO světově proslulý sklář Petr Novotný. Svůj nenápadný podíl na celkovém výsledku měl rovněž akad. soch. Oldřich Plíva, který byl pedagogickým vedoucím celé akce. Váza Malva totiž představovala závěrečnou práci, s níž Martin Jakobsen úspěšně končil tříleté bakalářské studium na Technické univerzitě v Liberci. Prezentoval ji v Severočeském muzeu na výstavě Bakalaureáty 2014 a získal za ni Cenu Nadace Preciosa.

„Je třeba zachovávat řád.“

Prestižních ocenění a nominací na různé designérské ceny má Martin Jakobsen za sebou celou řadu.

Stejně jako úspěšných kontaktů se zahraničními firmami, které jeho produktový design vyváží do devětatvaceti zemí. Je zastoupen ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci, Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze a v Moravské galerii v Brně. Při svém mládí by tedy mohl být Martin Jakobsen víc než spokojen, ale příliš se dozadu neohlíží a své cíle vidí především v budoucnosti. V tvorbě i ve studiu. Ještě v průběhu studijních let v Liberci absolvoval půlroční stáž na Akademii krásných umění v Lodži, nyní pokračuje v magisterském studiu na Katedře užitého umění na pražské Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Nepochybně se od něj dočkáme dalších překvapivých návrhů, ale už dnes můžeme na základě jeho dosavadní tvorby odhadnout, že i příští designérská činnost bude vycházet z obdobné minimalistické estetiky. Sám autor vyznává, že jeho velkým vzorem je skandinávský design, a proto ve své inovativní tvůrčí práci hledá soulad mezi výtvarnou čistotou návrhu, jednoduchostí funkčního řešení a přírodou. Neméně důležité je jeho přesvědčení, že v centru pozornosti nemá být pouze samotné dílo, ale rovněž vzájemný vztah tohoto díla a okolí. Teprve ucelenost takového pojetí, ukázněnost a směřování k řádu jsou nezbytným předpokladem harmonického výsledku. Tento způsob uvažování svědčí o velké umělecké zodpovědnosti, která je u tak mladého autora až překvapivá. Ale v invenci a v konkrétních tvůrčích nápadech se spontaneita mládí úspěšného a přitom skromného designéra nezapře. Ostatně to víc než výmluvně dokládá také jeho sympatické krédo: brát život s nadhledem a zůstat sám sebou. Přejme Martinu Jakobsenovi, aby mu obojí nadlouho vydrželo!

Foto: Milada Dománková

Gustav Leutelt

Horské lesy

Das Buch vom Walde

Když pohlédneš z nížiny k našim horám, zjeví se ti před očima souvislý modročerný val. Tak odcizeně ponurý je ten první pohled, že bezděky čekáš, kdy se z tmavé zdi před tebou vynoří bouře nebo se na ní alespoň navrší stejnobarevná mračna.

Sotva se přiblížíš, začne se val rozpadat. Už dávno je tomu, co vody vymlely rokli za rokli a rozložily temného velikána do hrotů a hrud, které jako obrovští strážci shlížejí dolů do údolí. Vzhůru k oblakům se zvedají hřbety nekonečných lesů, mezi nimiž jako šlépěje noci sbíhají dlouhá, točící se tmavá údolí.

Když budeš putovat dál, změní se obraz ještě jednou. První kopečky vyklouznou z okolní krajiny, zvednou se do výšky a tu a tam zakryjí hřbety hor. Kopce jsou pokryty cáry lesů, skupinkami stromů, na něž kdosi při jejich výstupu vzhůru zavolal „Stůjte“ a ony musely čekat na hodiny noci, aby se spojily s velkou armádou bratrských stromů: těch, které obsadily všechny horské hřbety a hřebeny.

Teprve když stojíme na prvních pahorcích, máme před sebou tmavou hráz lesa. Lesíky, jimiž jsme právě prošli, záhy klesají a mění se v nevelká křoviska. Je to strhující pohled! Ty šiky stromů před námi! Příboj zpěvu jejich korun působí téměř cize, když okolo poledního dolétne na okraj lesů ozvěna parních sirén.

Plášť lesa, který si hory kladou na svá ramena, jim dodává vážnosti a důstojnosti. Jedna tmavá stuha se řadí k druhé. Rovnoměrně zakrývají výšiny. Jsou stejné a přesto trochu jiné, tak jako bývají sourozenci. Tmavé tóny hvozdu a světlejší mlází poblíž, černavá modř a světlé tóny dále se spojí v jedno. Jeden řetěz hor se tyčí za druhým, neustále se rozplývá a dělí, přetahuje přes sebe stále víc modř dále i ubíhající krajkový věnec bezpočetných vrcholků stromů.

Dech výšin nás ovívá přes vlnobití lesa a modravých dálav. Slunečním světlem ozářen, pod stínem mraků se kymácí od hrotu k hrotu a zní stále stejným hlasem přepevného poklidu, přicházející z pradávných dob a znějící do tisíců let před námi. A počíná dvojhlasný zpěv od hvozdu k nížinám a od potoků k výši. Jiskřivá je nebeská modř, zářivě a volně po ní kloužou mraky a mocnější se nám zdá ten burácivý, pevně zakotvený a věčnost slibující les.

I když lesy vystupují tak vysoko, nepřesahují vše. Kamenná sousoší prolamují jejich val, vážně a mocně nade vším vyvýšena, hledíce do dále. Do šeda zvětřalá a rozedraná stoupají vzhůru jako symboly síly a stálosti. Co jsou jim staletí, která smetávají les za lesem. Marná je všechna námaha korun stromů, které se znovu a znovu pokoušejí je zahalit. Ostražitá družina mraků staví okolo nich hradby, aby je ochránila.

Nad mořem lesů táhnou plovoucí ostrovy. Mračné stíny se rozšiřují, mizí a jejich přelet zdánlivě tlačí koruny stromů blíž a blíž k sobě. Za nimi zase povstává sluneční svit. Stejně jako dříve oko podlehllo klamu, že plochy stínů klesají do hlubin, tak se nyní zdá, že šířavy slunečního světla se vynořují vzhůru jako potopené město. Nebo se hra obrátí, slunce vyčaruje na zastíněná úbočí skulinou v mraku světelný

ostrov a magickou silou přinutí oko tím víc sledovat jeho pouť přes hroty skalních útesů a prázdné paseky.

Když spěchající stín mraku přeletí tebe a tvé okolí, zdá se, jako by stromy kolem tebe zadržely dech a zůstaly bez pohnutí.

Tisíce mráček se rozplynou v pouhý dech, než se stín jejich letu dotkne horského lesa.

Roční období v lese

(Jahreszeiten im Walde)

Jižní vítr vniká do údolí a rozpouští bílou pokrývkou, slunce vychází za horami a činí to samé. Najednou sníh velice spěchá svými plápolavými stuhami po svazích a kamenech směrem dolů a skrze ten prchající sníh proniká země svými rostoucími stromy, balvany a vysokými hnědými kostrami kapradin, jakoby toužila po svobodě. Ještě dýchá množina holých vrcholků bříz fialovou září mladých větviček, ale brzy se vznášá nad nimi jako příslib i záře otvírajících se pupat.

Tmavé a holé jsou ještě buky. Vlažné jarní vánky je hladí jako něžné mateřské dlaně a ony se mazlivě poddávají tomu vání.

Jejich jemné lístečky se prodírají ven a buková májová zeleň, ta nejkrásnější barva horského lesa, je zde. Tento smaragdový šperk lesa staví ostatní rostliny do stínu. Také staré, temné smrky zbrojí a chtějí předstírat zlatohnědou barvu, která leží nad jejich vrcholky. Ale to jsou obaly pupenů, které brzy klesnou k zemi, aby uvolnily místo nepočítaným, bujícím, marnotratně v temných korunách rozhozeným novým ratolestem. Kudrlinky těchto smrkových páperek tančí okolo starých obrů, tak jako se někdy zvláštní, veselé myšlenky mihnou přes starostmi poznamenanou tvář. Také jiné májové koruny stromů nabízejí svou zelenou září a mezi nimi probleskují bílé laty květů. Brzy tiše odlétají bílé chomáčky topolů a hledají si mezery, kterými by mohly uprchnout.

A ta peříčka lístečků jeřabin kolem! Točí se ti hlava z toho komíhání, uklánění se a vztyčování, z toho třepotání a chvění jejich lístků. Nápor větru je pozvedne a ukáže jejich světlou podšívku; přeběhne a začne hemžení, list proti listu, peříčko k peříčku, hladí, mává, bičuje a přece vždy dbá na to, aby před dalším svištivým nápoem získaly ještě chvilku klidu. Osiky, které stojí vedle, jsou úplně rozpustilé a jejich lístečky se točí a obracejí jako větrníčky na svých tenkých stopkách.

Od lesknoucího se mladého lupení až k zářivým obláčkům nahoře je všechno jasně veselé a v dobré náladě. Niterné blaho vyzařuje z rostlin přelých sluneční září, jako by něžně zadržovaly vlahý vzduch mezi svými listy.

A do tichého šumění větru padají trylky ptáků jako kapky. U tvých nohou bzučí včely nad naplněnými medovými džbánsky borůvek a ty si ani neuvedomíš, že je to sladký nektar, který ti potřísní boty, když kráčíš kolem.

Z popela, 2014, uhlíky, běloba na kartonu 60x80 cm.

S létem přichází čas trhání borůvek. Všude ze sva-
hů svítí pestré sukně trhajících žen a dívek; jen zříd-
ka mezi nimi spatříš tmavý, jednobarevný mužský
oděv. Na lesních stezkách musíš často ustoupit stra-
nou, abys nechal projít lidi obtížené mocnými loktu-
šemi. Sleduješ-li poztrácené zbytky kořenitě vonící
lesní trávy, přijdeš brzy na mýtinu, kde jsou rozlo-
ženy pruhy lesního sena k sušení. Vystupuje z nich
silná vůně a mísí se s pryskyřičnou vůní stromů, kte-
ré jako zeď obkličují tenhle koutek. Oko nasycené
leskem se rádo obrátí k stinným hlubinám, které tu
sní pod střechou vrcholků stromů. Poletování semí-
nek a přelety hmyzu se vznášejí nade vším, někdy
táhnou jedním směrem a pak zas víří proti sobě.

A zatímco nahore v modři projíždí mnohý zářivý
oblačný koráb, chce se ti účastit na té slunečné poho-
dě v závětrí a snění. Všude se na tebe dívají ze šedých
bloků kamenné tváře a fantazie ti šeptá, že není tak
jisté, že po tvém odchodu ty hrubě tesané rysy neob-
živnou a neuprchnou nějaký skřet, kterého jsi téměř pře-
kvapil a který se ještě rychle stihl přeměnit v kámen.

Tu se zdá, že příroda náhle zkameněla v dusném
parném horku tohoto letního odpoledního ticha. Jem-
ný poprašek horka vzlétá, a když se zvednou nad ho-
rizontem mráčky, tak leží jakoby zastlány do závojų.

Žene tě to dál přes paseky, mezi vlnami prosluně-
né trávy smilky proti zdi hvozdů. Ale také tam pro-
niká světlo mořem vrcholků stromů a ukládá se na
zem jako utmáčený poutník. A když protivník vítr
zaútočí kymácivým stínem, tu začne na zemi honič-
ka sem a tam a trvá, dokud nenastane večer.

A ty dusné modravé noci vrcholícího léta v lese!

A dny přecházejí ještě více v jas, ale nebe začíná
být vážnější; protože záhy nakupí podzim oblačky
hustěji k sobě a povede je v dlouhých průvodech
k horským lesům. Dým ohňů spalovaného roští již
nestoupá v tenkých sloupech z pasek, ale třepetá se
přes úbočí. A vítr začíná hučet do uší. Přichází z vý-
šek a naučil se tam mluvit nahlas. S oblaky táhne
přes lesy zima a brzičko vyhlédne tu a tam žlutý lís-
tek z korun stromů.

Poslední letící semínka ještě táhnou jako zářivě
bílé hvězdičky před větrem. Šťastná, když najdou
skryté místo na matce zemi, aby se v její ochraně do-
čkaly někdy zmrtvýchvstání. Brzy jsou již i koruny
buků lehce nahnědlé a ani ten nejjasnější slunce svít
a to nejmodřejší nebe nemohou zahnat nastávající
pocit podzimu. List za listem padá z korun dolů, zpo-
la nebo úplně zežloutlý, tak to je, protože jejich čas
nastal. Zelené šiky smrků na úbočí kříží paže a zdá
se, že v pocitu trvalého majetku jehličí shlížejí sou-
citně na své sourozence buky, jejichž listová ozdoba
mizí. Teď polyká každý potůček svou šumivou krou-
živou pěnu okolo zvadlých listů a ty poskakují, ná-
hle bez domova, zděšeně do chráněných koutků. Ty,
které zůstaly ušetřeny, šeptají zděšeně, jako by se bá-
ly, že příští nápor smete i je.

Na svazích planou barvy podzimního listí jako pla-
meny. Od bledého povívání lístků jeřabin, přes všech-
ny stupně červené až k hnědé barvě buků a zeleno-
žluté topolů, po planoucí barevné výkřiky javorů je
změť barev roztečkována po svahu.

Něžným závojem zahalené podzimní slunce zlatí
sloupy smrků na okraji paseky a posílá své světelné
pásky hluboko do temna hvozdů. Sem tam vypíchne
zahnoutou větev z temna strkanice vrcholků stromů
nebo nechá rozsvítit zvadlý list. V travinách paseky
řadí podzimní vítr a pobledlé je sklání k zemi.

Lesní cesty se stávají neklidnými, jak po nich po-
skakují a přeskakují suché listy. Ve špalíru vrcholků
po stranách to ale utichlo; žádný ptačí hlásek od-
tamtud neuslyšíš. Až později paseky zase obživnou.
Míhají se tu velcí, šedí a hluchní ptáci, aby vyplnili
krvavě rudé tečky jeřabinových trsů. Obyvatelům le-
sa jsou vedle poletujícího babího léta jasným zna-
mením blížící se zimy.

Nejprve vítr žene listí a pak žene sníh. Mezi kme-
ny se objevuje šed', proudí vrcholky stromů a pak z ní
vychází lehké, bílé mrholení, stále, bezhlesně, poma-
lu. Je to, jako by se vločky rozmýšlely, jestli nemají
opět vzlétnout vzhůru a odtáhnout s ním, podél
vrcholků a přes hřebeny. Brzy to vypadá, jako by kaž-
dá koruna byla obtažena bělavou stříbrnou tužkou.

Ritardanto přírody netrvá věčně. Z tmavě šedých
mraků krouží stříbrný déšť vloček stále hustěji a po-

Lesní studánka dala této části Jablonce n. N. název Dobrá Voda. Před časem ji kdosi zatřešil a nedávno před ní vzniklo z kamínků a šišek velké srdce. Lidé se tu setkávali, zapalovali svíčky a povídali si. Vždy jsem cítila velkou úctu k tomuto místu. Poslední říjnový den jsem náhodou šla kolem a už z dálky viděla oheň. Dřevěný přístřešek byl vyrván ze země, naházen na srdce a zapálen. Chvilí jsem stála jako v tranzu. Proč někdo zničil něco, co nikomu vadit nemohlo? Druhý den jsem si pro sebe opakovala slova „hořící srdce“ a pocítila jakousi potřebu smíření. V tu chvíli mě napadla myšlenka znovytvoření srdce: vzít zuhelnatělé dřevo a kreslit. Spálenou hmotu transformovat do něčeho nového, pokračovat v příběhu. Vzít celou záležitost jako dar vzhledu do smutku a radosti lidí, mezi kterými žiji. Už nehledám důvod proč. Už maluji. Postupně jsem nakreslila srdce, jeho detail a sloup nekonečné smyčky, ve které je srdce ukryté a vtažuje diváka do nekonečna...

silá dlouhé prapory svého chumelení dolů. Bíle provířeným vzduchem jsou vločkami zatažené lesy viditelné jen jako za závojem. Na horách leží již běloba sněhu, na cestách jsou šlépěje a stromy vyrůstají z bílé zimní pokrývky, jako dříve z temné lesní prsti.

Je tady zima a ukazuje svůj krunýř: zajaté potoky, zaváté stezky, bíle zachumlané stromy a balvany. Když obyvatel roviny vidí vynořovat se z mlhy první zasněžená úbočí hor, táhnoucích se do temna hlouběji položených lesů, skoro neskutečně se odrážející od zeleně blíže ležících luk, pak ví, že studené poryvy vzduchu seshora brzy budou ovívat i jeho skráně. Také obyvatele hor uchvátí, když v jasných dnech nahore nad neproniknutelným prolínáním bílých rukou větvoří spatří obláček lehkého záření sluncem ozářených korun stromů.

Zimní běloba lesa není stálá. Přejde-li přes hory obleva, pak se rozprostře jako černé sametové polštáře nad sněhovými výšinami. V protikladu k bílým stráním pak nabízí les se svým mořem vrcholků vznešený, vážný pohled.

Vzdutá místa v loži potoka ukazují, kde jsou pod sněhem ukryty balvany. Někde se temný proud uvolní, rozhazuje vlnky a přes černé vody přebíhají sklovitě se třpytící světélka. Zachmuřeně stojí po stranách smrky, připravené udusit unikající šepot mezi svými vysokými zdmi. Pod jejich vrcholky je ještě bledá zima a stojí tak klidně, jako by každá větvička na nich zmrzla až na kámen.

Udeří-li znovu zima a z dolin vystoupí dech mrazivé mlhy, potom vykouzlí jinovatka na výšinách ty nejkouzelnější pohádkové stromy a všemožné útvary jako z bájí, které vypadají, jako by pocházely z ostrova, kde jsou i lidé z ledu a nesmějí plakat, protože by se rozpustili.

Obrázkové destičky o neštěstích, která se stala v lese, které jsou umístěny na starých stromech a očekávají dne svého vykoupení, zpravidla ukazují převrácené dřevařské nákladní sáně, které drtí svého řidiče. Vskutku hrozí zimní les těžkými nebezpečími pro li-

di, zaměstnané odvozem dřeva a ten, kdo někdy viděl, jak ti neohrožení muži řídí své vysoko naložené saně svištivým letem dolů, ten ví dobře, jak lehce se přitom kmotříčka smrt vyšvihne za řidiče.

Ale také zimní vichřice přejdou a mraziví obři se vrátí zpět do své nordické vlasti. Ve sněhových polštářích pod mlázím nastane boj mezi napruženou silou větví a nákladem, který je utiskuje. Sluneční teplo a vítr pomáhají utiskovaným a osvobozené větve se švihem prudce narovnávají. Moc zimního návyku je ještě patrná v jejich držení; skloněny dolů snad zapomněly na své svobodné vystupování.

Zdař Bůh tedy a těšme se na léto!

Překlad Christa Petrásková

Ilustrace Raduše Chocholoušová

CHRISTA PETRÁSKOVÁ-TIPPELOVÁ se narodila 26. června 1941 v Jablonci nad Nisou v německé antifašistické rodině, která nemusela do odsunu. V šesti letech se naučila česky. Od svých 15 let pracovala v bižuterním průmyslu v dělnických a úřednických profesích. Následovalo večerní studium na bižuterní technické škole, maturita na ekonomické škole, státní zkouška z němčiny, studium angličtiny. Potom práce v Muzeu skla a bižuterie v Jablonci a ve Výzkumném ústavu skla a bižuterie v Jablonci. Po roce 1989 překlady z němčiny a provázení zahraničních turistů. Studium etnologie na Karlově univerzitě v Praze, promoce v roce 2003. Setkání s brazilskými krajany vyústilo do překladu vzpomínek emigrantů z Čech z němčiny do češtiny (knížky *Z Jižerských hor do Brazílie – Vzpomínky Josefa Umanna 1850–1927* v roce 2008 a *Šumavané v Brazílii* v roce 2012).

RADUŠE CHOCHOLOUŠOVÁ se narodila 6. listopadu 1979 v Ústí nad Labem. Od dětství však žije v Jablonci nad Nisou, kde má také ateliér. Studovala na Střední umělecko-průmyslové škole bižuterní a Vyšší odborné škole v Jablonci nad Nisou (1995 až 2000), potom na Fakultě užitého umění a designu v Ústí nad Labem (2000–2004). Protože ji více přitahovalo konceptuální umění, přešla do ateliéru Enviroment na Fakultě výtvarných umění v Brně (2004–2006). Na stáži v Miláně (2005) se začala zajímat o videoart. K realizacím patří ilustrace ke knihám *Indigové pohádky*, *Malé pohádky*, básnicko-kresebný projekt Orlice, výukový materiál pro děti „Mořské panny“:

(www.rachota.eu; <http://istabelabarela.tumblr.com>)

ČEŠI A NĚMCI V TOKU ČASU

Rolf Hill
**O lidech, kteří se snažili,
 aby NDR vystoupila
 z „ohrádky socialismu“** / 2
(Tři osudy, tři příběhy)

Berta Cibuková-Hannichová
A slunce vyzařovalo klid... / 6
(Povídka)

Zuzana Štěpanovičová
Smržovka, Mnichov a zpět / 7
*(Vyprávění o architektovi a malíři
 Vladimíru Vorlíčkovi)*

VÝROČÍ

Vladimír Píša
**Zastavení s docentem
 Rudolfem Andělem** / 11

Katalin Rónai
**Perly lásky
 Miklóse Radnótiho** / 16
*(Úvod dvojazyčné publikace
 Miklós Radnóti – Perly lásky
 vydané k 70. výročí
 jeho úmrtí)*

Jan Peš
**Milicionáři nás mlátili
 jako zběsilí** / 18
*(Vzpomínka na srpen 1969
 v Liberci)*

Eva Koudelková
Kalendárium / 20
*(Výročí literátů libereckého
 regionu)*

DUCHOVNÍ PROSTOR

Milan Hrabal
**Životní cesty
 Hanky Krawcec** / 24

Marek Sekyra, Otokar Simm
**Stvolínecští spisovatelé
 a dialekt** / 29
*(Ukázka z chystané knihy
 Ploučnické květy)*

ROZHOVOR ČÍSLO

Oldřich Palata
**Jiří Nepasický: je mi osmdesát
 a pořád věřím,
 že ty nejlepší obrazy
 mám ještě před sebou** / 33

TVORBA AUTORŮ
 LIBERECKÉHO KRAJE
 A EUROREGIONU NISA

Pavel Brycz
Vrba / 40
(Povídka)

Martin Trdla
Z nové tvorby / 45
(Básně)

Otto Hejnic
Sifon a Růžena / 46
(Ukázka z chystaného románu)

Luboš Příhoda
**Zneužitá radost
 aneb Hokejová krize** / 47
*(Ukázka z chystané knihy
 Nejdřív tanky – potom pendreky)*

Štěpán Kučera
Kuklův klan / 49
(Dobrodružné romanetto)

Marek Sekyra
Básně / 55

Milan Exner
**Čtvrtá návštěva
 u Smerďakova** / 56
(Ukázka z páté divadelní novely)

Milan Hrabal
Rodinný výlet / 60
(Z chystané stejnojmenné sbírky)

Vlastimil Vondruška
**Jan Žižka a bitva
 u Grunwaldu** / 61
(Z 1. dílu Husitské epeje)

Stanislav Kubín
**Nové básně
 a osmý dopis Nathanielovi** / 65
(Z chystané sbírky básní)

Irena Eliášová
Slunce zapadá už ráno / 67
*(Úryvek z 2. kapitoly
 stejnojmenné novely)*

Josef Král
**Láska na celý život
 aneb Paměti antikváře** / 70
(Ukázka ze stejnojmenné knihy)

Milena Králová
**Co jsem ještě dělala...,
 maminko?** / 75
*(Věnováno všem maminkám
 a tatínkům. Jejich odpovědi
 si neseme do dospělosti)*

Bohumil Nuska
Ondřejův sen / 78
*(Úryvek z rozsáhlejší prózy
 Granátový náhrdelník)*

Jiří Miškovský
O zlaté rybce / 79
(Pohádka)

Milan Hrabal
Překlady / 80
*(Dana Podracká,
 slovenská básnička,
 Ingrid Hustetowa,
 dolnolужиčkosrbská spisovatelka,
 Peter Huckauf,
 německý básník)*

PŘEDSTAVUJEME

Oldřich Palata
**S Malým princem a Martinem
 Jakobsenem do království
 designu** / 85

Z REGIONU

Gustav Leutelt
Horské lesy / 89
(Das Buch vom Walde)

Akce je podpořena Kulturním fondem Statutárního města Liberec
 Publikace vychází za podpory Česko-německého fondu budoucnosti
 Vydání Kalmanachu 2014/2015 podpořil Liberecký kraj

Na sborník také přispěly:

Nadace pro záchranu a obnovu Jizerských hor
 Nadace Preciosa

Kalmanach 2014/20145 – sborník autorů Libereckého kraje a Euroregionu Nisa
 Vydal Kruh autorů Liberecka, o. s., kolektivní člen Obce spisovatelů ČR, v roce 2014

(kontaktní adresa: Mgr. Marek Sekyra, Rychtářská 631/3, 461 14 Liberec 14)

Redakčně připravili editoři Luboš Příhoda a Jan Šebelka

Jazyková úprava Marek Sekyra

Grafická úprava a obálka Roman Karpaš RK

Výtiskl RUCH Liberec

ISBN 978-80-904798-5-2